529/p

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

B2

D. M. I.
BIBLIOTECA
Inv. 529 P.
Cota

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

D. M. I.
BIBLIOTECA
Inv. 529 P.
Cota

ANUARUL

COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

PE

1914

PUBLICAT DE

ALEX. LĂPĔDATU
SECRETARUL COMISIUNII

BUCUREȘTI
INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-SOR I. ST. RASIDESCU
16, STRADA PARIS (FOSTĂ DOAMNEI). 16
1915. 729

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

B2

D. M. I.
BIBLIOTECA
Inv. 529 P.
Cotă

195

ANUARUL

COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

PE

1914

PUBLICAT DE

ALEX. LĂPĔDATU
SECRETARUL COMISIUNII

BUCUREŞTI
INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-SOR I. ST. RASIDESCU
16, STRADA PARIS (FOSTĂ DOAMNEI), 16
1915.

D. M. I.
BIBLIOTECA

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINSUL

I. COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE 7

1. Comisiunea 9
2. Personalul 11
3. Corespondenţii 12

II. NOI MONUMENTE ISTORICE: DECRETE REGALE 13

1. Pentru biserica din Pucheni-Crainici (Prahova) 15
2. Pentru biserica din Cornul de sus (Prahova) 16
3. Pentru biserica din Micşuneştii mari (Ilfov) 17

III. PROCESELE VERBALE ALE ŞEDINŢELOR COMISIUNII 19

1. Şedinţa dela 20 Ianuarie 21
2. Şedinţa dela 17 Februarie 23
3. Şedinţa dela 24 Fevruarie 26
4. Şedinţa dela 3 Martie 27
5. Şedinţa dela 17 Martie 28
6. Şedinţa dela 21 Aprilie 30
7. Şedinţa dela 5 Maiu 33
8. Şedinţa dela 19 Maiu 35
9. Şedinţa dela 9 Iunie 37
10. Vizita dela 14 Iunie la Căldăruşani 39
11. Şedinţa dela 16 Iunie 41
12. Şedinţa dela 23 Iunie 42
13. Vizita dela 23 Iunie la Stavropoleos şi Curtea-Veche 44
14. Şedinţa dela 9 Iulie 44
15. Şedinţa dela 22 Septemvrie 47
16. Şedinţa dela 13 Octomvrie 48
17. Şedinţa dela 20 Octomvrie 50
18. Şedinţa dela 10 Noemvrie 52
19. Şedinţa dela 20 Decemvrie 55

IV. LUCRĂRI DE RESTAURARE ŞI CONSERVARE 59

1. Referatul d-lui Arhitect-şef privitor la memoriile asupra lucrărilor executate în 1914 61
2. Memoriul d-lui Arhitect-şef N. Ghika-Budeşti 62
3. Memoriul d-lui Arhitect-ajutor Gh. Gh. Lupu 63
4. Memoriul d-lui Arhitect-ajutor I. D. Trajanescu 66

https://biblioteca-digitala.ro

V. RAPOARTE ŞI CERCETĂRI 73

Dela membri Comisiunii:
Biserica din Fundenii-Prahova (G. Balş) 75
Dela personalul Comisiunii:
Biserica din Cornul de sus-Prahova (N. Ghika) 80
Biserica din Balaci-Teleorman (V. Drăghiceanu) 81
Biserica din Baldovineşti-Teleorman (V. Drăghiceanu) 84
Biserica fostului schit Gâlmeele-Olt (V. Drăghiceanu) 86
Biserica din Micşuneştii mari-Ilfov (V. Drăghiceanu) 87
Dela corespondenţii Comisiunii:
Raportul păr. I. Antonovici (Tutova) 93
Raportul d-lui Il. Ghibănescu (Constanţa) 96
Raportul d-lui Şt. Ciuceanu (Dolj) 97

VI. SĂPĂTURI ARHEOLOGICE 116

Raport provizoriu asupra primei campanii de săpături la Histria (V. Pârvan) 117
Rezultatele ultimei campanii de săpături la Ulmetum (C. Noe) . . 121

VII. CONFERINŢELE COMISIUNII 127
Ce este un monument istoric? (N. Iorga) 129

https://biblioteca-digitala.ro

ILUSTRAȚII

1. Planul bisericii din Fundeni-Prahova 75
2. Vedere laterală a bisericii din Fundeni-Prahova 76
3. Vedere din față a bisericii din Fundeni-Prahova 76
4. Chenarul ușii cu pisania bisericii din Fundeni 77
5. Interior din biserica dela Fundeni-Prahova 78
6. Biserica din Balaci-Teleorman 81
7. Turnul bisericii din Balaci-Teleorman 82
8. Detaliu din fațada bisericii din Balaci-Teleorman 83
9. Resturi din casele Bălăcenești dela Balaci-Teleorman 83
10. Ruinele bisericii din Baldovinești-Teleorman 84
11. Detaliu de boltă dela turla bisericii din Baldovinești-Teleorman . 85
12. Biserica fostului schit Gălmeele-Olt 86
13. Biserica din Micșuneștii mari-Ilfov 87
14. Detaliu din fațada laterală a bisericii din Micșuneștii mari-Ilfov . 88
15. Cadrul ușii bisericii din Micșuneștii mari-Ilfov 89
16. Fereastră dela biserica din Micșuneștii mari-Ilfov 90
17. Constantin Brâncoveanu și Doamna Maria, portrete murale dela biserica din Micșuneștii mari-Ilfov 91
18. Mormântul clucerului C. Fotescu dela Maica Precista dela Dud-Craiova. 99
19. Biserica din Preajba-Dolj 101
20. Ruinile bisericii din Obedin-Dolj 102
21. Pivnița vechilor case ale Băniei Craiovei (lângă biserica Sf. Dumitru-Băneasa) 103
22. Biserica Sf. Nicolae-Craiovița din Craiova 104
23. Crucea de piatră din curtea bisericii Sf. Nicolae-Amăradia (Belivacă) din Craiova 105
24. Fragment de coloană, cu capitel, găsit în temelia bisericii Maica Precista dela Dud-Craiova 106
25. Troița din comuna Scăești-Dolj 107
26. Ruinele bisericii Crețești pe Jiiu, ctitorie a Brădeștilor-Dolj . . . 108

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

I.

COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

COMISIUNEA

PREŞEDINTE

Istrati Dr. C. I., profesor universitar, membru al Academiei Române.

MEMBRI

Balş G., inginer.
Cerkez Gr., profesor la Şcoala de Poduri şi Şosele şi la Şcoala superioară de Arhitectură.
Iorga N., profesor universitar, membru al Academiei Române.
Nifon, P. S. Episcop al Dunării de Jos.
Onciul D., profesor universitar, membru al Academiei Române.
Pangrati E. A., profesor universitar, director al Şcoalei superioare de Arhitectură.
Pârvan V., profesor universitar, director al Muzeului Naţional, membru al Academiei Române.
Murnu G., profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române.

NOTA

Membrii sunt numiţi de Minister, prin decret regal, pe cinci ani. D-nii Dr. C. I. Istrati, G. Balş, Gr. Cerckez, P. S. Nifon, D. Onciul, E. A. Pangrati şi G. Murnu, au fost numiţi la 1913 Aprilie 25, cu decretul No. 3473; d-l V. Pârvan la 1913 Decemvrie 21, cu decretul No. 7053, iar d-l N. Iorga la 1914 Noemvrie 3, cu decretul No. 3475.

https://biblioteca-digitala.ro

ANEXĂ

DECRET REGAL PENTRU NUMIREA D-LUI PROF. N. IORGA CA MEMBRU AL COMISIUNII

FERDINAND I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României,

La toţi de faţă şi viitori sănătate:

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii, sub No. 40.191/914,

Potrivit art. 5 din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice,

Am decretat şi decretăm:

Art. I.— D. N. Iorga, profesor universitar, membru al Academiei Române, se numeşte membru în Comisiunea Monumentelor Istorice, în locul vacant.

Art. II.— Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a decretului de faţă.

Dat în Bucureşti, la 3 Noemvrie 1914.

FERDINAND

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii
I. G. Duca

No. 3.475.

https://biblioteca-digitala.ro

PERSONALUL

SECRETARIATUL

Secretar: **Lăpĕdatu** A., licenţiat în litere (1904).
Ajutor: **Noe** C., licenţiat în litere (1913).
Scriitor: **Ţipărescu** V., student universitar (1914).

ARHIVA

Arhivar: **Caracaş** R., profesor secundar (1913).

SERVICIUL TEHNIC

Arhitect-şef: **Ghika-Budeşti** N., profesor la Şcoala superioară de Arhitectură (1909).
Arhitect-ajutor: **Trajanescu** I. D., diplomat al Şcoalei superioare de Arhitectură (1909).
Arhitect-ajutor: **Lupu** Gh. Gh., diplomat al Şcoalei superioare de Arhitectură (1913).
Desenator: **Ioaniţescu** G., (1913).

COLECŢIUNILE

Conservator-bibliotecar: **Drăghiceanu** Virg. N., licenţiat în litere (1910).
Conservator-ajutor: **Demetrius** V., publicist (1914)

NOTĂ

Anii din parantez sunt ai numirii în serviciu.

https://biblioteca-digitala.ro

CORESPONDENŢII

Bacău:

Sterian Gh., arhitect (1913).

Bârlad:

Păr. Antonovici I., profesor (1914).

Constanţa:

Coriolan G., profesor (1913).
Ghibănescu Il., profesor, director al Museului local (1913).

Covurlui:

Velichi N., profesor (1914).

Dâmboviţa:

Dimitriu C. D., avocat (1914).

Dolj:

Ciuceanu Şt., profesor (1914).

Iaşi:

Atanasiu D. A., profesor la şcoala de Arte Frumoase (1913).
Mureşianu S., profesor la şcoala de Arte Frumoase (1913).

Ilfov:

Moisil C., profesor (1913).
Verona Ar. G., pictor (1913).

Mehedinţi:

Bărcăcilă Al., profesor (1913).

Tulcea:

Ionescu D. G., administrator al Pescăriilor Statului (1913).

NOTĂ

Anii din parantez sunt ai numirii.

https://biblioteca-digitala.ro

II.

NOI MONUMENTE ISTORICE

(DECRETE REGALE)

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

1. **PENTRU DECLARAREA CA MONUMENT DE ARTĂ A BISERICII DIN PUCHENI-CRAINICI, JUD. PRAHOVA.**

Sire,

Având în vedere avizul Comisiunii Monumentelor Istorice consemnat în procesul verbal al ședinței dela 10 Noemvrie a. c. prin care opinează în sensul declarării ca monument istoric a bisericii Sf. Gheorghe din comuna Pucheni -Crainici, jud. Prahova, întru cât pictura acestei biserici e opera lui Grigorescu, am onoare a rugà respectuos pe Majestatea Voastrà să binevoiască a semnà alăturatul decret, prin care biserica Sf. Gheorghe din comuna Pucheni-Crainici, jud Prahova, se declară monument de artă, înscriindu-se în inventarul general al monumentelor din România.

Sunt, cu cel mai profund respect, Sire, al Majestății Voastre prea supus și prea plecat servitor,

Ministrul Cultelor și Instrucțiunii
I. G. Duca

Administratorul Casei Bisericii
P. Gârboviceanu

FERDINAND I-iu

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

La toți de față și viitori sănătate,

Asupra raportului Ministrului Nostru secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii cu No. . . .

Văzând avizul Comisiunii Monumentelor Istorice dela 10 Noemvrie a. c.

https://biblioteca-digitala.ro

Potrivit art. 2 şi 3 din legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice:

Am decretat şi decretăm:

Art. I.— Se declară monument public de artă biserica Sf. Gheorghe din comuna Puchenii-Crainici, jud. Prahova, şi se va înscrie în inventarul general al monumentelor din România.

Art. II.— Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Instrucţiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor prezentului Decret.

Dat în București la

FERDINAND

Ministrul Cultelor și Instrucţiunii
I. G. Duca

2. PENTRU DECLARAREA CA MONUMENT DE ARTĂ A BISERICII DIN CORNUL DE SUS, JUD. PRAHOVA.

Sire,

Având în vedere avizul Comisiunii Monumentelor Istorice, consemnat în procesul verbal al sedinţei dela 10 Noemvrie a. c., prin care opinează în sensul declarării ca monument public de artă a bisericii din comuna Cornul de sus, judeţul Prahova, am onoare a rugà respectos pe Majestatea Voastră să bine-voiască a semnà alăturatul decret, prin care biserica din comuna Cornul de sus, jud. Prahova, se declară monument public de artă, înscriindu-se în inventarul general al monumentelor din România.

Sunt, cu cel mai profund respect, Sire, al Majestății Voastre prea supus și prea plecat servitor.

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii.
I. G. Duca

Administratorul Casei Bisericii
P. Gârboviceanu

46.432 — 13 Decemvrie 1914

https://biblioteca-digitala.ro

FERDINAND I-iu.

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori sănătate,

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii cu No. 46.432/914.

Văzând avizul Comisiunii Monumentelor Istorice dela 10 Noemvrie, a. c.

Potrivit art. 2 şi 3 din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice:

Am decretat şi decretăm:

Art. I.— Se declară monument public de artă biserica din comuna Cornul de Sus, jud Prahova, şi se va înscrie în inventarul general al monumentelor din România.

Art. II. Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor prezentului Decret.

Dat în Bucureşti la 18 Dec. 1914.

(ss) FERDINAND.

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii
(ss) *I. G. Duca*

3848.

3. PENTRU DECLARAREA CA MONUMENT ISTORIC A BISERICII DIN MICŞUNEŞTII MARI, JUD. ILFOV.

Sire,

Având în vedere avizul Comisiunei Monumentelor Istorice, consemnat în procesul-verbal al şedinţei dela 20 Decemvrie 1914, prin care se opinează în sensul declarării ca monument istoric a bisericii din comuna Micşuneştii-Mari, judeţul Ilfov, am onoare a rugà respectuos pe Majestatea Voastră să binevoiască a semnà alăturatul Decret, prin care biserica din comuna Micşuneştii-Mari, judeţul Ilfov, se declară monument istoric, înscriindu-se în inventarul general al monumentelor din România.

Sunt, cu cel mai profund respect, Sire, al Majestăţii Voastre, prea plecat şi prea supus servitor,

Ministrul
Cultelor şi Instrucţiunii,
I. G. Duca.

Administrator,
P. Gârboviceanu.

No. 2531/915.

https://biblioteca-digitala.ro

FERDINAND I-iu.

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa Naţională Rege al României
La toţi de faţă şi viitori sănătate.

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii sub No. 2.531/915,

Văzând avizul Comisiunei Monumentelor Istorice dela 20 Decemvrie 1914,

Potrivit art. 2 şi 3 din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice,

Am decretat şi decretăm:

Art. I.— Se declară monument istoric biserica din Micşuneştii-Mari, judeţul Ilfov, şi se va înscrie în inventarul general al monumentelor din România.

Art. II.— Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor prezentului Decret.

Dat în Bucureşti, la 16 Ianuarie 1915.

FERDINAND.

Ministrul
Cultelor şi Instrucţiunii,
I. G. Duca.

No. 99

https://biblioteca-digitala.ro

III.

PROCESELE VERBALE ALE ŞEDINŢELOR COMISIUNII

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

NO. 1.

— ŞEDINŢA DELA 20 IANUARIE —

(Inreg. N.o. 130/18 Fevr.).

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenţi: P. S. Nifon al Dunărei de Jos, D. Onciul, E. A. Pangrati, G. Murnu şi G. Balş.

Secretar: A. Lăpĕdatu.

D-l administrator al Casei Bisericii salută în numele d-lui ministru şi al său personal Comisiunea, asigurând-o de tot concursul.

D-l preşedinte mulţumeşte şi roagă pe d-l ministru şi pe d-l administrator al Casei Bisericii să susţină lucrările Comisiunii prin acordarea de credite necesare.

D-l E. Pangrati arată necesitatea lucrărilor şi cere ca creditele votate pe seama Comisiunii să se menţină şi să se acorde integral, ca să se poată acoperì datoriile lucrărilor executate, dar neachitate, şi să se poată terminà lucrările începute, dar neterminate.

D-l administrator al Casei Bisericii asigură că datoriile se vor lichidà, iar lucrările începute se vor terminà. Ce priveşte lucrările viitoare, nu se vor angajà decât pe măsura mijloacelor disponibile.

D-l G. Balş cere ca pentru orice eventualitate să se rezerve din actualele credite o sumă mai mare pentru lucrările de conservare şi întreţinere.

Trecându-se la cestiunile puse la ordinea zilei, se decide:

Cu privire la scrisoarea d-lui C. G. Dissescu, adresată d-lui dr. Istrati, prin care roagă ca la viitoarele lucrări de restaurare să se aibă în vedere şi mânăstirea Cozia,—întrucât, după arătarea d-lui arh. N. Ghika, există un raport în privinţa unor asemenea lucrări, să se prezinte Comisiunii acest raport, spre a cercetà cestiunea mai de aproape.

Cu privire la adresa d-lui A. D. Atanasiu, profesor la Şcoala de Arte frumoase din Iaşi (înreg. la No. 1/914), prin care mulţumeşte pentru numirea sa ca membru corespondent al Comisiunii pentru judeţul şi oraşul Iaşi, se ia act.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la adresa d-lui N. Grant, prin care oferă Comisiunii o acuarelă, reprezintând biserica din Ciocăneşti (Muscel), să se mulţumească pentru acest dar, înaintându-se cererea pentru permis circular pe C. F. Administraţiei Casei Bisericii.

Cu privire la scrisoarea părintelui Bălăşel din Ştefăneşti (Vâlcea), prin care roagă a fi numit membru corespondent al Comisiunii pentru judeţul Vâlcea, rămâne a se hotărî cu altă ocazie.

Cu privire la cererea d-nei Mincu (înreg. la No. 21/914,) de a i se liberà restul din onorarul ce răposatul său soţ aveà să ia pentru conducerea lucrărilor de restaurare dela Stavropoleos, să se roage Administraţia Casei Bisericii a se satisface cât mai urgent.

Cu privire la cererea d-lui pictor I. Ioanid (înreg. la No. 2/914), căruia i s'a oferit o bursă pentru studiul picturii bizantine, de a i se mai îngădui a rămâne la Paris,—să se arate în ce condiţiuni i s'a oferit bursa, spre a se vedeà dacă cererea poate fi satisfăcută.

D-l G. Balş propune cu acest prilej şi Comisiunea acceptă a se pune bursierilor anume condiţiuni, între cari aceea de a stà, după terminarea studiilor, în serviciul Comisiunii.

Cu privire la adresa d-lui director al Muzăului Naţional, secţia Constanţa (înreg. la Administraţia Casei Bisericii sub No. 57.666 din 913), prin care se face cunoscut că d-l inginer Traian Grigorescu din Constanţa a donat Muzăului câtevà obiecte antice, cerându-se, ca răsplată. o distincţiune (decoraţiune) pe seama donatorului, să se răspundă că pentru obiectele donate e de ajuns o adresă de mulţumire, ceiace se va face şi din partea Comisiunii.

Cu privire la cererea d-lui arh. ajutor Trajanescu (înreg. la No. 14/914), de a i se acordà un concediu de 30 de zile, începându-se la 3 Fevruarie — se aprobă.

Cu privire la adresa Ministerului de Interne (înreg. la No. 11/914), coroborată cu adresa Mitropoliei Ungro-Vlahiei (înreg. la No. 34/914), prin care arată că a invitat pe d-l arh. Maimarolu a se conformà art. 10 din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice, în ce priveşte planurile nouilor lucrări ale palatului Adunărei Deputaţilor, — după explicaţiunile date de d-l E. Pangrati, să se ceară d-lui Maimarolu a trimite aceste planuri de urgenţă Comisiunii.

Cu privire la referatul d-lor arhitecţi ajutori ai Comisiunii, Trajanescu şi Lupu (înreg. la C. B. sub No. 55.528/913), prin care cer a li se acordà o diurnă de 100 lei lunar pentru complectarea salariului până la suma de lei 700, să se recomande, spre satisfacere, prin budget, pentru anul viitor, Administraţiei Casei Bisericii.

Cu privire la referatul d-lui arh. ajutor Trajanescu (înreg. la No. 8/914), de a fi autorizat să angajeze pe d-l C. Navrea pentru supravegherea lucrărilor dela Sărăcineşti, cu salar lunar de

https://biblioteca-digitala.ro

lei 180, din fondul destinat pentru această lucrare, să se aprobe, dar nu numai pentru lucrările dela Sărăcineşti, ci pentru toate lucrările Serviciului de arhitectură al Comisiunii, unde va fi nevoie de dânsul.

Cu privire la adresa băncei populare „Progresul“ din com. Corbii-Mari, Vlaşca (înreg. la C. B. sub No. 57.794/913), prin care se comunică, potrivit cererii Comisiunii, situaţiunea acelei bănci pe luna Decemvrie 1913, întrucât această situaţie e destul de mulţumitoare, se poate aprobà cererea epitropiei din Corbii-Mari de a depune banii adunaţi şi destinaţi pentru repararea bisericii la această bancă.

Cu privire la devizul înaintat de dl pictor Pallady (înreg. la No. 7/914), pentru pictura bisericii Bucur din Capitală, să se reţină, spre a fi examinat, după ce Comisiunea va primì răspuns dela d-l Trandafirescu, dacă acesta oferă sau nu suma ce a promis pentru această lucrare.

Cu privire la memoriul primit, prin Academia Română, dela d-l arh. K. Romstorfer asupra consolidării de urgenţă a terenului cetăţii dela Suceava, spre a se evità năruirea ce ameninţă această cetate, să se retrimită Academiei, arătându-i-se părerea Comisiunii: să se întrebe d-l Romstorfer, dacă a intervenit la Comisiunea centrală de monumente din Viena şi cu ce rezultat anume, iar pe de altă parte să se scrie şi Consulului nostru dela Cernăuţi, rugându-l a se interesà de aproape de această chestiune, informând Academia.

In sfârşit, cu privire la adresele înregistrate la No. 18 şi 19/914 ale Serviciului de restaurare de sub direcţia d-lui Lecomte, prin care, pe de oparte se înaintează actele justificative pentru cheltuelile de lei 60.000 făcute cu lucrări ale acestui serviciu, pe de altă parte se cere pentru aceleaşi lucrări a se liberà suma de lei 100.000, Comisiunea nu se poate pronunţà, necunoscând aceste lucrări. Dacă onor. Minister doreşte a aveà acest aviz, e necesar a se cere d-lui Lecomte a înaintà un memoriu în care să se arate ce anume lucrări s'au efectuat sub conducerea d-sale, precum şi un program detaliat al lucrărilor viitoare.

(ss) *Dr. C. I. Istrati*, *Nifon*, *D. Onciul*, *E. A. Pangrati*, *G. Balş*, *G. Murnu*.

NO. 2.

— ŞEDINŢA DELA 17 FEVRUARIE —

(Inregistrat la No. 147/25 Fevr.).

Preşedinte: I. G. Duca, Ministrul Instrucţiunei şi al Cultelor.

Membrii prezenţi: P. S. Nifon al Dunărei de Jos, Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Murnu şi G. Balş.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

https://biblioteca-digitala.ro

Examinându-se tabloul lucrărilor în curs de restaurare şi a celor proectate pentru viitor (înregistrat la No. 47/914) şi constatându-se trebuinţa unor sume mai mari pentru terminarea şi efectuarea acestor lucrări, cu toatele necesare, d-l ministru promite a-şi face o preocupare de căpetenie din obţinerea creditelor necesare.

Pentru înlesnirea obţinerii lor, D-l E. A. Pangrati propune numirea unei delegaţii, care împreună, cu d-l arhitect şef al monumentelor, să repartizeze lucrările pe un termin de mai mulţi ani, după un anume plan, stabilind suma necesară pentru executarea lor pe fiecare an.

Comisiunea roagă pe d-nii E. Pangrati şi G. Balş să binevoiască a face această lucrare. Delegaţia va stabilì şi fondul necesar anul acesta pentru lucrări de conservare şi întreţinere pe seama monumentelor.

Luându-se apoi în desbatere celelalte cestiuni la ordinea zilei, se hotărăşte:

Cu privire la nota biuroului restaurărei bisericii Stavropoleos pentru datoriile ce mai sunt de achitat (13.322,49 lei), să se înainteze Administraţiei Casei Bisericii cu rugămintea să binevoiască a dispune plata din fondul de 100.000 destinat pentru Stavropoleos.

Cu privire la modelul uşei pentru biserica dela Căldăruşani, executat de Şcoala de meserii şi înaintat cu adresa No. 212 (înreg. là No. 115 din 10 Fevruarie), se aprobă, nemodificat, retrimiţându-se şcoalei pentru executarea întregei lucrări.

Cu privire la cererea d-lui pictor Belizarie (înreg. la No. 51/914) pentru eliberarea unui acont de lei 14.000 asupra sumei ce are de primit pentru pictura exterioară dela biserica Căldăruşani, să se dea spre referire d-lui arhitect şef al monumentelor cu observarea că acontul acordat să fie în raport cu starea de progres a lucrării.

Cu privire la cererea d-lui Vasile Brăescu, antreprenorul lucrărilor de nivelare a terenului mânăstirii Cetăţuia (înreg. la No. 104 din a. c.), de a se liberà acontul aprobat de lei 2.000, să se înainteze onor. Administraţii a Casei Bisericii, cu rugămintea să binevoiască a intervenì la Ministerul de Finanţe pentru liberarea acestei sume din creditul de lei 60.000 acordat Comisiunii dela portofoliu, întrucât aceste lucrări au fost angajate pe basa acestui credit; iar dacă aceasta nu s'ar putea, să se facă plăţile din celelalte credite puse la dispoziţia Comisiunii.

Cu privire la cererile aceluiaşi de a i se acordà un nou acont de lei 2000 pentru aceiaşi lucrare, ea fiind executată mai bine de jumătate, să se dea spre referire d-lui arhitect şef al monumentelor.

Cu privire la cererile pentru lucrări de restaurări sau reparaţii la biserica Jitianu (No. 38/914), la mânăstirea Surpatele (No. 16 din a. c.,), la mânăstirea Probota (No. 91/914), la biserica

https://biblioteca-digitala.ro

Bărboiu—Iaşi (92/914) şi la biserica din Bălineşti (18/914), să li se răspundă, potrivit referatelor d-lui arhitect şef al monumentelor, că lucrările solicitate au fost studiate şi că figurează pe tabloul lucrărilor Comisiunii, dar că, în lipsă de mijloace, ele nu s'au putut executà până acum. Totodată să se cerceteze de Serviciul monumentelor dacă nu cumvà—cum e cazul la Probota—aceste monumente au nevoe deocamdată de lucrări mai mici de conservare, în care caz ele să se execute de urgenţă din fondul acestor lucrări.

Cu privire la cererea d-lui prof. N. Iorga de a se interveni pentru menţinerea bisericii Sf. Spiridon-Vechiu ce s'a decis a fi dărâmată în vederea întocmirei pieţei Senatului, Comisiunea roagă pe d-nii Ghika şi Balş să vadă în ce mod s'ar puteà conservà această biserică în lăuntrul pieţii proiectate, făcând propuneri în consecinţă.

Cu privire la cererea d-lui Iuliu Dragomirescu, ca Comisiunea să ia sub îngrijirea sa castelul Hasdeu din Câmpina, sub titlul de donaţiune, ea nu se poate acceptà, întrucât nu intră în cadrul legii actuale pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice.

Cu privire la cererea d-lui Schimschimovitz de a i se permite studierea colecţiunilor Comisiunii în vederea studiilor ce face pentru teza de diplomă în arhitectură la Berlin, se aprobă, cu condiţia ca d-sa, după ce va studià colecţiunile, să arate detailat materialul ce voeşte a utilizà şi cum anume. Aceasta pentru ca Comisiunea să poată decide asupra publicităţii.

Cu privire la adresa Primăriei din Iaşi No. 1578/914 (înreg. la No. 98/914) asupra planului exproprierilor necesare pentru degajarea împrejmuirei bisericii Trei Erarhi, potrivit planului d-lui Lecomte, să se răspunză că Comisiunea aprobă aceste expropieri, cerând ca ele să se facă din fondul de restaurări pus la dispoziţia d-lui Lecomte pentru lucrările dela Trei Erarhi.

Cu privire la cererea d-lui Chiale (înreg. la No. 94/914) pentru împrejmuirea bisericii Bucur şi terminarea restaurării ei, să se aducă la cunoştinţa d-lor arhitecţi dirigenţi ai lucrării de restaurare.

Cu privire la adresele Direcţiunei generale a Inchisorilor (înreg. la No. 123/914) şi Direcţiunei Serviciului Sanitar (No. 105/914), prin cari se arată cari anume foste mănăstiri sunt întrebuinţate ca închisori sau localuri de spitale, ospicii şi azile, să se comunice că bisericile aparţinătoare acestor foste mănăstiri, fiind monumente istorice, nu pot fi reparate fără avizul Comisiunii şi că, având în vedere aceasta precum şi faptul că numitele Direcţiuni se folosesc de localurile mănăstirilor, ar fi mai bine pentru ele să verse anual o sumă oarecare pentru întreţinerea acestor biserici la „Casa monumentelor“,

Cu privire la referatul d-lui arhitect şef al monumentelor (înreg. la No. 124/914), prin care înaintează oferta fabricei de că-

https://biblioteca-digitala.ro

rămizi Bertoli dela Socola pentru comanda din vreme a stocului de cărămizi şi olane de care are nevoie serviciul de restaurări, să se roage d-l arhitect şef a arătà cantitatea comandei, ca ea să se poată face.

Cu privire la referatul d-lui secretar al Comisiunei, asupra vânzării Buletinului, să se ceară librăriilor arătate în referat a depune sumele de bani ce datoresc pe seama „Casei Monumentelor".

In sfârşit, Comisiunea numeşte, potrivit propunerii d-lui E Pangrati, pe părintele I. Antonovici, profesor în Bârlad, ca membru corespondent al ei pentru judeţul Tutova.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, Nifon, D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Gerkez, G. Balş.*

NO. 3

— ŞEDINŢA DELA 24 FEVRUARIE —

(Inregistrat la No. 181 din 3 Martie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenţi: P. S. Nifon al Dunărei de Jos, D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Balş.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Luându-se în desbatere chestiunile la ordinea zilei se hotărăşte:

Să se înainteze Administraţiei Casei Bisericii referatul d-lui arhitect şef al monumentelor cu privire la bugetul Comisiunii pe 1914—1915 cum şi tabloul întocmit de d-nii E. Pangrati, G. Balş şi N. Ghika, cu privire la repartizarea lucrărilor de restaurare şi conservare pe un period de patru ani, ambele—referatul şi tabloul —fiind cercetate şi aprobate de Comisiune.

Privitor la cererea d-lui pictor Belizarie de-a i se acordà un al doilea acont pentru lucrările de pictură din exteriorul bisericii mănăstirii Căldăruşani, se aprobă, potrivit referatului d-lui arhitect N. Ghika şi propunerii d-lui preşedinte, lei 6.000.

Privitor la cestiunea sumelor ce ar mai aveà de primit d-nul Belizarie, pentru lucrările de pictură executate la mănăstirea Căldăruşani, asupra căreia Administraţia Casei Bisericii a cerut avizul Comisiunii, luând cunoştinţă de referatele d-lui A. Coşoiu, şef de biurou la Serviciul ordonanţării, şi al d-lui A. Popovici, şeful Serviciului technic al Casei Bisericii, opinează a se decide în această cestiune potrivit avizelor sale anterioare.

Privitor la cestiunea monetelor de aur găsite în Septemvrie 1912 la mănăstirea Căldăruşani, cu ocazia lucrărilor de restaurare şi asupra căreia s'a cerut avizul ei de către Administraţia Casei Bisericii, Comisiunea ia act de cele relatate în referatul d-lui arhitect Popovici şi găseşte că mănăstirea e datoare a plătì îndemnizarea de lei 171 pentru monedele reţinute.

Privitor la înştiinţarea prea cucernicului protoiereu P. Dragomir din Câmpulung asupra înstrăinării dela biserica Domnească a

https://biblioteca-digitala.ro

unui chivot şi a unei evanghelii ferecate, din timpul lui Matei Basarab, Comisiunea decide a se interveni pe lângă Administraţia Casei Bisericii spre a cercetà cazul printr'un defensor eclesiastic.

Privitor la adresa Sf. Sinod (înregistrată la C. B. No. 8312, Fevruarie 19), prin care cere a se face reparaţiile necesare la biserica Antim din Capitală şi a se deşertà chiliile cele vechi din curtea bisericii, spre a locuì întrînsele oamenii de serviciu ai Sf. Sinod, Comisiunea e de părere că, întrucât la această biserică se fac lucrări mai mici de reparaţii şi întrucât se studiază restaurarea ei, Administraţia Casei Bisericii să dispună a se evacuà vechile bucătării ale mănăstirii, care sunt foarte importante sub raportul arhitectonic, iar celelalte clădiri mai puţin importante să fie date spre locuinţă servitorilor bisericeşti.

Se numeşte ca membru corespondent pentru judeţul Dolj, d-nul profesor Şt. Ciuceanu dela Craiova.

In sfârşit se hotărăşte a se face pe viitor rezumate în limba franceză la articolele publicate în Buletin.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Murnu.*

NO. 4.

— ŞEDINŢA DELA 3 MARTIE —

(Inreg. la No. 212/17 Martie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenţi: P. S. Nifon, D. Onciul, Gr. Cerkez şi G. Murnu.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Luându-se în dezbatere chestiunile la ordinea zilei se hotărăşte:

Privitor la demisiunea d-lui R. Caracaş din postul de arhivar, înaintată pe motivul că ar fi vorba de suprimarea postului său prin noul budget, Comisiunea nu primeşte această demisie, până ce nu se va hotărî în mod definitiv asupra menţinerii sau suprimării postului. Se va interveni de altminteri pe lângă d-l ministru să binevoiască a menţine acest post, întrucât persoana căreia i s'a încredinţat are şi însărcinarea de a adunà materialul pentru publicarea inscripţiilor româno-slave, publicaţie prevăzută în legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor, art. 2, al. 3.

Privitor la referatul d-lui arhitect şef al monumentelor asupra lucrărilor, pentru clădirea clopotniţei şi pentru împrejmuirea bisericei Sf. Gheorghe din Botoşani, în care d-sa arată că, din causă că suma de 30.000 de lei, din averea bisericii, din care urmà să se facă plata lucrărlor, nu a fost trecută în budget, aceste lucrări sunt ameninţate, Comisiunea decide a se rugà Administraţia Casei Bisericii ca să intervie pe lângă Comisiunea budgetară, pentru înscrierea sumei în budget.

https://biblioteca-digitala.ro

Privitor la adresa I. P. S. Ghenadie, superior al mănăstirii Căldăruşani, către Administraţia Casei Bisericii (înreg. la No. 10.073/27 Fevr. 1914), prin care arată că defunctul I. Kalinderu a împrumutat o icoană reprezintând „Izvorul Tămăduirii", pictată de N. Grigorescu, sub cuvânt de a scoate o copie, şi că până astăzi acea icoană nu a fost înapoiată, Comisiunea opinează că trebue să se intervie pe calea justiţiei pentru restituirea ei.

Privitor la adresa Primăriei din Dorohoiu (înreg. la No. 179/1 Martie 1914), prin care cere a se continuà lucrările de restaurare dela biserica Sf. Nicolae din localitate, se va încunoştinţà că aceste lucrări figurează pe tablou şi că vor fi executate în curând.

Privitor la adresa Sf. Episcopii a Huşilor adresată Casei Bisericii (înreg. No. 9.759/26 Fevr. 1914), prin care roagă a se luà măsuri pentru repararea bisericii şi chiliilor mănăstirii Dobrovăţ, se înaintează d-lui arh.-şef al monumentelor spre a cercetà şi raportà.

Cu privire la petiţiunea d-lui pictor Constantin Petrescu (înreg. la No. 158/27 Fevr. 1914), prin care cere a i se conferì bursa pentru pictura bizantină rămasă vacantă, Comisiunea opinează ca acea bursă să se confere prin concurs şi deci să se roage Administraţia Casei Bisericii să publice un asemenea concurs:

Cu privire la cererea d-lui C. Mironescu (înreg. la No. 161/27 Fevr. 1914), de a ocupà postul de scriitor rămas vacant, Comisiunea e de părere a pune postul la concurs.

In sfârşit, ca urmare a referatului d-lui arhitect ajutor I. Trajanescu (înreg. la No. 183/3 Martie 1914), se aprobă, pentru lucrările de lemnărie executate în timpul iernei la mănăstirea Sărăcineşti, un al treilea acont în sumă de lei 3.000, din fondul de lei 32.553, destinat în acest scop.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, Nifon, D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Murnu.*

NO. 5.

— ŞEDINŢA DELA 17 MARTIE —

(Inreg. la No. 285/22 Aprilie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenţi: P. S. Nifon al Dunării-de-Jos, D. Onciul, E. A. Pangrati, G Murnu şi G. Balş.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţii precedente şi se aprobă.

Luându-se apoi în desbatere cestiunile la ordinea zilei, se decide:

Privitor la cererile mai multor domnĭ pictori de a li se încredinţà pictarea fostei catedrale mitropolitane din Târgovişte, să se anunţe prin publicitate lucrarea, invitându-se pictorii de specialitate ce doresc a o face, să prezinte, până la 1 Maiu, schiţe,

https://biblioteca-digitala.ro

devize şi program pentru lucrare, din care Comisiunea va avea să aleagă la timpul său pe cea mai bună.

Privitor la adresa cu No. 911/10 Maiu 1914 (înreg. la No. 197/12 Martie 1914) a Primăriei din Târgovişte, să se mulţumească Primăriei pentru exproprierea făcută şi să se asigure de tot sprijinul Comisiunii în lucrarea de înfrumuseţare ce voieşte a întreprinde, terminând împrejmuirea şi aranjând interiorul curţii. Ce priveşte molozul e bine să se păstreze fiind necesar pentru întocmirea parcului.

Privitor la adresa cu No. 8 din 12 Martie 1914 (înreg. la No. 203 din 17 Martie 1914) a epitropiei parohiei din com. Baia, să se anunţe epitropia că s'a luat act de cele comunicate şi să se roage d-l Al. Cantacuzino-Paşcanu, proprietarul locului, să ofere restul de 7.000 lei ce mai este necesar pentru restaurarea bisericii.

Privitor la scrisoarea d-lui deputat Alexandru Stârcea, adresată d-lui preşedinte în cestiunea restaurării bisericii din Bălineşti (Dorohoiu) să se comunice că lucrarea e studiată şi că e pusă pe tablou pentru executare în anul viitor 1915.

Privitor la adresa cu No. 19 din 27 Fevruarie 1914 a parohiei Bărboiu, adresată Casei Bisericii (înreg. la No. 10.842 din 3 Martie 1914), înaintată Comisiunii spre a-şi da avizul, să se comunice epitropiei că anul acesta Comisiunea nu dispune de fonduri şi deci nu poate face lucrarea cerută, care reclamă suma de 15 mii lei. Cum însă biserica este menţinută ca monument istoric, mai mult pentru că e biserica uneia din familiile foste domnitoare ale Moldovei, decât pentru importanţa ei arhitectonică sau artistică, epitropia să se adreseze cu aceste consideraţiuni membrilor familiei Sturdza, rugându-i să ofere dânşii suma trebuitoare pentru reparare.

Privitor la adresa No. 237 din Martie 1914 a protoieriei judeţului Bacău adresată Casei Bisericii (înreg. la No. 12.325 din 8 Martie 1914), să se răspundă că, după cum reese din procesul-verbal anexat al protoieriei, lucrările cerute nu sunt absolut necesare, ba nici chiar trebuesc făcute (tâmpla), iar ce priveşte casele bisericii, ele nefiind clasate, repararea lor cade în sarcina epitropiei.

Privitor la adresa cu No. 5 din 17 Martie 1914 a parohiei bisericii Sf. Gheorghe diu comuna Puchenii-Crainici (Prahova), adresată Administraţiei Casei Bisericii (înregistr. la No. 12.824), biserica aceasta neputând fi considerată ca un monument istoric, ci mai de grabă ca un monument de artă să se defere cestiunea Consiliului artelor, dacă mai există, ori unor specialişti pictori.

Privitor la adresa cu No. 80 din 18 Martie (înreg. la No. 211 din 10 Martie 1914) a serviciului restaurării bisericii Stavropoleos, să se intervină pe lângă Administraţia Casei Bisericii

https://biblioteca-digitala.ro

să dispue achitarea onorarului d-lui arhitect Al. Zagoritz şi a lefurilor d-lor Seewald şi Simionescu.

Privitor la scrisoarea din 16 Martie 1914 a părintelui econom Ioan Antonovici, membru corespondent al Comisiunii, să se intervină pe lângă Administraţia Casei Bisericii să aprobe facerea de imprimate pentru corespondenţa membrilor corespondenţi cu Comisiunea.

Privitor la adresa cu No. 91 din 11 Martie 1914 (înreg. la No. 201 din 17 Martie 1914) a d-lui Il. Ghibănescu, director al Muzeului de Antichităţi, secţia Constanţa, să se roage Direcţia Muzeului Naţional din Bucureşti, să aducă piatra dela Topalu pe contul său aci, iar pentru a se procură mijloace pe seama Muzeului din Constanţa, să se scrie d-lui Ghibănescu să întocmească un comitet de patronagiu al Muzeului care, să lucreze în acest sens.

Privitor la petiţiunea d-lui pictor D. Norocea (înreg. la No. 207 din 17 Martie 1914), Comisiunea, nedispunând de fonduri, nu poate cumpără lucrările oferite.

Privitor la oferta pentru cumpărarea unor icoane (înreg. la No. 210 din 17 Martia 1914) a d-nei Bălaşa Ionescu, Comisiunea, văzând icoanele, e de părere că nu sunt pentru colecţiile ei.

(ss) *Dr. C. I. Istrati*, *D. Onciul*, *E. A. Pangrati*, *G. Balş*, *G. Murnu*.

NO. 6.

— ŞEDINŢA DELA 21 APRILIE —

(Inreg. la No. 358).

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenţi: D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, V. Pârvan, G. Murnu şi G. Balş.

Secretar: A. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Luându-se în desbatere cestiunile la ordinea zilei, se decide:

Cu privire la scrisoarea d-lui pictor Viertelberger din Viena prin care anunţă sosirea sa apropiată în Bucureşti,—ca d-sa să fie rugat a vizită bisericile Stavropoleos, Mihai-Vodă, Paraclisul Mitropoliei şi Văcăreşti din Capitală, Biserica Domnească din C.-de-Argeş şi bisericile lui Ştefan-cel-Mare din Dorohoiu, Botoşani şi Hârlău.

Cu privire la adresa d-lui director al Muzeului de Antichităţi, secţia Constanţa, No. 101 (reg. la No. 263/914 C. M. I.), prin care cere a se luă măsuri pentru conservarea resturilor de temple antice de lângă Constanţa şi semnalează existenţa unui apeduct roman la Enghez, spre Mangalia, d-l V. Pârvan, după ce dă lămuririle necesare ştiinţifice, arată că transportarea blocurilor de marmoră dela temple la Constanţa e foarte anevoioasă; de aceea

https://biblioteca-digitala.ro

d-sa propune să se întrebe mai întâiu Direcţia lucrărilor portului, dacă e în interesul lucrărilor să se degajeze locul de acele resturi, căci în acest caz, oricât de anevoios ar fi, blocurile vor trebuì transportate la muzeu; dacă nu, să se lase acolo, luându-se măsuri pentru conservarea lor şi să se îngrădească locul.

D-l G. Balş spune că cestiunea aceasta a fost lămurită cu ocazia vizitei de astă toamnă a Comisiunii la Constanţa, când d-l Lazarovici, subşeful lucrărilor din port, a declarat că Direcţia acestor lucrări nu are în vedere utilizarea specială a locului, aşà că el s'ar putea îngrădì. Se decide să se studieze cestiunea acestei îngrădiri. In legătură cu această cestiune, d-l Pârvan ridică cestiunea descoperirei obiectelor antice şi aceea a săpăturilor arheologice, arătând cât de insuficiente sunt dispoziţiunile din lege cu privire la cele dintâi şi cât de puţine mijloace avem pentru supravegherea celor din urmă.

D-l Preşedinte roagă pe d-l V. Pârvan să prezinte Comisiunii un referat, indicând mijloacele ce d-sa le crede mai nimerite pentru aducerea obiectelor antice în colecţiile noastre publice şi pentru conservarea ruinelor arheologice. Totodată d-sa roagă pe domnii membri ai Comisiunii să studieze chestiunea modificării şi complectării legii monumentelor istorice, cum şi aceea a unificărei ei cu vechea lege pentru descoperirea obiectelor antice.

Cu privire la referatul d-lui arhitect-şef al monumentelor No. 885 (înreg. la No. 266/914 C. M. I.), prin care prezintă Comisiunii o icoană veche şi un fragment de sfeşnic de lemn sculptat luate dela bisericuţa din satul Cacova, com. Smeuretu, semnalând importanţa ei artistică şi rugând a se lua măsuri pentru împiedecarea prădării bisericii, să se aprobe propunerile din referat: ca obiectele aduse să fie depuse în colecţiile Comisiunii, să se confirme oficial primirea lor şi să ceară autorităţilor să nu mai permită luarea obiectelor din biserică.

Cu privire la propunerea d-lui Gr. Cerkez de-a fi autorizat să angajeze pe pictorul D. Norocea cu diurnă de lei 500 lunar, pentru lucrările de pictură dela Biserica Domnească din C.-de-Argeş, urmând a începe lucrarea amvonului bisericii, care este o lucrare de pictură relativ nouă, unde deci pictorul poate fi pus la un fel de examen,—să se lase a se decide după vizita ce Comisiunea cu pictorul Viertelberger va face la faţa locului.

Cu privire la adresa epitropiei aceleiaşi biserici cu No. 151 (înreg. la No. 218/914 C. M. I.), prin care arată că ţine la dispoziţia Comisiunii suma de lei 23.000 pentru mobilierul bisericii, să se răspundă că cu această sumă şi cu ceea ce i s'a putut repartizà din fondul general de lucrări, Comisiunea va continuà restaurarea picturii, rămânând ca mobilierul să se facă la urmă.

Cu privire la adresa d-lui arhitect V. V. Ştefănescu (înreg. la No. 264/914 C. M. I.), prin care cere un acont asupra lucrărilor executate şi materialelor aprovizionate pentru clopotniţa dela

https://biblioteca-digitala.ro

biserica Sf. Gheorghe din Botoşani, să se aprobe, potrivit referatului d-lui arhitect-ajutor Lupu.

Cu privire la adresa aceluiaşi (înreg. la No. 242/194 C. M. I.), prin care cere a i se indicà precis locul unde urmează a se ridicà clopotniţa dela aceiaşi biserică, — să se răspundă că aceasta se va îndeplinì cu ocazia vizitei pe care Comisiunea o face în curând la Botoşani.

Cu privire la cererea d-lui A. Verona (înreg. la No. 287 C. M. I.), de a i se achità restul de lei 2.000 pentru pictura tâmplei de la Baia, — să se cerceteze actele şi să se plătească potrivit lor.

Cu privire la cererea d-lui Vasile Brăiescu (înreg. la No. 286 C. M. I.), de a i se face recepţia lucrării de nivelare dela m-rea Cetăţuia,—să se aducă la îndeplinire de d-l arhitect diriginte al lucrării.

Cu privire la cererea d-lui D. Belisarie (înreg. la No. 288 C. M. I.), de a se intervenì pentru liberarea sumei de lei 2.900 ce mai are a primì pentru pictura bisericii dela Căldăruşani,—să se satisfacă, dacă din acte reese că aceasta e potrivit ultimei învoeli avută de pictor cu I. P. S. Superior al mănăstirii.

Privitor la scrisoarea d-lui I. Voinescu, fotograf, de a se intervenì să i se libereze un permis pe C. F., să se satisfacă, dacă d-sa se angajează ca în schimbul sumei de plată a permisului să facă fotografii după cerere pe seama Comisiunii, stabilindu-se prealabil condiţiunile.

Privitor la cererea Parohiei Negru-Vodă din Câmpu-Lung (înreg. la No. 15.733/914 C. B.), pentru reparaţiile trebuitoare la Biserica Domnească din localitate şi la dependinţele ei, după devizul aprobat de Comisiunea noastră la 28 Iunie 1913, lucrările să se execute din fondul general de reparaţii, care va fi cu această ocazie şi el repartizat după un proiect ce va înaintà Comisiunii d-l arhitect-şef al monumentelor.

Cu privire la adresa parohiei din com. Borzeşti (înreg. la No. 232/914 C. M. I), prin care cere repararea bisericii lui Ştefan cel Mare din localitate, d-l arhitect-şef al monumentelor e rugat a întocmì un deviz complect pentru această lucrare.

Cu privire la adresa primăriei urbei Hârlău cu No. 473 (înreg. la No. 259/914 C. M. I.), prin care se cere repararea bisericii Sf. Dumitru din localitate, se va cercetà ce e de făcut, cu ocazia vizitei apropiate pe care Comisiunea o va face la faţa locului.

Cu privire la propunerea d-lui preşedinte pentru numirea ca membru corespondent pentru jud. Dâmboviţa a d-lui C. Dimitriu, fost prefect şi secretar general al Ministerului de Interne, Comisiunea o acceptă cu plăcere.

In sfârşit, Comisiunea ia act de răspunsul d-lui Al. Cantacuzino-Paşcanu la cererea ce i s'a făcut de-a contribuì şi d-sa pentru repararea bisericii din Baia, de comunicarea d-lui Director al Muzeului din Constanţa în privinţa întocmirii comitetului de patro-

https://biblioteca-digitala.ro

nagiu pentru strângerea de fonduri pe seama muzeului, de oferta Doamnei Nina Z. Arbore pentru lucruri de pictură bisericească și aprobă cererea d-lui G. Balș de a se face schimb de publicații cu Muzeul din Belgrad.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, D. Onciul. E. A. Pangrati, V. Pârvan, Gr. Cerkez, G. Balș, G.Murnu.*

NO. 7

— ȘEDINȚA DELA 5 MAIU —

(Inreg. la No. 418/10 Iunie)

Președinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenți: D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, V. Pârvan, G. Balș și G. Murnu.

Secretar: A. Lăpĕdatu.

Se citește procesul verbal al ședinței precedente și se aprobă.

Se ia apoi în discuție cestiunile puse la ordinea zilei și se recomandă:

Cu privire la adresa primăriei orașului T.-Severin cu No. 421 din 23 Octomvrie 1913 (reg. la No. 47.446/913 C. B.), prin care solicită împrejmuirea locului castrului roman din localitate, Comisiunea, întrucât, acum, din causa lipsei de mijloace și din alte motive, împrejmuirea cerută, deși absolut necesară, nu se poate face, acceptă propunerea d-lui V. Pârvan: să se ceară primăriei aplicarea strictă a art. din lege, care prevede că posesorii terenurilor cu antichități sunt datori să vegheze la conservarea lor, fiind pedepsiți în caz de abatere.

Cu privire la cele arătate de d-l V. Pârvan asupra abuzurilor ce se fac cu acapararea obiectelor vechi descoperite, chiar de autorități—cazul monetelor dela Enușești-Romanați și Slatina-Olt—, Comisiunea roagă pe d-l Pârvan, ca, întemeiat pe actele oficiale ce posedă, să expună cazurile d-lui ministru, cerând facerea unei anchete și pedepsirea celor vinovați. Iar asupra cererilor de săpături pentru descoperiri de comori și obiecte antice, Comisiunea, după explicațiile date de d-l Pârvan, revine asupra deciziunii ei anterioare să se respingă din principiu aceste cereri și decide ca să li se dea urmare după socotința d-lui director al Muzeului Național.

Cu privire la propunerea d-lui V. Pârvan de-a se numì membru corespondent pentru județul Covurlui d-l N. Velichi, profesor de istorie la Liceul din Galați, Comisiunea o acceptă cu plăcere.

Cu privire la comunicarea d-lui Dr. C. I. Istrati asupra unor stricăciuni ce i s'au semnalat la fostul schit Cetățuia de lângă R.-Vâlcii, stricăciuni de pe urma cărora va suferì biserica, d-l arhitect-șef al monumentelor să delege pe d-l arhitect-ajutor Trajanescu a cercetà cazul la fața locului și a referì.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la chestiunea picturii fostei catedrale mitropolitane din Târgovişte, Comisiunea, după o deliberare mai îndelungată, însărcinează pe d-l arhitect-şef al monumentelor a hotărî în această privinţă cu d-l Ar. Verona, asupra ofertei ce d-sa a înaintat, împreună cu d-l A. Murnu, impunându-i-se colaborator pe d-l D. Norocea şi lăsându-i-se deplină libertate pentru alegerea celorlalţi.

Cu privire la devizul înaintat de d-l arhitect-ajutor Trajanescu pentru lucrările de restaurare a bisericii din Corbii Mari (Vlaşca) cu referatul înreg. la No. 324/914 C. M. I., Comisiunea aprobă a se executà lucrările imediat necesare după deviz, în sumă de lei 15.000, dar numai după ce se va vedeà dacă fondul general de întreţinere poate fi augmentat cu sumele ce s'au ordonanţat din el pentru lucrările dela Stavropoleos.

Cu privire la adresa parohiei bisericii fostei m-ri Mărcuţa (înreg. la No. 14.566/914 din 17 Martie C. B.), prin care se cere reparaţii necesare pe seama bisericii,—să se intervină la Eforia Spitalelor Civile să facă dânsa aceste reparaţii.

Cu privire la adresa parohului bisericii fostei m-ri Caşin (înreg. la No. 21.013 din 30 Aprilie 1913 C. B.), prin care se cer reparaţii pe seama bisericii,—să se răspundă că lucrările cerute sunt înscrise pe tabloul celor ce urmează a se executà chiar în vara aceasta.

Cu privire la adresa parohiei bisericii Sf. Nicolae din Nicoreşti, judeţul Tecuciu (înreg. la No. 304/914 C. M. I.), prin care se solicită repararea bisericii, ca una ce ar prezentà interes istoric,—d-l conservator bibliotecar al Comisiunii să fie rugat a vedeà ocazional această biserică şi a referì asupra ei.

Cu privire la cererea părintelui econom V. Ursăchescu din Dolheşti, jud. Fălciu (înreg. la No. 285/914 C. M. I.), de-a fi numit, pe basa scrierilor sale, membru corespondent al Comisiunii pentru jud. Fălciu, — Comisiunea rămâne a se pronunţà cu altă ocazie asupra numirii unui atare corespondent.

Cu privire la raportul părintelui I. Antonovici (înreg. la No. 291/1914 C. M. I.), prin care anunţă constituirea comitetului de patronagiu al înfiinţândului muzeu din Bârlad şi solicită un ajutor de lei 200 pentru preîntâmpinarea primelor cheltueli ale acestui muzeu,—să se mulţumească părintelui Antonovici pentru activitatea sa în interesul înfiinţărei noii instituţii de cultură şi să i se comunice că, din lipsă de fonduri, cu regret cererea sa nu poate fi satisfăcută.

Cu privire la adresa epitropiei bisericii Sf. Nicolae din com. Coşula, jud. Botoşani (înreg. la No. 21.492/914 C. B.), prin care se cere avizul Comisiunii pentru cedarea unei porţiuni din terenul bisericii pentru clădirea şcoalei,—să se roage Adm. Casei Bisericii a decide, după cum va crede mai bine.

Cu privire la cererea d-lui Il. Ghibănescu (înreg. la No.

https://biblioteca-digitala.ro

290/914 C. M. I.), de-a i se liberà suma de lei 65, cheltuieli făcute cu însărcinări date de Comisiune, să se aprobe.

Cu privire la adresa parohiei Barnovski din Iaşi (înreg. la No. 305/914 C. M. I.), prin care se cere suma de lei 1.000 pentru facerea a trei dulapuri necesare conservării vechilor odoare ale bisericii,—să se răspundă că din fondul ce se va acordà anul acesta pentru terminarea reparaţiunilor, se va puteà face şi dulapurile trebuitoare.

Cu privire la propunerea ce face d-l I. Săbăreanu, de-a i se cedà o parte din terenul bisericii Curtea-Veche din Capitală pentru construcţii de raport, în condiţii avantajoase pentru biserică să se ceară prealabil consimţământul epitropiei bisericii şi al Casei Bisericii.

Cu privire la cererea primăriei comunei Soveja din jud. Putna (înreg. la No. 318/914 C. M. I.), pentru reparaţii necesare la biserica din localitate, — să se cerceteze şi refereze de d-l arhitect-şef al monumentelor.

Cu privire la adresa părintelui Veniamin Pestrea (înreg. la No. 322/914 C. M. I.), prin care înaintează o schiţă de plan pentru căscioara ce voeşte a zidì lângă fosta m-re Srâmba din Gorj, —să se ceară o schiţă de plan mai bună.

Cu privire la cererea părintelui Carol Auner (înreg. la No. 332/914 C. M. I.), de-a fi autorizat să reproducă ilustraţii din Buletinul Comisiunii pentru un articol ce va publica în Dictionnaire d'archéologie chrétienne, — să se aprobe, rugându-se a menţionà locul de reproducere.

Cu privire la cererea d-lui C. Noe, ajutor de secretar al Comisiunii (înreg. la No. 327/din 11 Mai C. M. I.), de-a i se acordà un concediu de-o lună pentru prepararea examenului de licenţă, —se recomandă aprobării Adm. Casei Bisericii.

In sfârşit, Comisiunea decide ca recipisele Casei de Depuneri pentru primirea banilor încasaţi prin librării din vânzarea Buletinului, să se înainteze Casei Bisericii, cu rugămintea ca din toate sumele să se constitue un fond care să se pună la dispoziţia Comisiunii.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, E. A. Pangrati, G. Murnu, Gr. Cerkez, G. Balş, V. Pârvan.*

NO. 8.

— ŞEDINŢA DELA 19 MAIU —

(Inreg. la No. 419/10 Iunie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenţi: D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, V. Pârvan, G. Balş şi G. Murnu.

Secretar: A. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţei penultime şi se aprobă.

https://biblioteca-digitala.ro

Luâdu-se apoi în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei, se recomandă:

Cu privire la adresa Adm. Casei Bisericii (înreg. la No. 361/914 C. M. I.), prin care se arată că s'a obţinut aprobarea Consiliului de Miniştri pentru executarea în regie a lucrărilor mai mari de 10.000 lei şi anume la mitropolia din Târgovişte, biserica din Brâncoveni, mănăstirea Hurez, paraclisul Episcopiei R.-Vâlcii, biserica Sf. Ion din Vasluiu, Curtea-Veche din Capitală, biserica din Baia, mănăstirea Cetăţuia de lângă Iaşi şi biserica Sf. Nicolae Domnesc din Dorohoiu,—să se comunice d-lui arhitect-şef al monumentelor, spre a luà cunoştinţă, să poată executà aceste lucrări.

Cu privire la referatul d-lui arhitect-şef al monumentelor (înreg. la No. 352/914 C. M. I.), pentru lucrările dela Căldăruşani, combinat cu referatul aceluiaş (înreg. la No. 360/916 C. M. I.), pentru angajarea unui arhitect plătit din fondul lucrărilor pe lângă serviciul Comisiunii, — ca lucrările dela Căldăruşani să se execute de d-l D. Nicolau, arhitect al Casei Bisericii, sub direcţia d-lui arhitect-şef al monumentelor.

Cu privire la referatul d-lui arhitect-şef al monumentelor (înreg. la No. 359/914 C. M. I.), prin care înaintează tabloul pentru repartizarea fondului general de întreţinere al monumentelor, — întrucât acest fond a fost simţitor redus şi e destinat a acoperì nu numai cheltuelile de reparaţii şi de întreţinere ale monumentelor, ci şi acele de deplasări ale personalului, d-l arhitect-şef al monumentelor să fie rugat a face o nouă repartizare pe următoarele baze: lei 5.000 pentru întreţineri, la dispoziţia serviciului, lei 12.000 pentru reparaţii mai urgente şi lei 10.000 pentru cheltueli de deplasare etc.

Cu privire la raportul d-lui profesor V. Pârvan, director al Muzăului Naţional, de a i se da aprobare, conform noii legi a monumentelor, să întreprindă săpături la vechea cetate dela Marea Neagră Histria şi de a i se acordà, în acest scop, tot potrivit legii, un ajutor de lei 10.000 din fondurile Comisiunii, sub ale cărei auspicii se va întreprinde lucrarea, — Comisiunea aprobă cererea pentru săpături şi recomandă a se acordà d-lui Pârvan ajutorul solicitat de lei 10000, dacă, prin un riviriment de fonduri, suma încasată anticipativ pentru lucrările dela Stavropoleos (adică lei 20.000) din fondul general al Comisiunii, iar nu din fondul special pentru Stavropoleos, cum ar fi trebuit, se poate pune din acest din urmă fond pentru lucrările sale curente.

Cu privire la adresa epitropiei Bisericii Domneşti din Curtea-de-Argeş, (înregistr. la No. 24.341/9 C.B.), prin care încunoştiinţează că a pus la dispoziţiunea Comisiunii suma de 23.000 lei pentru continuarea lucrărilor de restaurare la acea biserică, să se roage Adm. Casei Bisericii a ţine această sumă la dispoziţia d-lor arhitecţi Ghika şi Cerkez, directorii lucrării de restaurare,

https://biblioteca-digitala.ro

cari sunt rugați a începe neîntârziat lucrările de restaurare ale picturei, angajând în acest scop, după propunerea d-lui Cerkez, pe d-l D. Norocea, cu salar de lei 500 lunar, plătindu-i-se materialul și fiind obligat a face în fiecare lună raport în scris despre progresul lucrării.

Cu privire la adresa aceleiași epitropii (înreg. la No. 343/914 C. M. I.), prin care se cere aprobarea Comisiunii pentru emiterea a patruzeci de liste de subscriere în scop de a se adunà noi fonduri dela credincioși pe seama lucrării, — să se aprobe, mulțumindu-se părintelui paroh pentru zelul ce pune în interesul bisericii.

In sfârșit, d-l G. Balș relatează cele hotărîte de comisiunea instituită de Minister pentru acordarea celei de a doua burse pentru studiul picturei bizantine în străinătate.

(ss) *C. I. Istrati, D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Murnu, V. Pârvan, G. Balș.*

NO. 9.

— ȘEDINȚA DELA 9 IUNIE —

(Inreg. la No. 454/17 Iunie).

Președinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenți: D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, V. Pârvan, G. Balș și G. Murnu.

Secretar: A. Lăpĕdatu.

Se citește procesul-verbal al ședinței precedente și se aprobă.

D-l președinte prezintă scrisoarea prin care d-l C. D. Dimitriu mulțumește pentru numirea sa ca membru corespondent al Comisiunii pentru jud. Dâmbovița.

Luându-se apoi în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei, se decide:

Cu privire la referatul d-lui arhitect-șef al monumentelor (înreg. la No. 412/914 C. M. I.), prin care, potrivit deciziunii Comisiunii din ședința dela 19 Maiu, prezintă tabloul pentru repartizarea fondului general de întreținere al monumentelor, — se aprobă tabloul, modificându-se în sensul ca pentru săpăturile dela Histria să se destineze 10.000 lei în loc de 5.000 și să se rezerve suma de lei 3.000 pentru terminarea localului muzăului dela Adam-Clissi.

Cu acest prilej, d-l prof. E. Pangrati ține să pună din nou în evidență nedreptatea ce s'a făcut Comisiunii prin luarea din fondurile ei a sumei de lei 35.000 pentru lucrări făcute în interesul serviciului de restaurări al d-lui Lecomte, serviciu care n'are în grija sa decât două lucrări și totuși e mai bine și mai regulat dotat decât Comisiunea Monumentelor, care are în seama sa toate bisericile și monumentele țării declarate monumente is-

https://biblioteca-digitala.ro

torice, iar acum în urmă şi monumentele greco-romane. D-sa cere să se aducă aceasta la cunoştinţa d-lui Ministru.

Cu privire la cererea d-lui Profesor O. Tafrali dela Iaşi, de a i se acordà un ajutor pentru a întreprinde săpături arheologice —să se răspundă că anul acesta, din causa lipsei de fonduri, cu regret, Comisiunea nu poate satisface cererea.

Cu privire la referatul d-lui arhitect al Casei Bisericii, D. Nicolau (înreg. la No. 28.833/914 C. B.), prin care propune a se învălì clădirea ce e însărcinat a renovà la Căldăruşani (trapeza) cum şi clădirile renovate anii trecuţi şi acoperite cu olane (arhondaricul şi chiliile) cu tablă, — Comisiunea nu aprobă propunerea, cerând a se întrebuinţà, pentru învelişul nou şi repararea învelitorilor vechi, tot olane.

Cu privire la adresa d-lui pictor D. Belizarie (înreg. la No. 407/914 C. M. I.), prin care cere a se face recepţia picturei ce a executat în exteriorul bisericii dela Căldăruşani, — să se comunice că aceasta se va face Sâmbătă 14 c., cu ocazia vizitei pe care Comisiunea întreagă o va face la faţa locului.

Cu privire la referatul d-lui arhitect al Casei Bisericii, prin care roagă a se însărcinà o persoană cu cunoştinţe speciale, spre a studià cestiunea consolidării dealului pe care se află palatul mitropolitan, pentru conservarea acestuia, — se roagă d-l arhitect Gr. Cerkez să binevoiască a studià această cestiune.

Cu privire la adresa d-lui Il. Ghibănescu, membru corespondent al Comisiunii în jud. Constanţa (înreg. la No. 446/16 Iunie, C. M. I.), prin care cere a se decide asupra transportării resturilor de temple antice dele Constanţa, din port în oraş, să se răspundă că Comisiunea va decide cu ocazia vizitei ce va face la faţa locului în săptămâna viitoare.

Cu privire la devizele înaintate de serviciul de arhitectură al Comisiunii pentru lucrările de restaurare şi reparare ce urmează a se efectuà în cursul verei—la Brâncoveni (înreg. la No. 401/914 C. M. I.), la mănăstirea Hurezi (No. 400/914 C. M. I.), la paraclisul Episcopiei din R.-Vâlcii (No. 402/914 C. M. I.), la biserica Sf. Nicolae Domnesc din Dorohoiu (No. 268 din 914 C. M. I.), la biserica Trei Erarhi din Iaşi (No. 226/914 C. M. I.) şi la biserica Stavropoleos (No. 120/914 C. M. I.), — să se roage d-l G. Balş a le examinà prealabil.

Cu privire la modalitatea conducerii lucrărilor de restaurare dela Stavropoleos, pe cari Comisiunea le-a încredinţat la timpul său d-lui arhitect Al. Zagoritz, se decide ca d-sa să lucreze sub controlul direct al Comisiunii, care va aveà să examineze şi să aprobe toate cestiunile privitoare la lucrări.

Cu privire la referatul d-lui arhitect-şef al monumentelor (înreg. No. 363/914 C. M. I.), prin care se arată locul ales pentru ridicarea clopotniţei bisericii Sf. Gheorghe din Botoşani şi înţelegerea cu primăria locală în privinţa alinierii stradelor ve-

https://biblioteca-digitala.ro

cine în vederea împrejmuirii bisericii, Comisiunea ia act, aprobând atât alegerea locului cât şi înţelegerea cu primăria.

Cu privire la raportul d-lui Al. Bărcăcilă, profesor şi membru corespondent al Comisiunii la T.-Severin, asupra activităţii sale din ultimul timp pentru întocmirea muzăului local,—să se mulţumească d-lui Bărcăcilă în numele Comisiunii; să se intervină pe lângă Adm. Casei Bisericii pentru cedarea obiectelor cerute de pe la bisericile şi mânăstirile din jud. Mehedinţi pentru muzeu şi să se recomande d-lui Bărcăcilă ca pentru adunare de mijloace pe seama muzăului, să constitue un comitet de patronagiu, cu sprijinul căruia, prin conferinţe şi serbări culturale, să se adune atari mijloace.

Cu privire la referatul d-lui arhitect-şef al monumentelor (tem. No. 411/914 C. M. I.), prin care cere a se interveni la Ministerul de Războiu pentru montarea unei schele necesare pentru studierea lucrărilor de reparaţie la biserica dela Dealul, din materialul existent şi cu personalul ce se găseşte la faţa locului în serviciul Ministerului, — să se aprobe intervenirea cerută.

Cu această ocazie Comisiunea, luând cunoştinţă, atât din o scrisoare a d-lui General P. V. Năsturel, cât şi din expunerea d-sale orală, că la mormântul de marmoră pe care Ministerul de Războiu îl aşează în lăuntrul bisericii dela Deal pentru capul lui Mihaiu Vodă, s'ar fi executat o stelă funerară cu sigiliul lui Mihaiu Viteazul ca domn al celor trei ţări române cu stema Ardealului, după părerea sa, fals redată (şapte movile în loc de doi lei cu un trunchiu de arbore la mijloc),—decide a se adresà Ministerului de Războiu cu rugămintea, ca pentru lămurirea cestiunii, înainte de a se aşezà această stelă, să prezinte desemnul pecetei Comisiunii, spre a se puteà pronunţà asupră-i.

In sfârşit Comisiunea acordă d-lui Dr. C. I. Istrati cuvenita autorizaţie pentru a întreprinde săpături arheologice la Sărata, judeţul Bacău.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Balş şi G. Murnu.*

NO. 10.

VIZITA DELA 14 IUNIE LA CĂLDĂRUŞANI, TURBAŢI, SNAGOV.

(Inreg. No. 487/16 Iunie).

Iau parte: d-nii Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez şi G. Murnu, membri, şi Al. Lăpĕdatu, secretar.

La Căldăruşani s'au examinat lucrările făcute la arhondaric şi chilii, lucrările ce urmează a se face la trapeză şi pictura exterioară a bisericii mari. S'a constatat că, causa deteriorărei acoperământelor dela arhondaric şi chilii e şarpanta slabă şi rău făcută, fără legătură de fier; s'a decis deci ca ea să se conso-

https://biblioteca-digitala.ro

lideze, iar acoperişul de olane, în locurile stricate, să se refacă după indicaţiile pe cari d-l Cerkez, membru al Comisiunii, s'a oferit a le da d-lui arhitect al Casei Bisericii, D. Nicolau. Asemenea s'a constatat că tavanele nu au peste ele, în pod, umplutura necesară, şi s'a decis să se facă şi aceasta.

Ce priveşte lucrările noi dela trapeză, s'a recomandat d-lui arhitect diriginte să facă legătura acestei clădiri cu a chiliilor dela nord şi sus şi să studieze frontonul intrărei în trapeză. Clădirea aceasta se va înveli, cum s'a decis anterior de Comisiune, tot cu olane.

Ce priveşte pictura făcută de d-l D. Belizarie în exteriorul bisericii, s'a constatat că e bine lucrată, potrivit schiţei aprobate la timp de Comisiune. S'a decis deci ca lucrarea să se considere recepţionată şi pentru a îndulcì contrastul dintre partea de sus a bisericii, pictată, şi partea de jos, de sub brâu, până la soclu, nepictată, să se zugrăvească şi aceasta şi anume: faţada bisericii în întregime, cu sfinţi şi panouri decorative, iar de jur-împrejur numai ciubucăriile panourilor, rămânând ca câmpul acestora să se facă în alb. In acest scop se va cere d-lui Belizarie un deviz şi o schiţă. In sfârşit Comisiuuea recomandă a se reparà soclurile dela acoperământul bisericii şi a se reface soclu cu placaj de piatră, atât pentru buna lui conservare cât şi pentru înfăţişarea generală, mai monumentală, a bisericii.

La Turbaţi, Comisiunea a examinat mai de aproape biserica fostei m-ri atribuită lui Mihaiu Viteazul şi a constatat, după o inscripţie interioară, că datează numai din 1673, fiind, după cum indică numele Cantacuzino din inscripţie şi portretele ctitorilor, cari sunt de boieri, nu de domni, o fundaţie Cantacuzinească, zidită, după presupunerea d-lui D. Onciul şi după caracterul de necropolă al construcţiei, în amintirea Postelnicului Constantin Cantacuzino, omorît în apropiere, la Snagov, după cum se ştie, în 1673, anul zidirii bisericii. Ctitorul probabil e Spătarul Mihaiu Cantacuzino, cunoscut ca pios fondator de biserici. — Având în vedere acestea cum şi caracterul deosebit al bisericii, ca construcţie, Comisiunea decide a o declarà monument istoric şi a însărcinà serviciul tehnic să întocmească un deviz de reparaţiile cele mai urgente.

La Snagov, Comisiunea, constatând lipsa unei luntre de trecere în ostrov şi a unor mici cheiuri la locul de îmbarcare şi debarcare şi necesitatea unui păzitor statornic pe lângă biserică, roagă Adm. Casei Bisericii să acorde mijloacele necesare pentru cumpărarea unei luntre şi pentru facerea cheiurilor şi să oblige pe paraclisierul bisericii a locuì în căscioara construită lângă biserică, dându-i-se, dacă se poate, pentru cultură, locul împrejmuitor, care, în acest chip, ar devenì mai puţin sălbatec şi mai practicabil pentru vizitatorii însemnatului monument.

Dr. C. I. Istrati, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Murnu.

https://biblioteca-digitala.ro

NO. 11

— ŞEDINŢA DELA 16 IUNIE —

(Inreg. 448/26 Iunie).

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenţi: D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Balş şi G. Murnu.

Secretar: A. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Luându-se apoi în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei, se decide:

Cu privire la devizele pentru lucrări, date în şedinţa trecută spre examinare d-lui G. Balş (Brâncoveni: tem. No. 401/914, paraclisul Episcopiei de Râmnic: tem. No. 400/914, bis. Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi: tem. No. 226/914, m-rea Hurezi: tem. No. 400/914, bis. Sf. Nicolae din Dorohoiu: tem. No. 4268/91 şi biserica Stavropoleos: tem. No. 364/914),—să se aprobe, afară de ultimul (bis. Stavropoleos), care urmează a fi completat pentru întreaga lucrare (biserica şi clădirile pentru muzeu), spre a fi prezentat d-lor Pangrati, Cerkez şi Balş, cari vor indicà ce anume lucrări urmează a se executà anul acesta din creditul disponibil pentru Stavropoleos.

Ce priveşte continuarea lucrărilor de restaurare a picturei dela aceiaş biserică să se înainteze d-lui Viertelberger, la Viena, cestiunile puse de d-l A. Zagoritz, spre a obţine răspunsuri în scris şi să se autorize păr. Damian a reîncepe spălarea şi fixarea vechilor picturi, întrucât lucrarea sa a avut aprobarea d-lui Viertelberger.

Cu privire la adresa epitropiei bis. Sf. Nicolae „Şelari“ cu No. 109 din 2 Iunie a. c., în cestiunea cedărei terenului împrejmuitor al bis. Curtea Veche din Capitală pentru construcţii de raport, în condiţiile făcute cunoscut Comisiunii în şedinţa dela 5 Maiu a. c., se decide a se mai examinà odată cestiunea la faţa locului, Luni 23 Iunie, după şedinţă.

Cu privire la cererile pentru reparaţii necesare la biserica Buna-Vestire (Răducanu) din T.-Ocna (înreg. la No. 452/17 Iunie C. M. I.) şi la biserica Barboiu din Iaşi (înreg. la No. 354/914 C. M. I.), să se înainteze d-lui arhitect-şef al monumentelor cu rugămintea de-a cercetà şi, întrucât e vorba de reparaţii absolut necesare la acoperăminte, ele să se execute din fondul respectiv.

Asemenea să se înainteze, spre a-şi da cuvenitul aviz, d-lui arhitect-şef al monumentelor referatul d-lui Virg. Drăghiceanu asupra mijloacelor de luat pentru conservarea ruinei Sf. Împăraţi Constantin şi Elena diu Târgovişte (înreg. la No. 453/17 Iunie C. M. I.).

Cu privire la referatul d-lui arhitect-şef al monumentelor (înreg. la No. 14.206/914 C. M. I.), prin care înaintează proectul

https://biblioteca-digitala.ro

de restaurare al bisericii Curtea Veche din Capitală şi devizele acestei lucrări, — Comisiunea aprobă a se restaură turla după planul prezentat, rămânând ca pridvorul să se studieze din nou după indicaţiile date în şedinţă. Asemenea aprobă devizele, — atât cel general (93.000 lei) cât şi cel parţial, al lucrărilor din anul acesta (20.803,35 lei).

Cu privire la adresa înaintată de Administraţia Casei Bisericii (înreg. la No. 14.206 din 914 C. B.), prin care Mitropolia Moldovei cere reparaţia casei parohiale dela biserica Bărboiu din Iaşi,—să se retrimită Casei Bisericii, întrucât casa parohială nu e monument istoric.

In sfârşit, Comisiunea ia act de adresele: a) prin care Eforia Spitalelor Civile (înreg. la No. 362/914 C. M. I.) arată că nu-şi poate luà însărcinarea de-a face reparaţii la bis. fostei m-ri Mărcuţa, b) prin care Adm. Casei Bisericii (înreg. la No. 378 din 914 C. M. I.) arată că din lăsământul defunctului Dimitrie Racoviţă nu se poate restaurà bis. din Goleşti fără prealabilul consimţământ al tuturor moştenitorilor, c) prin care d-l Ilie Ghibănescu (înreg. la No. 465/19 Iunie C- M. I.) arătă ce obiecte noi a procurat pe seama Muzeului din Constanţa şi d) prin care I. P. S. Mitropolitul Moldovei şi Sucevei (înreg. la No. 406/914, C. M. I.) înaintează foaia de titlu a Octoihului tipărit în m-rea Neamţului la 1816, pe care se înfăţişează biserica acestei m-ri cu forma vechiului ei acoperământ,—mulţumind d-lui Il. Ghibănescu pentru zelul său şi I. P. S. Mitropolit pentru preţiosul document, care se va reproduce în Buletin.

(ss) *Nifon*, *Dr. C. I. Istrati. E. A. Pangrati, G. Balş*, *Gr. Cerkez. V. Pârvan*, *G. Murnu.*

NO. 12.

— ŞEDINŢA DE LA 23 IUNIE —

(Inreg. la No. 587/29 Iulie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenţi: P. S. Nifon al Dunării de Jos, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Balş, G. Murnu şi V. Pârvan.

Secretar: R. Caracaş.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţei precedente şi se aprobă. De asemenea se aprobă procesul-verbal al vizitei făcute la Căldăruşani, Turbaţi şi Snagov.

Luându-se apoi în desbatere cestiunile la ordinea zilei, se decide:

Cu privire la mânăstirea Căldăruşani, unde, în urma vizitei făcute la faţa locului, s'a constatat că acoperişul e actualmente foarte stricat din causa şarpantei rău construite, care ar trebui refăcută în întregime, Comisiunea aprobă suma de lei 35.000, d-l Gr. Cerkez luându-şi angajamentul de a da personal indicaţii ar-

https://biblioteca-digitala.ro

hitectului Casei Bisericii, d-lui D. Nicolau, cu privire la această lucrare.

In ce priveşte continuarea picturii exterioare nu se aprobă oferta d-lui D. Belizarie în sumă de lei 9.825 (înreg. la No. 484/25 Iunie), nefiind încă terminate lucrările de arhitectură şi trebuind să se sfârşească întâiu intrarea la trapeză şi învelişul trapezei, din creditele actualmente disponibile.

In ce priveşte devizul lucrărilor ce mai sunt de executat la Stavropoleos, deviz întocmit de d-l arhitect Al. Zagoritz, cestia se deferă, spre studiere, comisiunii speciale (d-nii Cerkez, Pangrati şi Balş).

Se hotărăşte, odată cu aceasta, o vizită, chiar în după amiaza acestei zile, la orele patru, atât la biserica Stavropoleos cât şi la Curtea Veche, spre a studià la faţa locului oferta făcută de d-l N. Săbăreanu (vezi procesul-verbal No. 13).

După acestea cere cuvântul d-l V. Pârvan, spre a face următoarele două propuneri:

1) De oarece se face abuz scandalos cu întrebuinţarea unor monumente antice drept cariere de piatră, să se intervină la cine de drept spre a se pune la dispoziţia Comisiunii o tabelă de toate carierele de piatră, iar d-l Pârvan se însărcinează a face un raport cu privire la cele care sunt monumente antice.

2) Cu privire la Fondaţia Aman din Craiova, care, deşi dispune de un venit anual de peste 100.000 lei, totuş, pentru muzeu şi bibliotecă, nu se întrebuinţează decât sume derizorii: aşà, pe când pentru personal se prevede 40—45.000 lei, la material nu sunt prevăzuţi decât 3—4.000 lei; 12.000 lei sunt înscrişi pentru strângerea gunoaelor oraşului Craiova şi o altă sumă însemnată pentru gazete şi propagandă electorală.

Propune să se facă o anchetă la faţa locului, rugându-se Ministerul de Interne să desemneze un delegat, care, împreună cu un delegat al Comisiunii, să facă o anchetă în ce priveşte modul de administrare al fondurilor muzeului Aman, potrivit nouei legi a monumentelor, care pune toate muzeele sub supravegherea Comisiunii.

Cu privire la cererea d-lui A. Verona (înreg. No. 485/25/VI), privitoare la pictura Mitropoliei din Târgovişte, se acordă 10 000 lei d-lui Verona spre a face planurile pregătitoare ale picturii interiorului, potrivit referatului d-lui arh. Ghika No. 931 din 14 Iunie. — Comisiunea impune ca colaborator pe d-l N. Norocea, care va luà parte şi la întocmirea ante-proiectelor, iar în ce priveşte pe ceilalţi colaboratori Comisiunea decide ca colaboratorii să fie agreaţi de dânsa.

Cu privire la referatul d-lui N. Ghika, referitor la inscripţia clopotniţei Mitropoliei din Târgovişte, să se roage d-l D. Onciul a dà textul acelei inscripţii.

Cu privire la referatul d-lui N. Ghika, No. 936, înregistrat

https://biblioteca-digitala.ro

la No. 458 din 19 Iunie 1914, privitor la mânăstirea Brâncoveni, să se recomande un pictor care să execute pictura bisericii.

P. S. Nifon, în legătură cu conservarea picturii bisericilor, întreabă dacă n'ar fi bine să se intervine la guvern, ca să vie cu o nouă lege privitoare la fabricarea lumânărilor.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, Nifon, E. A. Pangrati, G. Balş, V. Pârvan, Gr. Cerkez, G. Murnu.*

Observ că informaţiile dela punctul 2 mi-au fost date de doi profesori din Craiova, vrednici de toată încrederea.

(ss.) V. Pârvan.

NO. 13

VIZITA DELA 23 IUNIE.
LA STAVROPOLEOS ŞI CURTEA VECHE.

(Inregistrat la No. 588/29 Iulie)

Iau parte: Dr. C. I. Istrati, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Murnu, G. Balş.

La Stavropoleos se constată mersul lucrărilor. Crăpăturile care se observă la zidurile muzeului nu sunt periculoase. In interiorul curţii, d-l Dr. Istrati e de părere de a se face un mic bazin, înconjurat numai de o foarte mică grădiniţă, din causa lipsei de spaţiu.

La Curtea-Veche, după ce se examinează terenul pe care ar fi să se zidească clădirea propusă de d-l N. Săbăreanu, fiind de faţă şi epitropii bisericii Sf. Nicolae-Şelari, a cărei filială e Curtea-Veche, rămâne ca cestiunea să fie discutată în plenul Comisiunii.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Balş, G. Murnu.*

NO. 14

— ŞEDINŢA DE LA 9 IULIE —

(Inreg. la No. 589/29 Iulie).

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenţi: D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez şi G. Murnu.

Secretar: R. Caracaş.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţii precedente şi se aprobă. De asemenea se citeşte şi se aprobă procesul-verbal al vizitei făcute la bisericile Stavropoleos şi Curtea-Veche în ziua de 23 Iunie.

Luându-se apoi în desbatere cestiunile la ordinea zilei se decide:

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la referatul d-lui I. D. Traianescu (No. 957, înreg. la No. 542 din 8 Iulie a. c.), privitor la prăbuşirea tâmplei dela Arnota, de care am fost înştiinţaţi prin telegramele înregistrate la No. 517 (N. Velicu, Novaci) şi 521 (Episcopia de Râmnic), să fie invitat d-l prof. Giovanni Bonardi a-şi da avizul său competent asupra celui mai bun mijloc de conservare al tâmplelor şi icoanelor vechi, mâncate de cari şi ameninţate de o totală distrugere. In legătură cu aceasta d-l dr. C. I. Istrati e de părere de a se face o circulară ce va trebuì publicată prin Buletinul Comisiunei şi prin Monitorul Oficial de-a nu se mai întrebuinţà pe viitor nici un fel de lemn pentru icoane, tâmple, etc., fără să fi fost în prealabil înbibat cu o substanţă antiseptică.

Cu privire la referatul d-lui arh. Gh. Gh. Lupu, asupra bisericii mănăstirii Neamţu (adresa No. 376/27 Mai), se vor face numai reparaţiile strict necesare pentru conservare.

Cu privire la referatul d-lui Arh. Gh. Gh. Lupu asupra bisericii Sf. Ioan din Piatra (adresa No. 325/7 Mai), se va executà lucrarea indicată în referat.

Cu privire la adresa Casei Bisericii No. 26.936 din 1 Iulie a. c. (înreg. la No. 513 din 3 Iulie a. c.), în referire la adresa noastră No. 403/3 Iunie, se va răspunde rugând să se găsească neapărat o modalitate pentru plata sumei de lei 1.098,50, de oarece nu din vina serviciilor Comisiunii n'a fost trecută în bugetul pe anul acesta sumă din care trebue să se facă plata lucrărilor dela Biserica Domnească.

Cu privire la adresa Casei Bisericii No. 26.324 din 28 Iunie a. c. (înreg. la No. 501 din aceiaş zi), se va răspunde, conform referatului d-lui Arhitect-şef din 3 Iulie, că lucrările nu se pot recepţionà decât complect terminate şi lichidate, căci altfel arhitectul dirigent al lucrării s'ar transformà în antreprenor, lucru şi periculos şi inadmisibil.

Cu privire la referatul d-lui arhitect-şef N. Ghica-Budeşti No. 936 (înreg. la No. 543 din 8 Iulie a. c.), relativ la pictura bisericii mănăstirii Brâncoveni, pentru care s'a primit oferta d-lui D. Belizarie (înreg. la No. 543 din 8 Iulie), să fie invitat d-l A. Verona să-şi dea părerea asupra cestiunii, iar pentru procurarea fondurilor să se facă o adresă d-lui C. Bassarab Brâncoveanu, prin care să fie rugat a pune la îndămâna Comisiunii suma trebuitoare pentru pictarea bisericii, lucru pe care Comisiunea nu-l mai poate face din lipsă de fonduri.

Cu privire la petiţia d-lui Ed. Săulescu, maestru de desemn la liceul dela mănăstirea Dealul şi pictor (înreg. la No. 492 din 27 Iunie a. c.), prin care cere a i se acordà pictura interiorului bisericii dela Dealul, să se ceară lămuriri Ministerului de Războiu, dacă are intenţia de-a face această lucrare, în care caz să nu se execute fără avizul formal al Comisiunii.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la petiţia părintelui econom V. Pocitan dela Capela română din Paris (înreg. la No. 483 din 25 Iunie), prin care cere pentru biblioteca acelei capele Buletinul şi alte publicaţii, aprobă a se trimite Buletinul, cu începerea anului al II-lea, şi publicaţia Odoarele dela mănăstirile Neamţu şi Secu, cerându-se de-a ni se comunicà numerile sub cari vor fi trecute în inventar.

Cu privire la adresa mănăstirii Dintr'un Lemn No. 16 (înreg. la No. 540 din 8 Iulie), să fie trimisă în original Prefecturii de Râmnicul Vâlcea spre a luà măsurile de cuviinţă.

Cu privire la adresele (înregistrate la No. 519 şi 520 din 4 Iulie) dela bisericile din Brâncoveni şi Segarcea, referitoare ambele la nişte icoane luate de răposatul I. Kalinderu, se ia act de cele comunicate şi se va face la timp intervenţia necesară spre a fi ridicate din Muzeul Kalinderu.

Cu privire la adresa No. 50 a parohiei bisericii Barnovschi-Iaşi (înreg. la No. 539 din 7 Iulie), se decide a se cere la Casa Bisericii să i se pună la dispoziţie un acont de 60% din suma de lei 3.000 aprobată, adică 1.800 lei, pentru reparaţiile necesare la clopotniţă. Cu supravegherea lucrării să fie însărcinat unul din membri corespondenţi ai Comisiunii la Iaşi (d-l Atanasiu sau d-l Mureşeanu).

Cu privire la adresa epitropiei parohiei Pantelimon No. 28 (înregistrată la No. 547 din 8 Iulie), să se ceară un deviz amănunţit al reparaţiilor de cari e nevoie.

Cu privire la petiţia d-lui I. Sibianu, maestru de muzică la Câmpu-Lung (înreg. la No. 549 din 6 Iulie), să se ceară lămuriri epitropiei bisericii Sf. Gheorghe din acea localitate, dacă distanţa încălcată de petiţionar e numai de 1.80 m. din locul bisericii, în care caz să fie păsuit. Altfel se vor luà măsuri.

Cu privire la cererea monahului V. Pestrea din noul schit sf. Ioan Teologul, comuna Bucium, judeţul Iaşi (înreg. la No. 548 din 8 Iulie), se răspunde că cererile însoţite de devizele şi planurile trimise anterior au fost comunicate de Casa Bisericii Sf. Episcopii de Râmnic, spre a-şi da avizul asupra autorizaţiei cerute.

Cu privire la cererea d-lui V. Ţipărescu, copist (înreg. la No. 34.402 al Casei Bisericii din 1 Iulie), pentru concediu pe luna Iulie, se aprobă.

Cu privire la cererea d-lui Pavel Popescu (înreg. la No. 32 din 18 Ianuarie a. c.), relativ la un rest de lei 500 ce mai are a luà pentru lucrările executate la Biserica Domnească din Curtea de Argeş, se va achità conform rezoluţiei anterioare.

Cu privire la adresa d-lui Il. Ghibănescu (înreg. la No. 537 din 7 Iulie), privitoare la banii trimişi pentru permisul de C. F. pe distanţa Constanţa-Bucureşti-Călăraşi, se răspunde că s'a făcut dejà la Ministerul Lucrărilor Publice intervenţia pentru obţinerea lui.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la adresa d-lui Il. Ghibănescu (înreg. la No. 50 o din 28 Iunie), i se mulţumeşte pentru îmbogăţirea Muzeului cu obiectele menţionate ın adresă.

Cu privire la adresa d-lui Il. Ghibănescu No. 116 (înreg. la No. 538 din 7 Iulie), se va face la Ministerul Lucrărilor Publice intervenţia pentru acordarea autorizaţiunii cerute.

Cu privire la referatul No. 185 (înreg. la No. 545 din 8 Iulie) al d-lui V. Drăghiceanu, privitor la biserica din Baldovineşti, se va interveni prin Casa Bisericii de-a se pune în aplicare cele cuprinse în concluzia referatului.

Cu privire la referatul No. 186 (înreg. la No. 546 din 8 Iulie) al d-lui V. Drăghiceanu, privitor la biserica din Balaci-Teleorman, se trimite la serviciul technic spre a cercetà şi referì.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, E. A. Pangrati, Gr. Cerkez, G. Murnu.*

NO. 15

— ŞEDINŢA DELA 22 SEPTEMVRIE —

(Inreg. la No. 671/15 Octomvrie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenţi: D. Onciul, Gr. Cerkez, V. Pârvan şi G. Balş.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citesc procesele-verbale rămase neiscălite, ale şedinţelor precedente, şi se aprobă.

Inainte de a se luà în desbatere chestiunile puse la ordinea zilei, d-l D. Onciul arată că având ocazie să viziteze biserica S-tul Nicolae Domnesc din Dorohoiu, a constatat că se găseşte într'o totală neîngrijire: cu păinjeniş de ani pe pereţi şi geamuri, cu ferestre deteriorate şi ierburi crescute între soclu şi trotuarul din jurul bisericii, care din causa relei construcţii s'a deslipit de zid, lăsând să pătrundă apele înăuntru. D-sa cere a se luà măsuri împotriva personalului bisericii, care ţine monumentul în acest hal de neîngrijire.

D-l Dr. C. Istrati, întrucât cele mai multe monumente sunt ţinute în o astfel de stare de neîngrijire, roagă pe d-l administrator al Casei Bisericii să deà o circulară în această privinţă, impunând personalului însărcinat cu îngrijirea monumentelor să-şi îndeplinească această datorie în modul cel mai riguros.

D-l Gr. Cerkez prezintă mai multe fotografii reprezentând diferite rânduri de picturi ce s'au dat la iveală la Biserica Domnească din Curtea-de-Argeş, cu ocazia lucrărilor pentru restaurarea picturei, dând mai multe lămuriri asupra modului cum se procedează la această lucrare.

In urmă, luându-se în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei, se decide:

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la adresa I. P. S. Superior al mânăstirii Căldăruşani (înreg. la No. 555 din 12 Iulie 1914), pentru refacerea învelitoarei caselor dela intrarea mânăstirii (arhondaricul), — având-u-se în vedere starea de ruină a acoperământului, apropierea anotimpului de ploi şi de ninsori, cum şi faptul că o reparaţie cu olane ar întârzià efectuarea lucrării, care e foarte urgentă, să se aprobe propunerea d-lui arhitect D .Nicolau, însărcinat cu direcţia lucrărei, de a se reface acoperământul provizoriu cu tablă, potrivit devizului prezentat de d-sa: înreg. la No. 45.785 in 22 Sept. a. c.

Cu privire la adresa Prefecturei judeţului Prahova (înreg. la C. B. la No. 38.945 din 29 Iulie 1914) asupra bisericii din satul Fundeni (com. Scăioşi) să se roage d-l G. Balş, să viziteze această biserică, ca să se poată cunoaşte de Comisie valoarea ei istorică sau artistică.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Balş.*

NO. 16.

— ŞEDINŢA DELA 13 OCTOMVRIE —

(Inreg. la No. 692/20 Octomvrie 1914)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenţi: P. S. Episcop Nifon, D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Balş şi G. Murnu.

Secretar: A. Lăpědatu.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Se citeşte asemenea o scrisoare a d-lui prof. E. A. Pangrati, membru al Comisiunii, din 6 Oct. a. c., prin care d-sa, faţă cu hotărîrea luată de Comisiune în şedinţa precedentă, de a se reface, provizoriu, cu tablă, acoperământul arhondaricului dela mânăstirea Căldăruşani, ţine să se degajeze de orice răspundere în această privinţă, cerând ca scrisoarea să fie alăturată procesului-verbal respectiv.

Comisiunea, aprobând cererea d-lui Pangrati, ţine să arate şi cu acest prilej, că hotărîrea sa, pornită din consideraţiuni de oportunitate, nu însemnează că s'a renunţat la refacerea acoperământului cu olane, ci numai că, în interesul conservării clădirii însăşi, până când această lucrare se va puteà face în condiţii mulţumitoare, să se înlocuiască prin un acoperământ provizoriu de tablă.

Se iau apoi în desbatere celelalte cestiuni şi se hotărăşte:

După propunerea d-lui Dr. C. I. Istrati, să se institue din sânul Comisiei un serviciu de inspecţiune al monumentelor restaurate, pentru ca să se poată aveà măcar din trei în trei luni rapoarte despre starea acestor monumente. In acest scop se va întocmì o listă de monumentele restaurate, spre a se vedeà în ce mod trebue organizat serviciul propus.

https://biblioteca-digitala.ro

După propunerea d-lui D. Onciul, să se întrebe egumenul mănăstirii Cozia, dacă s'a conformat cererii ce i s'a făcut de a ridicà imediat de pe mormântul lui Mircea cel Bătrân acoperământul impiu, ce a pus în locul aceluia dăruit de Direcţia Azilului „Elena Doamna".

Inscripţiile pentru biserica şi clopotniţa dela Baia şi pentru clopotniţa dela fosta mitropolie din Târgovişte, prezentat de d-l D. Onciul, să fie definitiv redactate de d-sa, după cum s'a convenit în Comisiune, adecă cu adăogirea numelui Chiriarhului respectiv.

D-l arhitect-ajutor Trajanescu, să fie însărcinat a luà măsuri pentru a se face reparaţiile urgente cerute de parohul bisericii din com. Popeşti (Vlaşca) la acoperişul acestei biserici, cum şi la intrare, pentru conservarea inscripţiei.

Cu privire la adresa Ministerului de Războiu (înreg. la No. 660/914 C. M. I.), prin care se cere avizul asupra propunerilor făcute acelui Minister de d-l prof. N. Iorga, în privinţa unor lucrări de restaurare necesare la biserica mânăstirii Dealul, Comisiunea rămâne a se pronunţà după vizita ce se va face la faţa locului Duminica viitoare 19 Oct.

Asemenea cu privire la adresa epitropiei bisericii din Corbii Mari (înreg. la No. 595/914 C. M. I.), prin care se cere a se aprobà ca biserica (rămasă netencuită dela început), să fie tencuită peste tot, Comisiunea rămâne a decide după vizita ce va face la faţa locului Duminică 26 Oct.

Cu privire la cererea părintelui Damian (înreg. la No. 620/914 C. M. I.), de a i se acordà un acont de lei 2.000 asupra lucrărilor executate la bis. Stavropoleos pentru restaurarea picturei, se aprobă referatul d-lui arhitect N. Ghika, cerându-se liberarea acestei sume.

Cu privire la raportul d-lui Director al Muzeului naţional de Antichităţi cu No. 195 din 20 Septemvrie a. c.,—Comisiunea aprobă încheierea acestui raport şi hotărăşte a se răspunde în acest sens la cererea Prefecturii de Constanţa.

Cu privire la adresa Direcţiunii Şcoalei superioare de Arte şi Meserii (înreg. la No. 44.315/914 C. B.), prin care solicită achitarea uşei pentru biserica dela Căldăruşani, efectuată la acea şcoală, să se roage d-nii G. Balş şi N. Ghika să binevoiască a face prealabil recepţia acestei lucrări.

In sfârşit, cu privire la raportul d-lui Bonardi (înreg. la No. 598/914 C. M. I.), asupra tâmplei dela biserica mânăstirii Arnota, să se ceară a se prezentà Comisiunii un model de consolidare a lemnului cariat după procedeul d-sale, invitat fiind în persoană a dà explicaţii Comisiunii în această privinţă.

(ss) *Dr. C. I. Istrati*, *D. Onciul*, *Gr. Cerkez*, *G. Balş*.

https://biblioteca-digitala.ro

NO. 17

— ŞEDINŢA DELA 20 OCTOMVRIE —

(Inreg. la No. 775/19 Noembrie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenţi: D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Balş, V. Pârvan şi G. Murnu.

Secretar: A. Lăpědatu.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

D-l Virg. Drăghiceanu, Conservatorul colecţiilor, cere voe să comunice Comisiunii (ref. înreg. la No. 697/914 C. M. I.), cum că în urma audienţei ce a avut la I. P. Sf. Mitropolit Primat, obţinând satisfacţia dorită în cestiunea descoperirei mormântului lui Brâncoveanu, nu mai insistă ca Comisiunea să se ocupe de această afacere.

In urmă d-l Bonardi, invitat de Comisiune, prezintă câteva mici fragmente din tâmpla dela Arnota consolidate de d-sa şi dă explicaţii asupra procedeului său personal pentru restaurarea lemnelor cariate.

Pentru mai bună încredinţare, Comisiunea cere d-lui Bonardi să consolideze şi restaureze o iconiţă de lemn ce d-sa a adus dela Arnota, iar până atunci să intervină la Minister să se obţină mijloacele necesare pentru consolidarea şi restaurarea întregei tâmple dela Arnota.

Luându-se apoi în desbatere celelalte cestiuni puse la ordinea zilei, se decide:

Cu privire la referatul d-lui Arhitect ajutor Trajanescu (înreg. la No. 49,916/914 C. B.), prin care înaintează un deviz în sumă de lei 700 pentru reparaţia acoperământului bisericii din Popeşti-Vlaşca—, să se aprobe executarea lucrărei, după devizul înaintat şi cu modalitatea de plată propusă de d-l Trajanescu

Cu privire la adresa Ministerului de Războiu, prezentată în şedinţa precedentă, să se răspundă că în urma cercetării făcute la faţa locului de o delegaţie a Comisiunii, s'a constatat că biserica m-rii Dealul, înaintea lucrărilor propuse de d-l N. Iorga, are absolută nevoie de urgente lucrări de consolidare şi reparare şi a soclului şi a întregei faţade, după cum s'a comunicat anterior de Comisiune Ministerului.

Ce priveşte lucrările propuse de d-l N. Iorga, Comisiunea le aprobă, cu rezerva ca să se cerceteze dacă ferestrele au avut cadrele sculptate de piatră propuse şi ca lucrările să se facă, potrivit legii, sub conducerea serviciului tehnic al Comisiunii.

Cu această ocaziune, Comisiunea ţine a-şi arătă din nou Ministerului de Războiu regretul că sarcofagile ce s'au aşezat înlăuntrul bisericii dela Dealul s'au făcut fără avizul său, cum cere legea şi roagă ca cel puţin sfeşnicele de bronz destinate a se pune la capătul acelor sarcofagii să fie înlocuite cu altele con-

https://biblioteca-digitala.ro

cepute și lucrate în formele îndătinate la noi pentru astfel de obiecte bisericești.

Cu privire la referatul d-lui arhitect Al. Zagoritz (înreg. la No. 585/914 C. M. I.), prin care cere a se achità suma de lei 900, cheltuieli făcute până la sfârșitul lunei Iulie cu lucrările dela Stavropoleos, să se aprobe și să se roage Adm. Casei Bisericii a liberà suma cerută.

Ce privește referatul aceluiași înreg. la (No. 584/914 C. M. I.), prin care propune a se începe lucrarea pentru restaurarea tâmplei dela Stavropoleos, să se amâne această lucrare până ce Comisiunea va vedeà rezultatele procedeului d-lui Bonardi pentru consolidarea și restaurarea tâmplei dela Arnota.

Cu privire la adresa Casei Wolff (înreg. la No. 688/914 C. M. I.), prin care arată că pentru instalarea caloriferului dela biserica Sf. Nicolae Domnesc din Iași se mai reclamă suma de lei 457 pentru lucrări neprevăzute, se aprobă, solicitându-se dela Adm. Casei Bisericii suplimentul de plată.

Cu privire la adresa Primăriei orașului Călărași (înreg. la No. 667/914 C. M. I.), prin care se înaintează procesul-verbal al cercetării făcute de Poliția locală asupra unor săpături întreprinse fără autorizare de un locuitor de acolo, să se înainteze acest raport d-lui Director al Muzeului Național cu rugămintea să avizeze.

Cu privire la adresa Mitropoliei Moldovei (înreg. la No. 669/914 C. M. I.), prin care comunică că nu s'a putut pune la adăpost încă pietrele cu inscripții rămase în curtea bisericii Trei Ierarhi, să se roage d-l G. Balș, membru al Comisiunii, să vadă la fața locului cum prima piatră, pisania bis. Sf. Nicolae Domnesc din Iași, s'ar puteà încrustà în interiorul acestei biserici, și cum a doua și-ar puteà găsì locul cuvenit la bis. Trei Ierarhi. Asemenea dacă piatra cu inscripție luată dela Fântâna lui Bașotă din Iași și depusă la Muzeul etnografic din localitate, n'ar putea fi pusă la loc.

Cu privire la adresa prefectului de Buzău (înreg. la No. 650/914 C. M. I.), prin care se cere autorizare pentru desgroparea unei presupuse comori la locul numit „Crânguri" din com. Cănești, să se răspundă că nu se aprobă.

Cu privire la adresa Mitropoliei Ungro-Vlahiei (înreg. la No. 43.107/914 C. B.), prin care se cere restaurarea bisericii din com. Ludești (Dâmbovița), să se dea în cercetare d-lui arhitect-șef al monumentelor.

Cu privire la adresa Adm. Casei Bisericii (înreg. la No. 591/914 C. M. I.), prin care se întreabă dacă Comisiunea a dat autorizare pentru constituirea unui comitet pentru restaurarea fostei m-ri Strâmba din Gorj, să se răspundă că Comisiunea n'a dat nimănui o astfel de autorizare.

Cu privire la adresa păr. paroh al Bisericii Domnești din Târgoviște (înreg. la No. 40.808/914 C. B.), prin care se

https://biblioteca-digitala.ro

cere autorizare, pe seama d-lui Col. Boerescu, să întreprindă săpături la ruinele palatului domnesc de lângă biserică, să se discute cestiunea când şi d-l director al Muzeului Naţional va fi de faţă.

Cu privire la adresa d-lui prof. O. Tafrali (înreg. la No. 38.964/914 C. B.), prin care solicită ajutoare băneşti pentru săpături arheologice şi pentru studiul monumentelor bisericeşti, să se răspundă că în actualele împrejurări nefiind posibilă obţinerea unor astfel de ajutoare, Comisiunea roagă pe d-l O. Tafrali să mărginească pentru început studiile sale la monumentele bisericeşti ale oraşului Iaşi, înaintându-i un asemenea studiu, pe basa căruia ea să poată intervenì în urmă pentru acordarea de mijloace, ca d-sa să-şi poată întinde cercetările şi în alte părţi ale ţărei.

Cu privire la adresa d-lui St. Berechet de-a i se dăruì pentru studiile sale speciale colecţia Buletinului,—să se acorde această colecţie, însă nu d-sale personal, ci bibliotecii Institutului arheologic imperial din Petrograd, unde d-sa studiază, solicitându-se în schimb publicaţiile acestui Institut pentru biblioteca Comisiunii.

Cu privire la raportul d-lui G. Balş, asupra bisericii din satul Fundeni, com. Scăioşi, jud. Prahova, se aprobă propunerile d-sale, iar raportul se va publicà în Buletinul Comisiunii.

In sfârşit, Comisiunea ia act de adresa Adm. Casei Bisericii, prin care comunică că suma necesară pentru construirea clopotniţei bis. Sf. Gheorghe din Botoşani, neputându-se procurà anul acesta, rămâne ca ea să se prevadă în budgetul anului viitor.

(ss) *Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, G. Murnu, G. Balş, V. Pârvan.*

NO. 18

— ŞEDINŢA DELA 10 NOEMVRIE —

(Inreg. la No. 816 din 2 Decemvrie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membrii prezenţi: D. Onciul, N. Iorga, V. Pârvan, G. Balş şi G. Murnu.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Se comunică apoi adresa Ministerului (No. 40.989 din 5 Noemvrie 1914), prin care se aduce la cunoştinţă cum că Majestatea Sa Regele a binevoit a confirmà numirea d-lui N. Iorga ca membru al Comisiunii.

D-l Preşedinte urează bun venit d-lui N. Iorga în mijlocul Comisiunii, care, zice d-sa, se felicită de-a putea lucrà de acum înainte cu un coleg de valoarea d-lui Iorga la opera de studiere şi conservare a monumentelor noastre istorice.

https://biblioteca-digitala.ro

D-l N. Iorga mulţumeşte pentru binevoitoarea primire ce i se face.

D-l V. Pârvan, arătând cum că Turcul care a găsit la Silistra capul unei statui romane, trimis de autorităţi, la intervenţia Comisiunii, Muzeului naţional de Antichităiţi, are oarecari pretenţiuni băneşti, pe cari Direcţia Muzeului, din lipsă de fonduri, nu le poate satisface; roagă Comisiunea să intervină a se da o mică recompensă descoperitorului.

Comisiunea e de părere a se intervenì să se facă aceasta de Prefectura judeţului Durostor.

Luându-se apoi în dezbatere celelalte cestiuni puse la ordinea zilei, se decide:

Cu privire la cererea păr. paroh al Bisericii Domneşti din Târgovişte (înreg. la No. 597/914 C. M. I.), de-a da autorizaţie d-lui Colonel N. Boerescu să facă săpături la ruinele palatului domnesc de lângă acea biserică,—să nu se aprobe.

Cu privire la adresa păr. Director al Internatului Teologic din Bucureşti (înreg. la No. 696/914 C. M. I.), de-a fi autorizat să retoarne clopotul cel mare al bis. Radu-Vodă,—e necesar ca el să se păstreze, făcându-se un altul, în locu-i, din nou.

Cu privire la referatul şi schiţa de plan înaintată de d-l arhitect-ajutor Trajanescu pentru construirea unei mici streaşine, menită a adăpostì inscripţia bisercii din Popeşti-Vlaşca,—e suficient, după părerea Comisiunii, să se aşeze deasupra inscripţiunii o piatră apărătoare, ca un fel de sprânceană.

Cu privire la cererea parohului bisericii Sf. Gheorghe din com. Pucheni-Crainici, jud. Prahova (înreg. la No. 12.824/914 C. B.), de-a se declarà această biserică ca monument de artă, întrucât pictura ei e opera lui Grigorescu, avându-se în vedere referatul pictorului delegat al Comisiunii, prin care se constată că, în adevăr, pictura sus numitei biserici e opera lui Grigorescu, —să se facă formele pentru declararea numitei biserici ca monument de artă, înscriindu-se în inventarul general al monumentelor şi luându-se măsuri pentru întreţinerea ei.

Cu privire la referatul d-lui arhitect-ajutor Trajanescu (înreg. la No 51.964/914 C. B.), prin care înaintează actele justificative pentru lucrările executate la paraclisul Episcopiei din R.-Vâlcea, cerând recepţia acestor lucrări,—să se roage d-nii Gr. Cerkez şi G. Balş, membri ai Comisiunii, să examineze lucrările din punct de vedere technic şi artistic.

Cu privire la referatul d-lui arhitect Al. Zagoritz (înreg. la No. 767/914 C. M. I.), prin care d-sa cere liberarea unei sume de lei 2.500 pentru diferite lucrări necesare la biserica Stavropoleos, — să se roage Adm. Casei Bisericii a aprobà şi liberà d-lui Al. Zagoritz suma cerută.

Cu privire la adresa epitropiei bis. Sf. Treime din Corbii Mari, jud. Vlaşca (înreg. la No. 53.374/914 C. B.), prin care se solicită a se plătì din fondul destinat la timpul său de Comisi-

https://biblioteca-digitala.ro

une (lei 5.000) suma de lei 1.090,80 ce epitropia a cheltuit pentru restaurarea bisericii peste cei 10.000 lei dați de săteni,— să se roage Adm. Casei Bisericii, având în vedere jertfa rară a acelor săteni pentru biserica lor, să intervină la cei în drept a se acordà și liberà din fondul de care fu vorba, suma cerută de epitropie.

Cu privire la raportul verbal ce d-l G. Balș a făcut Comisiunii asupra însărcinărei ce d-sa a avut la Iași: vechea pisanie a bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Iași să se încrusteze în exteriorul bisericii, pe peretele dela apus, câțivà centimetri mai înăuntru decât fațada zidului, la o înălțime potrivită pentru a fi cetită cu înlesnire; celelalte pietre cu inscripții depe șantierul dela Trei Ierarhi să fie adăpostite înlăuntru bis. Sf. Gheorghe dela Mitropolie, pentru care lucru să se intervină la Direcția serviciului d-lui Lecomte a se da ordine în consecință intendentului lucrărilor dela Trei Ierarhi; inscripția dela Fântâna lui Bașotă să fie luată dela Muzeul etnografic și așezată la locul ei, la fântână, pentru care lucru să se intervină la Primăria orașului Iași, delegându-se unul din membrii corespondenți ai Comisiunii din localitate cu supravegherea lucrării.

Cu această ocazie d-l G. Balș spune că ar trebuì să se întocmească un inventar al obiectelor istorice și artistice păstrate în biserica Sf. Gheorghe și că ar trebuì să se știe dacă personalul bisericesc poate cedà obiecte istorice și artistice, fie chiar colecțiunilor publice, ca dar personal, fără prealabilă autorizație a celor în drept, de oarece d-sa a observat în Muzeul etnografic din Iași o piatră de mormânt înscrisă ca dar personal al unui preot din localitate.

Comisiunea, asupra acestor cestiuni, e de părere să se roage Mitropolia din Iași a întocmì inventarul obiectelor dela Sf. Gheorghe, bine înțeles dacă nu există un atare inventar; asemenea Adm. Casei Bisericii să dea o circulară către personalul bisericesc, prin care să se oprească cu desăvârșire cedarea, chiar către colecțiile publice, a obiectelor istorice și artistice bisericești, fără autorizația celor în drept.

D-l N. Iorga propune să se ia măsuri a se adăpostì pietrele cu inscripții și cele ornamentale dela Episcopia de Argeș și dela fosta mitropolie din Târgoviște.

D-sa apoi roagă Comisiunea să schimbe ziua și ora de întrunire, Sâmbăta la 9, în loc de Lunea la 10, ceeace se aprobă rămânând ca să se consulte asupra acestei schimbări și d-nii membri absenți.

In sfârșit, d-l V. Pârvan propune, în numele d-lui N. Iorga, ca Comisiunea să organizeze în sala de conferințe dela Casa Școalelor o serie de conferințe publice asupra monumentelor noastre istorice și să pună gratuit la dispoziția editorilor clișeele lustrațiilor tipărite în Buletin, spre a se putea face cărți poș-

https://biblioteca-digitala.ro

tale ilustrate, prin care să se arate mai lesne publicului mare importanța artistică a monumentelor noastre.

Comisiunea aprobă ambele propuneri.

NO. 19.

— ȘEDINȚA DELA 20 DECEMVRIE —

(Inreg. la No. 47 din 27 Ianuarie)

Președinte: D. Onciul.

Membri prezenți: Gr. Cerkez, N. Iorga, V. Pârvan și G. Murnu.

Secretar: A. Lăpědatu.

Se citește procesul verbal al ședinței precedente și se aprobă.

D-l D. Onciul, rugat în una din ședințele precedente să examineze din punctul de vedere al îndreptățirii istorice și eraldice marca întrebuințată pe pecetea Episcopiei din Râmnic, arată că pecețile vechi ale Episcopiei au într'adevăr stemele celor cinci județe ale eparhiei (Oltenia); coroana și scutul cu hlamidă princiară, (care nu e o mantie episcopală, cum s'ar puteà presupune), n'au însă nici o rațiune a fi aplicate pe pecete. Cere—și Comisiunea aprobă—a se comunicà aceasta, prin Minister, Episcopiei.

D-l secretar, arătând că va trebui să se publice in fasc. pe Octomvrie — Decemvrie àl Buletinului un necrolog al Regelui Carol, Comisiunea roagă pe d-l D. Onciul să redacteze d-sa acest necrolog.

Se ia apoi în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei.

Cu privire la adresa Ministerului de Răsboiu (înreg, la No. 854, 1914 C. M. I.), in cestiunea sfeșnicelor făcute la m-rea Dealul pentru sarcofagiile lui Radu cel Mare și Mihaiu Viteazul, Comisiunea, ascultând explicațiile date de d-l N. Iorga și având în vedere cum că nu există în vechia artă românească un tip fixat în ceiace privește sfeșnicele de metal, cum de altfel nu există nici pentru alte obiecte bisericești, la cari influențele străine în felul de lucru sunt evidente, și că sfeșnicele dela Dealul au fost lucrate după modele luate dela Biserica Radu-Vodă din Capitală, e de părere să se comunice Ministerului de Răsboiu, ca urmare la precedenta adresă a Comisiunii, că sensul acestei adrese nu trebue luat în înțelesul unei cereri, ci numai al unei dorinți, asupra căreia, acum, după explicațiile d-lui N. Iorga, Comisiunea nu mai insistă.

D-l președinte e de părere — și Comisiunea aprobă — că aceasta sa se comunice Ministerului de Răsboiu, numai după ce d-l G. Balș și d-l dr. C. I. Istrati vor lua cunoștință de cele mai sus expuse.

Cu privire la răspunsurile primite dela d-nii membri corespondenți ai Comisiunii—O. Tafrali—Iași (No. 858/914), Sever Mureșanu —Iași (No. 845/914), Păr. I. Antonovici — Tutova (No. 866/914), G. Coriolan — Constanța (scrisoare) și N. Velichi — Covurlui (No.

https://biblioteca-digitala.ro

886/914) — la cererea ce li s'au făcut de a înaintà rapoarte anuale asupra lucrărilor lor, — se decide:

a) Să se comunice d-lui O. Tafrali că după răspunsul dat, Comisiunea îl consideră ca desărcinat de însărcinarea ce a avut ca membru corespondent al ei;

b) Să se verifice, ocazional, de un membru al Comisiunii, la Iaşi, critica ce d-l Sever Mureşianu face crucii aşezată pe turla bisericii Sf. Nicolae Domnesc şi să se satisfacă cererea d-sale de a se trimite Buletinul pentru biblioteca Şcoalei de Arte frumoase din Iaşi;

c) Să se publice raportul părintelui I. Antonovici, satisfăcându-se cererea de a se interveni la Adm. Casei Bisericii pentru aşezarea în pridvorul bisericii dela Floreşti a pietrelor cu inscripţii ce se găsesc la această biserică şi pentru afişarea pe tăbliţe de carton la primării, şcoli şi biserici, a dispoziţiunilor din lege privitoare la conservarea monumentelor istorice;

d) Să se aducă mulţumiri în scris, după propunerea d-lui G. Coriolan, elevilor din Constanţa ce colecţionează antichităţi pe seama Muzeului de acolo, acordându-li-se chiar, celor mai zeloşi, premii în cărţi.

e) Să se publice, în rezumat, raportul d-lui N. Velichi şi să se aprobe cererile sale, iar cu privire la propuneri, să i se comunice că castrul dela Barboşi e înscris în inventarul monumentelor şi că săpăturile solicitate, Comisiunea îşi rezervă dreptul de a le face, dacă va aveà mijloace.

Cu privire la raportul d-lui Şt. Ciuceanu (No. 859/914), profesor şi membru corespondent al Comisiunii, asupra însărcinării ce a avut de a cercetà cazul obiectelor antice descoperite la Moţăţei—Dolj, să se mulţumiască mai întâiu d-lui Ciuceanu pentru zelul depus la această cercetare, apoi locuitorului Dumitru Preda Vică din Risipiţi pentru cedarea obiectelor găsite şi învăţătorului Rădulescu din aceiaşi localitate péntru ajutorul dat la descoperirea obiectelor, iar ce priveşte acestea să se roage d-l Ciuceanu ca, până la întocmirea muzeului regional, a cărui înfiinţare Comisiunea o aprobă şi o va sprijinì, să depună obiectele la Muzeul central din Capitală.

Cu privire la referatul d-lui V. Drăghiceanu, Conservatorul Colecţiilor (No. 813/914), asupra creşterii colecţiilor în 1914, să se ceară d-lui Drăghiceanu un referat în care să precizeze pentru fie care categorie de obiecte şi documente din colecţii ce anume creşteri a înregistrat.

Cu privire la referatul aceluiaşi (No. 6057/914 C. B.) asupra bisericii din Micşuneştii Mari, judeţul Ilfov, să se publice acest referat în Analele Comisiunii şi să se declare numita biserică monument istoric.

Cu privire la adresa dlui arh. A. Lardel (No 867/914) asupra măsurilor ce a luat pentru conservarea pietrelor cu inscripţii dela biserica Trei Ierarhi, se ia act.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la cererile pentru săpături, şi anume a d-lui Gr. Dănescu, pentru săpături în interiorul bisericii Bucur, unde s'ar găsì obiecte vechi bisericeşti (No. 865/914), a locuitorului Gh. Şt. Fătu din Beceni, judeţul Buzău, pentru săpături în valea Homocioaiei din acea localitate (No. 879/914) şi a comerciantului Aron Maimon din Călăraşi, pentru săpături la locul numit Mircea Vodă, judeţul Ialomiţa (N. 60261/914 C.B.), — să se ceară d-lui Dănescu lămuriri mai precise asupra tradiţiei despre care se vorbeşte în cererea sa şi să respingă celelalte două cereri.

Cu privire la referatul d-lor arhitecţi ajutori ai Comisiunii (No. 822/914), prin care cer a se intervenì pe lângă Adm. Casei Bisericii ca să li se acorde diurnele ce li s'a aprobat pe 1914, şi cu privire la referatul d-lui arhitect ajutor Tranjanescu (No. 821/914), prin care roagă a se regulà în mod echitabil situaţia d-lui C. Navrea, conducător de lucrări în serviciul Comisiunii,—să se înainteze ambele referate Adm. Casei Bisericii, cu rugămintea a le studià şi, dacă e cazul, a le satisface.

Cu privire la adresa d-lui D. Belizarie, pictor, prin care înaintează schiţele pentru pictura trapezei de la m-rea Căldăruşani, Comisiunea, având în vedere că lucrarea nu aparţine unei clădiri declarată monument istoric, lasă ca ea să fie rezolvată de Adm. Casei Bisericii.

Cu privire la adresa epitropiei bisericii Toţi Sfinţii din R.-Vâlcea (No. 864/914), prin care contestă că la acea biserică s'ar fi început restaurarea picturilor, — Comisiunea aşteaptă raportul pictorului însărcinat de Administraţia Casei Bisericii să cerceteze cazul, pentru a puteà cere apoi măsuri în consecinţă împotriva epitropiei.

Cu privire la adresa Primăriei com. Telega, judeţul Prahova (No. 869/914), prin care se arată că locuitorii nu sunt în stare să contribue cu suma ce li s'a cerut la restaurarea crucei din localitate, zisă a Regelui Carol, — să se trimită această adresă în copie Eforiei Spitalelor Civile, rugându-se Eforia a face numai dânsa această lucrare.

Cu privire la adresa părintelui director al Internatului Teologic (No. 855/914), prin care cere autorizare a returnà trei clopote vechi ale bisericii Radu-Vodă,— să se comunice că unul din aceste clopote, cel cu inscripţie latinească, fiind evident din sec. XV sau XVI, trebue păstrat, eventual depus la Muzeul Naţional.

Cu privire la cererea d-lui Il. Ghibănescu, directorul Muzeului regional din Constanţa (No. 865/914), ca membrii Comisiunii să organizeze un ciclu de conferinţe la Constanţa pentru susţinerea morală şi materială a muzeului, se aprobă înscriindu-se între conferenţiari d-nii dr. C. I. Istrati, N. Iorga, V. Pârvan, G. Murnu, şi A. Lăpĕdatu.

In sfârşit, Comisiunea mai aprobă, după propunerea d-lui N. Iorga, ca d-sa şi secretarul Comisiunii să cerceteze ruinele din Măgureni — Prahova; după propunerea d-lui D. Onciul, să se

https://biblioteca-digitala.ro

intervină la Casa Bisericii a se luà măsuri ca păzitorul cetăţii Neamţul să-şi îndeplinească slujba, priveghind să nu se mai ridice piatra de la cetate de locuitorii din T. Neamţului; iar după propunerea d-lui N. Iorga, să se roage Adm. Casei Bisericii a îndeplini promisiunea dată cu ocazia serbării bicentenarului morţii lui Brâncoveanu de a îngrădi crucea lui Papa Brâncoveanu de sub dealul Mitropoliei.

Se decide apoi de comun acord, ca după vacanţă, şedinţele Comisiunii să se ţină Joia, la ora 5.

https://biblioteca-digitala.ro

IV.

LUCRĂRI DE RESTAURARE ȘI CONSERVARE

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

1. REFERATUL D-LUI ARHITECT-ŞEF AL MONUMENTELOR, PRIN CARE ÎNAINTEAZĂ MEMORIILE PRIVITOARE LA LUCRĂRILE EXECUTATE ÎN CAMPANIA ANULUI 1914

Domnule Preşedinte,

Am onoare a vă înaintà aci alăturate memoriile lucrărilor ce s'au executat în acest an de către serviciul nostru; aceste lucrări sunt în număr de 23 din cari însă unele nu au putut fi nici începute efectiv, şi anume:

1) La biserica Albă din Baia (Suceava).
2) La biserica Sf. Gheorghe din Botoşani.
3) La biserica Frumoasă din Iaşi.
4) La biserica Domnească din Dorohoiu.
5) La biserica Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi.
6) La biserica Bucur din Capitală.
7) La biserica Stelea din Târgovişte şi Trei-Ierarhi din Iaşi.
8) La biserica Domnească din Curtea de Argeş (pictură).
9) La mânăstirea Cetăţuia (Iaşi).
10) La biserica Golia (Iaşi).
11) La biserica Bărboiu (Iaşi).
12) La biserica Curtea veche din Bucureşti.
13) La mitropolia din Târgovişte.
14) La biserica Sf. Ioan (Vaslui).
15) La mânăstirea Neamţu.
16) La mânăstirea Bistriţa (Neamţu).
17) La biserica Sf. Ioan (Piatra-Neamţu).
18) La mânăstirea Horez.
19) La schitul Sărăcineşti.
20) La biserica din Popeşti (Vlaşca).
21) La biserica din Corbii Mari (Vlaşca.)
22) La paraclisul Episcopiei din R. Vâlcii.
23) La biserica fostei mânăstiri Brâncoveni.

Lucrările dela No. 6, 15 şi 16 nu au putut fi începute.

Lucrările dela punctele 1, 5, 19 şi 20 sunt terminate, celelalte cer a fi continuate.

Relativ la organizarea întreţinerei monumentelor în genere, am onoare a mă referì la raportul cu No. 1003, din 20 Oct. a. c.

Arhitect-şef, *N. Ghika.*

https://biblioteca-digitala.ro

2. MEMORIUL D-LUI ARHITECT-ŞEF N. GHIKA-BUDEŞTI

1) La Biserica Albă din Baia. S'a complectat zidul de împrejmuire din faţa şi din dreapta bisericii şi s'a executat cel din stânga spre nord. S'a făcut împrejmuirea de lemn, care desparte biserica de cimitir. S'au complectat lucrările dela clopotniţă, şi anume, rostuitul zidăriei cu ciment, tencueli interioare, bolţi, pardoseli: trotuar de bolovani, vopsitorie, etc. La biserică s'a făcut bordura de piatră dimprejur de beton şi s'a revăzut acoperişul cu olane, înlocuindu-se părţile stricate cu olane din fabrica Bertoli—Iaşi. In interiorul bisericii s'a dat cu uleiu pardoseala.

Aceste lucrări au costat 5854,15, lei conform situaţiei înaintate cu raportul No. 980 din 14 August.

Acum în urmă s'au aşezat şi clopotele noi, în număr de două, comandate în acest an.

2) La biserica Sf. Gheorghe din Botoşani. S'a executat, conform planului aprobat, clopotniţa nouă a acestei biserici, cuprins fondaţiile, parterul şi o parte din etajul superior; oprindu-se lucrările s'au acoperit zidăriile executate pentru a nu se ivì stricăciuni în timpul iernii.

3) La clopotniţa bisericii Frumoasă din Iaşi. S'a reînvălit tot acoperişul cu tablă nouă, înlocuindu-se lemnăria putredă şi întărindu-se crucea.

4) La Biserica Domnească din Dorohoiu. S'a comandat materialele necesare pentru reparaţia radicală a pardoselii interioare şi a trotuarului dimprejur, cu o ventilare a zidăriilor spre a se uscà zidurile umezite. Oprindu-se lucrările, nu s'a putut decât luà oare cari măsuri pentru a se evità stagnarea apei în apropierea clădirii. Ar fi de dorit a se atrage atenţia preotului, care stă alături de biserică ca să dispună a se îndepărtà zăpada dimprejurul bisericii.

5) La biserica Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi. S'a instalat un calorifer nou cu apă caldă, conform cu proiectul aprobat.

6) La biserica Bucur. Nu s'a putut face nimic din causa opririi tuturor lucrărilor.

7) La biserica Stelea Târgovişte şi Trei Ierarhi Iaşi. S'au făcut expropieri împrejurul acestor monumente.

8) La Biserica Domnească din Curtea de Argeş. Se continuă de către d-l D. Norocea lucrările de restaurarea picturei interioare a bisericii, conform cu principiile stabilite.

Arhitect-şef, *N. Ghika.*

https://biblioteca-digitala.ro

3. MEMORIUL D-LUI ARHITECT-AJUTOR GH. GH. LUPU

1) Mânăstirea Cetăţuia — Iaşi.

Fondul aprobat: 34635 lei.

Lucrările s'au limitat la primul acont luat de 10000 lei, continuându-se lucrările de restaurare.

La chiliile vechi (clădirea cu sala gotică). In exterior, s'au rostuit toate faţadele cu ciment, după ce s'au curăţat de var şi s'au zidit părţile ruinate.

S'au reparat toate chenarele de piatră ale ferestrelor, păstrându-se totul ce erà în bună stare şi înlocuindu-se numai părţile deteriorate şi cele ce lipseau.

S'au pus ferestre, cu tocul şi cercevelele exterioare de stejar, la sala gotică.

S'au comandat porţi de stejar la intrările de la pivniţe din care o parte sunt dejà gata.

S'a pardosit cu dale de cărămidă cele două foişoare.

Cu acestea s'a terminat aproape complect restaurarea clădirii în exterior.

In interior. In sala gotică propriu zisă s'au reparat toate bolţile gotice de cărămidă, complectându-se cu cărămizi speciale, comandate în dimensiunile celor vechi, unde erau îngăurite; de asemenea s'au înlocuit cărămizile măcinate, extrăgându-se bucată cu bucată şi înlocuindu-se cu altele nouă; în urmă s'au rostuit cu ciment, rămânând astfel zidăria aparentă.

S'au rostuit asemenea şi păreţii ce sunt din piatră, rămânând zidăria aparentă, după ce s'au curăţat toate tencuelile, afară de resturile de pictură rămase din cele două icoane zugrăvite pe perete.

S'au reconstruit complect cei doi stâlpi de piatră din mijlocul sălei, li s'au complectat profilele la capitèle şi baze, precum şi la brâele ce le încing la mijloc, din bucăţi de piatră de aceiaşi carieră. Asemenea s'au reparat, curăţat şi complectat nervùrile de piatră ce susţin bolţile.

S'a comandat dale de cărămidă hexagonale în dimensiunile celor vechi, pentru pardosirea sălei gotice, ce sunt aduse dejà pe şantier, şi o uşe de stejar la intrare în sala gotică propriu zisă.

La chiliile nouă. S'a adăogat în exterior, în parter, dinspre apus, o scară secundară de piatră.

https://biblioteca-digitala.ro

In curtea mânăstirii, S'a dărâmat chilia rămasă din clădirea dărâmată (zidită pe timpul călugărilor greci), iar molozul s'a îndepărtat.

In exteriorul mânăstirii. S'a început restaurarea pirgului dinspre nord, ce e alipit la zidul înconjurător, punându-se chenare de piatră la cele șease ferestre, după modelul găsit îngropat, în zidăria a două ferestre astupate. S'a nivelat terenul de dindosul sălei gotice, iar molozul s'a transportat în partea de nord în exteriorul mânăstirii, pentru întărirea taluzului în acea parte.

Rămân pentru campania de lucru a anului viitor următoarele:

Mici lucrări de complectare la clădirea cu sala gotică.

Complectarea pirgului dinspre nord și legarea lui cu chiliile nouă prin o pardoseală,

Inceperea restaurării la baia domnească, la biserică, la clopotniță, precum și la locuința domnească.

2) Biserica Golia (Iași).

Fondul aprobat 10.000 lei.

Lucrările s'au limitat la primul acont de 5.000 lei. S'a restaurat cornișa de piatră în partea de miazăzi precum și partea superioară din fațada de piatră de sub acea cornișă.

S'au întărit fundațiile la altar, în dreptul celor două mari crăpături, cu traverse de fier și ciment.

S'a astupat una din cele două crăpături cu mortar de ciment, țesându-se zidăria în exterior cu piatră de talie.

Pentru campania de lucru a anului viitor urmează a se continuà cu restaurarea în exterior.

3. Biserica Bărboiu (Iași).

Fondul aprobat 3.000 (din un fond al Casei Bisericii).

S'a acoperit partea de nord a bisericii cu tablă plumbuită (6 foi la legătură), unde erà aproape descoperită.

Urmează pentru anul viitor a se acoperi și restul.

4) La Biserica Curtea Veche (București).

Fondul aprobat 25.000 lei.

Nu s'a luat nici un acont la început asupra lucrărilor.

S'a revăzut și întărit schela în exterior în partea de nord.

S'a transportat la biserică schela dela mitropolia din Târgoviște.

S'a executat o schelă în exteriorul turlei precum și una în interiorul bisericii, ce susține un tavan de scânduri la baza turlei.

S'a comandat cărămidă specială în dimensiunile celor vechi.

Lucrările de restaurare propriu zise nu s'a început din causa suspendării fondului.

Urmează începerea lucrărilor de restaurare în anul viitor.

5) Mitropolia din Târgoviște. S'a terminat clopotnița prin mici lucrări de complectare.

S'a fixat grilajul de fier în partea stângă a clopotniței pe o lungime de 64 metri. Toate aceste lucrări au costat până în prezent: 78.420,34 lei.

A rămas pentru anul viitor să se facă inscripția pe piatră

https://biblioteca-digitala.ro

deasupra intrării la clopotniţă şi să se fixeze şi restul grilajului precum şi porţile ce sunt în lucru la Casa Weigel.

6) Biserica Sf. Ioan (Vaslui).

Fondul aprobat 15.000 lei.

S'a dărâmat aproape complect clopotniţa, alipită, în urmă, la biserică.

S'a comandat şi adus pe şantier olanele pentru acoperiş dela fabrica „Socola"-Iaşi.

S'au făcut măsurătorile pentru facerea releveului bisericii.

S'au luat măsuri pentru a nu plouà înlăuntru.

Urmează pentru anul viitor a se începe restaurarea mai întâiu prin refacerea acoperişului.

7) M-rea Neamţu. Fondul aprobat pentru reparaţii, de 3.000 lei, suprimându-se, nu s'a putut începe .nimic.

8) M-rea Bistriţa. Fondul aprobat, de 1000 lei, suprimându-se, nu s'a putut face nimic.

9) Biserica Sf. Ioan (Piatra-Neamţ). S'a aprobat 136 de lei pentru reparaţia sgheabului şi poalei de tablă din jurul balconului dela clopotniţă, dar nu s'a executat, suprimându-se fondul

Arhitect, Gh. Gh. Lupu.

https://biblioteca-digitala.ro

4. MEMORIILE D-LUI ARHITECT-AJUTOR I. D. TRAJANESCU

1. MONASTIREA HUREZI.

La Mânăstire. S'a revăzut acoperişul de olane, aşezându-se un strat izolator de carton asfaltat pe toată întinderea chiliilor de nord, de vest, şi de sud până la calcanul stăreţiei şi paraclisul cu turla.

S'au refăcut câtevà sobe şi coşurile lor şi s'au revizuit toate coşurile, tencuindu-se în pod, pe unde erau crăpături, spre a se evità incendiul.

S'au reparat tencuelile căzute pe alocurea şi s'au văruit.

La Palat. S'a revăzut acoperişul de olane, aşezându-se un strat izolator de carton asfaltat pe toată întinderea.

S'au terminat toate tencuelile la parter şi subsol cum şi văruitul.

S'a făcut o sobă cu patru stâlpi la sala mare.

S'a pardosit cu carelage de cărămizi smălţuite foişorul de sus şi galeria cea mare, cum şi foişorul dela intrarea principală.

S'a pardosit cu mozaic şi cu ciment încăperile subsolului.

S'a parchetat sala scărei de onoare, iar această scară şi uşa principală s'au aşezat definitiv.

S'a aprovizionat materialele pentru instalaţia apei.

S'a făcut foişorul dela intrarea principală cum şi terasa de sus, dimpreună cu stâlpii de piatră şi parte din parapet.

S'a făcut terasamentul terasei spre grădină cum şi scara spre terasă.

Chiliile din vale. S'a refăcut pe aceeaşi temelie, adăogându-se, un pridvor de zidărie, în locul celui de lemn, distrus de incendiu.

S'au complectat toate lucrările spre a putea fi locuite.

Această lucrare erà necesară întru cât, din causa incendiului suferit în iarna 1913—14, maicile, cari locuiau în acest corp de chilii, au fost repartizate în chiliile din mânăstire pe unde s'a putut, chiar în localuri improprii pentru locuinţă.

Peste tot s'a făcut curăţenie generală şi s'a pus materialele în ordine.

Lucrări pe viitor. La biserică. Acoperişul cu aramă al bisericii mari, un coş de zidărie la sobă, lucrări pentru reparaţia tencuelilor exterioare.

Curtea interioară. Nivelarea curţii şi pavarea părţilor carosabile lăsându-se un platou cu iarbă în jurul bisericii.

https://biblioteca-digitala.ro

La stăreţie şi chilii. Aşezarea unui strat de carton asfaltat sub olanele dela acoperişul stăreţiei ; la chiliile mici, lucrări de întreţinere.

La aripa de vest (platoul). Terminarea lucrării la scara de onoare, instalarea apei, un scripete la bucătărie şi terminarea terasei din grădină.

Curtea exterioară. Amenajarea faţadei dela stăreţie spre a formà un ansamblu cu aripa de vest amenajată în stilul mânăstirii. Terminarea terasei spre curte şi parapetul. Reparaţii la remize şi magazii, complectarea lucrărilor la chiliile din vale, aripa şi turnul despre intrare, nivelarea curţii şi pavarea părţilor carosabile.

6) La bolniţă şi schituri. Mici lucrări de întreţinere.

2. LA SCHITUL SĂRĂCINEŞTI.

La începerea lucrărilor am găsit executate de d-l arhitect Pârvănescu încă din anul 1911 cu suma de lei 9.000 următoarele lucrări:

Aripa din dreapta a chiliilor pe o lungime de 15 m. şi anume, zidăria din roşu, grinzile tavanului, şarpanta şi învelitoarea cu ţiglă fără coame.

10.000 de ţigle pentru restul acoperişului.

12 grinzi de ştejar scoase din vechea construcţie.

In anul 1913 s'a executat cu suma de lei 1,630 30, rămaşi din cei 2,000 daţi d-lui Pârvănescu în 1912, plus lei 1.000 din fondul mon. istorice şi 5.000 plus 6.000 din fondul Casei Bisericii, următoarele lucrări:

S'a reparat şi aşezat din nou ţiglele şi coamele acoperişului la aripa făcută mai înainte.

S'a continuat acoperişul la restul construcţiei, pe şarpantă din nou, până la acoperişul de şindrilă.

S'a podit în pod, d'asupra camerelor, şi s'a zidit în pod, până la căpriori, de jur împrejur, la întreaga clădire, iar toate coşurile s'au făcut din nou cu olane smălţuite.

S'a revăzut tencuiala pe foişorul din stânga şi s'a refăcut din nou, zidindu-se şi arcada d'asupra intrărei.

S'a făcut trapeza, deschizându-se vechea arcadă, apoi s'a transformat în atelier, punându-se deasupra tavan decorativ, sobă şi geamlâc între arcade şi stâlpi.

S'au făcut latrinele.

S'a zidit zidul înconjurător.

S'a nivelat curtea interioară.

S'a nivelat curtea exterioară.

S'a făcut şosea împietruită cu şanţuri alăturate din curtea bisericii până la şoseaua principală.

https://biblioteca-digitala.ro

S'a reparat poarta clopotniței, portița de la curte s'a făcut din nou, dimpreună cu arcada de zidărie de deasupra, de asemenea porțile mari dela șosea dimpreună cu gardul.

S'a complectat și aliniat gardul, dinspre proprietatea d-lui Derussi, desfăcându-se și făcându-se la loc.

S'a restaurat vechiul puț, reparându-se ghisdurile de piatră, făcându-se ghisduri de lemn, trotuar de jur împrejur, furcă, cumpănă, găleată și gardul înconjurător spre curtea proprietăței.

S'a îndepărtat de pe lângă pereții apuseni grămada de moloz depozitată cu ocazia vechilor lucrări până la înălțimea ferestrelor.

S'au făcut sobe prin toate camerele.

S'a reparat aproape complect, cu șindrilă nouă, acoperișul existent de șindrilă la aripa din stânga, cum și la foișor.

S'a făcut toată tâmplăria din nou, uși, ferestre, iar cele vechi încă în stare bună, s'au ajustat și întrebuințat pe unde a fost cu putință.

S'au făcut tavanurile, tencuelile interioare și exterioare în parte, dușumele, nivelatul pardoselei la cancelariile de jos, cum și vechia vatră.

S'au înlocuit stâlpii de pe ceardac și galerii cu alții lucrați în stil țărănesc, dimpreună cu stâlpii de jos, cosoroabele, parapetul și tavanul de lemn aparent, cuprins vopsirea cu uleiu.

In anul 1914 cu fondul de lei 32.553 dați de Casa Bisericii s'au executat următoarele lucrări:

La chiliile existente.

S'a făcut la parter, la galerie și sub foișor, tavan de lemn aparent, iar la etaj s'au pus dușumele de 4 cm. gros, la chilii și bucătărie.

S'a căptușit streașina cu scânduri aparente, precum și scândură profilată din fața streașinei.

S'a făcut tavan de lemn aparent la foișorul din stânga, precum și stâlpii din stejar lucrați la fel cu cei dela galerie, cuprins și cosoroabele.

S'a tencuit în exterior corpul chiliilor și stăreția și s'a reparat tencuelile exterioare la arhondaric și latrine.

Lucrări la dependințele stăreției și chiliile noui. S'au construit din nou cu parter și etaj, dependințele stăreției, cuprins latrinele și o scară de lemn

S'au mai construit chiliile dinspre apus, cu parter și etaj, și s'a făcut trotuar de bolovani de jurîmprejur în curtea interioară.

Grajd, șopron și magazii de lemn acoperite cu șindrilă și tâmplăria.

Clopotnița. S'a reparat acoperișul, cuprins șarpanta, astereolocarton asfaltat, olanele și streașina, cuprins fățuirea lemnăriei, scândura dințată și văpsirea cu uleiu.

S'a reparat crucea, văpsit, aurit, precum și baza.

Biserica. S'a reparat acoperișul, cuprins șarpanta, astereo-

https://biblioteca-digitala.ro

locarton asfaltat, olane şi streaşina, cuprins fățuirea scândurilor, scândura dințată şi văpsitul cu uleiu.

La corpul de jos.

S'a făcut trotuar de bolovani.

S'au reparat crucile, vopsit, aurit, şi baza.

S'au reparat tencuelile şi văruit.

S'a făcut tâmplăria din nou.

S'a cumparat şi aşezat complect o sobă Godin No. 3.

S'a făcut inscripție de marmoră la chiliile noui.

S'a făcut o troiță la fântână.

S'a împrejmuit locul schitului cu gard de scânduri în picioare.

S'a făcut gard de despărțire spre curtea de serviciu, precum şi porțile.

S'a nivelat curtea din dos şi s'a dat acces la această curte.

S'a făcut mobilier la trapeză şi arhondărie.

S'a reparat şi complectat tencuelile dela parterul stăreției.

Lucrări pe viitor. Pardoselile galeriilor exterioare parter, complectarea acoperişului cu țiglă pe şarpantă nouă la arhondărie şi foişor şi mici lucrări de întreținere.

3. LA BISERICA DIN COMUNA POPEŞTI (VLAŞCA).

Cu suma de lei 896.55. Desfacerea şi refacerea acoperişului cu olane, cuprins cartonul asfaltat. La altar 5 fețe, poala turlei, deasupra bazei, scara şi acoperişul clopotniței.

Inlocuirea olanelor sparte pe restul acoperişului.

Reparația tencuielilor la soclu şi la clopotniță.

Cimentatul rosturilor trotuarului de cărămizi presate.

Lucrări pe viitor. 1) O apărătoare (cornişă) de piatră deasupra inscripției, în legătură cu o ramă de piatră în jurul uşei.

2) Mici lucrări de întreținere.

4. LA BISERICA CORBII MARI, (JUD. VLAŞCA).

Cu fondul de lei 3000 al mon. istorice: Desfacerea acoperişului vechiu la biserică şi turlă.

Refacerea acoperişului nou, conform proiectului aprobat, pe şarpanta nouă, întrebuințându-se şi din lemnăria veche ce a fost cu putință.

Aşezarea crucilor noui, parte restaurate, parte făcute din nou, după modelul celor vechi.

Țesătura crăpăturilor la ziduri, cu zidărie de ciment.

Fățuirea şi aşezarea jaluzelelor la ferestrelele tui.

Doliile din tablă plumbuită la acoperiş.

Diferite cheltueli de transporturi.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu fondul de lei 10.000 al parohiei. Acoperişul cu ţiglă la biserică şi turlă.

Legăturile de fier la ziduri.

Facerea turlei de zidărie conform proectului aprobat.

Tencuiala exterioară a turlei cuprins ciubucăria şi văruitul.

Reparaţia cornişei vechi cu dinţi la corpul bisericii.

Fereastra dela proscomidie.

Făţuirea şi vopsirea straşinei.

Un coş de zidărie.

Aprovizionarea materialelor şi schelăriei, cuprins transporturi şi diferite cheltueli mărunte.

Lucrări pe viitor. Tencuirea faţadei, dacă se va crede nemerit de către Comisiunea Monumentelor Istorice.

Facerea trotuarului din cărămidă presată.

Facerea unui privdor conform proectului aprobat.

Facerea mobilierului (străni, jeţuri, tâmplă).

5. LA PARACLISUL EPISCOPIEI DELA R. VÂLCEA ÎN ANII 1912 ŞI 1913.

Cu fondul de lei 3.000 în anul 1912.

S'a făcut schela pentru încăperea lucrărilor.

Cu fondul de lei 6.000 în anul 1914.

S'a reparat şi complectat schela făcută în anul 1912.

S'a desfăcut şarpanta cupolei şi a bazei pătrate şi s'a refăcut din nou conform proectului aprobat, cu astereolă, strat izolator de carton asfaltat şi aramă.

S'a făcut ştraşina din lemn de brad, precum şi scândură profilată din faţa straşinei, făţuindu-se şi vopsindu-se cu uleiu.

S'a reparat crucea, vopsit şi aurit şi legat cu lanţuri; iar baza crucei s'a făcut din aramă conform detaliului.

S'au făcut ferestrele dela turla de lemn de stejar şi s'au pus geamuri.

S'a reparat zidăria la părţile stricate.

Lucrări pentru viitor:

Acoperişul cu aramă pe şarpanta nouă a corpului paraclisului şi restaurarea frescurilor exterioare şi un trotuar de jurîmprejur.

Spălarea sculpturilor de piatră interioare vopsite cu culoare de uleiu.

6. LA BISERICA FOSTEI M-RI BRÂNCOVENI ÎN ANUL 1914.

Cu fondul de lei 1.600 (din acontul de lei 2.000).

S'a făcut trotuarul în jurul bisericii, pe un strat de beton de ciment de 10 cm. gros, pe lăţimea de un metru, cu cărămizi presate, aşezate pe lat, comandate la fabrica Tonola din Bucureşti,

https://biblioteca-digitala.ro

cuprins bordura tot din cărămizi, aşezate pe muchie, rosturile umplându-se cu mortar de ciment.

S'a nivelat curtea în jurul bisericii, dându-se pante pentru scurgerea apei în afară.

Lucrări pentru viitor:

Pardoseala bisericii cu lespezi de piatră întrebuinţându-se şi actualele lespezi.

Restaurarea picturei în stilul frescurilor dela bolniţă.

Reparaţii la mobilier.

Imprejmuirea mormintelor brâncoveneşti.

Mici lucrări de întreţinere.

Arhitect, *I. D. Trajanescu.*

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

V.

RAPOARTE ŞI CERCETĂRI

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Dela membrii Comisiunii

BISERICA DIN FUNDENI-PRAHOVA

Biserica din Fundeni (comuna Scăioşi, jud. Prahova) este o clădire simplă, fără mare interes arhitectonic. Planul anexat arată dispoziţiunile ei.

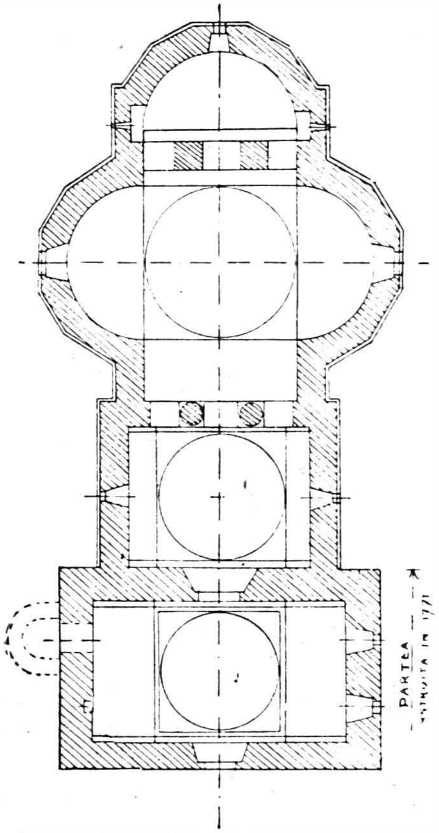

Planul bisericii din Fundeni-Prahova.

N'are nici o turlă, fiind acoperită cu cupole scunde. Exteriorul are ca singur ornament un brâu şi o cornişă. Ferestrele

https://biblioteca-digitala.ro

n'au (cel puţin acum) nici un chenar. N'am putut culege nici o informaţie în privinţa epocei construcţiunii. Totuşi cred că o

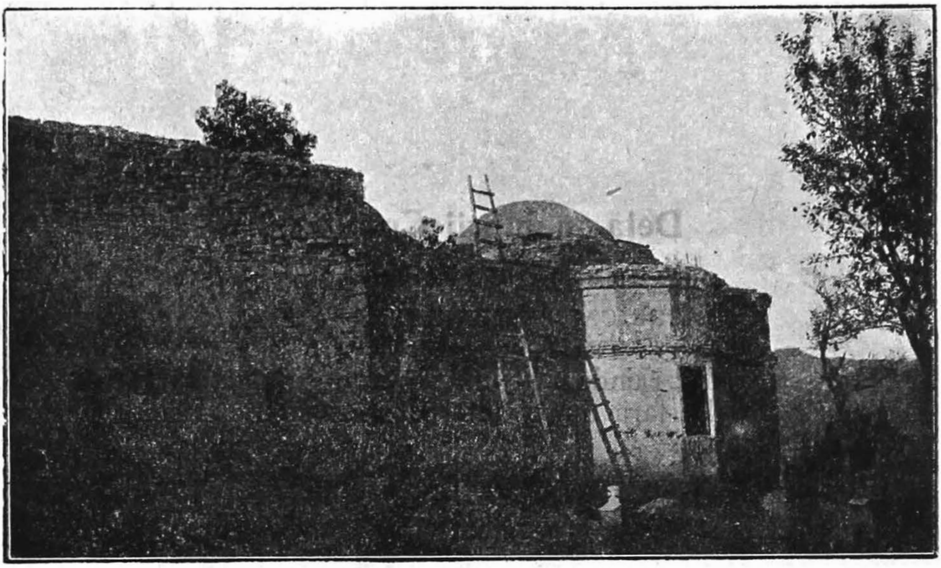

Vederea laterară a bisericii din Fundeni-Prahova.

putem atribui jumătăţii a doua al veacului al XVII-lea, dar anterioară epocii lui Constantin Vodă Brâncoveanu.

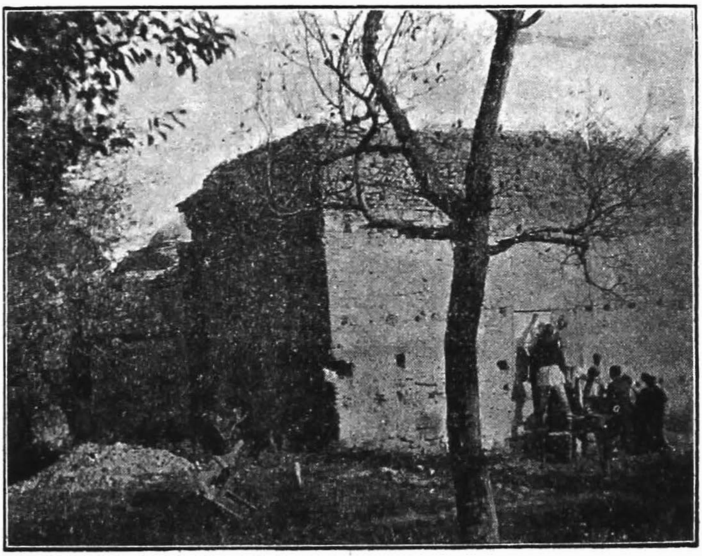

Vederea din faţă a bisericii din Fundeni-Prahova.

Picturile par a fi originale; sunt puţin retuşate. Ele sunt executate fără mare artă; inscripţiile — cel puţin unele — sunt

https://biblioteca-digitala.ro

pe slavoneşte. Cele din calota Pantocratorului sunt şterse şi stricate de ploi, după cum mi s'a spus, din cauza desvelirii bisericii în anul trecut. Mai jos picturile sunt în mai bună stare; în bolta pronaosului de asemenea se mai văd, pe pereţi însă nu.

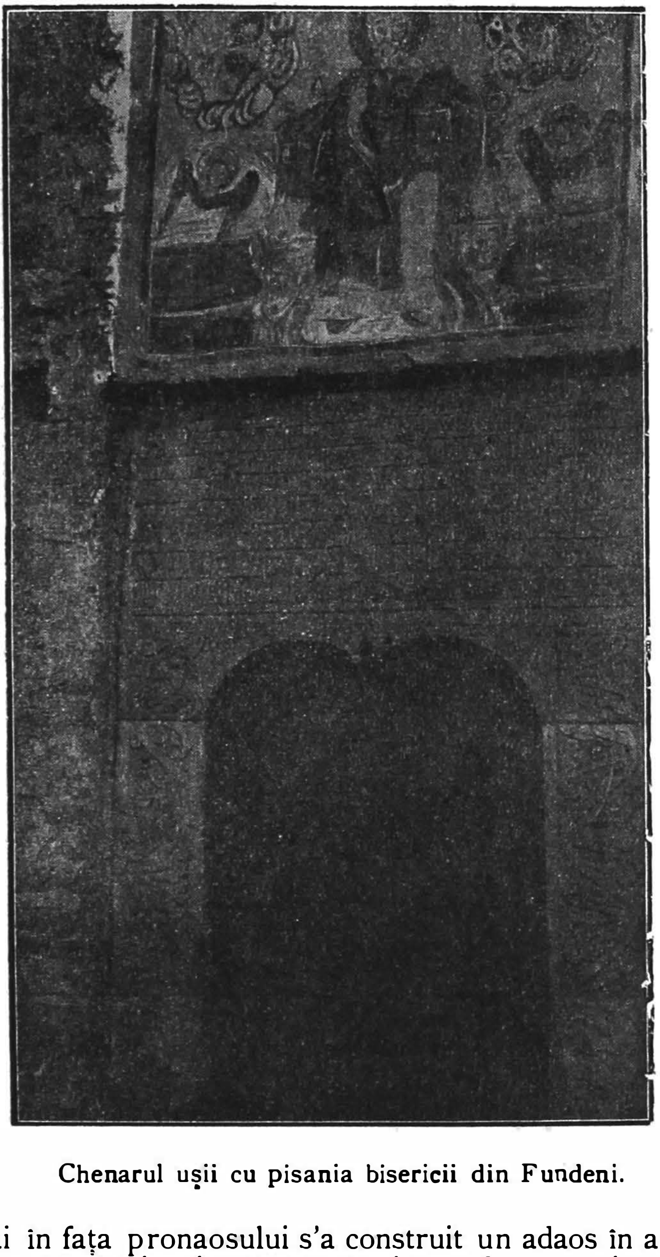

Chenarul uşii cu pisania bisericii din Fundeni.

Mai în faţa pronaosului s'a construit un adaos în anul 1771, după cum arată pisania săpată în piatră deasupra intrării:

„Cu vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu îndemnarea

https://biblioteca-digitala.ro

Duhului Sfânt ridicatu-s'au această sfântă şi dumnezeească biserică ce se numeşte hramul Sfântului Ierarhului Nicolae în zilele Impărătesii Iecaterinii Alicsevici a toată Rusia, când au venit Muscalii în Ţara-Românească, de robul lui Dumnezeu Iereu Vălsan Protopopu „ajutându şi de părintele său Iereu Ilie Paraschiva Presb: Clopotniţa s'au făcut toată de Protopop, leat 1771".

Un chenar, destul de stângaciu săpat, încadrează uşa.

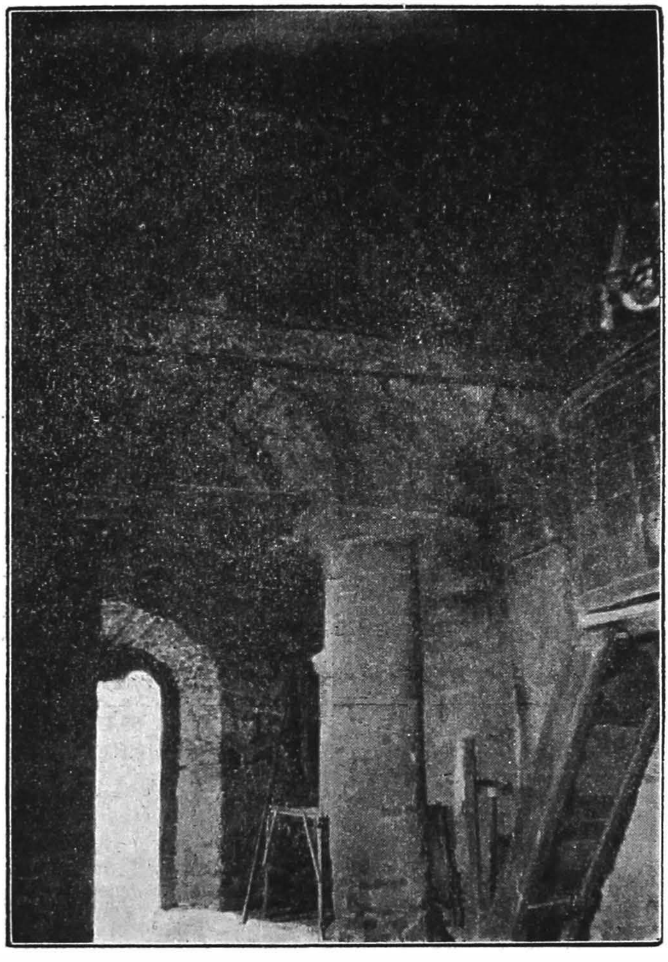

Interior din biserica dela Fundeni-Prahova.

Tocul de ştejar al uşei dintre adaosul cel nou şi pronaos poartă aceiaşi dată de 1771, săpată de 2 ori.

Construcţia nouă e fără pictură. Cred că trebue să fi servit şi de clopotniţă, de oarece se mai văd, pe latura de miazănoapte, rămăşiţe de zidărie ale unei scări.

Zidăria, în general, este de piatră brută şi cărămidă, fără regulă.

https://biblioteca-digitala.ro

Sunt două clopote noi, din cari unul reproduce inscripţia altuia mai vechiu cu data de 1786.

Anul trecut locuitorii din Fundeni dorind a reface o biserică nouă chiar pe acelaş loc s'au apucat să dărâme clădirea veche şi au desfăcut acoperişul şi bolta pridvorului până când au fost opriţi de Prefectură.

Motivul lor nu-l cunosc, căci biserica veche e într'o stare de soliditate absolut mulţumitoare.

In urma opririi dărâmării, au început a zidî o biserică nouă în altă parte. Pentru această lucrare au adunat o sumă de 15.000 lei şi au făgăduiala Aşezămintelor Brâncoveneşti (care e proprietară în această regiune) de a le dà ce va mai fi de nevoe pentru a terminà.

Fără ca această biserică să merite după părerea mea să fie clasată ca monument istoric, totuşi cred că merită, fiind dată vechimea ei, să fie păstrată şi apărată de a fi ruinată. Pentru a face un acoperiş nou, suficient pentru acest scop, ar ajunge cred o sumă de 2.000 lei. Poate că printr'o intervenţie la Administraţia Aşezămintelor Brâncoveneşti, am isbutì ca să dea pe lângă suma necesară pentru terminarea clădirii nouă şi ce ar trebuì pentru a ferì monumentul cel vechiu de o definitivă dărăpănare.

18 Octomvrie 1914.

G. Balş

https://biblioteca-digitala.ro

Dela personalul Comisiunii

BISERICA DIN CORNUL DE SUS-PRAHOVA

Conform delegaţiunii, am vizitat în ziua de 30 Oct. 1914, biserica din Cornul de sus (Prahova). Această umilă biserică de sat, în simplicitatea ei rustică se prezintă în mod foarte plăcut şi impresionează atât prin înfăţişarea ei modestă şi pitorească în mijlocul cimitirului satului, la umbra pomilor înalţi, cât şi mai ales prin pictura ce se desfăşoară de jur împrejurul ei, sub streaşina largă şi joasă a acoperişului de şindrilă înegrită. Această pictură naivă prezintă un colorit armonios şi ar puteà servì drept model pentru bisericile de sat: ea întruneşte o tehnică simplă cu sentimentul naiv al poporului.

Ca arhitectură biserica nu prezintă nimic particular, s'ar puteà spune chiar că arhitectura lipseşte şi că interesul este pur pitoresc. E zidită din piatră de munte tencuită foarte rudimentar, turla e din scânduri aşezate vertical fără nici un meşteşug, acoperişul e de şindrilă veche, afară de turlă care e învelită cu tinichea. Crucea din spre apus lipseşte.

Interiorul bisericii e în stare bună. Intrarea se face printr'o tindă cu arcade în faţa căreia acoperişul se lăţeşte, rotunjindu-se spre a adăposti pe credincioşi. Toată biserica e boltită şi zugrăvită, pictura însă nu e aşà de bine conservată ca cea din exterior şi pe alocurea este ştearsă sau înnegrită.

Biserica este interesantă mai ales din punct de vedere al picturii şi al cadrului natural în care e aşezată şi în orice caz trebue păstrată aşà cum este. De aceia mă unesc cu părerea d-lui defensor eclesiatic şi cred că s'ar puteà da un ajutor pentru reparaţia bisericii, în sensul de a se întocmi un deviz arătând ce reparaţii să se facă spre a fi siguri că nu se va modificà înfăţişarea actuală a bisericii. Tot odată cred că s'ar puteà interveni la Ministerul Domeniilor sau la Eforia Spitalelor Civile pentru obţinerea şindrilei necesare; lucrători şindrilari se găsesc în sat.

https://biblioteca-digitala.ro

Reparaţiunile necesare ar fi: 1. Refacerea învelitoarei, eventual şi reparaţia şarpantei unde va fi necesară. 2. Reparaţia streaşinei de lemn cu băgare de seamă, spre a nu se atinge pictura. 3. Reparaţia tencuelii exterioare unde e stricată şi fără a se atinge pictura, ceiace s'a întâmplat la o reparaţie precedentă, când s'a întins varul dimprejurul ferestrelor până peste pictură, acoperind-o. 4. Refacerea crucii dinspre apus, după modelul celorlalte două existente. Spre a se asigurà păstrarea acestei biserici sunt de părere că poate fi declarată monument public.

N. Ghika

BISERICA DIN BALACI-TELEORMAN

Domnule Preşedinte,

Am onoare a vă comunicà rezultatul cercetărilor ce am făcut asupra bisericii din Balaci (Teleorman), (cf. adresei No. 51.654, acì anexată).

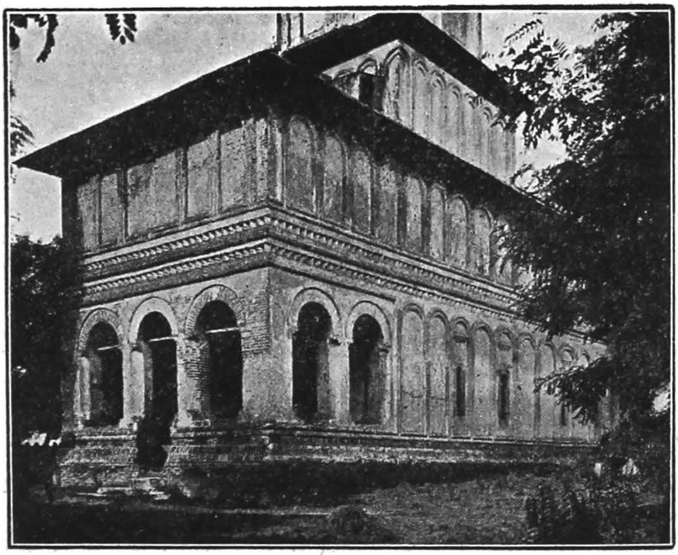

Biserica din Balaci-Teleorman.

Grandioasa biserică e zidită de Aga Bălăceanul, ginerele

https://biblioteca-digitala.ro

lui Şerban Cantacuzino, şi protivnicul Brâncoveanului, în 1684, August 5.

Neterminând-o cu tencuelile, din cauza vitregiei vremurilor, ea fu tencuită de abià în 1825 de Constantin Bălăceanu vel Ban, cu fiii săi Ştefan Bălăceanu, biv vel Hatman; C. Bălăceanu, biv vel Agă; Iancu Bălăceanu, vel Comis; Grigore Bălăceanu.

Zugrăvelile lipsesc, biserica fiind văruită, dar la 1825, s'au zugrăvit ctitorii: Constantin Bălăceanu, biv vel Agă, cu calpac pe cap, de samur, cu fundul roşu; dulamă de blană; de desubt

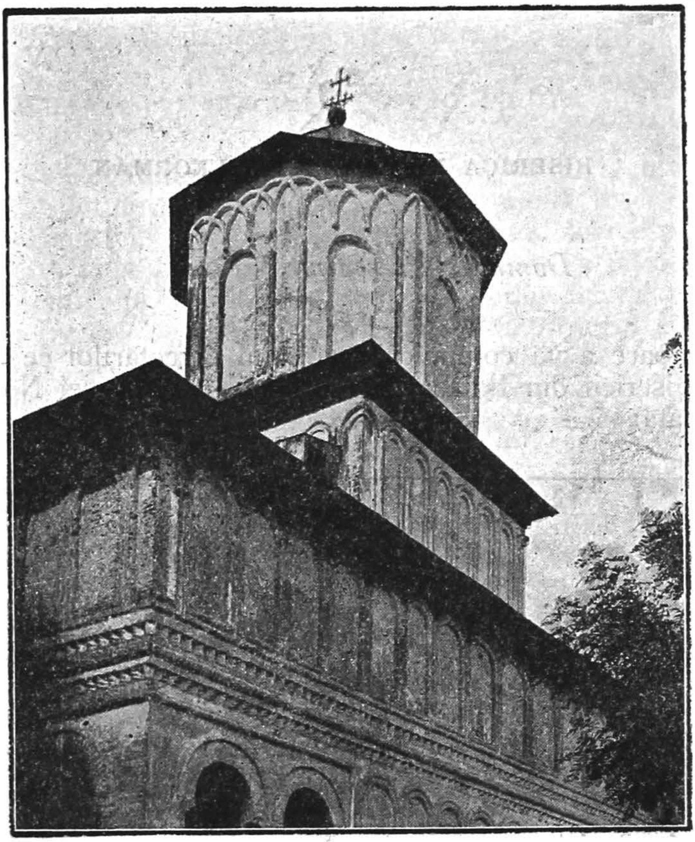

Turnul bisericii din Balaci-Teleorman.

caftan galben. Domniţa Maria, Mării Sale Şerban Vodă Cantacuzino, cu calpac pe cap înconjurat de o pânză pe frunte, dulamă roşie cu bordură, caftan de desupt. Peretele nordic: Maria Goleasca Dvorniceasa cu bonet albastru pe cap, rochie empire pembe, pe spate şal negru. Elena Cantacuzino cu bonet roşu, rochie empire neagră cu cordon roşu, pe umăr şal. Grigorie Bălăceanu cu işlic mare negru; antiriu roşu, caftan verde. Constantin Bălăceanu, biv vel Ban, şi Sultana. Peretele sudic: Ştefan

https://biblioteca-digitala.ro

Bălăceanu biv vel Hatman cu calpac pe cap, cu fund roş, dulamă cu blană, antiriu verde. Costache Bălăceanu biv vel Agă, Maria Iancu Bălăceanu.

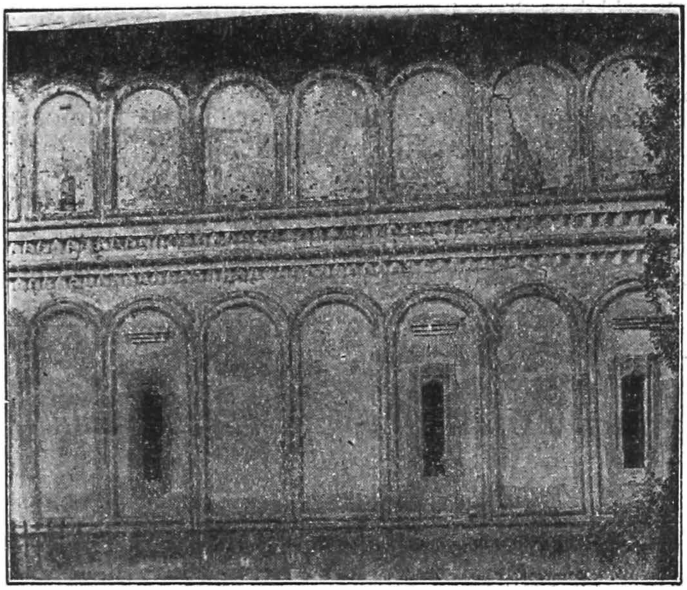

Detaliu din faţada bisericii din Balaci-Teleorman.

Resturi din casele Bălăceneşti dela Balaci-Teleorman.

Ca pietre mormântale sunt: a unui Ion Constantin cu soţia sa Haida, 1826.

https://biblioteca-digitala.ro

Ca arhitectonică, biserica conservă modul de a se lucrà în vremea lui Mateiu Basarab. Are forma dreptunghiulară, cu pridvor, pronaos, naos şi altar poligonal. Naosul e acoperit cu o calotă, cu pendentivi; zidul despărţitor între naos şi pronaos are stâlpi; pronaosul e boltit de asemenea cu calotă. Grosimea zidurilor de 1,13 m. Lungimea bisericii 18,65 m. Lărgimea 5,70. Inălţimea de 19.35 m. Ca exterior, ocniţe, despărţite prin două brâie de cărămidă în zimţuri. Cadrele ferestrelor, foarte frumoase, se termină cu rozete orientale diferit lucrate.

Alături de biserică se ridicau casele Bălăcenilor, azi, dărâmate, din care se conservă frumoasa pivniţă.

Biserica are serioase crăpături după cum se văd în fotografiile anexate. Ca monument istoric, trebuesc începute lucrări de restaurare.

Virg. Drăghiceanu

BISERICA DIN BALDOVINEŞTI-TELEORMAN

Domnule Preşedinte,

Potrivit rezoluţiei de pe adresa No. 41.775/19 Sept. 1913, am onoare a vă referà că am cercetat biserica din Baldovineşti-

Ruinele bisericii din Baldovineşti-Teleorman.

Ciolăneştii din Deal (Teleorman).

După cum se poate vedeà din fotografia alăturată, biserica

https://biblioteca-digitala.ro

se păstrează în stare de ruină. Ea prezintă tipul oltean, caracterizat prin prezenţa turnului—clopotniţă, în faţă, fiind zidită în stilul Mateiu Basarab, deşi într'o epocă cu mult mai târzie, sub Şerban Cantacuzino, pridvorul din faţă este căzut, iar arcul triumfal sprijinitor al turnului are nevoie de consolidare.

Nici o inscripţie nu pomeneşte numele ctitorului bisericii, ce străjueşte singură şi pustie câmpul de păşunat al satului; asemănarea de stil, însă cu biserica din Balaci, ne face a deduce că e zidită de faimosul agă Bălăceanu, protivnicul lui Brâncoveanul, care, de sigur, că stăpânià, ca moşie, tot ţinutul din nordul Teleormanului, dela Balaci până la Tătărăşti, unde am descoperit o frumoasă curte bălăcenească dela începutul veacului al XIX-lea.

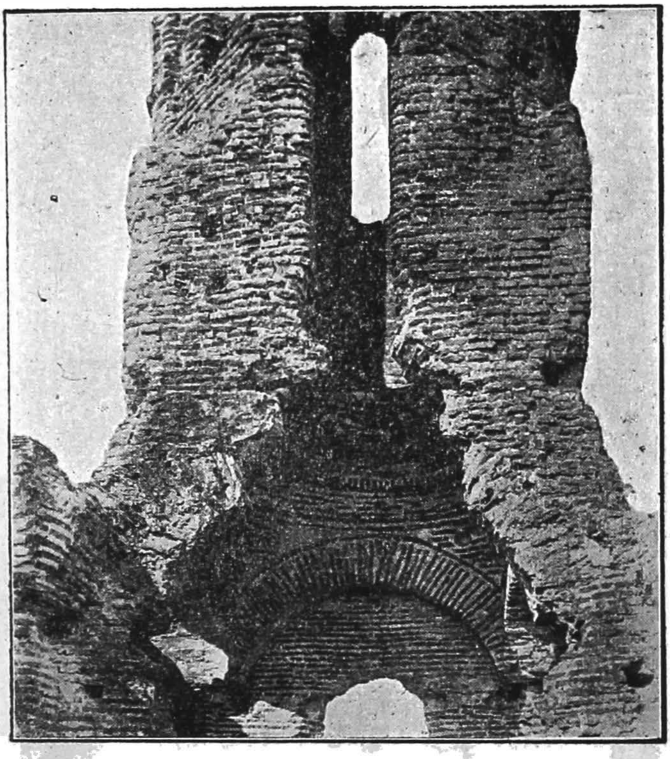

Detaliu de boltă dela turla bisericii din Baldovineşti-Teleorman.

Socot că e bine ca ruina să fie conservată ca ruină, şi deci a fi trecută sub scutul legii de conservare a Comisiunii Monumentelor Istorice, întru cât contribue chiar la estetica noului sat ce se înfiinţează: Baldovineştii. Propunerea d-lui D. Popescu, de a împrejmuì acel loc, ca vatră a bisericii, în schimbul unei arende, îl găsesc acceptabil, întru cât va păzì monumentul de totala distrugere.

Virg. Drăghiceanu

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA FOSTULUI SCHIT GÂLMEELE-OLT

Domnule Preşedinte,

Am onoare a referà asupra adresei No. 36.691/23 August 912, privitor la vechimea schitului Gălmeele că, acest locaş, ca zidire, e nou, dela finele veacului al XVIII-lea, schitul cel vechiu

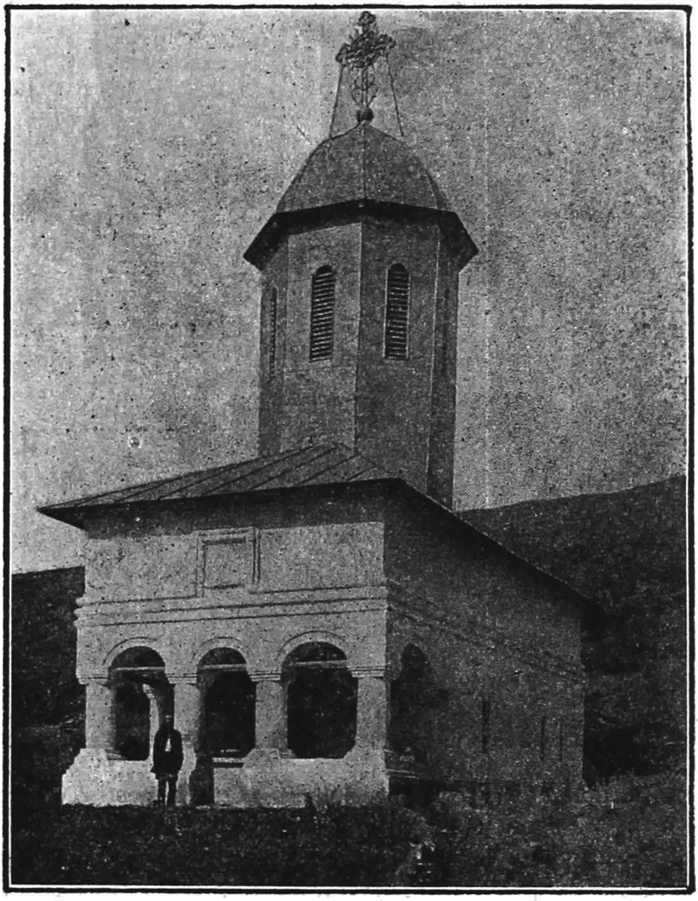

Biserica fostului schit Gâlmeele-Olt.

fondaţiune a Bălăcenilor, dărâmându-se. Neavând nici un interes arheologic nu merită a fi declarat monument istoric decât piatra lui Mateiu Bălăceanu, ce acoperă mormântul său, a cărei inscripţie o voiu comunicà Buletinului împreună cu altele, referitoare la Bălăceni.

Virg. Drăghiceanu

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA DIN MICŞUNEŞTII-MARI (ILFOV)

Domnule Preşedinte,

Potrivit rezoluţiei de pe adresa Prefecturei de Ilfov No. 5.243 din 24 Maiu 1914, am onoare a vă referà următoarele cu privire la biserica din satul Micşuneştii-Mari, Ilfov:

Biserica Micşuneştii-Mari, aflată la 50 km. spre nord-est de Bucureşti, este rămăşiţă din curtea boerească a boierilor Micşuneşti (înrudiţi cu Brâncovenii), servind de paraclis caselor ce încă se păstrează, deşi mult transformate.

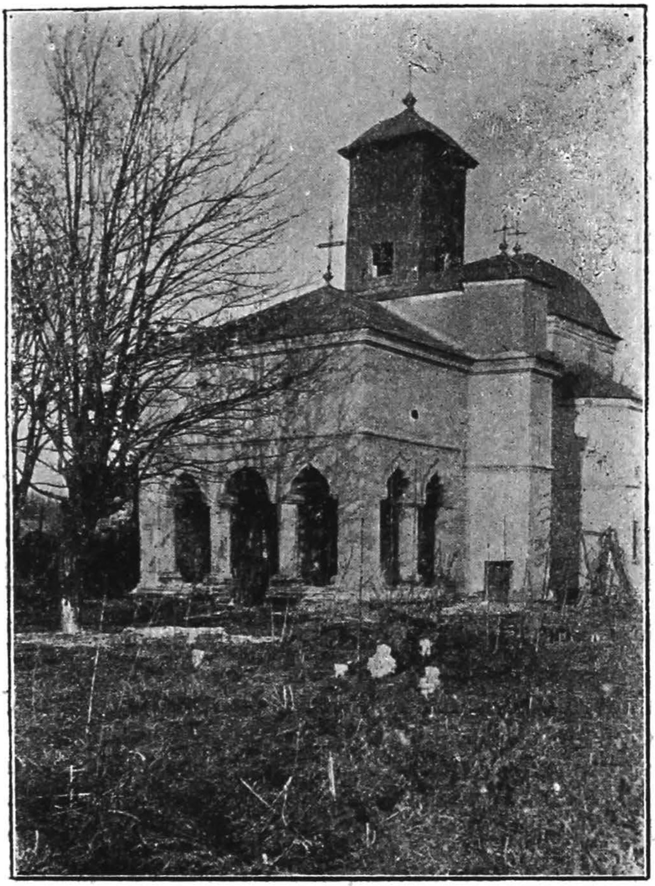

Biserica din Micşuneştii-Mari (Ilfov).

A fost ridicată cu întreaga curte în 1793, sub domnia lui Mihai Racoviţă, de Iordache Micşunescu, mare Stolnic, şi soţia sa Smaranda, fată a lui Şerban Greceanu, marele Spătar şi

https://biblioteca-digitala.ro

nepoată de fiică a lui Constantin Brâncoveanu (de oarece mama sa Ilinca erà fata lui Brâncoveanu).

Iată inscripţia de fondare scrisă foarte greoiu, arhaizând ductul literilor:

„Indemnatu-m'am dentru ajutoriul ziditoriului meu de am făcut acest dumnezeesc lăcaş, pentru cinstea şi lauda cei dentru o fi(i)nţă Troiţă, unde se prăznuiaşte hramul prea curatii Născătoarii de Dumnezeu şi sfântului Nicolae şi al marelui mucenic Gheorghie; întru večnica pomenire a părinţilor şi a tot neamul nostru şi robilor lui Dumnezeu Iordachi Micşinescul vl. Stolnic şi a soţii mele Smarandii, cari cu ale no(a)stre osteneli am zidit-o den temelia ei, şi am înfrumuseţat-o după cum se vede, în zilele

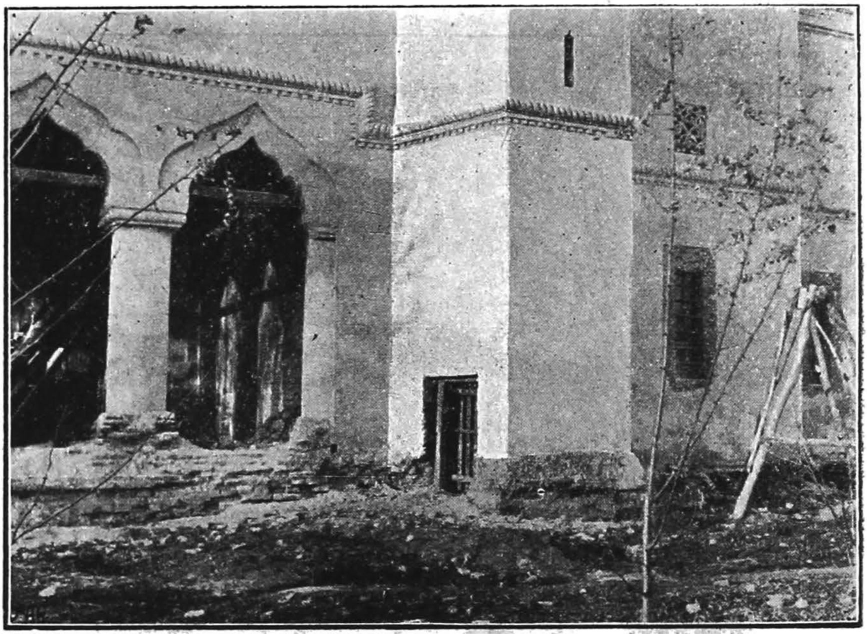

Detaliu din faţada laterală a biserici din Micşuneştii (Mari-Ilfov).

prea luminat Domnului nostru Io Mihail Racoviţă V(oe)v(o)d, înzestrând'o cu cele ce mi-au datŭ îndemŭnŭ a fi pentru chiverniseal(ă) sfântului jirtv(e)nec şi preoţilor posluşneci; arătând şi toată orânduiala în hrisovul care li s'au dat. Şi s'au săvârşit de tot lucrul de zidirea ei, în zilele **МG** (=lunei) Sept. 1 d., vl. 7252 (= 1743)".

Pictura foarte frumoasă, în stilul mijlocului veacului al XVIII-lea, lucrată de Dima Iereu, acopere întregi pereţii bisericii, vecinicind şi figurile ctitorilor: Iordache Micşunescu, marele Stolnic, reprezentat cu barbă neagră, tuns mărunt; îmbrăcat în costum vişiniu, cu guler de samur, cu manşete lungi la mâneci; de desupt are un caftan verde cu brâu. Fratele şi părinţii săi

https://biblioteca-digitala.ro

sunt: Constantin Micşunescu şi Pan Hasan vel Cămăraş cu paniţa ego Maria.

In stânga uşii sunt zugrăviţi: Cucoana Smaranda Micşuneasca, cu părinţii ei: Pan Şerban Greceanu vel Spătar şi Doamna Ilinca şi cu copiii săi: Scarlat, Neculae, Constantin, Iordache, Maria, Ilinca, Catrina, Bălaşa.

Pe peretele nordic şi sudic sunt reprezentaţi moşii ctitorului şi ctitorei.—Pe cel nordic: Constantin Voevod Brâncoveanul, moşul ctitorei şi Doamna Maria Brâncoveanu, moaşă ctitorii; Pan Grigoraşco Greceanu vel Ban, cu Băneasa Ilinca şi fata Alexieva.

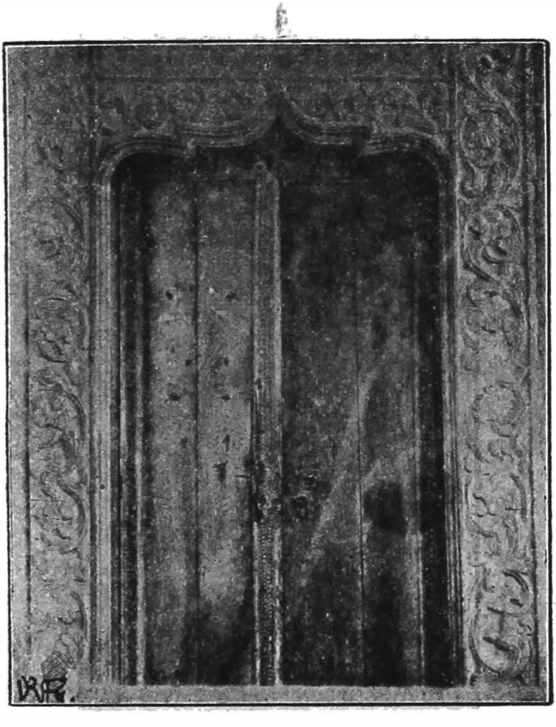

Cadrul uşii bisericii din Micşuneştii-Mari (Ilfov).

Pe peretele sudic se prezintă mai întâi, ca pandant faţă de panoul ce înfăţişază pe Brâncoveanu: Constantin Mihai Racoviţă Voevod; apoi Pan Vâlcu, jupâneasa Sculina, moaşa ctitorului; Vorniceasa Zamfira.

Mobilierul este din 1755, după cum rezultă dintr'o inscripţie pe un jeţ:

Robul lui Dumnezeu Tatul, 7264 (=1755).

Ca morminte: în dreapta bisericii, se află o piatră lucrată

https://biblioteca-digitala.ro

în formă de capac, cu 2 toarte, ornamentată cu o stemă nobiliară și cu următoarea inscripție:

Dimitri Polizo, paharnic, răposat la 1821 Fevruarie și fiul său Căminaru Polizo, răposat la 1837, Decemvrie 2.

Acești Polizu, sunt, de sigur, noii stăpânitori, prin căsătorie, ai vechii curți a Micșuneștilor.

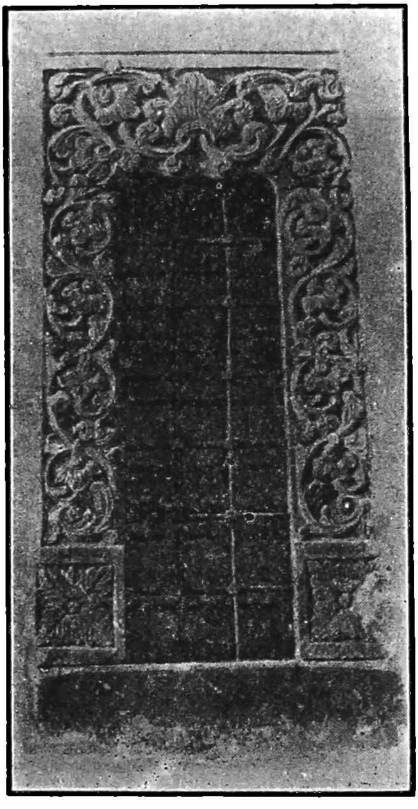

Fereastră dela biserica din Micșuneștii-Mari (Ilfov).

Pe o candelă foarte frumoasă, cu stemă nobiliară:

„Această candelă iaste făcută de Anica Polizu, născută Zătreanu, soția răposatului Ion Polizu, la vârsta de ani 25. Ion Polizu, răposat leat 1845 Iunie 3; născut leat 1818, Ghen. 2."

Pe o icoană:

„Această sf(â)ntă icoană s'au făcut de robul lui Dumnezeu Ștefan Micșunescu, biv-vel Serdar, 1805, luna August 18."

https://biblioteca-digitala.ro

Pe un mormânt, în curte, decorat cu stemă nobiliară: trei săbii, peste o semilună, apoi un turn, flancat de doi lei afrontați, și o cruce deasupra:

Constantin Brâncoveanu și Doamna Maria.
portrete murale dela biserica din
Micșuneștii-Mari-Ilfov.

Descriu cu jale p'acastă piatră din viața cu durere,
Ale mele fericiri, acum lipsit d'a lor vedere.
Frați! Doi ani am vieţuit în lume căsătorit,
Viață dulce am petrecut până la al meu sfârșit,
In căsnicie cu soție ce am ales plăcută mie;
Ființă dulce și blajină, oh ce scumpă-mi erai mie!
Doi fii prunci eu am născut, pe cel dintâi l-am și pierdut,
Oh! la cel din urmă, grozave chinuri când l-a născut,
Sufletește și trupește cumplit, cumplit amar să chinuià, sărmana [soția mea.
Văzând de către soarta . . . o ajung, fierbinte lacrămi ea vărsă.
Măiculița mea cea bună, fiul meu și a mea soție
Oh! ce scumpă bogăție, voi trei ființe îmi erați mie.
Ai mei frați și o surioară mie scumpi odinioară,
Și a mea ființă . . . cum dară se depărtară,
Prieteni buni . . . . ce pă mine mă iubiați,
De voi toți m'am depărtat și acum uitare îmi dați.
Oh! bătrâna maica mea, tânăra soția mea,
Fierbinți lacrămi ele vărsà, să mă piarză nu gândeà,
Ele plâng, se tânguiesc, cum doară de mai trăesc,
Fără ființa lor cea dulce, ce-o caut și nu o găsesc.

https://biblioteca-digitala.ro

Iar eu ce nu mai sunt în viaţă pre pământ,
Trupul meu putrezeşte, zace într'acest mormânt,
Lăcaş vecinic acesta este, acì trupu să aşează
Şi cu a Domnului voinţă sufletul să urmează,
De acele grele păcate muritor fiind am făcut,
Viaţă scurtă eu având de când cu lumea am petrecut,
Deci ori care muritor veţi fi azi cetitor
Cetiţi asupra viaţa mea, întorceţi-vă cu fiori,
Şi al vostru gând ori cum şi când şi vouă să vă vie
Ziceţi-mi dar cu lacrămi mie: Acest dă noi iertat să fie,
Eu pitar şi Cavaler Ioan Polizu
Născut la 1818, Ghen. I, şi răp. la 1845 Iunie 3.

Biserica se află în afara curţii, pe laturea sudică: Având dimensiunile 17,58×8,30 m. şi 5,70 m., se compune dintr'un pridvor, pronaos, separat de naos cu stâlpi; un naos cu sânuri şi un altar, cu tâmpla de zid. Atât naosul cât şi pronaosul sunt boltite cu calote (peste care, în vechime, după cum rezultă din pictura interioară, ce reprezintă vechea formă a bisericii, se aflau două turnuri, din cari cel din faţă al clopotniţei).

Planul bisericii este în formă de cruce. Caracteristic este turnul destinat pentru scara în helice ce urcă la clopotniţă, ce nu se află pe latura obicinuită, nordică, ci pe cea sudică.

Decoraţiunile ferestrelor, cadrului uşii, amintesc Doiceştii şi alte sculpturi din vremea lui Brâncoveanu.

In privinţa curţii, zidită pe un platou, şi oglindindu-şi zidurile într'un frumos heleşteu, ea a suferit prefaceri mari.

Din zidurile înconjurătoare nu se mai păstrează decât o poartă, ca la Potlogi.

Din casele cu pridvoare şi logii spre heleşteu, azi transformate, nu se mai păstrează decât o superbă pivniţă după moda Brâncovenească, cu 4 calote, ce se sprijină pe un stâlp central, şi luminată de foarte frumoase ferestre de piatră ajurată.

Sunt de părere, Domnule Preşedinte, ca aceste rămăşiţe din curtea de odinioară a boierilor Micşuneşti să fie declarate monumente istorice, atrăgându-se şi atenţia stăpânitorilor moşiei, pentru o mai bună îngrijire a lor.

Biserica a avut a suferì foarte puţin pe urma unei reparaţiuni exterioare, ce i s'a făcut într'acest an, după chibzuiala plină de merit a modestului preot paroh.

Virg. Drăghiceanu

https://biblioteca-digitala.ro

Dela corespondenţii Comisiunii.

RAPORTUL PĂRINTELUI I. ANTONOVICI (TUTOVA)

Domnule Preşedinte,

Conformându-mă adreselor D-voastră No. 742 din 7 Noemvrie 1914 şi No. 836 din 4 Decemvrie 1914, prin care mi se cere un referat asupra lucrărilor ce s'au făcut anul acesta, pe tărâmul istoric, în judeţul Tutova, respectuos vă aduc la cunoştinţă cele ce urmează:

a) *Muzeul Istoric din Bârlad*

In oraşul Bârlad, după cum am avut onoarea să vă raportez, încă din Aprilie 1914, s'a instituit un comitet, care, în prima sa şedinţă, dela 10 Aprilie 1914, a hotărît înfiinţarea unui muzeu istoric, aşezat într'o anumită cameră dela Casa Naţională, clădită şi donată primăriei locale de către neuitatul patriot şi filantrop Stroe Belloescu; iar soţia sa Doamna Raluca Belloescu, a binevoit a ne dărui o ladă de fier, pentru păstrarea obiectelor de valoare.

Dela Aprilie şi până în prezent, s'au adunat mai bine de 100 de cărţi şi broşuri, dela autorii lor, din Bârlad şi judeţul Tutova.

Cu aceste cărţi şi cu altele cari se vor mai adunà de acì încolo, vom întocmì o bibliotecă, Biblioteca Muzeului, în care să se cuprindă toate lucrările elaborate de profesorii şi scriitorii tutoveni, putându-se astfel constată, în orice moment, progresul ce s'a putut realizà pe acest tărâm, în această parte a ţării.

Semnalez cu această împrejurare, că, pentru această bibliotecă, am putut obţine întreaga colecţiune completă a celui dintâiu ziar, care a văzut lumina zilei în acest oraş, „Semănătorul", foae săptămânală, care s'a tipărit între 1870—1876, în cea dintâi tipografiie bârlădeană, numită „Tipografia asociaţiunii Unirea".

https://biblioteca-digitala.ro

Acest ziar nu se mai găseşte astăzi — în ediţie completă—în nici o altă bibliotecă.

S'au mai colectat apoi, pentru Muzeul Istoric, un toporaş de piatră, o săgeată mică, un număr de monede romane (în mare parte din bogatele comori dela Uricari şi Plopana, din judeţul Tutova), apoi monede polone, moldoveneşti, ruseşti şi turceşti, parte de argint, parte de aramă.

Aceste monede, după ce vor fi încredinţate—spre studiere—la persoane competente, vor fi expuse în muzeu, cu regula cuvenită.

b) *Lucrările istorice, publicate în anul curent, sau aflate numai în lucru.*

In Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, fascicula 25, din anul curent, paginile 13—15, s'a publicat de către subsemnatul un mic articol asupra „Cetăţii de pământ“, de lângă oraşul Bârlad, cu vederea laturei de miază-zi, şi a colţului despre răsărit-miază-zi.

Iar în revista de cercetări şi mărturii istorice „Miron Costin“, anul al II, ce apare în Bârlad, s'a publicat în No. 10 şi 11, de pe Oct. şi Noemvrie trecut, dela pagina 13—149, de către domnii T. Pamfile şi V. C. Nicolau, „însemnări cu privire la moşia, satul şi biserica dela Strâmba“, din comuna Pueşti, judeţul Tutova, însemnări foarte interesante pentru trecutul bisericuţei, sau mai bine zis, a schitului Strâmba, ce a existat cândvà acolo.

Asupra acestui schit, fost atârnător de Mânăstirea Neamţului, voiu aveà şi eu mai pe urmă de publicat cevà.

In timpul de faţă, mă ocup cu imprimarea documentelor mânăstirii Floreşti, din judeţul Tutova, cu adunarea inscripţiilor cum şi a însemnărilor de prin cărţile vechi ale acelei mânăstiri, cari cărţi, în cea mai mare parte, sunt împrăştiate pe la diferite biserici, de prin alte localităţi.

Am fotografiat şi o parte din obiectele sacre.

Mânăstirea aceasta îşi are existenţa de prin sec. al XVI, primul ctitor fiind Crâste Ghenovici, Marele vornic al Ţării de sus.

Tot odată, mă ocup să scriu cevà şi despre biserica „Domnească“, din Bârlad, ctitorie a Voevodului Vasile Lupu.

c) *Ce ar trebuì de făcut pentru judeţul Tutova.*

Prin art. 2 al. III, din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice, se pune îndatorire Comisiunii şi organelor subalterne ale ei ca să inventarieze odoarele vechi dela toate mânăstirile şi bisericile din ţară. Nu ştiu dacă pentru judeţul Tutova s'a făcut până acum de cinevà vre-un inventar special în această privinţă. De s'a făcut, trebueşte revăzut; de nu, trebue făcut numai decât, fotografiindu-se toate obiectele de artă.

https://biblioteca-digitala.ro

Afară de aceasta, cred necesar a se face şi un album al tuturor bisericilor din acest judeţ, până mai sunt încă în picioare unele din vechile lăcaşuri sfinte, de lemn sau de zid.

E bine apoi să se semnaleze staţiunile preistorice din acest judeţ, să se enumere movilele, ce s'ar păreà mai importante, de pe dealuri şi de pe şesuri, şi să se ia măsuri pentru conservarea lor, cel puţin până se vor puteà face săpăturile şi constatările cuvenite de persoane speciale.

Pentru aceste treburi însă, este absolută nevoie de mijloace materiale suficiente, iar lucrările nu s'ar puteà face cu deplin succes decât în lunile de vară, din vacanţa cea mare, în unul sau doi ani dearândul.

Cu acest prilej, ţin a mai supune la cunoştinţa D-voastră, că, în vara curentă, mergând la Floreşti, în interesul studiului ce voesc a face, după cum am spus mai sus, am găsit două pietre de marmură, amândouă în stare bună, cu inscripţii: una în româneşte, cu chirilice, prin care se constată clădirea acestei biserici, în anul 1694, de familia „Costache" (în locul celei vechi, a lui Crâste Ghenovici), şi alta în greceşte, din 1859.

Prima piatră e aşezată orizontal, dinaintea Uşilor Impărăteşti, iar a doua, tot orizontal, în mijlocul bisericii, putându-se călcà peste ele.

De asemenea, am mai găsit o piatră, tot de marmoră, şi tot în stare bună, cu inscripţia în greceşte, având data de 1859, şi servind actualmente ca masă, în cerdacul spitalului.

Această piatră, după cele ce se spune pe ea, urmà să fie pusă la monumentala clopotniţă a mânăstirii; deci nu-şi are locul aici.

Ca urmare, cu adânc respect vă rog să binevoiţi a mijlocì ca, prin Onor. Casa Bisericii, să se dispună ridicarea tuturor acestor pietre cu inscripţii şi aşezarea lor în peretele din pridvorul bisericii, sau aşezarea lor în nişte privazuri de lemn, anume făcute.

Totodată, referindu-mă la un raport al meu din Fevruarie 1914, din nou vă rog, Domnule Preşedinte, să binevoiţi a dispune luarea de măsuri pentru imprimarea legii asupra conservării monumentelor istorice pe nişte tăbliţe de carton şi afişarea lor pe la toate bisericile, şcoalele şi primăriile din ţară, aşà ca toată lumea să cunoască această lege, în toate amănuntele ei, iar contravenitorii să fie traşi la răspundere.

Primiţi, vă rog, Domnule Preşedinte, expresiunea sentimentelor mele de cea mai înaltă consideraţiune.

Econ. I. Antonovici.

https://biblioteca-digitala.ro

RAPORTUL D-LUI IL. GHIBĂNESCU, (CONSTANŢA).

Domnule Preşedinte,

Răspunzând adresei D-voastră No. 747 din 7 Noemvrie 1914, am onoare a vă referì cele ce urmează:

Din cauza lipsei totale de fonduri, personal n'am putut întreprinde nimic în afară de raza oraşului Constanţa, şi nici nu mi s'a adus la cunoştinţă alte lucrări şi descoperiri afară de cele întreprinse de Direcţiunea Muzeului Naţional din Bucureşti la Caranasuf-Histria. Ne-am îndreptat dar întreaga activitate asupra rămăşiţelor antice din oraş şi ce ne-a fost cu putinţă am scăpat de distrugere, adăpostind în secţia locală a Muzeului Naţional o sumă de antichităţi, din cari unele de o importanţă deosebită, pentru istoria antică, şi cari vor face obiectul unui inventar detaliat, pe care acum îl lucrează Direcţiunea Muzeului Central din Bucureşti.

De mare ajutor ne-au fost în această privinţă elevii noştri, dela Şcoala Normală, cari au adunat şi depus la Muzeu multe obiecte antice, cum şi Direcţiunea Generală a serviciului de studii şi construcţiuni a portului Constanţa, care cu deosebită bunăvoinţă ne-a pus la dispoziţie obiectele găsite în săpăturile dela port şi pe cari n'apucaseră să le distrugă sau să le înstrăineze ignoranţa şi lăcomia lucrătorilor şi a conducătorilor de echipe.

Mărturisesc însă că dacă ne-am fi bucurat de concursul binevoitor al autorităţilor locale, rezultatele ar fi fost şi mai frumoase şi multe lucruri de urma cărora nu se ştie decât din zvon public, ar face astăzi podoaba Muzeului nostru. Dar nu numai atât: chiar ruinele de monumente, cari prin mărimea lor, nu puteau fi ridicate şi cari prezintă un interes deosebit sunt ameninţate cu distrugerea. Astfel:

1. Cu ocazia construcţiei bulevardului celui nou, în dreptul Comandamentului Corpului V de armată, s'a dat peste ruinele zidului antic al cetăţii cu un turn circular, zidit din pietre regulate, de dimensiuni imense. Antreprenorul lucrării aveà contract cu primăria ca să ia toată piatra ce va găsì şi cu toate protestările Domnului Director al Muzeului Naţional, monumentul n'a putut fi salvat ci distrus până în temelie. Aceasta s'a petrecut acum trei ani.

2. Actualmente se lucrează la terasamentul unei şosele care să meargă dela vii în Port. Această şosea trece drept peste ruinele construcţiei vechi din dreptul silozurilor, ruine cari, ocupau o mare suprafaţă de teren şi în cuprinsul cărora s'au găsit multe piese sculpturale, cum şi o cantitate enormă de piese arhitecturale de marmoră: pilaştri, cornişe, arhitrave, frontoane, din cari unele numai schiţate, ceeace înseamnă că construcţia erà în reparaţie sau că atunci se clădeà, când viaţa civilizată

https://biblioteca-digitala.ro

a încetat în Tomi. Astăzi aceste ruine sunt total acoperite de terasamentul şoselei în chestiune, şi nu s'a căutat măcar să se dea la o parte bucăţile de marmură.

3. O sumă de monumente antice descoperite întâmplător, fie în săpăturile portului, fie aiurea, au fost devastate şi distruse înainte de a se fi adus descoperirea la cunoştinţa organelor competente. Cu multă greutate au putut fi salvate prea puţine obiecte de aur din acele monumente, publicate în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice. Afară de acestea ţinem să vă aducem la cunoştinţă următoarele:

In curtea Comandamentului V de armată se găsesc mai multe bucăţi epigrafice şi sculpturale de mare interes, cari stau expuse intemperiilor. Cu toate intervenţiile noastre n'am putut să le obţinem pentru Muzeu, ba ceeace e şi mai mult, suntem informaţi că Comandamentul are intenţia să mai adune şi alte obiecte de felul acestora, trimiţând soldaţi, mai ales prin Port. pentru aducerea lor. Acesta e un procedeu dăunător studiului şi conservărei Monumentelor şi aşteptăm dela grabnica D-voastră intervenţie îndreptarea lui.

In legătură cu toate acestea, îmi permit a vă reamintì că cu ocazia consolidărei malului din dreptul Silozurilor s'a dat acum doi ani peste un frumos mormânt din primele timpuri ale Creştinismului, din piatră, tencuit şi pictat cu embleme creştine. Deşi acoperit, monumentul nu e mai puţin expus stricăciunii, ceeace ne impune grabnica lui transportare la loc sigur. Dacă diferitele autorităţi, împreună cu direcţia Portului, ne-ar pune la dispoziţie oamenii şi sculele necesare, monumentul ar puteà fi adus la Muzeu şi ar fi fără îndoială cel mai frumos şi mai interesant monument creştin din câte avem până acum în ţară.

Acestea fiind observaţiunile pe cari deocamdată le avem de făcut pentru conservarea Monumentelor antice, nădăjduim, Domnule Preşedinte, că graţie puternicului D-voastre sprijin, lucrurile vor urmà de acì înainte o cale mai bună.

Il. Ghibănescu.

RAPORTUL D-LUI ŞT. CIUCEANU (DOLJ).

Domnule Preşedinte,

La adresa D-voastră No. 162 din 27 Fevruarie 1914, prin care mi se făcuse cunoscut că Onor. Comisiune a monumentelor istorice a binevoit a mă numì membru corespondent onorific al ei, pentru judeţul Dolj, am răspuns că mă voiu silì din toate puterile să corespund cât mai bine sarcinei onoratoare ce mi-aţi încredinţat, împlinindu-mi toate îndatoririle cuprinse în instrucţiunile speciale ce mi-aţi înaintat odată cu adresa de numire.

https://biblioteca-digitala.ro

Acum, când anul e pe sfârşite, nu mă sfiesc a constatà că activitatea ce am desfăşurat dela data numirei mele până azi, e mai prejos de ceeace aş fi voit să îndeplinesc, că n'am putut înfăptuì nici măcar jumătate din obligaţiunile prevăzute în instrucţiunile care schiţează programul de activitate al membrilor corespondenţi ai Onor. Comisiuni.

Dar, nu buna voinţă mi-a lipsit, ci putinţa. Tocmai în luna Iulie, când începeau vacanţiile şcolare şi eram mai liber spre a lucrà, a isbucnit cumplitul răsboiu european, care prin însemnătatea şi extensiunea lui a produs şi la noi în ţară o complectă turburare a preocupărilor cu scop cultural, grija principală a tuturor fiind pregătirea apărărei naţionale pentru a nu suferì vre o surpriză primejdioasă. Astfel, în tot timpul verei anului 1914, n'am putut întreprinde nici o excursiune mai depărtată în judeţ pentru cercetare de monumente istorice, mulţumindu-mă să studiez ceeace voi găsì în Craiova. Dacă pe lângă aceste împrejurări neprevăzute, se adaogă şi lipsa aproape totală de mijloace de transport înăuntrul judeţului, când nevoia îmi impuneà atari deplasări, poate că Onor. Comisiune va scuzà rezultatele destul de slabe ale activităţei mele, care se reduce la următoarele:

Am supraveghiat mai departe dărâmarea bisericei catedrale Maica Precista dela Dud din Craiova, descoperind mormântul lui Hagi Gheorghe, primul ctitor al ei, precum şi pe acela al lui Băluţă Ion, care dăruise la anul 1832*) un al 2-lea mare clopot al bisericei. Ambele morminte erau acoperite cu câte o piatră funerară având inscripţie cu litere chirilice şi chenar de jurîmprejur. Cel al lui H. Gheorghe, e cu mult mai vechiu ca al lui Băluţă Ion şi amândouă au inscripţia destul de deteriorată.

Incă din Sept. 1913, descoperisem la aceiaşi biserică, faimosul clopot dăruit de Caragheorghe, întemeetorul Serbiei, bisericei satului Topola, în 1811, asupra căruia d-l prof. universitar N. Iorga a făcut o interesantă comunicare Onor. Academiei Române, în şedinţa dela 11 Octomvrie acelaşi an, precum şi mormântul clucerului Fotescu, al II ctitor al bisericei Maica Precista dela Dud (Craiova), cu piatră şi inscripţie pusă de soţia lui, precum se poate vedeà din fotografia acì alăturată. Odată cu aceasta, am mai scos la iveală dela o adâncime de 50 cm. un alt mormânt al unui fost căimăcam al Craiovei, pristăvit acì la 1784. O fotografie de pe piatra acestui mormânt n'am putut încă executà, din cauza proastei ei conservări şi a faptului, că la o săptămână după ce am desgropat-o şi am dat-o în îngrijirea administraţiei bisericii, piatra a fost sfărâmată în 2 bucăţi, greu de alăturat.

---

*) **Slugerul Băluţă Ion a fost epitrop al bisericii între anii 1812 şi 1833 când a răposat.**

https://biblioteca-digitala.ro

Inscripţia de pe mormàntul lui Fotescu are următorul cuprins:

сȣптъ ачаст	ȣчерȣ фотес
ъ: ачаст҇ъ : п ꙗс	кȣ : ши саȣ фъ
анꙗ : съ ѡди	кȣтъ кȣ тот
χънѣще : робȣ	ъ : келътȣѫ
лȣи дȣмнезъ	ла : дȣмнѣе
ȣ : дȣмнѫлȣи	и кокона м
ръпосатȣ : ко	арна : крȣч
стандинъ кр	ерница.

Mormântul clucerului C. Fotescu dela Maica Precista dela Dud (Craiova).

(lipsesc acì probabil 2 litere şi nu se află pe piatră nici o altă urmă care să arate inscripţia leatului).

https://biblioteca-digitala.ro

2. Inscripţia de pe mormântul Caimacamului Craiovei are textul:

сꙋпть ачасть	ши'слꙋжиндъ
пiѧтръ ѡди	до҃мни(л)оръ ши
хнескꙋ-съ ѡа	църъи к(ꙋ)дре
съле : дꙋмнѧ	птате (а)ꙋ ст
лꙋи ръпосатꙋ	ътꙋт(ъ) ши ка
робꙋ лꙋи : д҃мнз	имаканъ кра
ъꙋ жꙋпанъ. ко	iѡвеи ши саꙋ
ста(нди)нъ вел	прiстъвитъ
стол(ни)кь : ка	анчи ꙟ лꙋна лꙋ
реле ф(ин)дъ ди	ар҃н(?) кг, вълѣт зсчв. (7292=1784).
нъ царнградъ	

3. Inscripţia de pe mormântul lui Băluţă Ion *reprodusă acì cu litere latine, deşì în realitate e cu litere chirilice.*

TRUDEI AM..... CE	ACELA A FOST CU MINE
ŞI POATE AGONISIT.....	LA TRISTUL ČAS ŞI MINUT
ANTRO CLIPA LE AM.....	LA ACEST ČAS ŞI TU TE TEME
DIN TOATĂ A MEA AVERE	. . . . . RITOR
DIN LUME DE PRE PAMÂNT.	. . . DĂM ERTARE
ASTĂ PIATRĂM FUSE PARTEA	. . . . . ITOR
SĂ M COPERE AL MEU MORMÂNT.	(ION BÂLUŢĂ) SLUGER MORT
ŞI VRO DATĂ VRE UN BINE	(ANUL) 1(8)33 MARTIE 13
CUIVAŞ DE VOIU FI FĂCUT	STĂ - ANI

Tot cam atunci am fotografiat dinspre răsărit, miază-noapte, şi miază-zi, soclul bisericei celei mai vechi Maica Precesta ot Dud, aflată în perimetrul celei mai noi care să dărâmă. Deasemenea în cursul lunilor August şi Septemvrie am vizitat de 2 ori biserica din comuna Preajba (judeţul Dolj) la depărtare de 5—6 km. de Craiova, ctitorie a lui Jupan Hagi Stan Jianu vel Paharnic, zidită în zilele lui Alex. Ipsilant Voevod, la 1778. Am fotografiat şi interiorul bisericii precum şi pisania perfect conservată şi înconjurată de un splendid chenar de flori săpate în relief, am cercetat toate odoarele bisericei, icoanele şi clopotele (două), care poartă fiecare câte-o inscripţie circulară, pe care nu le-am putut copià exact din cauza imposibilităţii de a mă urcà până la ele spre a vedeà distinct.

In deosebì, interesant la această biserică e pridvorul în formă de culă, cu dubli stâlpi suprapuşi, tâmpla şi portretele zugrăvite în pronaos, ale lui Stan Jianu şi soţiei sale Manda. In pridvor sunt iarăşi zugrăvite chipurile meşterilor care au

https://biblioteca-digitala.ro

lucrat biserica cu arătarea numelui fiecăruia, zugrăveală ce începe a se desprinde de pe zid, spre marea dezolare a preotului slujitor.

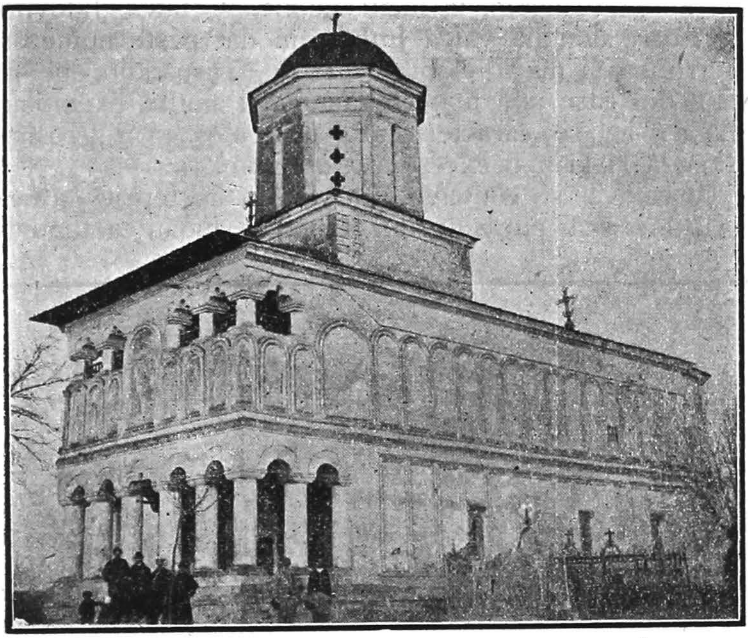

Biserica din Preajba-Dolj.

In altarul bisericei Preajba, am dat peste un potir de argint suflat cu aur şi admirabil cizelat având următoarea inscripţie în greceşte:

ѕ : н тѷт : то : потірі
іне : тіс екліcіас презпас : афіерон(і)т'
ктітора : χ : ѕтано : зіано постелник (?). 1793.

Către finele lui August, am vizitat pentru a 4-a oară biserica Jitianu şi biserica Bucovăţul vechiu (Mofleni), ambele aproape de Craiova, a căror dărăpănare dacă mai continuă, fără a se luà urgente măsuri de conservare, va face imposibilă mai târziu orice încercare de a le mai salvà. La amândouă, coperişul e atât de prăpădit încât plouă deabinelea înăuntru.

In fine, am intreprins cercetări istorice în localitatea Coţofeni din Dos (Dolj), în cătunul Valea Bisericei, la punctul denumit „Botul Dealului“, unde s'au găsit de către locuitori la arat, un ciocan de aramă cu 2 tăişuri aşezate invers, un topor-ciocan destul de mare, din granit, o jumătate de topor de diorit, o ulcică, numeroase hârburi de oale, obiecte pe care le-am cumpărat pentru colecţiunea mea particulară. Din informaţiunile ce

https://biblioteca-digitala.ro

am cules dela locuitorii din partea locului, pare a rezultà că la Botul Dealului, dacă s'ar face săpături sistematice, s'ar găsì numeroase obiecte din epoca preistorică sau chiar romană.

In aceeaşi zi am vizitat şi cătunul *Cetăţuia*, care ţine de comuna Mihăiţa; acolo, la locul numit „Cetatea Jidovilor", pe o colină, care domină valea Jiului, am dat peste numeroase cărămizi groase şi mari, cioburi diferite, răspândite pe o mare suprafaţă din care am luat cu mine mai multe exemplare. Cărămizile de acì se caracterizează mai ales prin grosimea lor excepţională şi prin o excesivă friabilitate.

Intre Craiova şi comuna Mihăiţa, m'am oprit câtevà momente la biserica părăsită din Obedin, (poate o fundaţiune a

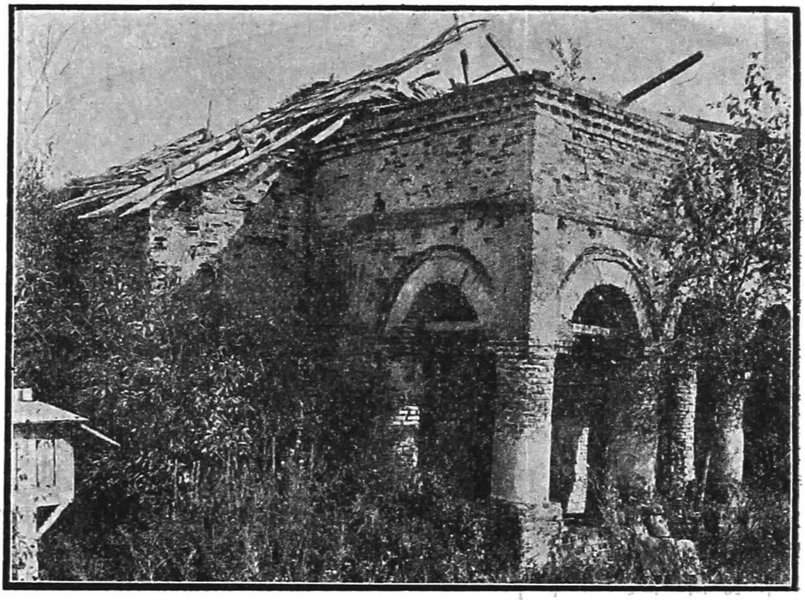

Ruinele bisericii din Obedin-Dolj.

Obedenilor) pe care am fotografiat-o înaintându-vă un exemplar.

Starea de plâns în care se află acest lăcaş bisericesc, cu tencuiala complect căzută şi cu icoanele şi mobilierul cu totul nimicit se datoreşte pare-se mai mult negligenţi sau indiferenţi drept credincioşilor din acel sat.

Ultima cercetare ce am întreprins în judeţ, a fost în cursul lunei Noemvrie a. c. la Moţăţei, în urma adresei D-voastră No. 782 din 20 Noemvrie 1914, spre a constatà veracitatea denunţului primit de către Onor. Minister al Instrucţiunei publice dela locuitorul D. Preda Vică din comuna Risipiţi (Dolj), relativ la descoperirea mai multor obiecte antice, de către locuitorul Ion Ghiţă Călin Jovan — ***cercetare, asupra căreia v'am înaintat un raport special, aşteptând noi instrucţiuni.***

https://biblioteca-digitala.ro

In cursul verii am mai fotografiat în Craiova zidul vechii Bănii, situat în str. Hurezi, bisericile Sf. Nicolae Craiovița, pisaniile cu slove chirilice dela bisericile Hagi Ienuş, Sf. Mina, Mântuleasa, Sf. Gheorghe Vechiu, crucea de piatră din curtea bisericei Sf. Nicolae-Amaradia, datând din timpul lui Alex. Moruzi

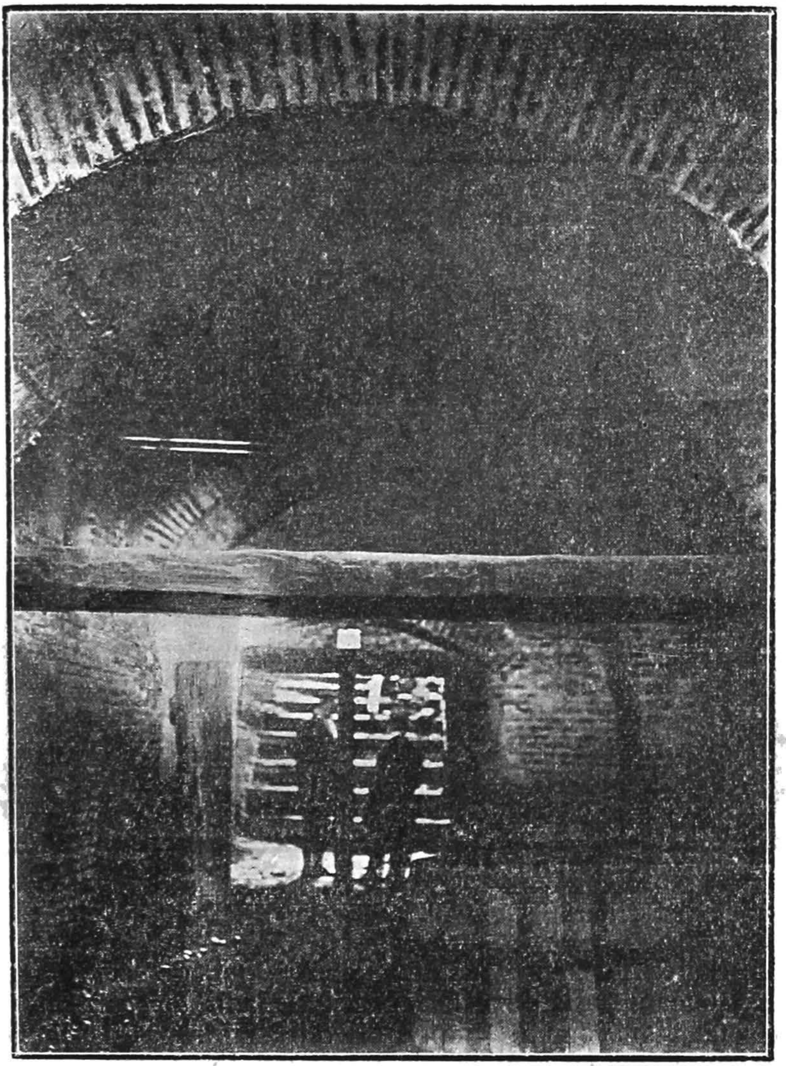

Pivnița vechilor case ale Băniei Craiovei (lângă biserica Sf. Dumitru-Băneasa).

Voevod, pivnițele cele vechi boltite cu calote ale clădirei unde a fost instalat până acum în toamnă, gimnaziul Frații Buzești, iar acum şcoala normală de fete și care probabil țineau tot de Bănia Craiovei, precum și un fragment dintr'o coloană de piatră

https://biblioteca-digitala.ro

cu capitelul frumos sculptat, găsită la temelia vechei biserici Maica Precista dela Dud.

Toate aceste fotografii nefiind încă gata, mă mulţumesc să împărtăşesc Onor. Comisiuni câte un exemplar din aceea a pivniţei caselor Băniei, a bisericei din Obedeni, a troiţei din Scăeşti (Dolj), a stâlpului dela Madona Dudu şi a bisericii Sf. Nicolae Craioviţa.

De pe urma călătoriilor întreprinse în judeţ prin August-Septemvrie, am colecţionat pe lângă obiectele enumărate până aci, *o seceră romană şi un fier de plug din aceiaşi epocă*, găsite în

Biserica Sf. Nicolae Craioviţa din Craiova.

Dealul Băileştilor lângă Fântâna Popei (Dolj), de către locuitorul Ion Rogoveanu (aflate azi la Muzeul Aman); *o zăbală de formă veche* găsită în comuna Şopotu (Dolj) sub râpa zisă a Brăgănoaiei, împreună cu o suliţă, de locuitorul Ion Joiţoiu; *o oală de lut negru cu pereţii groşi de înălţimea* 27 cm. găsită în malul Jiului la scoaterea pietrişului de către D-l Făget, aproape de comuna Cernele, în anul 1912; *o lingură mare de fier* aflată în pământ în com. Moţăţei (Dolj); *o măsea de Elephas primigenius*, descoperită în comuna Meteu lângă Răcari; *un ciocan de diorit*, la Coţofenii din Dos.

Continuând să caut şi acte vechi prin diferite case boiereşti

https://biblioteca-digitala.ro

din Craiova, am dat la iveală o importantă corespondență a familiei Glogoveanu din acest oraș ce-mi fusese semnalată de către D-l Inginer Alfred Vincenz. Asupra acestei prețioase corespondențe, D-l Prof. N. Iorga până în ultimul timp a făcut mai multe comunicări Onor. Academiei Române, care desigur se vor publicà în curând în Anale.

In archiva mătușei mele, D-na Ana Cioculescu, al cărei soț a fost cunoscutul inginer hotarnic Ilie Cioculescu, am dat peste

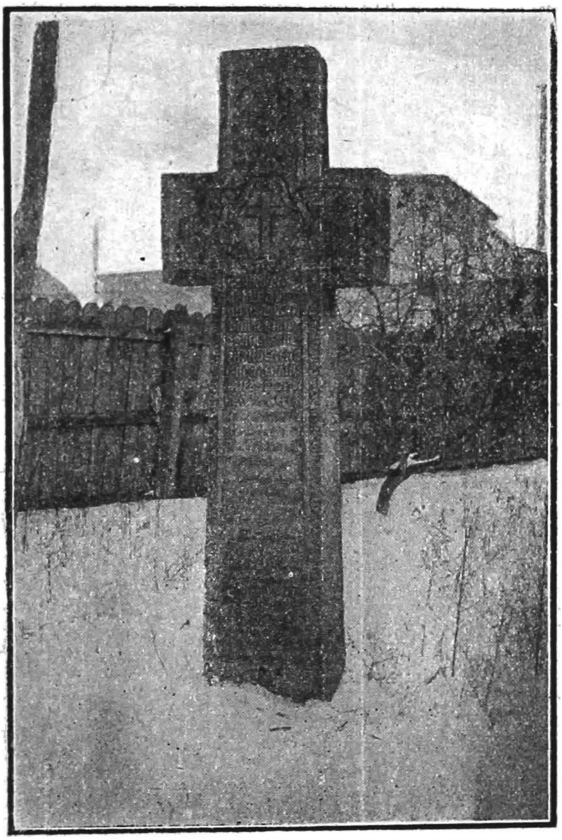

Crucea de piatră din curtea bisericii Sf. Nicolae Amăradia (Belivacă) din Craiova.

o prețioasă corespondență a lui Barbu Știrbeiu dintre anii 1832—42, împreună cu o mulțime de alte acte și scrisori vechi, care a format obiectul mai multor comunicări făcute Onor. Academiei de către D-l Prof. Iorga. (Analele Acad. R. Tom. XXXVI, Mem. Secț. Ist. No. 18: Contribuțiuni documentare la Istoria Olteniei în veacul al 19-lea și Tom. XXXVI M. S. I. No. 24: Un act românesc privitor la începătorul culturei bulgare, Dr. Verone.

Dar cea mai importantă, poate chiar excepțional de impor-

https://biblioteca-digitala.ro

tantă descoperire ce am avut prilejul să îndeplinesc, *este seria de scrisori autentice dela Tudor Vladimirescu, încredinţată de subsemnatul spre păstrare şi studiu tot D-lui Prof. Iorga.* Cinci din aceste senzaţionale scrisori au şi fost publicate de neobositul nostru istoric în An. Acad. Rom. Tom. XXXVII, M. Secţ. Ist. No. 3, sub titlul: Scrisori inedite ale lui Tudor Vladimirescu din anii 1814—1815, cu 5 scrisori în facsimile.

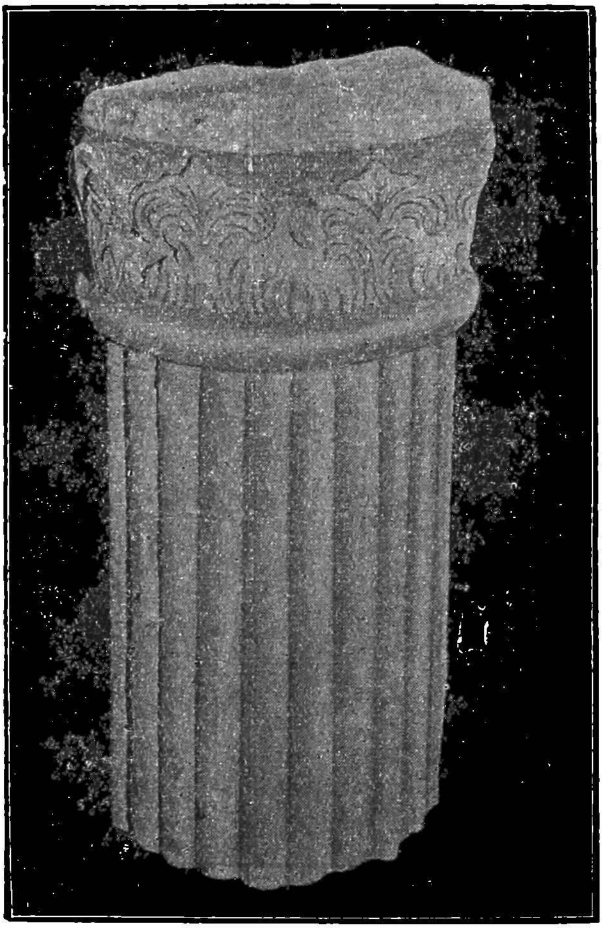

Fragment de coloană, cu capitel, găsit în temelia bisericii Maica Precista dela Dud-Craiova.

Deşi nu sunt profet, o presimţire parcă mă stăpâneşte: aceea, că în anul viitor să complectez aceste norocoase cercetări printr'un material istoric tot atât de interesant.

Trecând la problema conservării monumentelor istorice, trebue să recunoaştem că e una din cele mai dificile şi delicate, fiind strâns legată cu aceea a culturei noastre naţionale. De pildă, la noi în Dolj, câtevà biserici ar fi putut fi scăpate dela o totală

https://biblioteca-digitala.ro

ruinare dacă autorităţile centrale, regionale, locale sau în cele din urmă iniţiativa generoasă a particularilor ar fi intervenit la timp, cu cât de mici reparaţiuni. Din fotografiile alăturate se poate observà halul de ultimă dărăpănare a bisericii Creţeşti pe Jiu; până şi zugrăveala interioară e mutilată de iscălituri cu zecile pe figurile sfinţilor, iar potretele ctitorilor, ce erau zugrăviţi în pronaos, au fost transportate fără nici o prealabilă autorizaţiune, acum 7—8 ani, la locuinţa D-lui Nic. P. Romanescu, actualul primar al Craiovei.

Troiţa din comuna Scăeşti-Dolj.

Tot cam astfel stricate sunt şi bisericile Jitianu şi Bucovăţul vechiu (Mofleni), la care socotesc c'ar trebuì reparate de urgenţă cel puţin acoperişurile, spre a le ferì de ploaia care răsbate prin şindrila cu totul putrezită.

Bisericile din Obedin, Meteu, şi aceea situată între Horezu Poenari şi Greceşti (Dolj) sunt astăzi părăsite, iar ultima, care datează din vremea lui Alex. Ipsilante Voevod, e pe jumătate mâncată de apele Jiului şi într'o stare deplorabilă.

https://biblioteca-digitala.ro

Negreşit că sunt atâtea lăcaşuri bisericeşti şi monumente istorice, care aşteaptă reparaţiuni şi că ar fi o imposibilitate, ca numai Statul prin Onor. Casa Bisericii să rezolve întreaga problemă a întreţinerii lor în bună stare. *După umila mea părere, ar trebuì, ca cel puţin reparaţiunile preventive, care ar puteà prelungì temporar existenţa monumentului, să cază în sarcina judeţului, unde e situat sau în aceea a comunei urbane, dacă se află în cuprinsul oraşului.*

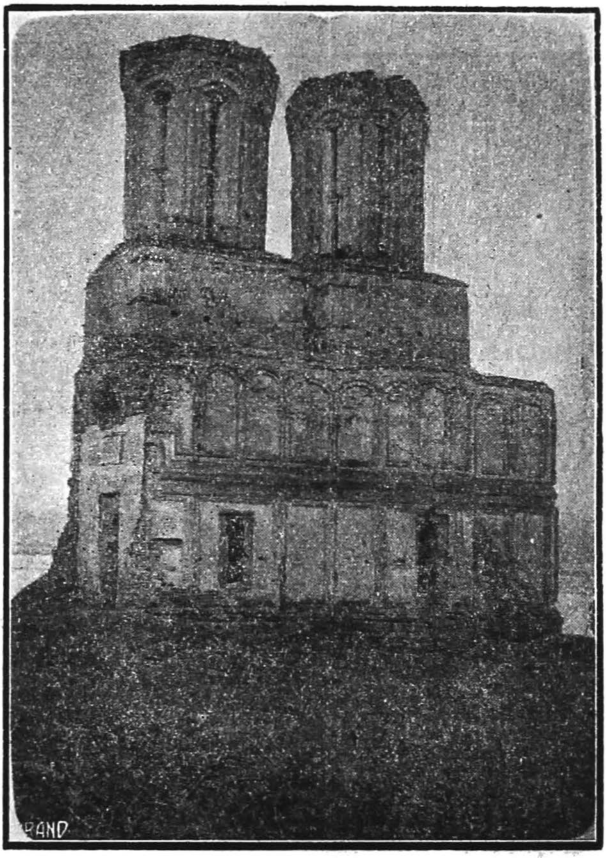

Ruinele bisericii Creţeşti pe Jiiu, ctitorie a Brădeştilor-Dolj.

Nu cred să fie prea împovărător, dacă între atâtea cheltuieli, adesea nejustificate prin nici un folos public, ce alcătuiesc bugetele judeţelor şi comunelor noastre, s'ar înscrie anual un modest fond şi un patriotic capital, acela al conservării monumentelor istorice din circumscripţia respectivă. Dacă astfel s'ar fi urmat, bisericile Jitianu şi Mofleni ar aveà cu totul altă înfăţişare.

De asemenea Onor. Minister, ar trebuì să supravegheze cu ultima rigoare pe acei cucernici preoţi, care au obţinut autori-

https://biblioteca-digitala.ro

zaţiunea de a adunà cu pantahuza bani pentru reparaţia bisericilor. Sunt din nefericire şi din aceia, cari adună de ani de zile sume apreciabile, dar în loc să îndeplinească scopul ce şi-au propus dela început, constituesc obolul credincioşilor drept fond dotal la căsătoria vre-unei fiice a lor sau îl consacră pentru sporirea sau reparaţia situaţiunii lor materiale, şi aceasta, fără nici o răspundere şi fără teamă de păcat.

Pentru ocrotirea monumentelor istorice şi religioase, împotriva nepăsărei, neglijenţei şi ignoranţei locuitorilor, e de neapărată nevoie constituirea unei *ligi speciale în fiecare judeţ*, alcătuită din prefectul judeţului, revizorul şcolar, directorii şi directoarele şcoalelor primare şi secundare din oraşul de reşedinţă, învăţătorii şi preoţii din judeţ, ca parte oficială, la care se pot alipi toţi acei particulari, care sunt însufleţiţi de simţăminte de iubire şi evlavie pentru toate comorile trecutului strămoşesc.

Prin circulări şi broşuri cu instrucţiuni speciale, emanate dela Onor. Comisiune a monum. istorice, îndreptate către învăţători, institutori, profesori, preoţi, protoierei, revizori şcolari, etc., s'ar atrage atenţiunea tuturor asupra însemnătăţii monumentelor istorice pentru educaţia noastră naţională, asupra modului cum trebuesc făcute reparaţiile exterioare şi mai ales cele interioare spre a nu se denaturà stilul arhitectonic primitiv sau caracterul original al vechei zugrăveli, li s'ar recomandà să păstreze cu deosebita grije şi să nu înstrăineze obiectele antice ce interesează trecutul nostru naţional, să considere ca o datorie strictă de bun român, ca să studieze monumentele vechi ce are la îndemână sau există prin apropiere sau cel puţin să le comunice Onor. Comisiuni.

Circulările ar puteà fi însoţite *şi de un chestionar metodic*, la care fiecare va trebuì să răspunză într'un timp determinat.

Cât de puţin e sădit la noi simţământul de conservare a urmelor străbune şi cât de slabă e conştiinţa însemnătăţii lor, se învederează, pentru Craiova şi Dolj, din următoarele două fapte:

1. Zidul rămas din vechiul palat al Băniei Craiovei, aflat în str. Hurezii, pe proprietatea D-lui C. Ciocâlteu, şi care pe temeiul raportului subsemnatului în cursul anului 1913, fusese declarat monument istoric, a fost dărâmat aproape în întregime la una sau două luni după apariţiunea decretului regal, de către atotputernicul proprietar, fiindcă aveà nevoie de un spaţiu mai mare spre a construì un grajd.

2. In comuna Predeşti (Dolj), s'a descoperit în Martie 1914 subt un bot de pisc, la o adâncime de 75 cm. un mormânt zidit, cu boltă rotundă de cărămidă, conţinând un schelet de om de o mărime excepţională şi cu un inel în deget.

In jurul mormântului s'au mai aflat prin săpături aproximativ alte 8 schelete.

Mormântul avea o lungime de 3 metri şi lăţ. de 1.50 m. Aceste

https://biblioteca-digitala.ro

informaţiuni le am dela însuşi proprietarul moşiei şi locului unde s'a găsit acest mormânt şi care posedă cultură suficientă spre a-şi da seama de însemnătatea descoperirei.

Ei bine, în lipsa D-sale şi până nu aflasem şi eu, o ceată de ţigani şi de ţărani, cari erau togmiţi să sape pe moşie, s'a năpustit, în chiar ziua descoperirei, asupra mormântului, l-au sfărâmat cu totul, a prefăcut în fărâmi scheletul dinăuntru, şi devastarea săvârşită a fost atât de cumplită, încât azi abià se mai cunoaşte locul unde poate s'ar fi înregistrat un nou şi interesant monument istoric. Pe semne că Predeştii nu erau destinaţi să treacă în istorie!

Comerţul cu obiecte vechi artistice şi istorice devine din zi în zi o adevărată calamitate ce se exercită în special de evrei anticari cu firmă declarată şi de albanezi, în mod clandestin. Anticarul evreu adesea ori împrumutând, nume româneşti, cu spiritul lui caracteristic de explorare şi exploatare, de afaceri pătrunde cu o rară dibăcie şi discreţiune în casele celor scăpătaţi, pe la toţi cari au bijuterii vechi, icoane, chilimuri, acte, monede. ctc. şi isbuteşte să obţină pe preţuri ultră ridicole obiecte pe cari le desface în urmă la Bucureşti cu câştig de 300%. *Cei din Craiova au o specială adresă în căutarea şi descoperirea chilimurilor vechi olteneşti cu alesături splendide, pe cari le adună săptămânal şi le expediază sub ochiul veşnic adormit al autorităţilor locale la „anticari orientali" din Capitală.*

Cum „Fundaţiunea Alex. şi Aristia Aman" din Craiova, deşì dispune de un venit de peste 90.000 lei anual, nu se încumete să cumpere atari produse artistice de ţesătorie veche românească, prevăd că peste 2—3 ani, tot acest bogat şi măiastru material, produs al industriei casnice populare, se va rărì cu totul în judeţul Dolj şi în întreaga Oltenie. Cât pentru Albanezii, Bulgarii, Sârbii, Grecii şi Evreii, cari cutreeră satele noastre — fără câini — comit adevărate jafuri pe socoteala ignoranţei şi bunăcredinţei ţăranilor noştri, schimbând inele grosolane de alamă sau de argint lucrate de ei, pe obiecte antice de mare valoare ca cercei, inele vechi, cu pietre granate, icoane sau bani vechi, admirabile costume vechi ţărăneşti, etc., pe care le colecţionează spre a le desface la anumiţi anticari dela oraş.

Negreşit, că se impun energice măsuri contra acestor abuzuri spre a se împiedicà în deosebi exportul cu antichităţi naţionale. *Şi în această chestiune se simte nevoia unei circulări explicative-educative* din partea Onor Comisiuni către publicul oraşelor, către autorităţile orăşeneşti şi cele rurale, către preoţi şi învăţători spre a li-se atrage luarea aminte asupra însemnătăţii ce prezintă materialul istoric şi artistic naţional, asupra datoriei imperioase de a-le conservà, de a nu le înstrăinà pe la tot soiul de venetici lacomi de câştig, de a le păstrà cu pietate ca pe nişte moaşte, de a nu le lăsà în părăsire sau de a le strică,

https://biblioteca-digitala.ro

iar dacă vor fi cumva nevoiţi proprietarii lor să se desfacă de ele, să prefere la cumpărare statul, judeţul, comuna şi apoi pe particulari şi'n totdeauna pe cumpărătorul român înaintea celui străin.

E de dorit deasemenea ca Administraţia judeţeană să atragă serioasa atenţiune a şefilor de post de jandarmi rurali, ca să împiedice cu mai multă vigilenţă pe anticarii ambulanţi, cari speculează pe săteni, şi să le confisce obiectele ce vor găsì asupră-le arestându-i când îi vor surprinde cu atari operaţiuni nelegiuite.

Ceeace îngreunează însă sarcina autorităţilor publice este întristătoarea constatare că comerţul ilicit cu antichităţi e încurajat mult şi de particulari, oameni cu multă suprafaţă politică, dacă nu şi culturală, cari sub pretext că colecţionează şi ei în vederea unui muzeu local, se lasă a fi serviţi de anticari de toate riturile, pe care îi ia sub a lor ocrotire la nevoie, acordându-le adeseori avansuri în numerar în vederea realizării unor viitoare achiziţii-chilipiruri.

Dacă legea e neputincioasă şi moravurile noastre prea îngăduitoare pentru comerţul cu obiecte antice naţionale, nu rămâne altceva de făcut decât a găsì un alt mijloc ca o bună parte din obiectele puse în comerţ să fie atrase spre muzeele noastre regionale.

In circulara cu instrucţiuni pentru activitatea membrilor corespondenţi onorifici ai Onor. Comisiuni ne este recomandată cu drept cuvânt, ca una din cele mai utile şi însemnate îndatoriri, aceea de a luà iniţiativa înfiinţării muzeelor regionale. In Craiova există actualmente o instituţiune culturală ce poartă numele de „Fundaţiunea Alex. şi Aristia Aman", administrată de Primăria acelui oraş, care cuprinde pe lângă o bibliotecă publică, o galerie de tablouri şi un salon destinat unui muzeu. Acest aşezământ se întreţine din venitul averii rămase dela testatorii soţi Aman, venit care în anul curent se ridică la suma de peste 90.000 lei.

Din acest venit mai mult ca îndestulător, pe care nu-l au decât puţine aşezăminte culturale din Capitală, ad-ţia comunală a Craiovei, atât de vitregă pentru scopuri culturale, nu socoteşte să destineze pentru cumpărare de antichităţi româneşti nici măcar 1000 lei anual, iar pentru bibliotecă în cursul acestui an nu cred că s'au achiziţionat cărţi de 8—900 lei. In schimb, Primăria Craiovei, a avut grijeà să înscrie în bugetul Fundaţiunii pe exerciţiul 1914—1915, un fond de 32.000 lei pentru reparaţii şi reclădiri, fără să fi executat cea mai mică reparaţie la imobilele fondului Aman şi mai încasează pe deasupra 8—9.000 lei anual *„ca subvenţie"* din venitul Fundaţiunei pentru „apă şi deşertarea gunoaielor", sume respectabile pe care comuna încărcată de o datorie publică de peste 22 milioane, le întrebuinţează spre satisfacerea unor nevoi cu totul străine de scopul

https://biblioteca-digitala.ro

urmărit de așezămintele soților Aman, precizat în testamentul lor.

Convins de imposibilitatea de a lucrà cu administrațiunea comunală bântuită de politica de partid și incapabilă de a privì o chestiune de interes public național, deasupra interesului de club sau de coterie politică, am intervenit stăruitor pe lângă D-l C. N. Pop actualul prefect al județului Dolj, pe care îl cunoșteam de mai înainte însuflețit de o puternică dorință de a lucrà pentru colecțiunea, conservarea și studierea monumentelor noastre strămoșești, *obținând cu o bunăvoință demnă de toată lauda autorizațiunea D-sale de a întemeià într'una din încăperile Palatului ad-tiv un muzeu regional de antichități și etnografie pentru județul Dolj.* Nădăjduiesc că după 1 Ianuarie 1915, în urma autorizațiunii formale a Onor. Minister al Instrucțiunii și al celui de Interne și cu prețiosul concurs al D-lui Prefect de Dolj, să pot organizà proiectatul muzeu Doljan, închinându-i toată priceperea, dragostea și puterile spre a-i asigurà o grabnică propășire. In acest scop m'am decis a dăruì nouei instituțiuni toată colecțiunea mea de antichități ce posed.

Pentru ca opera de cercetare, colecționare și conservare a obiectelor antice din județ să fie îndeplinită cu mai multă eficacitate, socotesc de neapărată *trebuință, ca pe lângă acest muzeu să funcționeze un comitet adminitrativ alcătuit din D-l Prefect ca președinte, din subsemnatul ca director al instituțiunei și din D-nii revizori școlari, protoiereul județului și directorul liceului local ca membrii*, pentru ca prin sforțarea tuturor acestora, să se realizeze cât mai bine scopul urmărit. Câmp de activitate e destul în județul nostru și vremea ne stă înainte. De pretutindeni ni-se semnalează urme de vechi monumente și suntem stăruitor îndemnați a le cercetà *).

Am început să întrețin o numeroasă corespondență cu D-nii învățători din localitățile de oarecare însemnătate istorică solicitându-le pe lângă informațiunile necesare și tot concursul patriotic în vederea organizării în viitor a unei activități mai metodice.

---

*) Prin scrisori și verbal mi-s'a adus la cunoștință existența unor monumente și obiecte vechi în următoarele localități din Dolj:

La Giurgita—o biserică veche și o măgură în care s'a aflat măsele de jidovi (fosile).

La Grindeni—o movilă a Jidovilor unde s'au găsit căldări, vase, etc.

La Brabova—cărămizi romane.

La Cioroi—urme de cetate; *la Coțofenii din Față* —o măgură pe moșia D-lui Dr. Măldărescu, care ar trebuì tăiată.

La Desa — lângă locul denumit *Castravița* s'au găsit acum câțiva ani obiecte de bronz din perioada romană a Daciei (statuete de bronz, oale, monede).

La Orodel—ciocane de piatră; *Argetoaia*, de asemenea.

La Pleșoi—la locul numit Băjenie—ziduri de cetate romană, un cimitir dac; *la Pădurea Cetățuei* lângă Vela, valuri și ziduri vechi; *la Veaca* urme de cetate veche, etc., etc.

https://biblioteca-digitala.ro

In cursul anului 1915 voi căutà să vizitez cât mai multe din aceste localităţi şi poate că osteneala ce voi depune va da roade mai îmbielşugate. Cu această plăcută speranţă de mai bine, permiteţi-mi, Domnule Preşedinte, a vă rugà să primiţi asigurarea nestrămutatului meu devotament şi a înaltei mele consideraţiuni.

Prof. Ştefan Ciuceanu

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

VI.

SĂPĂTURI ARHEOLOGICE

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

RAPORT PROVIZORIU ASUPRA PRIMEI CAMPANII DE SĂPĂTURI LA HISTRIA

In sesiunea generală din Maiu 1914, Academia Română, în urma unui raport oral prin care arătam că am încheiat cercetarea archeologică a Cetăţii Ulmetum şi că pentru restul verii Ministerul nu-mi mai acordà nici-un fond, şi deci planul meu de a săpà la cetatea antică dela Caranasuf, pe care o ştiam chiar numai după datele de până atunci a fi *Histria*, cea mai veche colonie milesiană pe ţărmul thracic al Mării Negre, ar fi rămas să fie amânat,—a binevoit a-mi acordà un ajutor de 5000 lei, rămânând ca să intervină, întrucât această sumă erà prea mică pentru scopul urmărit, şi pe lângă Comisiunea Monumentelor Istorice spre a mi se da şi de acolo un ajutor extraordinar. Această intervenţie a avut urmarea de a mi se aprobà încă 10.000 de lei dela Comisiune.

Pustietatea locului unde aveam a lucrà a necesitat o organizare destul de costisitoare a adăpostirei şi întreţinerii personalului ştiinţific şi administrativ precum şi a lucrătorilor în corturi şi barace de lemn; de altă parte intensitatea lucrului la o cetate aşa de importantă a cerut o completare a materialului rulant (vagonete şi şine, macazuri, etc.). Aceste cheltueli extra-ordinare au împuţinat simţitor fondul ce-l aveam la dispoziţie. Cheltuelile de transporturi de asemenea au fost destul de mari, întrucât până şi apa de băut trebuià adusă dela mare distanţă cu căruţa. Adăugând la acestea faptul că din fondul de 10.000 de lei ce ne acordase Ministerul, 5000 ne-au fost opriţi îndată după izbucnirea războiului european, pe când ne aflam în mijlocul lucrului, e uşor de înţeles că numai puţini bani ne-au rămas pentru cercetarea ruinelor. Totuşi am putut lucrà nu mai puţin de şapte săptămâni, întrebuinţând consequent metoda strict economică din toate săpăturile noastre de până acum, adică de a nu se cărà zadarnic nici-un vagonet de pământ, ci de a socotì întâi pre cât posibil exact pe deasupra ruinelor acoperite mersul tranşeelor, aşa ca să treacă cât mai aproape de restul antic; astfel s'a ajuns chiar în această primă campanie la rezultate deosebit de importante.

https://biblioteca-digitala.ro

Aşezarea antică dela Caranasuf se alcătueşte din următoarele elemente, răspândite pe o suprafaţă de mai multe sute de hectare. Cetatea propriu zisă, situată—după cum am constatat prin sondagii—pe o *insulă* stâncoasă în mijlocul marelui golf, care azi e închis dinspre mare prin barajul de nisip ce alcătueşte lacul Sinoe, prin urmare aleasă de Milesieni în sec. VII a. Chr. după acelaş principiu pe care-l urmaseră Corintienii cu un veac înainte întemeind Syracusae pe insula Ortygia din faţa golfului în care se vărsà râul Anapos [1]). Cetatea Histria închisă de jur împrejur cu zid ocupă vre-o opt hectare. Către V, dincolo de sistemul de valuri şi şanţuri care o apără spre partea de insulă ce se prelungeà mai departe în interiorul golfului, ea coprindeà însă ca o cetate de a doua mână, încă un spaţiu de vre-o 10 hectare închis către V de alt zid cu val şi şanţ; în sfârşit restul insulei până în spre lacul care leagă azi Tuzla cu Sinoe, în suprafaţa de încă vre-o 20—30 ha., e acoperit cu resturi antice din toate epocile, dar mai ales e caracterizat prin fragmentele de ceramică veche greacă, cu fond de smalţ negru şi figuri roşii, de o factură excelentă. Cât priveşte marea necropolă a Histrianilor, caracterizată prin nenumărata mulţime de *tumuli* ce se văd pe promontoriul care înaintà din spre NV în mare, precum înaintà Achradina faţă de Ortygia, ea ocupă o suprafaţă de sute de hectare, pe care în anii următori vom căutà s'o determinăm mai de aproape.

Afară de sondagiile pe baza cărora am stabilit cele de mai sus, am săpat sistematic şi definitiv următoarele părţi ale Histriei.

In cetatea anexă de dincolo de valuri am desfăcut fundamentele aproape total distruse de umezeală ale unei clădiri aşezate pe o insuliţă în mijlocul unui mare bazin rotund, poate artificial, care va fi servit fie drept mare rezervoriu de apă dulce, fie ca şantier-doc pentru construcţia de corăbii, fie pentru alt scop, care va fi pe viitor mai bine înţeles din alte sondagii mai largi. Săpătura e însă aici foarte grea, de altfel ca pretutindeni la Histria pe nivelurile inferioare, întru cât apa izvorăşte numai decât din toate părţile, umple tranşeele şi acopere resturile dezgropate.

Tot în această cetate anexă, între basin şi între valuri, pe o înălţime artificială de pământ vegetal (nu de piatră), cam la 130 m. de creasta primului val, am dezgropat complet o *basilica* (din punctul de vedere al cetăţii propriu zise *extramurana*) din vremea byzantino-barbară cu ziduri făcute numai din pietre prinse cu pământ, dar utilizând pentru presbyteriu coloane şi cancelli de piatră şi marmură de origine mai veche şi caracter păgân,

[1]) Milesienii înşişi aleseră şi pentru cea de-a doua colonie a lor pe ţărmul thracic al Mării Negre, Apollonia (chronol. curentă admisă: a. 610, faţă de a. 656, când e întemeiată Histria), tot o insulă, pe malul sudic al marelui golf Omegas: cf. Strabo, VII, 319.

https://biblioteca-digitala.ro

iar pentru colonade capitele de marmură, stilizate corintic, cu crucea byzantină gravată între foile mediane de acantus—probabil tot ca prelucrări creştine ale unor resturi mai vechi, romane târzii.

Cetatea propriu zisă are o formă poligonală. Zidul ei e pe laturea de S şi pe laturile de NV, N şi NE foarte stricat. Pe laturile de NEE, E, ESE e total distrus afară de câteva fragmente. Unul, spre E, desfăcut până la temelie, ne arată că marea a fost agentul distructiv al fortificaţiilor acolo unde ea puteà acţionà cu toată puterea (laturea de E). Această constatare dovedeşte că barajul Chitucului în antichitate nu era decât sau în începuturi, sau în general foarte întrerupt, şi marea putea lovì cu toată tăriă în zidurile Histriei. Pe laturea de V, unde erau valurile şi şanţurile şi care aveà şi poarta cea mare a cetăţii, zidul e păstrat—pe partea săpată—până la peste 4 m. înălţime deasupra soclului, şi pare, pe partea încă nesăpată, a fi păstrat până la înălţimi (la turnuri) atingând 8 m.

S'a săpat complet în exterior turnul de colţ de SE. Soclul său e la nivelul apei, ceiace arată că cetatea a fost total înconjurată de apă: căci şanţurile cari apără laturea de V sunt chiar până azi foarte adânci şi ajung aproape nivelul actual al apelor, iar de altă parte ele comunicau atât la N cât şi la S cu însăşi marea înconjurătoare, precum se poate încă azi clar vedeà după aspectul lor bine păstrat, şi precum se demonstrează definitiv prin săpăturile făcute. La acest turn de SV s'au găsit încă din primele zile ale lucrului ca material de placaj două monumente caracteristice pentru frecvenţa elementelor etnice documentate prin ele: unul fireşte, grecesc, funerar, al unui oarecare Chrysippos, celalt pe latineşte, al unui *thrac: Mucatrio Seutonis.*

S'a dezgropat în întregime poarta cea mare de V. Prin forma ei, prin chipul cum ni s'a păstrat şi prin elementele architectonice şi monumentale mai vechi cu cari a fost construită, această poartă merită o monografie aparte. E destul să pomenesc că în contrafortul-turn exterior pe stânga, ea are încastrate ca placaj nu mai puţin ca şease altare cu inscripţii, dintre cari unul—ceva stricat—citit complet, pomeneşte pe un arhiereu şi pontarch care pare a fi restaurat portul Histriei; că apoi în pavajul intrării ei au fost între alte blocuri întrebuinţate trei fragmente enorme de marmoră—două architectonice—iar unul o stelă de 3.80 m. înălţime, conţinând lista completă a senatorilor din Histria în anul 138 d. Chr.,— γερουσίας φιλότειμοι οἱ μετὰ τὴν δευτέραν κτίσιν, precum şi un decret al senatului,—iar că la intrarea în oraş am găsit două fragmente dintr'un mare cip de calcar compact pus la anul 100 d. Chr., şi conţinând grăniţuirea teritoriului rural al Histriei (cu o mulţime de elemente toponimice până azi necunoscute) împreună cu mai multe scrisori ale guvernatorilor provinciei Moesia inferior pe vremea împăratului Nero, unii dintre ei cu totul necunoscuţi până acum, — pentru ca

https://biblioteca-digitala.ro

să vedeţi că roadele primei campanii de săpături numai la această poartă trec cu mult peste însemnătatea unor cercetări locale, luminând o sumă de puncte importante din istoria generală greacă şi romană. Apoi tot la această poartă avem material istorico-architectonic excepţional de bogat pentru a urmări în chip cu adevărat palpitant soarta acestei îndepărtate colonii greceşti la Marea Neagră: e destul să vă pomenesc că au fost întrebuinţate ca fundamente ale contrafortului interior din dreapta trunchiuri de coloane de marmoră în cel mai nobil stil doric, cari au fost trântite orizontal ca nişte buşteni, spre a se ridicà apoi pe ele în grabă îngrozită fortificaţia salvatoare împotriva barbarilor cruzi. Cele două intrări ale porţii, cu spaţiul închis între ele, arată clar prin vârsta lor diferită, prin adăogarea pripită a diferitelor elemente nouă, viaţa chinuită a locuitorilor cetăţii.

Pe un front de nu mai puţin de 134 m. am desfăcut apoi total în exterior partea de NV a cetăţii. Ca şi la poarta cea mare problemele istorico-architectonice sunt la curtinele, turnurile şi intrările acestei laturi cu totul nouă faţă de cele ce cunoaştem în restul Scythiei minor. Descoperirile de caracter artistic, antiquaric ori istoric în această parte sunt foarte numeroase. Inaintea tuturor sunt de citat cărămizile cu stampila latinească a împăratului Anastasius, găsite în mare număr pe laturea nordică şi dovedind că la începutul secolului VI acest împărat n'a socotit de fel superfluu să repare încă odată fortificaţiile străvechei colonii greceşti. Rar ca mod de tratare a temei, delicat şi nobil în execuţie, monument clar al înflorirei artei elene chiar în aceste regiuni, e un relief de marmoră foarte rău mutilat pe alocurea, găsit ca piatră de construcţie în dărâmăturile turnului patrulater de NV, reprezentând o scenă de adoraţie apollinică cu cântec de liră, ofrande pe altar şi închinare în genunchi.

In interiorul cetăţii pe laturea de S a străzii principale, nu departe de poarta de V am făcut un sondaj pentru identificarea clădirii în mare parte distruse de exploatatorii cetăţii ca o carieră de piatră, cu puţină vreme înainte de luarea ei pe seama noastră. Tranşeele au dat la iveală o mare construcţie cu zid de beton solid, gros de 1,20 m. Planul general al construcţiei va fi stabilit în săpăturile sistematice ale interiorului oraşului antic. Deocamdată am putut însă chiar de acum descoperì în ruinele acestei clădiri fragmente de *cancelli* cu crucea byzantină, ceeace ne indică cu mare probabilitate caracterul bazilical al acestei clădiri.

Numeroase sunt resturile architectonice şi monumentale de marmoră găsite izolat. Astfel pe primul val am desfăcut dintre pietrele ce-l acopereau un fragment de capitel egipteano-roman cu frunze lanceolate; la turnul de NV, un fragment de monument cu reprezentarea unui peşte (piatră de nisip), un fragment de statue de marmură (o parte din picior), însfârşit o bucată din soclul unei statui de marmoră fină gălbue, cu piciorul stâng al persoanei reprezentate încă păstrat şi cu o inscripţie fragmen-

https://biblioteca-digitala.ro

tară ce se poate constitui ca o dedicaţie în onoarea lui Caracalla şi a Iuliei Domna; la poarta mare de V s'a găsit un capitel târziu cu impostă, un semi-capitel mic composit şi o mică architravă convexă, foarte delicat lucrată, desigur dela o clădire rotundă de caracter sacru, toate de marmoră; la basilica *extramurana* dela V cetăţii s'a găsit un fragment pe altorelief de marmoră cu resturi din două figuri omeneşti.

Nenumărate sunt resturile de profile şi placaje de marmură, de toate tipurile şi dimensiunile. Bogăţia şi strălucirea vieţii antice aici n'ar putea fi mai convingător dovedită ca tocmai prin aceste rămăşiţe comune ale unei bune stări şi dorinţe de artă generale. In aceiaşi direcţie, dar pantru o epocă mai aspră, de grele încercări prin luptele cu barbarii, sunt de interpretat numeroasele fragmente de coloane, baze de coloane, cornişe de toate tipurile, dar numai în calcar şi primitiv lucrate.

Histria este la noi singura aşezare antică de caracter universal istoric, care poate fi deplin cercetată, fiind departe de orice locuinţă omenească modernă şi deci departe de orice amestec nepriceput ori distrugător al profanilor.

V. Pârvan

REZULTATELE ULTIMEI CAMPANII DE SĂPĂTURI LA ULMETUM

Săpăturile din 1913, la Ulmetum, cu toate că nu atacaseră decât o parte mică din interiorul cetăţii, arătau totuş în deajuns că restul încă nesăpat, nu mai rezervà surprize. Dar pentru mai multă siguranţă am supus unei cercetări amănunţite tot spaţiul cuprins între zidurile cetăţii, printr'o serie foarte strânsă de tranşee care, variind în lăţime după trebuinţele locale, au mers în adâncime totdeauna până la terenul viu.

I. *Clădiri în interiorul cetăţii.*

In şedinţa din 18 Octomvrie 1913, am descris construcţia absidală găsită în partea de SE a cetăţii. Cercetările din anul acesta ne arată că ea a fost simţitor mai mare decât ni se părea atunci, dar nu ne dau nimic caracteristic în plus în ce priveşte planul ei. In adevăr construcţiunea absidală aveà spre N o mare sală oblongă de formă aproape trapezoidală, lungă în interior de 25.20^{m}, largă pe laturea conservată spre NE de 6.60^{m}. Ea comunica cu piesele centrale prin două porţi de 1.45^{m} lărgime, cari dau într'un coridor lung de 17.70^{m} şi larg de 2.65^{m} şi care la rândul său comunică cu construcţiunea absidală prin poarta cea

https://biblioteca-digitala.ro

mare a coridorului D. Intreaga clădire absidală dimpreună cu această cameră oblongă se continua spre S printr'un coridor îngust de 1.80^m, care se întindea pe toată lărgimea de 25.40^m a construcţiei absidale. Un rest de pavaj în cărămidă ne indică existenţa, în punctul C al planului general, a unei alte clădiri destul de importantă, dar aproape distrusă. E probabil că ea să fi stat în legătură cu clădirea absidală.

Factura şi grosimea zidurilor descoperite acum ale clădirei absidale sunt aceleaşi ca la cele dinainte cunoscute, de 0.60—0.70^m.

Celelalte tranşee n'au adus la lumină decât resturi informe de construcţii dintr'o epocă târzie, ale căror ziduri nu sunt altceva decât o îngrămădire de pietre prinse cu pământ galben, gata să se prăvălească la cel mai mic accident.

Caracteristic e faptul constatat şi în această campanie, că aceste clădiri quasi-barbare nu utilizează vechile ziduri bune, ca de pildă la clădirea absidală, ci fac cu totul abstracţie de ele, tăindu-le în cruciş şi curmeziş sau aşezându-se alături de ele, precum se poate vedeà foarte lămurit din planul general al cetăţii, unde, lângă şi peste construcţia absidală, vedem trecând în toate direcţiile aceste ziduri târzii.

Această constatare implică două serii de fapte: 1° o distrugere aproape până în temelii a vechii construcţii din interiorul cetăţii şi 2° o epocă destul de îndelungată în care cetatea n'a fost locuită, astfel că, din lipsă de continuitate a unei tradiţii în construcţiile interioare, clădirile târzii n'au mai ţinut seamă de elementele aşa de folositoare ce le stăteau la dispoziţie sub grămada de ruine pe care o aveau dinaintea lor.

Obiectele mărunte, găsite în toate aceste construcţii, ca vase, lămpi (cu inscripţii greceşti sau semne creştine), monete, etc., datează în cea mai mare parte din epoca romano-bizantină. Pietrele de moară, găsite aproape pretutindeni, dar mai cu seamă în jurul clădirei absidale, sunt foarte numeroase şi de toate formele, de la cele cu pâlnie dublă, ca la Pompeii, până la forma foarte turtită comună. S'au mai descoperit destule *dolia*, care însă, în cea mai mare parte, se prezintă numai fragmentar. Ele serviau pentru păstrarea liquidelor şi nu a cerealelor, care se depozitau în gropi special săpate în pământ, cu pereţii bine calcinaţi, înfăţişând o formă asemănătoare cu a doliilor.

Săpăturile din acest an ne-au procurat date şi în ce priveşte elementele de construcţie ale locuinţelor din cetate. Un zid făcând parte dintr'o asemenea construcţie s'a găsit la SE porţei mici a curtinei a II-a de NE, la nivelul soclului zidului de înconjurare. Erà format din cărămizi luate dela alte construcţii, prinse între ele cu pământ galben. Pentru podeală şi tavane s'au întrebuinţat bârne neprelucrate. Pentru acoperiş s'au utilizat olane.

Printre resturile de viaţă rustică în interiorul cetăţii mai notăm: fragmente de broaşte de uşă în bronz, diverse piue şi piuliţe, precum şi teici de piatră, o talangă de fier cu limba de bronz,

https://biblioteca-digitala.ro

diferite fragmente de bronz ori fier, resturi de vase de sticlă, obiecte de os, de corn, etc., precum şi o însemnată cantitate de meiu carbonizat.

Pentru urmărirea construcţiilor de ori-ce fel din cetate, am căutat să notez pe plan toate resturile de ziduri constatate prin nouăle săpături. Nicăiri însă n'am avut putinţa de a urmări complet vreo construcţie de aceasta târzie, toate zidurile fiind păstrate numai fragmentar şi izolat.

Tranşeele praticate în lăuntrul cetăţii pe adâncimi care cuprind în totdeauna, în secţiuni verticale, toate stratele de civilizaţie care s'au urmat la Ulmetum, ne-au îngăduit să constatăm că nu puţine au fost şi locuinţele făcute numai din pământ şi lemn. Secţiunea făcută pe tranşeea din spre E în punctul D, ne arată succesiunea a trei strate de cultură, caracterizate numai prin cărbuni şi cenuşe şi despărţite între ele prin pământul galben întrebuinţat ca pomisteală de către fiecare generaţie următoare, care clădeà pe ruinele generaţiei precedente. Distrugerea prin foc a clădirilor din diferitele strate calcinà şi pământul galben respectiv, dându-i ast-fel o mare consistenţă şi făcându-ne posibilă o examinare foarte precisă a acestor stări de fapt.

Observaţiile pe cari le-am făcut în ultima comunicare despre Ulmetum asupra înfăţişării şi a succesiunii stratelor de civilizaţie din lăuntrul lagărului, au fost pe deplin confirmate prin săpăturile din acest an, aşà că nu am nimic de adăugat sau de schimbat la ele.

II. *Inscripţii şi monumente figurate.*

1) Fragment al părţii superioare a unei stele funerare.

2) Profil inferior al unui mic altar în marmoră.

3) Fragment de relief în marmoră, poate o Hecate.

4) Fragment de relief în marmoră reprezintând pe eroul Călăreţ.

5) Fragment de stelă votivă de calcar. Nu se distinge decât un altar pe care arde un foc stilizat ca un fascicul conic de flăcări.

6) Fragment de marmoră, altorelief, de formă neregulată. El a făcut parte dintr'o placă reprezentând un călăreţ, poate acelaş erou Călăreţ al Tracilor ca şi la No. 4. Se mai distinge mijlocul corpului calului cu piciorul călăreţului. Lucrare greco-romană din a 2-a jumătate a secolului al II-lea.

7) Fragment al unei stele funerare.

8) Printre cioburile de vase găsite în mijlocul cetăţii este de notat un gât de amforă de lut roşu, bine lucrat şi ars cu un graffito neinteligibil în litere greceşti care, dela dreapta spre stânga, s'ar citì εθον ε'(ἐτων ε') ,dând poate într'o formă barbară, ideia (serioasă ori numai ca glumă) de *quinquenne*, vin de cinci ani.

9) Un alt fragment de teracotă, bucată dintr'un capac. Inscripţia in relief de pe capac este evident cea cunoscută creştină

https://biblioteca-digitala.ro

„Κ[ύριε βοή]θι". Am găsit-o şi anul trecut pe un alt capac la Ulmetum.

10) Fragment al unei urne paralelipipedice, de piatră de nisip, bine netezită; a fost găsit în punctul C al planului general. Pe una din feţele sale se văd gravate literile Ἀφροδι[...] Μαρ[...] Probabil un nominativ şi un genetiv constituind numele răposatului, a cărui cenuşe erà în această urnă.

11) La colţul alcătuit de uşorul extern din dreapta al porţii mari de SV, cu faţa externă a turnului de poartă, în placajul turnului, s'a găsit un altar votiv înalt de 1.28^{m} lat, la trunchiu, de 0.48 şi adânc de 0.43^{m}: El fusese aşezat în zid cu faţa scrisă spre pământ. Literele, înalte în primele două rânduri de 0.05^{m}, iar în cele următoare de 0.035, sunt destul de neregulate, deşi după duct, ele totuş indică o epocă bună: sec. II. Inscripţia este interesantă:

Iovi et Iunoni Iulius Teres magistra(n)s vico Ulmeto aram posuit de suo pro salute suam et filiorum sui et vicanorum; an(n)o suo f(ecit).

Numele acestui *magister vici* este în parte thrac: *Teres* (şi nu *Terens*, nume roman neuzitat în aceste părţi locuite de Daci şi Bessi).

Pentru prima dată se menţionează în această inscripţie „*vicani*"-i de la Ulmetum. Până acum ei nu ne fuseseră cunoscuţi decât ca *cives Romani et Bessi consistentes vico Ulmeto*. „Magistratul" adaugă că a dedicat monumentul în anul său, *anno suo*; anualitatea era deci respectată cu stricteţe la Ulmetum. Cuvântul *magistra(n)s* se 'ntâlneşte rar în aceste regiuni. Nu-l găsim decât o singură dată la Apulum în Dacia: *un magistras primus in Canabis* care ridică un altar *Fortunae Augustae et Genio Canabensium* (şi nu *Canabesium* cum ar trebui să ne aşteptăm după *magistras*). Aceasta este o dovadă că *magistras* era o pronunţare obicinuită în aceste părţi şi că deci nici *Teres* de la Ulmetum nu trebuie modificat în Terens (C I L. III 1008; compară de asemenea şi C I L. III 4298, inscripţia de la Brigetio, un *decurio qui magistrat*).

12) Mic altar de calcar găsit ca bloc de placaj in uşorul porţii de S., care rămăsese neobservat până acum, aşezat în zid cu faţa în sus şi având soclul cu o parte din trunchiu sfărâmat, sus însă tot profilul complet de toate părţile, afară de laturea din stânga, cioplită pentru a nu lăsa monumentul să proemineze afară din zid.

Inscripţia este săpată cu neîngrijire, supt liniile strâmbe, literele abia indicate şi necomplete. Caracterul rustic al monumentului este evident; ca factură, ca duct al literelor şi chiar ca particularităţi fonetice, inscripţia se apropie de cele două descrise anul trecut (Cetatea Ulmetum II, Analele Academiei Române, seria II, tom. XXXVI, a. 1913—1914, pp. 369, şi 359) una pomenind un *vicus Clementianesces* iar cealaltă pe *Silvanus Sator*.

https://biblioteca-digitala.ro

Ultimele două rânduri ale inscripţiei sunt martelate. Trebue să citim:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo) pro salute Imp(eratorum duorum) L. Septumi Severi et M. Aureli Antonini [et P. Septumi Getae nob(ilissimi) Cae(saris) . . . .]. Această lectură corespunde pe deplin cu numărul literelor ce pot încăpea în rândurile martelate. Epoca inscripţiei este deci: 198—209 d. Chr.

III. Descoperiri mărunte.

A. Monete. Anul acesta s'au descoperit puţine monete în săpături, aproape toate nedescifrabile ori numai în parte descifrabile. Ca şi în săpăturile din anii precedenţi, cele bizantine sunt în majoritate.

B. Aur. Numai două fragmente de podoabe: o bucată dintr'o applique lungă de 0.022$^{m.}$ şi lată de 0.006, lucrată à jour, pe motivul vrejilor de iederă, şi un fragment de lănţişor lung de 0.032$^{m.}$, format din inele duble. La primul obiect aurul e curat, la al doilea e foarte palid, probabil amstecat cu argint.

C. Bronz. O fibulă, un lanţ, un obiect în formă de *stilus*, care pare să fi avut, după cele două capete turtite, lucrate în formă de pasăre, o întrebuinţare religioasă, în sfârşit un mic obiect utilizat poate ca applique şi o placă externă a unei broaşte de uşă cu găurile pentru introducerea cheiei încă păstrate.

D. Fer. Un clopoţel cu limba de bronz, un obiect în forma unui umbo de scut şi alte lucruri mai mărunte.

E. Ceramică.—Vase de tip comun. In tranşeele săpate în cetate s'au găsit fragmente de vase de toate tipurile cunoscute până acum la Ulmetum (vezi Cetatea Ulmetum I, An. Ac. Rom., seria II, tom. XXXVI, a. 1912—1913, p. 569 şi urm.).

Exemplare complete: o oenochoe de pământ negru, o amforă mare şi una mică de aceeaş materie. *Lămpi:* zece exemplare complete şi patru fragmente. Merită a fi menţionate: una cu mănuşa în formă de cap de taur şi o a doua cu două cruci pe partea superioară.

F. *Cărămizi şi olane.* Tipurile comune de cărămizi sunt 0,35×0,30×0,035 — 0,38×0,38×0,04, în fine 0,35×0,30×0,035 —0,040. In două locuri, pe tranşeele dinspre portiţa de sud, s'au găsit fragmente dintr'un fel de cărămizi nearse, de lut amestecat cu pae, formând o pastă cu totul neconsistentă, asemănătoare cu chirpicii de azi, cu cari se construesc casele ţărăneşte din partea locului. Aceste cărămizi, găsite în stratele de cenuşe din ultimele timpuri ale cetăţii, au o grosime de 0.08$^{m.}$, iar celelalte dimensiuni sunt aproximativ ca ale cărămizilor noastre.

Olanele găsite se pot grupa în două serii: unele cu dimensiunile 0,68×0,35 şi 0,37×0,35 şi altele de 0,46×0,16 şi 0,15×0,02, în paste de compoziţie, coloare şi rezistenţă felurită. Deschizătura concavităţii variază dela tip la tip, precum şi pasta care e sau roşie-negricioasă sau roşie aprinsă sau galbenă.

https://biblioteca-digitala.ro

G. Obiecte de sticlă. Câte-va picioare de cupe mici de pastă obicinuită, verzue, un fund de borcan, două funduri de vase în genul alabastrelor, un mâner mare de vas, de pastă verde închisă, foarte puţin irizată, lung de 0,085$^{m.}$ şi — mai important ca toate—un vas, poate, de miresme, păstrat aproape întreg.

H. Obiecte de os şi de piatră. Un stilus de os, un obiect în formă de furculiţă de os, un fluer de os, patru candelabre de piatră, două piue de piatră şi una de marmură, trei zeci şi trei ghiulele de piatră provenind de la artileria cetăţii, găsite, cele mai multe, în turnuri; în fine, 25 de bucăţi de râşniţe de tipuri şi de dimensiuni deosebite.

Rezumat după memoriul d-lui Prof. V. Pârvan: **Cetatea Ulmetum**, din **Analele Academiei Române**, t. XXXVII, de

C. Noe

https://biblioteca-digitala.ro

VII.

CONFERINȚELE COMISIUNII

https://biblioteca-digitala.ro

S'au ţinut în sala de conferinţe a Casei Şcoalelor.

D-l N. Iorga, membru al Comisiunii, a vorbit, la 13 Decemvrie, despre *„Ce este un monument istoric?"*, iar d-l A. Lăpĕdatu, secretarul Comisiunii, la 20 Decemvrie, despre *„Studierea, conservarea şi restaurarea monumentelor istorice"*.

Conferinţa, d-lui N. Iorga se publică în paginele ce urmează.

https://biblioteca-digitala.ro

CE ESTE UN MONUMENT ISTORIC

I.

Comisiunea monumentelor istorice a luat hotărîrea de a ţineà un număr de conferinţe privitoare la domeniul atât de scump al artei noastre naţionale şi al artei noastre istorice, în acelaş timp, care este încredinţată grijei sale deosebite.

Am socotit că aceste conferinţe pot să aibă un îndoit folos: întâiu să răspândească anumite cunoştinţe pe care e bine să le aibă fiecare. Sunt atâtea excursii care se fac în zadar, numai pentru mâncare şi băutură şi conversaţii frivole şi care s'ar puteà preface în lucruri din cele mai folositoare, dacă ar aveà cineva unele cunoştinţe prealabile care se capătă foarte uşor, se uită foarte greu şi se pot pune în practică cu cea mai mare lesniciune. Cred, prin urmare, că o conferinţă ca aceia de astăzi poate să fie foarte folositoare şi din acest punct de vedere al excursiunilor, care ar fi de dorit să fie la noi cât se poate mai numeroase. S'a întemeiat de curând şi instituţia Cercetaşilor, foarte bună în principiu şi care merită sprijinul Principelui Moştenitor, dar recomand Cercetaşilor să aibă oarecare cunoştinţe şi în ceiace priveşte adunarea de datini, de poesii populare, de poveşti, adunarea de elemente din viaţa populară a poporului nostru şi în sfârşit — *last, not least* — monumentele istorice care se găsesc aici în preajma noastră, şi pe care nu le cunoaştem. Eu singur nu cunosc monumentele de pe linia Bucureşti-Olteniţa, şi totuşi se află pe acolo mănăstirea Negoeşti, din veacul al XVII-lea, pe care n'a descris-o nimeni, iar mâne cine ştie ce poate să-i trăsnească prin cap vre-unui preot zelos — şi să te ferească Dumnezeu de preoţii prea zeloşi; ceilalţi lasă biserica aşà cum e, dar, când e preotul zelos, strică biserica vrând s'o „repare", cu s'au fără anumite autorisaţii, bine intenţionate, dar necompetente. Astfel de conferinţe, lămurind asupra monumentelor istorice, au, deci, şi o valoare practică, pentru că pot servì excursioniştilor de toate vrâstele, şi nu numai Cercetaşilor.

Şi conferinţele acestea pot să mai aibă un folos: acela de a descrie înaintea unui auditoriu mai întins anumite din monumentele noastre istorice, şi aceasta este de mare ajutor pentru interpretarea lor, atunci când se află cinevà, ocasional, înaintea zidurilor, a picturilor, a tuturor elementelor de artă pe care le

https://biblioteca-digitala.ro

cuprinde un monument. Pe lângă aceasta se mai adaugă o mulţime de avantagii secundare asupra cărora nu sunt chemat să insist.

La asemenea conferinţe este un fel de prefaţă cea de astăzi, pentru că ea defineşte întâiu monumentul istoric, încearcă adecă să dea o definiţie a acestui lucru pe care toată lumea crede că-l cunoaşte şi atât de puţină lume îl cunoaşte cu adevărat, care este un monument istoric.

Se va zice: ce e mai uşor de definit: lucrul pe care-l ştie toată lumea sau acela pe care toată lumea nu-l ştie? Cel mai greu lucru de definit este cel pe care-l cunoaşte toată lumea, fiindcă, dacă l-ar cunoaşte bine, atunci n'ar fi nevoie de definiţie. Dar lucrul pe care toată lumea îl cunoaşte, de obiceiu se cunoaşte rău, fiindcă nimeni nu cugetă el însuşi asupra lui, ci fiecare primeşte părerea de la altul şi, trecând dela unul la altul această părere, se diformează necontenit ca o monedă care se tot roade. Moneda cea mai clară nu e aceia care a cumpărat mai multe lucruri, ci din potrivă. Aşa e şi cu definiţia lucrurilor pe care toată lumea crede că le cunoaşte.

Dacă ai întrebà pe cinevà ce este un monument istoric, îţi va spune că este o clădire mare, în cuprinsul sau împrejurimile căruia s'au petrecut lucruri istorice. Făcându-se un fel de plebiscit în ceeace priveşte rostul unui monument istoric, definiţia care ar întruni mai mulţi sorţi ar fi aceasta. Prin urmare un monument trebuie să fie mare întâiu, imposant, de dimensiuni extraordinare, aşà cum se zice de o persoană: persoană monumentală, ceeace evident poate fi măgulitor pentru un bărbat, dar e mult mai puţin plăcut pentru o femeie. Dar monument istoric înseamnă şi unul în împrejurimile căruia s'au petrecut lucruri foarte importante într'un lung curs de ani.

„Monumentul istoric" pentru noi nu este aceasta, ci mult mai mult decât atâta şi, tot odată, mult mai puţin şi mai ales e ceva mult mai variat, mai multiplu, mai multiteral decât aceea ce am spus.

II.

Să încercăm o împărţire a monumentelor istorice dând diviziunea mai întâiu şi ajungând la definiţie prin însăşi prezintarea deosebitelor categorii ale lucrului. S'ar puteà împărţi monumentele istorice numite de obiceiu aşa şi recunoscute de oamenii competenţi ca atari, în două categorii.

Sunt întâiu monumente istorice, mai obişnuite, mai rare, meritând mai puţină îngrijire, — şi mai multe dintr'însele se uită chiar: — acelea care se preţuiesc, nu pentru valoarea lor intrinsecă, ci pentru lucrurile care s'au săvârşit în apropierea sau în cuprinsul lor. Să dăm exemple.

Să zicem că am aveà neatinse palatele din Potlogi şi dela Târgovişte ale lui Constantin Brâncoveanu, şi să presupunem

https://biblioteca-digitala.ro

că aceste case n'ar aveà nici-o valoare artistică — de fapt au avut, și se recunoaște și astăzi. Totuși, locuința în cuprinsul căreia s'au sălășluit ultimele bucurii ale martirului ori aceia în care se găsește odaia unde a fost mazilit Brâncoveanu, de unde a fost ridicat de Turci pentru a fi trimes pe urmă la Constantinopol spre uciderę, ar fi un monument istoric chiar când elementul estetic ar lipsì cu desăvârșire, din cauza faptelor istorice care s'au petrecut acolo.

Un al doilea cas: de sigur că aici, pe dealul Arhivelor de azi, deasupra Dâmboviței, palatul de odinioară al lui Alexandru-Vodă Ipsilanti n'a fost niciodată o minune de artă. Aceasta este incontestabil. Știm chiar împrejurările când Curtea lui Mihai Viteazul și-a căpătat ultima formă în veacul al XVIII-lea printr'un arhitect grec care făcuse cevà practică italiană. Prin urmare se poate întâmplà ca această clădire, ce pare a fi fost în datinele țării, făcută pentru Domnul din București, așà cum s'ar fi făcut pentru un Pașă oarecare din cutare provincie asiatică, să nu fi avut în ea însăși nicio valoare. Dar, dacă am aveà în ea cămara unde a fost prins pentru a fi tăiat acolo, la fața locului, aruncându-i-se trupul jos în curte, Vodă Hangerlì, partea acestei clădiri amintitoare de asemenea fapte ar fi ea un monument istoric? Evident că da.

La Țigănești, moșia Academiei Române, este casa de locuință a poetului Conachi, o căsuță mică, lângă clădirile mari pe care le-a făcut Caimacamul Nicolae Vogoridi, ginerele lui Conachi și care căutà să fie Domn al Moldovei, prin falșificațiile electorale cunoscute, desființate de Europa. Ca stil, ca mobilă — și mobila lui Vogoridi, din 1850, s'a vândut în bloc Evreilor, — biata căsuță, odată acoperită cu stuf și unsă cu lut pe jos, n'are niciun interes. Și totuși acolo a trăit un om care a încercat să ridice, în vremi puțin potrivite pentru aceasta, poesia noastră la nivelul celei din Europa. Nu e căsuța de la Țigănești un monument istoric din întâia categorie?

Să venim la timpuri și mai apropiate de noi. Noi nu mai avem casa în care s'a născut Kogălniceanu — aceia în care a murit a fost un otel la Paris. N'avem casa lui Ilie Kogălniceanu, așà cum erà când cel mai mare om al nostru din veacul al XIX-lea s'a născut într'însa. Dar presupunând că am avea-o, și chiar dacă i-ar lipsì valoarea relativă a caselor, cu elemente vieneze, italiene, pe care le înnălțà în Iașii de după 1821 Gheorghe Asachi, întors din străinătate, cu alte idei de frumusețe monumentală, ar meritá ea să fie păstrată? Ar fi ea un monument istoric? Evident că da.

Un ultim exemplu în sfârșit. In cutare oraș din Moldova este casa în care stăteà Vodă-Cuza înainte de alegerea lui, ca funcționar, ori, în Iași, se poate vedeà casa în care ca Domn el și-a avut reședința, — Creditul Funciar de astăzi, o clădire văpsită când în galben, când în gris, dar care e, oricum, mai frumoasă

https://biblioteca-digitala.ro

decât multe din casele care se fac astăzi. Dar să admitem că acea casă a lui Vodă-Cuza n'ar fi avut nici măcar elementul de frumuseţă estetică relativă pe care prin atâtea reparaţii îl constatăm; numai pentru că a fost Cuza Vodă pe acolo, că şi-a purtat acolo gândurile bune, prielnice ţerii, merită ea să fie socotită ca monument istoric? Desigur că da.

Am ajuns astfel până în zilele noastre, şi acum am înţeles ce poate fi un monument istoric din întâia categorie, mai puţin însemnată.

III.

Acum ce se face aiurea şi ce am puteà face noi cu astfel de monumente? Aiurea, ele se păstrează cu o deosebită dragoste. In Germania o să găsiţi îngrijită cu pietate casa lui Goethe, casa în care a locuit Schiller: se conservă până şi aspectul lucrurilor celor mai neînsemnate din vremea când un om mare şi-a petrecut zilele acolo.

Evident că e exagerat a face colecţie de plapome, de lavabouri, scufii, cizme, papuci ai notorietăţilor acestei lumi, dar a face să dăinuiască pentru urmaşi, fără vre-o schimbare, locul în care a gândit un erou, al faptei sau gândului, a-l preface într'un fel de mic templu al aceluia care şi-a sălăşluit trecătorul trup acolo, e şi o datorie morală şi un escelent mijloc de învăţătură istorică pentru tineret.

E un contact direct, o impresie imediată şi totală care biruie cea mai complectă şi „pedagogică" din descrierile analitice. Oricât i s'ar spune şcolarului că Goethe n'aveà bibelouri nenumărate în salon, că puteà să trăiască fără să învârtă un buton ca să apară lumina electrică, că dânsul n'aveà o colecţie întreagă de flaconaşe de toaletă aşezate pe un lavabou de marmoră, oricât i-ai spune că nu simţià nevoie de covoare de Persia pe jos, că nu făceà un mic museu din odaia lui de spălat sau de culcare, el o să creadă că totuşi trebuie să fi fost cevà din lucrurile acelea, de vreme ce oamenii de astăzi nu pot trăi decât aşà. Du-l însă de-a dreptul în simplicitatea aceia; se va convinge, — şi va fi şi o lecţie mare de morală.

Aici lângă noi, în Serbia, s'ar puteà arătà casa lui Miloş, la Belgrad, în apropierea Catedralei — neatinsă — ori casa lui de ţară şi a fiului său Mihail, aşezată în parcul dela Topcider. Toate se păstrează cu pietate, şi comparaţi locuinţa lui Cuza-Vodă din Ruginoasa, lângă biserica mormântului său, prădată, golită, dărăpănată şi părăsită în sama haidăilor de curte...

In Italia este obiceiul ca, oriunde s'a petrecut cevà istoric, să se aşeze o placă de marmoră comemorativă şi nu se lasă inscripţia la inspiraţia cine ştie cărui necunoscător de gramatică şi ortografie şi mai ales necunoscător de sensul vieţii celui pomenit. Nu, ci se face un concurs între cei d'intâiu scriitori ai ţării, şi sunt unii cari au o specialitate în aceste epigrafe, căci

https://biblioteca-digitala.ro

nu e uşor lucru ca în trei sau patru rânduri să resumi ca într'o formulă rosturile unui om.

Se poate face şi un museu care să-l privească pe acel care odată a trăit acolo. Este o foarte mare deosebire între un museu alcătuit din bucăţi aşezate într'o odaie oarecare şi între museul care prin faptul că e adunat în odăile în care a fost cinevà în zilele lui, aminteşte viaţa-i toată. Este o întreagă atmosferă de realitate care se adauge la lucrurile ce se expun înăuntru.

Azi casa lui Alecsandri din Mirceşti a trecut, printr'o nobilă donaţie, din partea nepoatelor de fiică ale poetului, în stăpânirea Academiei, şi s'a luat hotărâreà de a se aşezà acolo, în odăile în care a locuit el, un mic museu al lui, pentru ca oaspeţii să trăiască o zi de vară frumoasă sau o zi de iarnă cu strălucite geruri, primind în sufletul lor cevà din marile influenţe ale naturii care au produs poesia lui Alexandri şi, în acelaş timp, să afle prin odăile în care fiece amănunt aminteşte pe cel care le-a adunat în jurul său, ceva din viaţa materială a aceluia care a fost influenţat în viaţa-i morală de acest mediu.

IV.

Acum vin la monumentele istorice în înţelesul obişnuit al cuvântului, de care în rândul întâiu se ocupă Comisiunea. In Apus s'au succedat mai multe desvoltări artistice, plecate fiecare dintr'un izvor deosebit. Dela cutare până la cutare dată urmează cutare influenţă, de acolo înainte porneşte o alta,— unele fericite, altele nenorocite, foarte multe şi banale. Să mai adăogim încă un lucru: în Apus, dela o vreme mult mai depărtată decât aceia care se poate fixà pentru ţările noastre în privinţa aceasta, au început a se face clădiri numai cu un rost practic, case pentru profit, pentru câştig şi numai pentru câştig. La noi s'a construit patriarhal, sentimental, poetic, într'o arhitectură după datina cea veche, până mai dăunăzi.

Am trăit în atmosfera trecutului până în pragul zilelor actuale şi de aceia simţul de frumuseţă a fost nedespărţit de fiinţa noastră, un instinct strămoşesc de care nimeni nu s'a putut lepădà. S'a spus aceasta în ceia ce priveşte arta. Din veacul al XIV-lea şi până la 1850, timp de aproape o jumătate de mie de ani, este acelaş curent, plecat din acelaş izvor şi curgând în aceiaşi albie neschimbată a desvoltării noastre. De aceia rămâi uimit când vezi clădirile bisericeşti dela 1850 care trezesc în amintire lucruri vechi de două secole, fiindcă dela o generaţie la alta nu erà o subită revoluţie, ci o înceată evoluţie, ba, în cele mai multe cazuri, o simplă continuare. Se ştie că la noi blănurile aveau un mare rost în trecut; erau cum sunt astăzi acţiunile: banii se plasau în blăni şi blana pe care o purtà tatăl, se trecea fiului şi nepotul de fiu încă se găseà bine în blana strămoşească. Cum treceau generaţiile unele după altele în aceeaşi şubă, aşà o generaţie după alta trăià în aceeaşi atmosferă morală. De aceia,

https://biblioteca-digitala.ro

la noi, orice zidire anterioară anului 1850 este din punct de vedere intrinsec, artistic, un monument. Și de multe ori se poate ca un monument relativ recent să deà forme de artă pe care nu le întâlnești înainte. Și iată de ce: pentru că erà la noi și o imitare continuă și se puteà ca forme mai vechi să dispară, iar acele forme dela 1600 să fie representate printr'o casă particulară sau o biserică dela 1850, ce are, astfel, valoarea de prototip, pentrucă a dispărut prototipul sau cele dintâiu imitații ale lui.

Acum, după ce s'au arătat margenile între care se întinde monumentul istoric ca valoare intrinsecă, artistică, să trecem la altă parte a acestei expuneri.

Monumentul istoric este, va să zică, orice clădire anterioară anului 1850 și în special clădirile bisericești. Dar aici monumentul istoric se înțelege în chip greșit, prea simplu, prea redus. Iată ce vreau să zic cu aceasta. Intr'un moment Lecomte du Noüy — nimic rău despre morți! — se hotărăște să repare mănăstirea dela Argeș sau Trei Ierarhii din Iași și Sf. Nicolae din același loc. El vine cu învățătura pe care a căpătat-o în Franța dela Viollet-le-Duc, care, de sigur, nu mai are în momentul de față niciun singur aderent. Procedeul lui constà în a da monumentul jos și a face altul la loc, nou nouț, care în unele privinți să nu semene atât cu monumentul originar, cât cu concepția proprie a restauratorului, — lucru cu totul de condamnat. De o parte fotografiile monumentului, de altă parte descripțiunea lui cine știe când, ori prejudecăți artistice: se potrivește, se chibzuiește, și iată o clădire nouă.

Vine deci un arhitect arheolog și estet ca Lecomte du Noüy și se găsește înaintea acestor trei biserici. El zice: monumentul istoric e clădirea, biserica din mijloc. Și atunci se ocupă de dânsa și el „face" mănăstirea Curții de Argeș așà cum o avem acum, „face" Trei Ierarhii, Sf. Nicolae cel Domnesc, așà cum le avem în momentul de față. Inlătur deocamdată partea privitoare la reconstituire și mă opresc asupra altui neajuns al acestei concepții, care, când e îmbrățișată de unii arhitecți influenți poate aveà un efect catastrofal asupra monumentului. Mă opresc deci asupra noțiunii complecte a monumentului istoric, pe care astfel de restaurații o uită cu totul.

Monumentul istoric nu e numai biserica din mijloc, păreții ei singuri: bisericile de odinioară erau *pline*, și bisericile de odinioară erau *încunjurate*.

Inainte de a vorbi de felul cum erau pline bisericile de odinioară, să atingem felul cum erau ele încunjurate, ca să putem aveà o concepție deplină a monumentului istoric.

Biserica de pe vremuri erà împrejmuită de chilii și de jur împrejur se trăsese un zid mare. Monumentul istoric este alcătuit din *toate* aceste părți. Acum, se știe, la noi s'a dărâmat, sistematic, zidul de apărare și ocrotire; la Trei Ierarhi s'a dat jos clopotnița cea mare și în alte părți, ca la Păpăuți, ca a rămas

https://biblioteca-digitala.ro

afară din „reparaţie“, neprefăcută, ceiace e un avantagiu, dar şi nesprijinită, nesusţinută, ceiace e o primejdie. Nu observaţi?: bisericile restaurate cât de plăpânde, cât de meschine, ca nişte jucării, apar ele, desfăcute de toată vecinătatea lor? Nu mai au de loc caracterul pe care ziditorii au voit să li-l deà şi care resultà, nu numai din zidul bisericii, ci din tot complexul de clădiri care formau fundaţiunea sfântă. Iată: s'a tipărit în Buletinul Comisiunii noastre, după o stampă engleză dela începutul veacului al XIX-lea, o vedere a mănăstirii Curţii-de-Argeş, aşà cum erà în vremurile mai vechi. Este o plăcere să vezi tot ceiace se grămădeşte pitoresc în jurul bisericii şi numai în acest cadru special se înfăţişează însăşi biserica aşà cum trebuie. Aici, în Bucureşti, credeţi oare că bisericile erau aşa isolate, răsărite în mijlocul drumului, anume parcă pentru a fi stropite cu noroiu şi atinse de pietrele copiilor? Cele mai multe biserici îşi aveau cum am spus, zidul de cetate, şi multe cuprindeau locuinţe, unde erau călugări sau slujitori ai sfântului lăcaş, ba pe alocurea, şcoli de cântăreţi, şcoli elementare de parohie, odăi pentru bolnavi şi infirmi, „bolniţe“ şi adăposturi, iar, pentru întreţinere, *hanul*, cu prăvăliile şi odăile de găzduire.

Ce se puteà face din ele în epoca nouă? Mai întâiu e neadmisibil ceiace s'a făcut la Bucureşti, de a se lăsà ca biserica să-şi înalţe prăvăliile de către stradă atât de mult, încât zidirea dinăuntru nici să nu se mai poată vedeà. Gândiţi-vă la biserica Creţulescu de pildă: casele formidabile de speculă care înconjoară biserica împodobesc ele oraşul? Indrăzneşte cineva să spuie aceasta? Fără îndoială că nu. Dar ele umilesc, ascund, fac inutilă şi invisibilă biserica. Ori Biserica Doamnei din care se văd abia două coloane din pridvor, între case usurpate în cursul timpului de unul şi altul. Ori biserica Radu Vodă, stricată printr'o restauraţie modernă idioată şi având ca fond marile faţade goale ale Internatului Teologic. Ori Stavropoleos, zugrumată de clădirile Poştelor, care tind să arunce în stradă şi biserica, reparată rău, dar cu grijă, pe vremuri, a Sf. Dumitru. Ori colţişorul lăsat armonioasei bisericuţe a Colţei, lângă namilele juxtapuse şi suprapuse ale spitalului. Şi am puteà înmulţi exemplele până la egipteanul morman de pietre disarmonice al Camerei deputaţilor lângă liniile fine ale bisericii metropolitane, lângă paraclisul lui Nicolae Mavrocordat, cu coloanele trivialisate de o galerie cu geamuri.

Dar veţi zice: nevoia. Care nevoie? O biserică are nevoi foarte simple, iar ctitorii cari au dăruit odată credincioşilor o clădire de închinare se vor fi gândit şi la ajutoare pentru urmaşii lor ajunşi în mizerie, dar nici odată să dea astfel de ajutoare unor milionari ori să asigure plata de lefuri grase unor urmaşi specialişti în aceasta. Prin urmare, dacă e vorba de biserica însăşi, o biserică aşezată în mijlocul Bucureştilor se poate ţineà foarte bine, fără prăvălii imense, din serviciile divine, din frec-

https://biblioteca-digitala.ro

ventarea lumii care o găsește mai aproape. Căci, adaug, în biserică nu e nevoie de covoare orientale, nici de lumină electrică și alte lucruri de lux. Eu nu știu să fie spus undeva că Raiul ar fi împodobit cu covoare de Persia și că s'a introdus de curând acolo electricitatea și caloriferul.

Se puteà face însă ceva cu aceste clădiri împrejmuitoare: de o parte personalul bisericesc să locuiască acolo; să nu fie nevoit omul să alerge în cellalt capăt al orașului ca să găsească pe preotul bisericii. Și știu eu, care am cercetat deseori atâtea biserici, cât de greu mi-a fost uneori să-l găsesc pe preot din vina și fără vina lui. Pe lângă aceasta, când încăperile sunt mai multe, se poate face ceva ca în Italia: *„Fabrica della chiesa“*, adică un mic museu al ei, în care elementele ce cad la reparație și nu se mai pot pune la loc, se păstrează cu pietate. Apoi locul liber din jurul bisericii se poate preface într'un minunat *square* deschis pentru toți vecinii cum e la Londra, unde toți cei ce încunjură grădinița își au cheia lor — un mijloc de însănătoșire, de însdrăvenire și de înfrumusețare a vieții. Cât de mult n'ar caștigà însăși sănătatea Bucureștilor dacă în jurul fiecării biserici am aveà un asemenea square, dacă în locul maidanelor stropite și năpădite de toate murdăriile ar răsărì astfel de grădini înflorite ori brazi bătrâni, ca acei din grădina Academiei Romîne, o frumuseță pentru Calea Victoriei! Dacă am aveà măcar în aceeași măsură locurile acestea de poesie și reculegere cum le au Turcii din Constantinopol, în jurul atâtor din moscheile lor, cu izvoare cu apă vie, cu chiparoși intunecați, cu verdeață și flori. Altfel s'ar înfățișà Capitala noastră decât cum se înfățișează acum: fără îndoială! (1).

Spuneam că monumentul istoric se alcătuiește și din împrejurimile lui și din cuprins. In privința aceasta la noi s'a făcut cel mai scandalos abus în ceeace privește risipirea zestrei bisericești. O să ziceți: au prădat turcii. Desigur, dar neasămănat mai mult au prădat — creștinii. Până astăzi este obiceiul prin orașele mai mici sau pe la țară de se crede preotul stăpân al odăjdiilor și odoarelor și face ce vrea cu ele; le dăruiește din amabilitate. Să vă citez un caz: în biserica din B., de pe vremea lui Ștefan-cel-Mare, sunt foarte frumoase discuri colorate de smalț, cari împodobesc linia de sub streașină și alte profiluri ale clădirii. Văzui că lipseau o mulțime din acele discuri și, întrebând din ce pricină, mi-a răspuns preotul: domnii dela București m'au rugat să le desfac câteva; dacă voiți, trimet să

---

(1) Mitropolia are o vastă grădină, mai mult sau mai puțin întreținută. O înconjoară mizerabile uluce putrede; în mijloc se ridică pe pârghii de fier ruginite clopotul cel mare, fără un chioșc, o capelă care să-l înconjoare. Și, de curând, i s'a stricat forma, rupându-se un colț, pentru statuia lui Barbu Catargiu. Locul dela stânga aleii cu odioase obeliscuri de boi și vulturi jupuiți are câteva cruci interesante și un admirabil belvedere: e lăsat viran, fără o bancă de unde să se poată sorbì priveliștea!

https://biblioteca-digitala.ro

vă scoată şi d-voastră altele. Mai trebuie să spun că am refuzat cu indignare?

Şi e păcat că nu se poate împiedică aceasta decât prin ce nu creiază nici o lege: adevărata cultură, la cine nu trebuie să dea, ca şi la cine nu trebuie să primească. In urma smomelilor unor anumiţi fabricanţi, odoare vechi au fost cumpărate pe un preţ de nimic de cutare agenţi, cari le-au expediat în Rusia pentru a le „topì din nou", dându-se în schimb cine ştie ce surogate moderne fără valoare. Cum nu trebuie dărâmat zidul pentru a fi refăcut ori mai bine: *contrafăcut*, aşà nu trebuie să circule şi nici să fie schimbate odoarele. Clădirile noastre restaurate au acest desavantagiu înainte de toate: pe lângă faptul că sunt cu totul goale în mijlocul câmpului, înnăuntru totul e făcut din nou. Ce pustiu e la Dealu, cu toate mormintele venerabile şi sfinte, dela sicriul de piatră făcut de Craioveşti pentru Vladislav-Vodă, înnaintaşul şi jertfa lui Ţepeş, până la capul lui Mihai-Viteazul, până la adăpostul oaselor tânărului Mihăilaş Movilă, ce pustiu e, cu toată îngrămădeala banalelor lucrări de lemn aurit din veacul al XIX-lea! Căci toate acestea sunt aşà strâns legate între ele, în cât odoarele, odăjdiile, împrejurimile la un loc fac monumentul istoric. Dacă ne-am închipuì că el se poate împărţì pe bucăţi, dintre care unele să le muţi aiurea, altele să le laşi, unele să le strici, altele să le păstrezi, ne-am face o ideie caricaturală despre sensul lui. O astfel de procedare înseamnă sfărîmarea unităţii organice a monumentului. Conceput organic însă, el trebuie păstrat tot organic.

Pe lângă toate aceste elemente *materiale*, oricât de spiritualisate pentru a da frumuseţa, mai este însă şi altceva nepreţuit şi care, ***hotărît, nu se poate restaurà: urma vremurilor, cu tot ceiace au dus pe aripile lor acolo***. Arheologii clasici sunt mult mai cuminţi decât acei cari se ocupă cu lucrurile din timpurile moderne sau din evul mediu: nu i-a trecut nimănui prin minte să cheme un număr de meseriaşi cioplitori de piatră înaintea columnei lui Traian şi să zică: e păcat de Dumnezeu că a căpătat biata columnă coloarea fildeşului; să-i facem o toaletă nouă, să începem a o roade cu ciocanele ca să o vedem apoi iarăşi albă cum o vedeà Traian când a isprăvit-o meşterii tocmiţi de dânsul. Romanii de azi ar fi în stare să lapideze pe cel ce ar propune aşa ceva. De ce? Fiindcă este o mare deosebire între suprafaţa banală pe care ar umblà degetele meseriaşilor din 1914 şi suprafaţa sacră pe care au umblat degetele lui Traian şi ale atâtor împăraţi şi regi barbari cari s'au strecurat pe acolo. Ori poate s'a ocupat vreodată municipalitatea ateniană de a pune la loc părţile distruse de marinarii veneţieni ori răpite de amatori englezi din acel τρισάγιον al Partenonului? Să dăm un caz particular dela noi: când am văzut întâiu, după „restaurare", biserica Păpauţilor de lângă Botoşani, pe din afară, m'am scârbit de lucia piatră nouă, dar, când am intrat în bise-

https://biblioteca-digitala.ro

rică, par'că mi s'a lărgit sufletul: din fericire n'au fost bani ca să se isprăvească. Şi vezi înlăuntrul tot sfinţii din veacul al XV-lea; Ştefan-cel-Mare li s'a închinat lor aşà cum sunt; ochii lui s'au oprit asupra lor, cum se opresc astăzi ai noştri. Este o sectă în Statele Unite, — sau erà pe la 1860 — care aveà o curioasă superstiţie: credeà că tot aceia ce s'a petrecut într'un anume loc lasă urme nevăzute în păreţi. Ei bine, este ceva din aceasta şi în inrâurirea istorică ce străbate piatra, o transformă, o spiritualizează, o sfinţeşte, îi dă o valoare însutită, înmiită în ochii noştri. Când ştii că în cutare jeţ a stat Ştefan însuşi, că s'a răzimat trupul lui de acel părete, cu ce suflet vii şi începi a corectà vechea zugrăveală, a mâzgâlì păreţii sfinţiţi, a răzăluì lemnul cu nobila patină de veacuri? Monumentul istoric trebuie să rămâie vechiu la înfăţişare; de îndată ce apare ca nou, nu mai este acelaş; poţi să laşi chiar aceiaşi piatră, dar dacă ai distrus suprafaţa, s'a împrăştiat şi sfinţenia monumentului însuşi.

V.

Venind la partea dela sfârşit a conferinţei, ce are şi mai mult scop practic, la înşirarea categoriilor de monumente istorice din a doua clasă, vom amintì că în rândul întâiu sunt bisericile şi mănăstirile, nesfârşit de multe. Trebuie ca această comisie a noastră să se puie pe un lucru îndărătnic, — după ce se va face linişte în condiţiile pe care le dorim cu toţii — ca să se facă o statistică totală a acestor biserici până la ultima bisericuţă de sat—, şi, astfel, o să putem preţuì şi *salvà*. Numai atunci o să vedem ce avem. Generaţii crescute în sentimentul pietăţii cu înţelegere pentru artă, se vor uimì apoi de bogăţia pe care ne-au lăsat-o strămoşii. Străinii se uimesc doar decâteva biserici văzute din fugă; ce ar fi dacă ar aveà noţiunea întreagă a acestui tezaur!

In al doilea rând sunt aşà numitele clădiri profane, care dacă ar fi mai bine cunoscute la noi, n'am aveà aşa numita „arhitectură românească" din Bucureşti, care înseamnă: a pune oameni vii în biserici şi a-i silì să trăiască şi să sburde într'însele. Inţeleg după ce s'or sfârşì zilele fiecăruia, dar să se puie un om viu în pseudo-bisericile acestea din Bucureşti în care sala de mâncare e o strană, cea de culcare o catacombă, biroul un altar al bisericii — e o imitaţie fără rost şi fără gust; un simplu şi grosolan plagiat, care nu se poate admite. Işi închipuie arhitectul că a făcut un lucru mare când e mai multă piatră decât spaţiu!

Şi în această a doua parte a monumentelor istorice avem întâiu clădirile domneşti de odinioară sau clădirile în care au locuit marii boieri; de exemplu casa lui Alexandru-Vodă Lăpuşneanu la Slatina Moldovei, locuinţele Brâncoveanului, ale Cantacuzinilor dela Filipeştii-de-Târg.

https://biblioteca-digitala.ro

Sunt apoi modele de locuinţe profane pentru oameni cu mijloace şi pretenţii mai puţine, prin vechile centre răzleţe, pe care modernisarea încă nu le-a trivialisat cu totul. Aşà trebuie să facem casele noastre cum sunt cele din târgurile mai părăsite, ca Bucovul, Vălenii-de-Munte, Argeşul, aglomerări de locuinţe mai departe de drumurile cele mari şi unde acum deabià încep a se strică din nenorocire casele cele vechi. Casa dela 1820-30, aceasta trebuie să fie un îndreptariu sigur pentru arhitecţii din timpurile noastre: casă bine împărţită, caldă iarna, răcoroasă vara, plină de lumină şi de veselie senină totdeauna. Străini, cum e Bouquet, Doussault, au zugrăvit cu iubire în albumurile lor aceste case.

Trebuie să le cercetăm în toate colţurile: cât mai multe caiete ar trebui să ne facem din ele, fiindcă felul cum se aşează ferestile, uşile, cum se introduce scara, cum se deschide pivniţa, cum să adauge privdorul, cum să mlădie acoperişul sunt atât de originale, atât de spontanee, încât nu afli două case care să semene cu desăvârşire.

Pentru complectare s'ar puteà recurge la o nouă categorie de monumente istorice, aşà de modeste şi aşa de interesante şi ele; casele ţărăneşti făcute până prin anii 1850 sau 1860, care nu sunt de altfel decât reducţiunea, în ce priveşte planul şi podoaba, a locuinţelor boiereşti, lemnul înlocuind cărămida şi piatra. Tot monumente istorice, care, cum se vede, nu se cuprind în definiţia obişnuită.

Pe lângă acestea nu e bine să neglijăm *pivniţele* boltite şi acoperite, câte s'au păstrat. Căci prăvăliile de băuturi odinioară erau în rândul întâiu pivniţi; cârciumile erau subterane. Erau unele de toată frumuseţa care, din nenorocire, se distrug şi ele; în Iaşi s'a distrus astfel acum de curând una aşa de frumoasă, lângă biserica Sfântului Sava, cu o *loggia* ca acelea din Italia, pe stâlpi de zid (1).

Chiar aici în Muntenia s'au găsit pe neaşteptate unele pivniţe cu bolţi de proporţiuni enorme.

Afară de aceasta, alor noştri, ca şi tuturor Orientalilor, le plăceau *fântânile*. Din nenorocire, mai toate s'au distrus sau se distrug sub ochii noştri, indiferenţi. Iată un caz: lângă Vieroş, la marginea drumului ce vine dela Piteşti, erà o fântână admirabilă, cu nişte grifoni mici, cu pui grămădiţi în puful lor, — lucru remarcabil, foarte delicat şi în ceiace priveşte concepţia şi în ceiace priveşte execuţia. Azi mi se spune că nu mai e nimic acolo: până şi pietrele s'au luat.

---

(1) Biserica însăşi este într'un hal care strigă împotriva barbariei noastre: toţi dascălii şi paraclisierii şi-au făcut cuşte de găini şi de porci din tablă şi lemn, înconjurând astfel biserica veche de peste patru sute de ani, care crapă şi se dărâmă din toate părţile. Iar imbecilitatea oficială a pus şi o diformă şcoală de fete acolo, ca să se vadă cât de mult am pierdut şi noţiunea aerului, a spaţiului...

https://biblioteca-digitala.ro

O bucată de vreme a fost la noi o mare dragoste pentru aşa numitele *troiţe*. Intr'un sens, şi acele cruci de drum mare sunt monumente istorice. Unele de piatră, altele de lemn, ele au pe lângă interesul inscripţiilor de pe dânsele, şi unul pur artistic. Dar dilentatismul nostru face ca ele să se strice; fiecare proprietar „de gust" le strânge de pe moşie şi le mută la dânsul în curte. Forma cea mai nouă şi mai deşănţată a egoismului. Evident că ele trebuiesc lăsate aşà cum sunt, înconjurându-le doar cu un grilaj, spre a le ferì de atingeri ce murdăresc şi strică (1).

Şi să nu uităm vechile *poduri*, cari trăiesc astăzi doar în amintirea noastră, poduri de lemn, acoperite, ca acela care duceà la Suceava, în copilăria mea încă.

* * *

Acestea sunt monumentele noastre istorice, atât de multe, dela început şi până la 1850, atât de pline de valoare materială şi de sens istoric, cu înconjurimile lor devastate, cu cuprinsul lor pustiit, cu patina veacurilor aşternută pe fiecare, atât de variate şi originale în ceiace priveşte tipurile lor. Unde le veţi vedeà, să le recunoaşteţi, să le respectaţi şi să le ridicaţi, dacă aveţi puterea, din ruina şi părăsirea lor!

N. IORGA

---

(1) Oare când vom vedeà înconjurată crucea de piatră din dosul dealului Mitropoliei, în faţa halei noui, care arată unde a pierit tatăl lui Constantin Vodă Brâncoveanu? Cui nu m'am rugat pentru aceasta şi cine nu mi-a făgăduit, — moştenitori ai strălucitului Domn, Primărie a Bucureştilor, autorităţi publice! Orice bunăvoinţă se descurajează în asemenea condiţii.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ANUARUL

COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

PE

1915

PUBLICAT DE

ALEX. LĂPĔDATU
SECRETARUL COMISIUNII

— CU 93 ILUSTRAȚII ÎN TEXT —

BUCUREȘTI
INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-SOR I. ST. RASIDESCU
16, STRADA PARIS (FOSTĂ DOAMNEI), 16
1916.

1610

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ANUARUL

COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

PE

1915

PUBLICAT DE

ALEX. LĂPĔDATU
SECRETARUL COMISIUNII

BUCUREȘTI
INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-SOR I. ST. RASIDESCU
16, STRADA PARIS (FOSTĂ DOAMNEI), 16
1916.

1610

D. M. I.
BIBLIOTECA
MONUMENTE
ISTORICE

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

I.

COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

COMISIUNEA.

PREŞEDINTE.

Istrati Dr. C. I., profesor universitar, membru al Academiei Române (numit la 25 Aprilie 1913).

MEMBRI.

Balş G., inginer (numit la 25 Aprilie 1913).
Cerkez Gr., profesor la Şcoala de Poduri şi Şosele şi la Şcoala superioară de Arhitectură (numit la 25 Aprilie 1913).
Iorga N., profesor universitar, membru al Academiei Române (numit la 3 Noemvrie 1914).
Murnu G., profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române (numit la 25 Aprilie 1913).
Nifon P. S., episcop (numit la 25 Aprilie 1913).
Onciul D., profesor universitar, membru al Academiei Române (numit la 25 Aprilie 1913).
Pangrati E. A., profesor universitar, director al Şcoalei superioare de Arhitectură (numit la 25 Aprilie 1913) *).
Pârvan V., profesor universitar, director al Muzeului Naţional, membru al Academiei Române (numit la 21 Decemvrie 1913).

---

*) Retras la 6 Noemvrie, a. c.— Cf. procesul verbal No. 9, pp. 38—40.

https://biblioteca-digitala.ro

FOŞTII MEMBRI.

Arion C. C. — 1892-1900.
Gabrielescu N. — 1898-1911.
Hasdeu B. P. — 1896-†1907.
Kalinderu I. — 1902-†1913.
Maiorescu T. — 1892-1896.
Sterian Gh. — 1892-1898.
Tocilescu Gr. G. — 1892-†1909.
Urechia V. A. — 1892-†1901.

https://biblioteca-digitala.ro

PERSONALUL.

SECRETARIATUL.

Secretar: **Lapedatu** A., licenţiat în litere (numit la 1904).
Ajutor: **Noe** C., licenţiat în litere (numit la 1913).

ARHIVA.

Arhivar: **Caracaş** R., licenţiat în litere (numit la 1913).

SERVICIUL TEHNIC.

Arhitect-şef: **Ghika-Budeşti** N., profesor la Şcoala superioară de Arhitectură (numit la 1909).
Ajutori: **Trajanescu** I. D. (numit la 1909), şi **Lupu** Gh. Gh. (numit la 1913), diplomaţi ai Şcoalei superioare de Arhitectură.
Desenator: **Ioaniţescu** G. (numit la 1913).

COLECŢIUNILE.

Conservator: **Drăghiceanu** V., licenţiat în litere (numit la 1910).
Ajutor: **Demetrius** V., publicist (numit la 1914).

https://biblioteca-digitala.ro

CORESPONDENȚII.

Bacău:

Sterian Gh., arhitect (numit la 1913).

Bârlad:

Antonovici I., preot și profesor (numit la 1914).

Constanța:

Coriolan G., profesor (numit la 1913).

Ghibănescu Il., profesor (numit la 1913).

Covurlui:

Velichi N., profesor (numit la 1914).

Dâmbovița:

Dimitriu C. D., avocat (numit la 1914).

Dolj:

Ciuceanu Șt., profesor (numit la 1914).

Iași:

Atanasiu D. A., profesor (numit la 1913).

Mureșianu S., profesor (numit la 1913).

Ilfov:

Moisil C., profesor (numit la 1913).

Verona Ar. G., pictor (numit la 1913).

Mehedinți:

Bărcăcilă Al., profesor (numit la 1913).

Tulcea:

Ionescu D. G., doctor în științe (numit la 1913).

https://biblioteca-digitala.ro

II.

NOUĂ MONUMENTE ISTORICE.

(DECRETE REGALE)

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

1. PENTRU BISERICA FOASTEI M-RI TURBAŢI (JUD. ILFOV).

Sire,

Având în vedere avizul Comisiunii Monumentelor Istorice, consemnat în procesul verbal al şedinţei dela 14 Iunie 1914, prin care opinează în sensul declarărei ca monument istoric a bisericii foastei mănăstiri Turbaţi, judeţul Ilfov, am onoare a ruga respectuos pe Majestatea Voastră să binevoiască a semna alăturatul decret, prin care biserica foastei mănăstiri Turbaţi, judeţul Ilfov, se declară monument istoric, înscriindu-se în inventarul general al monumentelor istorice din România.

Sunt, cu cel mai profund respect, Sire, al Majestăţii Voastre prea plecat şi prea supus servitor,

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii,
I. G. Duca.

Administrator,
P. Gârboviceanu.

No. 8783, 20 Fevruarie 1915.

FERDINAND I-iu

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori, sănătate.

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii cu no. 8783/915,

Văzând avizul Comisiunii Monumentelor Istorice dela 14 Iunie 1914,

Potrivit art. 2 şi 3 din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice,

Am decretat şi decretăm:

Art. I.—Se declară monument istoric biserica foastei mănăstiri Turbaţi, judeţul Ilfov, şi se va înscrie în inventarul general al monumentelor istorice din România.

https://biblioteca-digitala.ro

Art. II.— Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor prezentului Decret.

Dat în Bucureşti, la 5 Martie 1915.

FERDINAND.

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii,
I. G. Duca.

No. 565.

2. **PENTRU BIS. SF. ELEFTERIE DIN CAPITALĂ, BIS. DIN COM. BUCOV (PRAHOVA), BIS. FOASTEI M-RI PLĂTĂREŞTI (ILFOV), BIS. FOASTEI M-RI BORDEŞTI (R-SĂRAT) ŞI GEAMIA DIN COM. TECHE (CALIACRA).**

Sire,

Având în vedere avizul Comisiunii Monumentelor Istorice, consemat în procesul verbal al şedinţei dela 19 Fevruarie 1915, prin care opinează să se declare monumente istorice: biserica Sf. Elefterie din Capitală, biserica din comuna Bucov (Prahova), biserica foastei mănăstiri Plătăreşti (Ilfov), biserica foastei mănăstiri Bordeşti (R. Sărat), cum şi geamia turcească din comuna Teche (Caliacra),—am onoare a ruga respectuos pe Majestatea Voastră să binevoiască a semna alăturatul Decret, prin care numitele biserici și arătata geamie se declară monumente istorice, înscriindu-se în inventarul general al monumentelor istorice din România.

Sunt, cu cel mai profund respect, Sire, al Majestăţii Voastre prea plecat şi prea supus servitor,

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii,
I. G. Duca.

Administrator,
P. Gârboviceanu.

No. 9980, 3 Martie 1915.

FERDINAND I-iu

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori, sănătate.

Asupra Raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii, cu no. 9980/915,

https://biblioteca-digitala.ro

Văzând avizul Comisiunii Monumentelor Istorice dela 19 Fevruarie 1915,

Potrivit art. 2 şi 3 din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice,

Am decretat şi decretăm:

Art. I.—Se declară monument istoric biserica Sf. Elefterie din Capitală, biserica din comuna Bucov (Prahova), biserica foastei mănăstiri Plătăreşti (Ilfov), biserica foastei mănăstiri Bordeşti (R.-Sărat) cum şi geamia turcească din comuna Teche (Caliacra) şi se vor înscrie în inventarul general al monumentelor istorice din România.

Art. II.—Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor prezentului Decret.

Dat în Bucureşti, la 10 Martie 1915.

FERDINAND.

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii,
I. G. Duca.

No. 694.

3. PENTRU TOATE BISERICILE ŞI MĂNĂSTIRILE ŢĂRII ANTERIOARE ANULUI 1834.

Sire,

Potrivit avizului Comisiunii Monumentelor Istorice, consemnat în procesele verbale ale şedinţelor dela 19 Fevruarie şi 18 Aprilie a. c., prin care, avându-se în vedere lacunele actualului inventar al monumentelor şi faptul că împrejurările nu îngăduesc încă o cercetare generală şi temeinică a vechilor biserici şi mănăstiri ale ţării, în scopul revizuirii şi complectării acestui inventar—se opinează ca toate clădirile bisericeşti anterioare anului 1834 să fie, în principiu, declarate monumente istorice, spre a se evita astfel dărâmarea şi prefacerea celor ce ar trebui clasate,– am onoare a ruga respectuos pe Majestatea Voastră să binevoiască a semna alăturatul decret regal prin care, conform art. 2 şi 3 din legea pentru conservarea monumentelor istorice, toate bisericile şi mănăstirile ţării anterioare anului 1834 se declară, în principiu, monumente istorice, punându-se, până

https://biblioteca-digitala.ro

la revizuirea şi complectarea inventarului general al monumentelor, sub ocrotirea legii respective.

Sunt, cu cel mai profund respect, Sire, al Majestăţii Voastre prea plecat şi prea supus servitor,

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii,
I. G. Duca.

Administrator,
P. Gârboviceanu.

No. 30154, 13 Iunie 1915.

FERDINAND I-iu

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională Rege al României,

La toţi de faţa şi viitori, sănătate.

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la, Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, cu no. 30154/915,

Văzând avizul Comisiunii Monomentelor Istorice dela 19 Fevruarie şi 18 Aprilie a. c.,

Potrivit art 2 şi 3 din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice,

Am decretat şi decretăm:

Art. I. — Toate bisericile şi mănăstirile ţării anterioare anului 1834 se declară, în principiu, până la revizuirea şi complectarea inventarului general al monumentelor, ca monumente istorice, punându-se sub ocrotirea legii pentru conservarea monumentelor, spre a nu fi dărâmate, refăcute sau reparate fără avizul prealabil al Comisiunii respective.

Art. II. — Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor prezentului Decret.

Dat în Bucureşti, la 2 Iulie 1915.

FERDINAND.

Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii,
I. G. Duca.

No. 1719.

https://biblioteca-digitala.ro

III.

PROCESE VERBALE.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

No. 1.

ŞEDINŢA DELA 22 IANUARIE.

(Inreg. no. 97/20 Fevruarie)

Preşedinte: D. Onciul.
Membri prezenţi: P. S. Nifon, N. Iorga, G. Balş şi G. Murnu.
Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

D-l Onciul dă lectură articolului necrolog asupra Regelui Carol I, scris de d-sa pentru Buletin.

Se iau apoi in cercetare cestiunile la ordinea zilei şi se recomandă:

Cu privire la adresa I. P. S. Mitropolit Primat (înreg. la no. 5), prin care arată în ce condiţii s'au executat lucrările de reparare la biserica Dintr'o zi din Capitală: să se aprobe spălarea picturei de un pictor recomandat de Comisiune şi pe spesele comunităţii albaneze, căreia e cedată acum biserica; să se intervină la Primărie ca, la alinierea străzii din spre partea de Nord a bisericii, grilajul faţadei să nu pornească (ca acum) din zidul altarului, ci mai din afară, din linia întregului zid din spre Nord al bisericii, aşa ca să formeze o linie dreaptă, în raport cu strada; pentru introducerea luminii electrice in biserică să se ceară autorizarea celor în drept—Administraţiei Casei Bisericii.

Cu privire la cererea d-lui Administrator al Casei Bisericii (tem. no. 2076 C. B.) de a se delega un domn arhitect să facă recepţia lucrărilor executate la Căldăruşani şi verificarea situaţiunii: să se roage d-l Arhitect şef al monumentelor şi d-l G. Balş, membru al Comisiunii, să bine-voiască a face recepţia şi verificarea cerută, dacă lucrările de cari e vorba sunt făcute cu avizul Comisiunii.

Cu privire la cererea P. S. Episcop al Romanului (înreg. la no. 2997 C. B.) de a se delega un domn arhitect care să întocmească un deviz pentru lucrările de reparaţie necesare la biserica catedrală a Episcopiei: să se roage d-l Arhitect şef al monumentelor a face d-sa această lucrare.

Cu privire la adresa Ministerului de Interne (înreg. la no. 45), prin care comunică răspunsul Primăriei de Craiova asupra

intrebuințării veniturilor Fundațiunii Aman; la adresa Directorului Muzeului de Antichități din Constanța (înreg. la no. 43), prin care se comunică lista conferințelor ce sunt a se ține de Comisiune la Constanța în folosul Muzeului local; la adresa Administrației Casei Bisericii (înreg. la no. 40), prin care se arată că nu se poate satisface cererea d-lor arhitecți-ajutori pentru acordarea diurnei de una sută lei lunar pe 1914: să se ia act.

Nifon, D. Onciul, N. Iorga, G. Balș, G. Murnu.

No. 2.

ȘEDINȚA DELA 19 FEVRUARIE.

(Inreg. no. 153/17 Martie).

Președinte: I. G. Duca, ministrul Instrucțiunii și al Cultelor,

Membri prezenți: D. Onciul, Gr. Cerkez, N. Iorga, G. Balș. V. Pârvan și G. Murnu.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citește procesul verbal al ședinței precedente și se aprobă.

Luându-se apoi în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei, se recomandă:

Cu privire la adresa d-lui arhitect al palatului Adunării Deputaților, D. Maimarolu (înreg. la no. 77), prin care comunică că nu intră în intenția sa dărâmarea clopotniței sau a vreunei alte anexe a catedralei mitropolitane, și la adresa I. P. S. Mitropolit Primat (înreg. la no. 4097 C. B.), prin care cere a se interveni pe lângă numitul domn arhitect ca noua construcție a palatului Adunării Deputaților să nu depășească, cu fațada, linia fixată, la fața locului, împreună cu d-l Ministru în Iunie trecut,—să se comunice I. P. S. Mitropolit răspunsul d-lui arhitect Maimarolu, iar acestuia să i se pună în vedere a nu trece cu construcția peste linia fixată, ceiace se va notifica și I. P. S. Mitropolit.

Cu privire la devizul prezentat de d-l Arhitect șef al monumentelor (tem. no. 2997 C. B.), pentru lucrările de reparațiuni necesare la biserica catedrală a Episcopiei de Roman, — să se aprobe aceste lucrări și să se roage Administrația Casei Bisericii a dispune executarea lor.

Cu privire la adresa I. P. S. Mitropolit primat cu no. 515, înaintată prin Administrația Casei Bisericii (înreg. la no. 6798, C. B.), prin care se prezintă Comisiunii spre examinare proectele, făcute din însărcinarea I. P. S. Mitropolit Primat,

https://biblioteca-digitala.ro

de d-l arhitect ajutor al monumentelor I. D. Trajanescu, pentru restaurarea bisericii cu Sfinţi şi a bisericii Scaune din Capitală, şi cu privire la adresa aceluiaş I. P. S. Mitropolit cu no. 514, înaintată Comisiunii în acelaş mod (înreg. la no. 6797), prin care se roagă a se aprecia onorariul cuvenit d-lui Trajanescu pentru lucrările arătate, — să se roage d-l G. Balş să examineze planurile şi să aprecieze onorariul, pentru ca pe baza referatului d-sale Comisiunea să se poată pronunţa.

Asemenea cu privire la proectele întocmite de acelaş domn Arhitect pentru împrejmuirea crucei lui Papa Postelnicul de sub dealul Mitropoliei (tem. no. 856, C. B.) şi pentru uşa bisericii din Brâncoveni (tem. no. 95) — Comisiunea roagă tot pe d-l G. Balş să binevoiască a le examina prealabil.

Cu privire la adresa Adm. Casei Bisericii (înreg. la no. 75), prin care comunică cum că locuitorii din comuna Bucov (Prahova), în vederea construirei unei nouă biserici, voesc să dărâme pe cea veche, întru cât această biserică prezintă însemnătate istorică şi artistică,—să se declare, pe baza relaţiilor verbale ale d-lui N. Iorga, care a cercetat-o, monument istoric, conservându-se ca atare.

Cu privire la referatul d-lui Arhitect şef al monumentelor (înreg. la no. 50), prin care cere declararea ca monument istoric a bisericii Sf. Elefterie din Capitală şi intervenirea la Primărie ca ea să nu fie dărâmată, cum se plănueşte, în vederea amenajărei unei pieţe, — să se aprobe ambele cereri.

Cu privire la referatul d-lui Conservator al Colecţiilor Comisiunii, înaintat prin Adm. Casei Bisericii, asupra bisericii foastei mânăstiri Bordeşti din R.-Sărat, dat fiind însemnătatea istorică şi artistică a acestei bisericuţe, — să se publice referatul în Anuarul Comisiunii şi să se declare biserica ca monument istoric.

Cu privire la adresa Adm. Casei Bisericii (înreg la no. 76), prin care se cere a se delega o persoană, care să cerceteze un vechiu mormânt din geamia din comuna Teche, judeţul Caliacra, întru cât, după informaţiile date de d-l V. Pârvan, această geamie prezintă deosebit interes ca construcţie,—să se declare ca monument istoric, amânându-se deocamdată cercetarea cerută.

Cu privire la adresa Prefecturii de Dolj (înreg. la no. 54), prin care se înaintează un raport al parohului bisericii foastei mănăstiri Jitianu (comuna Balta-Verde) pentru repararea bisericii, — să se roage d-l Arhitect şef al monumentelor să mai cerceteze odată biserica aceasta, arătând la ce sumă s'ar ridica lucrările strict necesare pentru conservarea ei.

Cu privire la cererea părintelui paroh al bisericii din comuna Micşuneştii-mari, judeţul Ilfov, de a fi autorizat să facă o împrej-

https://biblioteca-digitala.ro

muire acestei biserici cu suma de lei 1500, ce ea are consemnată din fondul comunal, — să se aprobe şi să se intervină la Administraţia Casei Bisericii a se da cuvenita autorizare pentru întrebuinţarea sumei în scopul arătat.

Cu privire la avizul cerut de Administraţia Casei Bisericii (tem. no. 3582 C. B.), în chestiunea ferestrelor deschise de un vecin al bisericii Sf. Gheorghe din Câmpulung (d-l Sibianu) înspre ograda acestei biserici, fără să fi avut distanţa regulamentară,—întru cât este vorba de o diferenţă numai de 10 cm., Comisiunea este de părere că Epitropia poate renunţa la procesul ce intenţionează a porni pe această temă.

Cu privire la adresa Eforiei Spitalelor Civile (înreg. la no. 79), prin care arată că, neputând, în împrejurările de azi, a face cheltueli de natură specială, nu se poate angaja cu restaurarea crucei zisă a Regelui Carol dela Telega, — să se ia act.

Cu privire la cererea părintelui paroh al bisericii din comuna Călineşti, judeţul Prahova, înaintată prin Administraţia Casei Bisericii (înreg. la no. 72099 C. B), prin care se cere autorizaţie pentru săparea unui presupus mormânt ctitoricesc din curtea acelei biserici, — să se facă aceasta, dacă se va socoti de trebuinţă, în asistenţa d-lui Conservator al Colecţiilor, ca delegat al Comisiunii.

Cu privire la adresa d-lui Lt.-col. I. Ştefănescu, înaintată prin Ministerul Instrucţiunii (tem. no. 2771 M. I.), prin care se arată obiectele arheologice achiziţionate de d-sa în campania anului 1913 în noul teritoriu dobrogean pe seama Muzeului Naţional,—să se roage d-l Ministru a acorda d-lui Lt.-colonel Ştefănescu distincţiunea ce va crede potrivită pentru „achiziţiune de obiecte antice pe seama Muzeului".

Cu privire la cererea d-lui St. Nicolaescu (înreg. la no. 83), de a i se acorda în mod gratuit Buletinul Comisiunii,—să se trimită această publicaţiune pentru Biblioteca Arhivelor Statului, unde d-l St. Nicolaescu va putea s'o aibă la îndemână, d-sa fiind translator al Arhivelor.

Cu privire la adresele d-lui Il. Ghibănescu, director al Muzeului Naţional, secţia Constanţa, prin care raportează asupra conferinţelor ţinute in localitate de d-l V. Pârvan şi G. Murnu în beneficiul Muzeului (înreg. la no. 94) şi aduce la cunoştinţă descoperirea unui turn al vechei cetăţi Tomis (înreg. la no. 114) şi cedarea terenului pe care s'a găsit acest turn către Muzeu,—să se exprime d-lui Ghibănescu mulţumirile Comisiunii pentru zelul ce depune în interesul conservării resturilor arheologice din localitate.

Cu privire la relaţiunile verbale date de d-l G. Balş asupra bisericii foastei mânăstiri Plătăreşti, — să se declare şi această biserică monument istoric, înscriindu-se în inventar.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu acest prilej, Comisiunea, având în vedere lacunele actualului inventar al monumentelor, cum şi faptul că deocamdată nu se poate face o cercetare generală şi temeinică prin întreaga ţară în vederea completării şi stabilirii acestui inventar, spre a se evita dărâmarea şi contrafacerea de biserici vechi ce ar trebui clasate,—hotărăşte, după propunerile d-lor N. Iorga şi G. Balş, ca toate bisericile anterioare anului 1834 să fie socotite în principiu ca monumente istorice, rămânând ca completarea şi stabilirea inventarului să se facă, pe măsură ce cercetările trebuitoare se vor îndeplini, prin eliminarea acelora ce nu merită clasarea. Deciziunea se va aduce la cunoştinţă autorităţilor eclesiastice prin o circulară ce d-l Ministru va da în acest sens.

Cu privire la propunerea d-lui N. Iorga de a se întruni la biserica foastei mănăstiri a lui Şerban Cantacuzino dela Cotroceni obiectele vechi bisericeşti ce se găsesc pe la celelalte biserici din Capitală dela acelaş Domn, in scop de a se întocmi un mic muzeu la numita biserică, Comisiunea, având în vedere că propunerea a fost agreată şi de M. S. Regina, care a binevoit a promite a se interesa personal de această lucrare, o primeşte, recomandând următoarele:

Obiectele cantacuzineşti luate din alte părţi şi cedate bisericii dela Cotroceni vor fi înlocuite cu altele;

După obiectele cantacuzineşti dela Muzeu se vor face reproduceri galvano-plastice;

Obiectele date la Cotroceni, cari, prin întrebuinţare, s'ar putea strica, nu vor fi folosite în serviciul divin, ci numai expuse;

D-l N. Iorga să fie rugat să se intereseze d-sa direct de această lucrare, indicând Comisiunii obiectele ce vor trebui cedate bisericii dela Cotroceni, cu cuvenita aprobare a celor de drept.

Cu privire la relaţiile verbale date de d-l G. Balş asupra felului cu totul nepotrivit cum a fost restaurată biserica dela Războieni,—Comisiunea roagă pe d-l Balş să-i facă un referat în scris, pe baza căruia să se ceară Eforiei Sf. Spiridon din Iaşi modificările ce d-sa crede de cuviinţă a se face, spre a se da monumentului înfăţişarea de mai înainte.

Cu privire la propunerile d-lui V. Pârvan de a se mări leafa gardianului dela cetatea Neamţu, spre a se putea angaja un păzitor care să-şi facă datoria în conştiinţă,—se recomandă spre aprobare.

In sfârşit d-l D. Onciul, profitând de prezenţa d-lui Ministru, roagă să se pună la dispoziţia Comisiunii mijloace suficiente spre a-şi îndeplini sarcina ce are.

Domnul Ministru răspunde că, cu tot interesul ce are pentru această cestiune, în împrejurările în cari ne găsim, nu poate lua nici un angajament; va îngriji însă ca Comisiunea să nu

https://biblioteca-digitala.ro

fie lipsită de mijloacele stric necesere pentru lucrările de conservare cele mai urgente.

D. Onciul, Gr. Cerkez, V. Pârvan, G. Balş, G. Murnu.

No. 3.

ŞEDINŢA DELA 14 MARTIE.

(Inreg. no. 207/20 Aprilie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenţi: D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Balş, V. Pârvan şi G. Murnu.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Luându-se apoi în desbatere cestiunile la ordinea zilei, se decide:

Cu privire la referatul d-lui G. Balş asupra proiectelor şi devizelor întocmite de d-l arhitect-ajutor Trajanescu din însărcinarea I. P. S. Mitropolit Primat, pentru restaurarea bisericii cu Sfinţi şi a bisericii Scaune din Capitală,—să se primească propunerile d-lui G. Balş, şi anume: 1) pentru biserica cu Sfinţi: a) de a se interveni de urgenţă la Primăria Capitalei, spre a se vedea dacă nu cumva lăsarea zidăriei dela altar e cauzată de defectuozitatea canalului din imediata apropriere, în care caz să se ia măsurile de îndreptare necesare, b) lucrarea de restaurare a bisericii să se facă, după devizul întocmit de d-l G. Balş, executându-se mai întâiu lucrările urgente (din partea întâia a devizului), în limita sumei de care dispune biserica (lei 36.000), în care scop să se ceară autorizarea cuvenită a Casei Bisericii, c) dd. Balş şi Cerkez să fie rugaţi a primi, în numele Comisiunii, direcţia acestor lucrări; 2) pentru biserica Scaune: a) să se revadă devizul d-lui Trajanescu, potrivit recomandărilor d-lui Balş, b) să se amâne executarea lucrării până ce biserica îşi va completa fondul trebuitor prin vânzarea unui loc viran ce posedă, c) să se roage Administraţia Casei Bisericii să dispună a se ridica şi adăposti provizoriu în altă parte icoanele şi obiectele bisericeşti dela amândouă aceste biserici.

Cu privire la referatele d-lui G. Balş: a) asupra proiectului pentru împrejmuirea crucei lui Papa Postelnicul de sub dealul Mitropoliei,—să se aprobe propunerile d-sale: de a se muta şi înălţa puţin crucea şi de a se reface proiectul în sensul ca împrejmuirea să aibă numai o înălţime de 80 cm.; b) asupra proiectului uşei dela biserica Brâncoveni, — de asemenea să se aprobe propunerea d-lui Balş, de a se executa întocmai; c) asupra onorariului ce s'ar cuveni d-lui Trajanescu pentru

https://biblioteca-digitala.ro

întocmirea proiectelor şi devizelor restaurărilor bisericii cu Sfinţi şi bisericii Scaune,—să se comunice Mitropoliei că se pot acorda sumele cerute de d-l Trajanescu: 1000 lei pentru biserica cu Sfinţi, 500 lei pentru biserica Scaune.

Cu privire la cererea d-lui dr. C. I. Istrati de a se trimite Buletinul Comisiunii pentru biblioteca Cercului artistic internaţional din Roma (Via Marguta), — să se aprobe.

Cu privire la referatul d-lui Arhitect şef al monumentelor (tem. no. 54), asupra bisericii foastei m-ri Jitianu (Balta-Verde, Dolj),—să se înscrie această biserică pe tabloul reparaţiilor mai urgente.

Cu privire la adresa Primăriei com. Bucov, judeţul Prahova (înreg. la no. 129), prin care se arată că vechea biserică din acea comună a fost refăcută,—să se roage a se cerceta cazul de dd. Gr. Cerkez, membru, şi N. Ghika, arhitect şef al Comisiunii.

Cu privire la adresa I. P. S. Mitropolit Primat (înreg. la no. 12239 C. B.), prin care se cer reparaţii la biserica Sf. Gheorghe Nou din Capitală,—să se înainteze d-lui Arhitect şef al monumentelor pentru cuvenita cercetare.

Cu privire la adresa d-nei Directoare a închisoarei din Plătăreşti (înreg. la no. 131), prin care se dau oare cari relaţiuni asupra vechei picturi a bisericii de acolo, — să se înainteze d-lui Arhitect şef al monumentelor pentru ca ocazional să cerceteze cazul.

Cu privire la cererea Ministerului de Domenii (tem. no. 857 M. D.), prin care se întreabă dacă Statul poate vinde nişte terenuri din Valul lui Traian, — potrivit avizului d-lui Director al Muzeului Naţional, să se răspundă negativ.

Asemenea cu privire la adresa aceluiaş Minister (tem. no. 860 M. D.), prin care se întreabă dacă se pot vinde nişte terenuri din satul Ilanlâc, comuna Sarighiol, judeţul Constanţa, pe care se găsesc câteva movile antice, — să se răspundă că nu, întru cât aceste movile conţin adese chiar mauzolee de piatră din epoca greco-tracică.

Cu privire la adresa Prefecturii de Covurluiu (înreg. la no. 82), prin care se cere autorizaţie pentru săpături arheologice în satul Costi, — să se răspundă că un deegat al Muzeului Naţional va cerceta prealabil terenul de care e vorba la faţa locului.

Cu privire la raportul anual înaintat de d-l Şt. Ciuceanu, profesor şi corespondent al Comisiunii pentru jud. Dolj,—să se publice în Anuar, mulţumindu-se d-lui Ciuceanu pentru activitatea depusă în serviciul Comisiunii.

Cu privire la cererea d-lui D. G. Ionescu de a fi autorizat să întreprinză săpături arheologice în Dobrogea şi în alte părţi ale ţării,—ea fiind contrară legii, nu se poate aproba.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la comunicarea ce d-l V. Pârvan face asupra importanţei arheologice a Mangaliei,—Comisiunea acceptă propunerea de a se începe cercetările arheologice chiar în vara aceasta, organizându-se paralel opera de conservare a monumentelor antice din această localitate.

In sfârşit, Comisiunea acceptă propunerea d-lui G. Balş de a se începe lucrarea pentru revizuirea inventarului general al monumentelor, prin membrii şi personalul Comisiunii, in care scop să se roage Administraţia Casei Bisericii să pună la dispoziţia Comisiunii mijloacele necesare băneşti.

Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, Gr. Cerkez, V. Pârvan, G. Murnu, G. Balş.

No. 4.

ŞEDINŢA DELA 18 APRILIE.

(Inreg. no. 305/19 Mai)

Preşedinte: I. G. Duca, ministrul Cultelor şi Instrucţiunii.

Membri prezenţi: Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, Gr. Cerkez, N. Iorga, G. Balş, G. Murnu şi V. Pârvan.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Se iau apoi în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei şi se recomandă:

Cu privire la adresa I. P. S. Mitropolit Primat (înreg. la no. 205), prin care solicită din nou intervenţia Comisiunii în cestiunea nouilor lucrări ale palatului Adunării Deputaţilor şi anume ca prin aceste noui lucrări să nu se îngusteze peste ceiace este spaţiul dintre biserică şi vechea clădire a Adunării (acum dărâmată), în dreptul altarului,—să se comunice I. P. S. Mitropolit că, după explicaţiile ce d-l Scarlat Vârnav, directorul lucrărilor, a dat verbal Comisiunii, spaţiul de care e vorba nu va fi întru nimic îngustat. De altfel asupra acestei cestiuni d-l Ministru şi d-l N. Iorga, membru al Comisiunii, au binevoit a se oferi să dee chiar azi personal lămuriri şi asigurări I. P. S. Mitropolit Primat.

Cu privire la cererea —făcută prin d-l Dr. C. I. Istrati — a d-lui A. A. Naum, conferenţiar de istoria artelor la Universitatea din Iaşi, de a i se acorda un permis circular pe C. F. spre a putea vizita şi studia vechile noastre monumente de artă bisericească,—să se intervină, potrivit aprobării ce d-l Ministru a dat acestei cereri, pentru liberarea unui atare permis în contul Ministerului.

Cu privire la cererea d-lui N. Iorga pentru repararea de

https://biblioteca-digitala.ro

urgenţă a acoperământului bisericii foastei mânăstiri Mărcuţa,— să se roage Eforia Spitalelor Civile a executa pe contul său aceste reparaţii şi să ia măsuri ca, în caz când Eforia nu le-ar face, şi suma necesară pentru executarea lor n'ar fi prea mare, să se întreprindă lucrarea de serviciul tehnic al Comisiunii.

Cu privire la referatul d-lui Arhitect şef al monumentelor (înreg. la no. 190), asupra repartizării fondului de 50.000 lei ce s'a pus la dispoziţia Comisiunii pentru lucrările din anul acesta,—să se roage d-l Arhitect şef al monumentelor a face o nouă repartizare, potrivit înţelegerii ce va lua în acestă privinţă cu d-l G. Balş, membru al Comisiunii.

Cu privire la adresa P. S. Episcop al Râmnicului (înreg. la no. 17597 C. B.), prin care se cere a se lua măsuri să se podmolească apele Motrului, care, rupând mereu din terenul pe care se găseşte fosta mănăstire dela Gura Motrului, ameninţă clădirile acestei mănăstiri cu surparea, — să se intervină la Ministerul Lucrărilor Publice, ca prin serviciul tehnic respectiv să se cerceteze lucrurile la faţa locului şi, fiind necesar, să se ia măsuri în consecinţă, prin construirea unui podmol, eventual a unui dig de proteguire.

Cu privire la adresa Parchetului Tribunalului de Caliacra (înreg. la no. 176), prin care se aduce la cunoştinţă cum că d-l Colonel Stoenescu din Balcic deţine în mod ilegal nişte obiecte vechi (monete şi o iconiţă), descoperite cu ocazia unor săpături făcute în curtea Batalionului 9 vânători din localitate, —să se trimită adresa în còpie Ministerului de Războiu, cu rugămintea să binevoiască a pune în vedere d-lui Colonel Stoenescu că, potrivit legii, e obligat a înainta obiectele în cestiune Direcţiunii Muzeului Naţional din Capitală.

Cu privire la adresa Primăriei Capitalei (înreg. la no. 165, prin care se cere, în vederea coordonării lucrărilor planului de sistematizare al oraşului cu lucrările Comisiunii, o listă a monumentelor istorice bucureştene,—să se satisfacă cererea, înscriindu-se în listă toate bisericile anterioare anului 1834.

Cu privire la adresa Revizoratului şcolar al judeţului R.-Sărat (înreg. la no. 187), prin care se atrage luarea aminte asupra pericolului de dărâmare în care se găseşte biserica fostei mănăstiri Bordeşti, în urma dislocării terenurilor din acea regiune, — să se roage Administraţia Casei Bisericii să dispună ridicarea şi adăpostirea în altă parte a tuturor obiectelor istorice şi artistice dela această biserică.

Cu privire la cererea părintelui paroh al bisericii Barnovschi din Iaşi (înreg. la no. 132), de a se acorda ajutorul destinat anul trecut pentru continuarea lucrărilor la acea biserică,—să se răspundă că cererea se va satisface, dar în vremuri mai bune, de budget normal.

Acelaş răspuns să se dea cererii părintelui paroh al bisericii fostei mănăstiri Caşin (înreg. la no. 137).

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la adresa Epitropiei bisericii din Boteşti, comuna Horodniceni, judeţul Suceava, de a fi autorizată să cedeze înfiinţândului muzeu al judeţului Suceava o cruce şi un policandru de lemn dela acea biserică,—să se răspundă că nu se poate da autorizaţia cerută până ce Comisiunea nu va avea lămuriri mai precise asupra muzeului de care e vorba. Să se trimită deci Comisiunii statutele şi numele persoanelor fondatoare ale acelui muzeu.

Cu privire la referatele d-lui Virg. Drăghiceanu, conservator al Colecţiilor Comisiunii, pentru declararea ca monumente istorice a bisericilor din Preajba (Dolj), Negoeşti (Ilfov) şi Călineşti (Prahova),—să se înscrie aceste biserici în inventarul general al monumentelor, comunicându-se aceasta celor de drept.

In legătură cu aceste nouă declarări de monumente istorice, d-l G. Balş cere şi Comisiunea aprobă ca hotărîrea anterioară a Comisiunii, ca toate bisericile dinnaintea anului 1834 să fie considerate, până la revizuirea definitivă a inventarului, ca monumente istorice, să fie sancţionată printr'un decret regal, care să fie adus la cunoştinţa tuturor autorităţilor administrative şi bisericeşti din ţară.

Iar d-l N. Iorga cere ca, avându-se în vedere faptul că vechiu local al Universităţii din Iaşi e un fost palat domnesc, care trebue conservat, să se aducă aceasta la cunoştinţa atât a Ministerului cât şi a Facultăţii de Medicină din Iaşi, cerându-se celui dintâiu să dispună conservarea intactă a localului, dându-i eventual destinaţia de muzeu, iar celei din urmă să nu înglobeze localul în Facultate, ci să-l păstreze independent şi neschimbat, îngrijindu-se de ţinerea lui în bună stare şi curăţenie. Aceasta şi în ce priveşte chioşcul aparţinător lui, care se află într'un ruşinos hal de necurăţenie. D-l Dr. C. I. Istrati cere chiar să se facă un releveu al acestui palat prin serviciul tehnic al Comisiunii.

In sfârşit d-l N. Iorga cere şi Comisiunea recomandă spre aprobare d-lui Ministru ca membrii să fie autorizaţi la cheltueli de fotografiere cu ocazia cercetării şi studiilor ce fac asupra monumentelor.

Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, Gr. Cerkez, N. Iorga, G. Balş, V. Pârvan, G. Murnu.

No. 5.

ŞEDINŢA DELA 16 MAIU.

(Inreg. no. 386/26 Iunie)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.
Membri prezenţi: D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Balş şi V. Pârvan.
Secretar: Al. Lăpědatu.

https://biblioteca-digitala.ro

Se citeşte procesul verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Se iau apoi în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei şi se recomandă:

Cu privire la începerea lucrărilor pentru restaurarea bisericii cu Sfinţi,—se ia act de adresa (înreg. la no. 19541 C. B.), prin care se comunică că Epitropia acestei biserici dispune de suma de lei 7117,55 numerar, şi de declaraţia d-lui Administrator al Casei Bisericii, că a aprobat ca această sumă să se pună la dispoziţia Comisiunii pentru începerea lucrărilor de restaurare, şi se aprobă, în principiu, vânzarea colţului de loc din dosul casei d-lui D. Pop, în faţa bisericii, oferta fiind destul de avantajoasă, iar locul inutilizabil pentru biserică, cu condiţie însă ca cumpărătorul, în caz de zidire, să fie obligat a întocmi faţada clădirii în concordanţă cu stilul bisericii, în care scop va supune planurile examenului şi aprobării Comisiunii.

Cu privire la biserica din Goleşti, întru cât Administraţia Casei Bisericii pune la dispoziţia Comisiunii mijloacele băneşti trebuitoare,—se pot începe lucrările de restaurare aprobate încă din 1913, păstrându-se forma actuală a bisericii (fără turlă) şi reacoperindu-se tot cu şiţă, conform planului prezentat şi aprobat.

Cu privire la tabloul înaintat de d-l Arhitect şef al monumentelor (cu referatul înreg. la no. 253) pentru repartizarea fondului de lei 50.000 destinat pentru lucrările anului curent,—să se aprobe, cu modificările făcute în şedinţă, şi anume:

Lei	10.000	pentru clopotniţa bisericii Sf. Gheorghe din Botoşani (la cari sunt a se adăuga lei 8.000 promişi de d-l Administrator al Casei Bisericii, din alt fond).
„	18.000	pentru biserica Curtea-Veche din Capitală.
„	10.000	pentru reparaţiuni de acoperişuri.
„	12.000	pentru deplasări, neprevăzute etc.
Lei	50.000	în total.

Cu privire la adresa Prefecturii jud. Ilfov (înreg. la no. 265), prin care se atrage atenţiunea Comisiunii asupra unei ruini de biserică din apropierea comunei Bragadiru, care ar merita să fie cercetată,—se deleagă d-l V. Drăghiceanu, conservator al Colecţiilor, să facă această cercetare.

Asemenea d-sa e rugat a cerceta şi refera asupra însemnătăţii din punct de vedere istoric sau artistic a bisericii de lemn din comuna Pâroşi, judeţul Olt (după recomandarea d-lui G. Balş), a bisericii, tot de lemn, din comuna Drăguşeni, judeţul Suceava (după recomandarea d-lui Gr. Cerkez) şi a bisericii, în ruină, din com. Buciuleşti, jud. Neamţ, presupusă din vremea lui Ştefan cel Mare (semnalată Comisiunii, prin d-l N. Iorga, de Inginerul şef al judeţului Neamţ).

Cu privire la cererea părintelui paroh al bisericii din Căluiu, jud. Romanaţi, de a fi autorizat a face mici reparaţii la această

https://biblioteca-digitala.ro

biserică,—să se roage d-l Arhitect şef al monumentelor a cerceta de ce fel de reparaţii este vorba, anunţându-se de aceasta părintele paroh.

De asemenea cu privire la cererea Epitropiei bisericii Enei din Capitală de a se studia refacerea acoperemântului acestei biserici, — să se roage tot d-l Arhitect şef al monumentelor a face această lucrare.

Cu privire la cererea părintelui Damian (înregist. la no. 289), de a i se acorda, potrivit contractului, încă 3 000 lei pentru lucrări de pictură executate la Stravopoleos, — să se evalueze lucrarea d-l Arhitect şef al monumentelor.

Cu privire la cererea d-lui Belizarie (înreg. la no. 308 C. B.), de a se face recepţia lucrării de pictură ce d-sa a executat la trapeza mânăstirii Căldăruşani, -- să se roage dd. Cerkez şi Balş, membri ai Comisiunii, şi d-l Arhitect şef al monumentelor să facă recepţia cerută.

Cu privire la referatul d-lui arhitect ajutor I. D. Trajanescu, asupra cercetării ce ar fi de făcut la faţa locului la biserica din Corbii-mari, spre a se vedea dacă e sau nu cazul a se tencui corpul bisericii,—să se roage dd. Cerkez şi Balş, membri ai Comisiunii, să facă această cercetare.

Cu privire la referatul şi devizul prezentat de d-l arhitect ajutor Trajanescu (tem. no. 227), pentru repararea acoperământului bisericii fostei mânăstiri Mărcuţa, — să se înainteze în copie Eforiei Spitalelor Civile, cu rugămintea de a executa în contul său această lucrare.

Cu privire la adresa Epitropiei bisericii Sf. Ioan Domnesc din Piatra Neamţ (înreg. la no. 21182 C. B.), prin care cere cuvenita autorizare pentru executarea unor lucrări de reparaţie necesare la acoperiş,—să se aprobe, rugându-se Administraţia Casei Bisericii a libera Epitropiei suma consemnată în acest scop şi acordând restul dintr'al său.

Cu privire la adresa părintelui paroh al bisericii din comuna Băjeşti, judeţul Muscel (înreg. la no. 276),—să se răspundă că într'adevăr această biserică e înscrisă în inventarul general al monumentelor şi că, după lege, orice reparaţie trebue făcută cu avizul, nu însă şi cu cheltuiala Comisiunii.

Cu privire la referatul d-lui Virg. Drăghiceanu, conservator al Colecţiilor, asupra bisericii din Valea Danului (Argeş),—să se înscrie această biserică în inventarul general al monumentelor, publicându-se referatul în Anuarul Comisiunii.

Cu privire la referatul d-lui arhitect ajutor Trajanescu asupra aceleiaş biserici, prin care arată că locuitorii au adunat banii necesari pentru repararea clopotniţei şi propune normele după cari are să se facă această lucrare, fără a se altera caracterul ei arhitectonic,—să se aprobe şi să se intervină la comună în acest sens.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la ofertele înaintate de d-l arhitect-ajutor Trajanescu (tem. no. 95) pentru executarea uşei dela biserica Brâncoveni după proiectul aprobat, — să se aprobe cea mai avantajoasă, a d-lui Annibal Spoldi, în sumă de lei 1.800.

Cu privire la adresa învăţătorului diriginte din Gura Motrului (înreg. la no. 243), prin care se arată pericolul in care se găseşte localul şcoalei sălăşluit în foastele chilii ale mănăstirii, prin ruperea terenului pe care ele se află, de apele Motrului,— să se înainteze acest raport în còpie Ministerului de Lucrări Publice, rugându-se tot odată a comunica Comisiunii cele hotărîte în această privinţă în legătură cu intervenţia noastră cu no. 322 dela 23 Mai 1915.

Cu privire la referatul d-lui Virg. Drăghiceanu, conservatorul Colecţiilor, asupra fostului schit Verbila din Prahova,—întrucât acest fost schit e declarat monument istoric, să se publice numai referatul în Anuarul Comisiunii.

Cu privire la adresa parohiei bisericii din comuna Bordeşti (R.-Sărat), întrucât obiectele bisericeşti de cari se vorbeşte în adresă nu sunt obiecte istorice sau artistice,—Administraţia Casei Bisericii e rugată să dispună asupra lor cum va crede mai bine. Ce priveşte fragmentele de sculpturi din vechea tâmplă,—să se aducă şi depună în colecţiile Comisiunii. Iar pentru salvarea picturilor să se însărcineze cu extragerea lor d-l D. Norocea.

Cu privire la adresa d-lui Nicolae Manta Andrei din comuna Cornul, judeţul Prahova, prin care cere, în numele comitetului constituit pentru strângerea mijloacelor necesare reparării bisericii din localitate, restituirea sumelor colectate în acest scop şi consemnate la Casa de Depuneri (2.500 lei), pentru că biserica fiind declarată monument public de artă, „nu mai poate fi reparată“,—să se arate petiţionarului că declararea unei biserici ca monument istoric sau artistic nu însemnează că biserica nu mai poate fi reparată, ci numai că ea nu mai poate fi reparată fără aprobarea Comisiunii. Ca urmare deci să se lase banilor destinaţia lor, ca biserica să se repare sub privegherea serviciului tehnic al monumentelor.

Cu privire la adresa d-lui Vasile Ciurea, profesor la Gimnaziul şi Şcoala normală din Fălticeni, prin care se înaintează actele înfiinţândului muzeu al Suceava (înreg. la no. 252), —să se roage d-l Director al Muzeului Naţional a examina aceste acte şi a decide cum va crede mai bine.

Dr C. I. Istrati, D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Balş, V. Pârvan.

https://biblioteca-digitala.ro

No. 6.

ŞEDINŢA DELA 20 IUNIE.

(Inreg. no. 513/9 Septemvrie.)

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.
Membri prezenţi: D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Murnu şi G. Balş.
Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Se iau în desbatere cestiunile puse la ordinea zilei şi se recomandă.

Cu privire la cererea d-lui Preşedinte al Comisiunii, de a se consolida o porţiune din terenul pe care se găseşte mănăstirea Cetăţuia, lucrarea fiind absolut necesară,—să se intervină la Ministerul de Finanţe a se autoriza Administraţia Casei Bisericii a cheltui suma trebuitoare acestei lucrări în valoare de 5.000 lei din fondul acordat Comisiunii în Decemvrie 1913.

Cu privire la devizul pentru lucrările necesare la biserica episcopală din Roman (înaintat cu tem. no. 2997, C. B.), — să se aprobe ca jumătate din suma trebuitoare acestor lucrări (lei 3 000), să se ia din fondul de reparaţiuni al Comisiunii.

Cu privire la lucrările de întreţinere necesare la biserica Sf. Nicolae Domnesc din Dorohoi, asemenea să se ia, după propunerea d-lui Administrator al Casei Bisericii, jumătate din suma trebuitoare (lei 4000) din fondul Comisiunii.

Cu privire la adresa d-lui T. R. Dinu, învăţător în Goleşti, (înreg. no. 359), prin care cere a se face la biserica din acea localitate şi alte lucrări de cât cele propuse şi aprobate de Comisiune,—să se răspundă că lucrările cerute nu pot fi făcute, întru cât prin ele s'ar altera caracterul vechiu al bisericii.

Cu privire la adresa P. S. Episcop al Râmnicului (înreg. no. 334), prin care se cere declararea de monument istoric a bisericii din Baia-de-Aramă (ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu), — să se răspundă că biserica, potrivit înaltului decret regal cu No. 1719 din 2 Iulie 1915, e, de drept, monument istoric, fiind anterioară anului 1834.

Cu privire la devizul înaintat cu adresa no. 290 pentru lucrări necesare la biserica fostei mănăstiri Comana, — să se aprobe a se efectua numai lucrările de reparaţie ale acoperişului din fondul de reparaţii al Comisiunii.

Cu această ocazie Comisiunea autoriză pe d-l Arhitect şef al monumentelor să execute, fără prealabil aviz, lucrările de reparaţie de acoperăminte ce se vor cere şi vor fi necesare în cursul verii.

Cu privire la proiectul grilajului pentru împrejmuirea crucii

https://biblioteca-digitala.ro

lui Papa Postelnicul de sub dealul Mitropoliei,—să se aprobe şi execute ultimul, prezentat de d-l arhitect-ajutor Trajanescu.

Cu privire la memoriul d-lui Pavel Popescu, bursier al Comisiunii pentru studiul picturii bizantine, despre ceia ce a lucrat în timpul din urmă în Palermo (Sicilia),—să se publice în Anuarul Comisiunii, iar cu privire la cererea aceluiaş (înreg. la no. 353), de a i se acordà bursa pe o lună (lei 250), reţinută anul trecut din cauza întoarcerii în ţară fără autorizaţie prealabilă, şi un ajutor de lei 400 pentru acoperirea cheltuielilor de drum,—să se roage Administraţia Casei Bisericii a satisface ambele cereri.

Cu privire la cererea d-lui D. M. Teodorescu, conservator la Muzeul Naţional, de a i se achita fotografiile făcute de d-sa pentru articolul „Monumente inedite din Tomis", publicat în Buletinul Comisiunii,—să se aprobe a se plăti d-lui Teodorescu câte lei 4 de fiecare clişeu, ceia ce se fixează ca normă pentru toţi colaboratorii Buletinului ce-şi vor face înşişi clişee pentru ilustraţii.

Cu privire la adresa d-lui Director al Muzeului Naţional (înreg. no. 351), prin care împărtăşeşte avizul său de a se aproba funcţionarea Muzeului regional din Făticeni,—să se roage d-l V. Pârvan a întocmi un regulament de funcţionare al muzeelor regionale, în care să se introducă şi dispoziţiunea că obiectele istorice sau artistice aparţinătoare Statului nu pot fi cedate, ci numai depuse spre păstrare în astfel de muzee.

Cu privire la adresa Serviciului tehnic al Primăriei Capitalei (înreg. la no. 360), prin care comunică planul nouelor alinieri ale stradelor din jurul bisericii Dintr'o zi, — să se răspundă că Comisiunea, în baza legii, nu îngădue dărâmarea bisericii. Să se întocmească deci planul aşa fel ca biserica să rămână în piaţa proiectată, întocmindu-i-se de ambele părţi mici square cu flori.

Cu privire la adresa Primăriei comunei Tàrgovişte (înreg. la no. 333), prin care se cere a se lua măsuri pentru conservarea ruinii bisericii Sf. Impăraţi din localitate, să se răspundă că Comisiunea s'a ocupat în mai multe rânduri cu această cestiune, a întocmit planuri pentru lucrări de conservare şi a solicitat ajutoarele necesare, dar fără nici un rezultat.

Cu privire la referatul şi devizul şi la planurile înaintate de d-l arhitect ajutor Trajanescu (înreg. la no. 389), pentru lucrările de conservare necesare la biserica din Brădeşti (Dolj),—întru cât familia Săulescu a oferit pentru această lucrare suma de lei 10.000 şi întru cât devizul e numai de 16.000, să se intervină pe lângă domnii Săuleşti a oferì întreaga sumă, rămânând ca, în caz de răspuns favorabil, lucrarea să se execute potrivit planurilor şi devizului prezentat şi aprobat.

Cu privire la referatul d-lui arhitect ajutor Gh. Lupu, (no. 134), prin care înaintează devize pentru lucrări de între-

https://biblioteca-digitala.ro

ţinere necesare la biserica Trei Ierarhi (lei 4.360) şi Sf. Nicolae Domnesc (lei 1400) din Iaşi,—să se aprobe a se executa numai ceia ce după aprecierea d-lui Arhitect şef al monumentelor este absolut trebuitor (cuprins fiind aşezarea inscripţiei la Sf. Nicolae Domnesc) din fondul de reparaţii al Comisiunii.

Cu privire la adresa Primăriei comuna Piatra (înreg. la no. 356), prin care cere a se rambursa din fondul Comisiunii suma de lei 235, cheltuită cu repararea acoperişului bisericii Sf. Ioan din localitate,—să se răspundă că cheltuiala făcută e aşa de neinsemnată în cât e de mirare ca o primărie să mai ceară rambursarea ei dela o comisiune care are obligaţii aşa de mari şi mijloace aşa de mici.

Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Murnu, G. Balş.

No 7.

ŞEDINŢA DELA 6 SEPTEMVRIE.

(Inreg no. 580/7 Octomvrie.)

Preşedinte: Gr. Cerkez.

Membri prezenţi: D. Onciul, G. Balş, G. Murnu şi V. Pârvan.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Se iau apoi în dezbatere cestiunile puse la ordinea zilei şi se recomandă.

Cu privire la cercetările şi devizele înaintate de personalul tehnic al Comisiunii pentru lucrări de reparaţii la biserica m-rii Bogdana din Bacău (înreg. la no. 33871, C. B., lei 2500), la biserica zisă „Fundeni“ din C.-Lung (înreg. la no. 33869, C. B., lei 2—3000), la biserica din Ogretin-Prahova (înreg. la no. 301, lei 2500), întru cât Comisiunea nu dispune acum de fonduri suficiente spre a se acorda sumele cerute,—se recomandă serviciului technic să facă, din fondul de reparaţii, numai lucrările strict necesare, de conservare, la acopereminte.

Cu privire la referatul d-lui Conservator al Comisiunii (înreg. la no. 441), prin care arată că biserica dela gura peşterii m-rii Bistriţa (Vâlcea) are nevoie de urgentă reparaţie, —să se facă această reparaţie de serviciul tehnic al Comisiunii, din fondul de reparaţii.

Cu privire la cererea epitropiei bisericii „Obedeanu“ din Craiova, de a i se acorda suma de lei 1000 pentru repararea acoperemântului,—să se retrimită, spre satisfacere, Administraţiei Casei Bisericii, întru cât Comisiunea nu are la dispoziţiunea sa o astfel de sumă.

Asemenea referatul d-lui Pavel Popescu, pictor, prin care arată.

https://biblioteca-digitala.ro

că lucrarea de restaurare a picturii paraclisului metropolitan din Bucureşti necesită suma de lei 1000.

Cu privire la referatul d-lui arhitect ajutor I. D. Trajanescu (tem. no. 466) asupra cercetării făcută de d-sa la biserica filială din com. Brezoaele (Dâmboviţa) în vederea restaurării picturii acestei biserici,—se ia act.

Asemenea se ia act de referatul d-lui I. Ghibănescu, corespondent al Comisiunii la Constanţa (înreg. la no. 452), asupra unor părţi din zidurile antice romane din vechea cetate Tomis descoperite în ziua de 20 Iulie pe proprietatea din str. Lascar Catargiu, no. 24.

Cu privire la referatul d-lui Conservator al Comisiunii (tem. no. 473) asupra pietrei mormântale a mamei Doamnei Elena a lui Matei Basarab dela biserica Sf. Vineri Herasca din Capitală,—să se ridice şi transporte această piatră, spre păstrare, la Muzeul Naţional.

Cu privire la referatul d-lui arhitect al Casei Bisericii (înreg la no. 463) asupra stării în care se găsesc clopotniţa şi pictura bisericii Sf. Gheorghe-vechiu din Capitală,—să se retrimită spre hotărîre Administraţiei Casei Bisericii, întrucât atât clopotniţa cât şi pictura sunt lucrări moderne.

Cu privire la adresa părintelui paroh al bisericii Sf. Vineri din Baia-de-Aramă (înreg. la no. 508), prin care cere a se trimite la faţa locului o persoană competentă, spre a întocmi un deviz pentru reparaţiile necesare acestei biserici, — să se satisfacă cererea prin un domn arhitect al Comisiunii.

Cu privire la adresa Adm. Casei Bisericii (înreg. la no. 40) asupra unor clopote aduse la Episcopia de Râmnic,—să se înapoieze acele clopote bisericilor şi mănăstirilor dela cari au fost luate.

Cu privire la adresa Protoieriei jud. Tecuciu (înreg. la no 480), prin care cere reparaţii la biserica foastei m-ri Răchitoasa, cum şi mutarea azilului de infirmi de acolo,—să se răspundă că, din cauza lipsei de fonduri, reparaţiile cerute nu se pot face anul acesta, iar mutarea azilului depinde de Ministerul de Interne.

Cu privire la referatele d-lui V. Drăghiceanu asupra cercetărilor făcute de d-sa la biserica din Buiceşti, jud. Olt (înreg. la no. 400), la biserica din Drăguşeni, jud. Suceava (înreg. la no. 440), la biserica din Negoeşti, jud Dolj (înreg. la no. 407), la biserica Adormirei Maicii Domnului din Slatina (înreg. la no. 410), la ruina foastei biserici din Buciuleşti, jud. Neamţu (înreg. la no. 427) şi la biserica din com. Turia, jud. Olt (înreg. la no. 408), — să se notifice în mod special autorităţilor administrative şi bisericeşti că aceste biserici se găsesc sub ocrotirea legii pentru conservarea monumentelor istorice şi să se publice referatele în Anuarul Comisiunii.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la referatele d-lui arhitect ajutor I. D. Trajanescu (înreg. la no. 445 şi 509) asupra lucrărilor de reparaţii ne-necesare la biserica fostului schit Cetăţuia de lângă Râmnicul Vâlcii,—să se execute aceste reparaţii (după deviz în sumă de lei 4500) din fondul de lei 3268 al bisericii, dacă Administraţia Casei Bisericii dă restul şi aprobarea.

Cu privire la relaţiunea d-lui P. Gârboviceanu, administrator al Casei Bisericii, că paznicul cetăţii dela Adam-Clissi nu pune destul interes în curăţirea de bălării a părţilor săpate din cetate,—să se comunice cazul d-lui Director al Muzeului Naţional de Antichităţi.

Cu privire la cererea d-lui V. Pârvan de a i se pune la dispoziţie din fondul de conservare al monumentelor câteva sute de lei pentru oarecari lucrări de conservare necesare la cetatea Histria,—să se aprobe.

Cu privire la propunerile d-lui D. Onciul ca, în vederea împlinirii a 500 de ani dela moartea lui Mircea-cel-Bătrân, să se studieze chestiunea împodobirii mormântului său în felul aceluia al lui Ştefan-cel-Mare dela Putna şi să se întocmească o publicaţie istorică artistică asupra m-rii Cozia şi celorlalte lăcaşuri mânăstireşti ale vremii, — să se aprobe ambele propuneri, urmând ca, după recomandarea d-lui P. Gârboviceanu, să se ia înţelegere şi cu Administraţia Casei Şcoalelor.

Cu privire la adresa Primăriei com. Dobriceni, plasa Otăsău, judeţul Vâlcea (înreg. la no. 242), prin care se comunică textul unei inscripţii aflate în această comună,—de oarece inscripţia priveşte un schit al foastei mănăstiri Arnota, să se dispună ca să fie dusă şi adăpostită la această mănăstire.

Cu privire la raportul d-lui Giovanni Bonardi (înreg. la no. 331), prin care prezintă Comisiunii piesele consolidate şi restaurate din tâmpla dela Arnota, — să se înainteze acest raport, împreună cu devizul d-lui Bonardi dela 18 August 1914 şi cu piesele de cari e vorba, d-lui Ministru, cu rugămintea să binevoiască a dispune cele de cuviinţă pentru obţinerea mijloacelor necesare restaurării tâmplei bisericii foastei mănăstiri Arnota.

In sfârşit d l V. Pârvan face o dare de seamă asupra cercetărilor arheologice întreprinse de Muzeu la Mangalia şi la Chiose-Aidin, sub conducerea d-lui conservator al Muzeului D. M. Teodorescu, arătând că în cea dintâiu localitate s'a descoperit între altele o clădire basilicală ce cuprinde o mare cantitate de marmură, care, pentru epoca târzie a clădirii, dovedeşte o înflorire de seamă în trecutul vechiului Callatis, iar în cea de a doua localitate s'a descoperit un castel bizantin de caracter mai târziu, care domina cele trei văi ale Deliormanului. Lângă acest castel, anume pe laturea de Nord, d. Pârvan personal a constatat existenţa unei capele creştine, din care s'au găsit mai

https://biblioteca-digitala.ro

multe fragmente arhitectonice. Intre aceste pietre una e de osebită însemnătate: un relief, de factură primitivă, reprezentând pe Maica Domnului cu pruncul la piept şi cu doi arhangheli păzitori, document important pentru trecutul creştinismului dacoroman. Chestiunea trebue cercetată şi studiată în legătură cu celelalte resturi arheologice. Pentru aceasta d-l Pârvan a obţinut sprijinul preţios al d-lui Cămărăşescu, prefectul judeţului Durostor, care a promis a-i pune la dispoziţie din budgetul judeţului suma de lei 5000.

D-l Preşedinte mulţumeşte d-lui V. Pârvan pentru importanta sa comunicare şi propune a se adresa d-lui Cămărăşescu mulţumirile Comisiunii. D-l Pârvan spune însă că, fiind vorba de un bărbat cult, cu înţelegere pentru comorile arheologice ale pământului românesc, mulţumirile ce sunt a i se face, să i se adreseze public mai întâiu prin mijlocirea Academiei Române.

Dr. C. I. Istrati, D. Onciul, Gr. Cerkez, G. Balş, V. Pârvan, G. Murnu.

No. 8.

ŞEDINŢA DELA 3 OCTOMVRIE.

(Inreg. la no. 667/19 Noemvrie).

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenţi: P. S. Nifon, D. Onciul, Gr. Cerkez, V. Pârvan şi G. Murnu.

Secretar: Al. Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

D-l Gr. Cerkez comunică că în timpul din urmă a vizitat biserica foastei mănăstiri Bogdana din jud. Bacău şi biserica lui Ştefan-cel-Mare dela Borzeşti şi arată starea în care se găsesc aceste două biserici, cerând să se ia măsuri pentru repararea acoperişului celei dintâi şi pentru reparaţiunile de care are nevoie cea de a doua: la altar, la bolţile din pronaos şi la trotuarul dimprejur.

D-l Preşedinte roagă pe d-l Cerkez ca în vederea acestor de pe urmă reparaţiuni dela Borzeşti să binevoească a prezenta Comisiunii un raport mai amănunţit.

D-l V. Pârvan comunică că s'au executat lucrările de conservare la Histria pentru care a solicitat în şedinţa trecută câteva sute de lei dela Comisiune şi că a luat măsuri ca paznicul dela Adam-Clissi să fie admonestat, dat afară chiar, dacă pe viitor nu-şi va îndeplini sarcinile în chip mulţumitor.

D-sa roagă Comisiunea ca inscripţia dela biserica Sf. Vineri-Herasca, ce e să se depună la Muzeul Naţional, să se aşeze la Palatul Artelor, de oarece la Muzeu nu mai e loc, ceeace se aprobă.

https://biblioteca-digitala.ro

D-l D. Onciul comunică că e pozitiv informat că Cetatea Neamțului continuă a fi prădată de piatră și cărămidă și cere a se lua măsuri severe împotriva celor ce comit astfel de acte de impietate și barbarie.

D-l Pârvan arată că plata destinată paznicului cetății este prea mică, spre a putea angaja un om care să stea în permanență la cetate. A raportat despre aceasta d-lui Ministru, care a promis că va mări plata, astfel că e de nădăjduit să se poată găsi un paznic cu locuința în preajma cetății.

Tot d-sa spune că a studiat chestiunea întocmirii unui regulament de funcționare al muzeelor regionale, potrivit însărcinării ce i s'a dat. Cum însă acest regulament va fi al Comisiunii, crede că ar fi nimerit, înainte de a-l redacta, să expună, într'o ședință următoare, punctele de căpetenie ale acestui regulament.

Propunerea se primește și se fixează pentru aceasta ședința viitoare a Comisiunii.

Se ia apoi în desbatere chestiunile puse la ordinea zilei și se recomandă:

Cu privire la memoriul și adresa enoriașilor bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Iași (înreg. la no. 515), prin care cer ca biserica să fie redată pe deantregul cultului, — să se trimită actele în original I. P. S. Mitropolit al Moldovei, cu rugămintea să binevoiască a satisface cererea în condițiile ce va socoti mai potrivite I. P. S. Sa.

Cu privire la adresa d-lui Constantin Runcescu, învățător pensionar din com. Stoenești, jud. Muscel (înreg. la no. 521), coroborată cu adresa Prefecturii de Muscel no. 5711 din 2 Sept. a. c., prin care solicită cuvenita autorizare ca fostul schit din localitate, zis al lui Negru-Vodă, să fie îngrijit de doi monahi dela schitul Peștera, jud. Dâmbovița, — să se aprobe, cu condiția că atât numiții cât și obștea moșnenilor reprezintați de d-l Runcescu să nu facă nici o lucrare de reparație sau înnoire la schit fără avizul Comisiunii și ca chiliile ce urmează a se face pentru locuința monahilor să se construiască după indicațiile Serviciului tehnic al monumentelor.

Cu privire la referatul d-lui Arhitect-șef al monumentelor (tem. no. 553), prin care propune — ca răspuns la cererea Sf. Mitropolii de a se face lucrările de reparație necesare la bis. Sf Gheorghe-nou din Capitală — să se întocmească un studiu al bisericii actuale și un proiect în vederea restaurării ei, — să se aprobe, urmând să se facă aceste lucrări în cursul iernii.

Cu privire la referatul d-lui Arhitect-șef al monumentelor (tem. no. 234) asupra lucrărilor de reparație făcute la biserica foastei mănăstiri Miera din inițiativa administratorului de plasă respectiv, — să se mulțumească acestuia pentru lucrările făcute, rugându-se a purta și în viitor aceiași grije bisericii.

Cu privire la referatul d-lui Arhitect-șef al monumentelor

https://biblioteca-digitala.ro

tem. no. 470) asupra lucrărilor necesare la biserica foastei mănăstiri Galata de lângă Iaşi, întru cât localul acestei mănăstiri e folosit de Ministerul de Războiu,—să se intervină pe lângă acest Minister a pune la dispoziţia comandantului închisorii militare dela Galata mijloacele necesare pentru efectuarea reparaţiei zidurilor împrejmuitoare şi a eşafodajului clopotelor.

Cu privire la referatul d-lui arhitect ajutor Gh. Lupu (înreg. la no. 555) asupra lucrărilor de restaurare plănuite la biserica Sf. Ştefan din Capitală,—să se aprobe planul şi devizul de restaurare întocmit de Serviciul tehnic al Comisiunii, înaintându-se celor de drept spre executare în anul viitor.

Cu privire la adresele Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei (înreg. la no. 454 şi 561), prin care atrage luarea aminte a Comisiunii asupra bisericii fostei mănăstiri Căscioarele, jud. Vlaşca, şi asupra bisericii din com. Râvof, jud. Prahova, — să se cerceteze aceste biserici de un delegat al Serviciului nostru tehnic.

Cu privire la cererea d-lui Inginer şef al jud. Neamţu (înreg. la no. 388) de a fi autorizat să facă săpături în preajma ruinei foastei biserici din Buciuleşti din acel judeţ,—să se întrebe mai întâiu ce urmăreşte d-sa cu aceste săpături.

Cu privire la lucrările dela biserica Sf. Nicolae Domnesc din Dorohoiu,—Comisiunea cere iar d-l Arhitect-şef al monumentelor dă lămuririle necesare.

In sfârşit se decide:

Să se roage Administraţia Casei Bisericei să intervină la Ministerul de Finanţe a se pune la dispoziţiunea Comisiunii încă 5000 lei ca fond de reparaţie şi întreţinere;

Să se trimită d-lui E. A. Pangrati o adresă prin care să fie rugat a lua parte la lucrările Comisiunii;

Să se studieze, după propunerea d-lui V. Pârvan, de către Serviciul tehnic al Comisiunii, chestiunea conservării cetăţilor medievale româneşti dela Neamţu, T.-Severin, Poenari, Dâmboviţa şi Heracleia (Ienisale).

Dr. C. I. Istrati, Nifon, D. Onciul, Gr. Cerkez, V. Pârvan, G. Murnu.

No. 9.

ŞEDINŢA DELA 6 NOEMVRIE.

(Inreg. la no. 668/19 Noemvrie.)

Preşedinte: I. G. Duca, ministrul Instrucţiunii şi al Cultelor.

Membri prezenţi: Dr. C. I. Istrati, Gr. Cerkez, V. Pârvan, G. Murnu, E. A. Pangrati şi G. Balş.

Secretar: R. Caracaş.

Citirea procesului verbal al şedinţei precedente se amână.

https://biblioteca-digitala.ro

Se ia în discuţie oferta făcută de d-l Al. C. Sathmary, pictor, (înreg. la no. 603,) pentru restaurarea tâmplei şi a mai multor icoane dela biserica mănăstirii Arnota, pentru suma totală de 16.000 lei, în termenul de circa 10 luni de zile.

Intru cât este o ofertă mai veche a d-lui Giov. Bonardi (înreg. la no. 331), d-l Ministru crede, dat fiind că această tâmplă e una din cele mai frumoase lucrări de artă din ţară, că cel mai bun lucru ar fi să se instituie o comisiune specială, care să-şi dea avizul asupra celor două procedee (al d-lui Bonardi şi al d-lui Sathmary), după care apoi lucrarea se va adjudeca asupra aceluia al cărui procedeu va fi găsit mai bun.

Discutându-se propunerea, se decide ca această comisie să fie compusă din d-nii: Gr. Cerkez, G. Balş şi E. A. Pangrati, fiind invitaţi a lua parte la ea şi d-nii: dr. C. I. Istrati şi Montandon, acesta din urmă ca entomolog, putând da sfaturi folositoare cu privire la *cari* (duşmanii lemnului).

In urmă se hotărăşte ca această comisiune să se întrunească chiar a doua zi, Sâmbătă, dimineaţa, la orele 11, şi să fie invitat de a da explicaţiunile necesare numai d-l Sathmary, întru cât Comisiunea cunoaşte procedeul d-lui Bonardi din expunerea ce d-sa i-a făcut cu altă ocazie.

Cu privire la referatul d-lui arhitect ajutor I. D. Trajanescu, prin care cere recepţionarea lucrărilor de reparaţie efectuate la biserica din Goleşti (înreg. la no. 643), se naşte o vie discuţie în sânul Comisiunii. D-l Pangrati e de părere că se aduce o jignire nemeritată personalului tehnic al Comisiunii, făcându-se recepţionarea lucrărilor — chiar şi a celor mai puţin însemnate, — de Arhitectul Casei Bisericii. D-sa cere ca procedeul acesta să fie schimbat. D-l Ministru şi alţi domni membri obiectează că nimeni nu s'a gândit să aducă cea mai mică jignire personalului tehnic al Comisiunii, dar că recepţionarea trebuie făcută şi conturile trebuiesc verificate. Obiceiul a fost ca pentru unele lucrări, aceasta să se facă de personalul Casei Bisericii. Dacă se găseşte că procedeul e rău, lucrul se poate schimba, făcându-se recepţionarea pentru toate lucrările de către membri ai Comisiunii chiar şi rămânând ca numai verificările de conturi să se facă de Casa Bisericii.

D-l Pangrati pune în urmă în discuţie alcătuirea însăşi a Comisiunii, care ar avea prea puţini tehniciani şi prea mulţi istorici. Obiecţiile d-sale în această privinţă sunt combătute de d-l Ministru şi de d-l V. Pârvan, cari arată necesitatea conlucrării armonioase în Comisiune a istoricilor, arheologilor şi tehnicianilor, cu deferenţă şi recunoaştere reciprocă a competinţei fiecărui membru în specialitatea sa. Totuşi d-l Pangrati, pe cuvânt că nu se ţine socoteală de părerile ce le exprimă, se arată hotărît a se retrage din sânul Comisiunii şi, cu toate insistenţele depuse, sfâr-

https://biblioteca-digitala.ro

şeşte prin a-şi prezenta demisiunea din calitatea de membru al Comisiunii.

Şedinţa se ridică la orele 12½, fixându-se cea următoare pentru Luni 16 Noemvrie, orele 10 dimineaţa.

Dr. C. I. Istrati, Gr. Cerkez, G. Balş, V. Pârvan, G. Murnu.

ANEXE.

A.

(Inreg. la no. 670/20 Noemvrie)

Potrivit hotărîrii Comisiunii Monumentelor Istorice, luată în şedinţa dela 6 Noemvrie, subsemnaţii, membri ai comisiunii pentru examinarea procedeului d-lui Al. C. Sathmary, pictor, pentru restaurarea tâmplei bisericii m-rii Arnota, întrunindu-ne astăzi 7 Noemvrie în localul Comisiunii Monumentelor, faţă fiind şi d-l preşedinte al acestei Comisiuni, şi luând cunoştinţă de procedeul d-lui Sathmary,—suntem de părere ca d-sa să prepare mai întâiu, după acest procedeu, câteva fragmente de tâmplă (puse la dispoziţie de d-l Conservator al Colecţiunilor Comisiunii), fixându-le pe eternit sau pe aramă. In urmă comisiunea se va pronunţa, dându-şi avizul său definitiv.

Dr. C. I. Istrati, Gr. Cerkez, G. Balş.

B.

(Inreg. la no. 671/20 Noemvrie)

Subsemnaţii, membri ai comisiunii pentru examinarea procedeului ce va fi întrebuinţat de d-l Al. C. Sathmary la restaurarea tâmplei bisericii m-rii Arnota, potrivit încheierii noastre precedente, întrunindu-ne, azi 16 Noemvrie 1915, din nou, în localul Comisiunii Monumentelor, spre a examina fragmentele de tâmplă consolidate şi icoana restaurată de d-l Sathmary, opinăm că procedeul întrebuinţat de d-sa pentru consolidarea tâmplelor şi restaurarea icoanelor este foarte bun, drept ce-l recomandăm aprobării onor. Minister. Aceasta cu atât mai mult, cu cât, după părerea d-lui Montandon, entomolog reputat, care a fost invitat spre consultare la şedinţa noastră, prin procedeul d-lui Sathmary se distrug total *carii* din lemn, aşă că acesta, supus îngrijirii, nu mai e ameninţat a fi distrus de stricătoarele insecte.

Ce priveşte restaurarea icoanelor, recomandăm ca lucrarea să se facă pe aramă, nu pe eternit.

Gr. Cerkez, G. Balş (cu rezerva de mai jos).

https://biblioteca-digitala.ro

Observ că d-l Montandon n'a afirmat categoric că prin procedeul d-lui Sathmary se distrug total carii, ci numai că aceştia, odată eşiţi din lemn, nu vor mai veni să-şi depună ouăle pe el.

G. Balş,

No. 10.

ŞEDINŢA DELA 16 NOEMVRIE.

(Inreg. la no. 723/20 Decemvrie).

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.
Membri prezenţi: P. S. Nifon, Gr. Cerkez, N. Iorga şi G. Balş.
Secretar: Al. Lăpédatu.

Se citesc procesele verbale ale şedinţelor precedente — dela 3 Octomvrie şi dela 6 Noemvrie—şi se aprobă.

Se ia apoi în desbatere cestiunile la ordinea zilei şi se decide:

Cu privire la cererea d-lui arhitect ajutor I. D. Trajanescu (înreg. la no. 643) pentru recepţia lucrărilor executate la biserica din Goleşti,—să se roage d-l inginer G. Balş, membru al Comisiunii, să binevoiască a face d-sa această recepţie.

Cu privire la cererea Administraţiei Casei Bisericii (înreg. la no. 602) pentru recepţia lucrărilor executate la Căldăruşani, — să se roage d-l arhitect Gr. Cerkez, membru al Comisiunii, să binevoiască a face d-sa această recepţie.

Cu privire la cererea d-lui arhitect ajutor I. D. Trajanescu (înreg. la no. 596) de a se delega o persoană competentă, care să facă recepţia lucrării de restaurare a picturii executată la biserica paraclisului episcopal din R.-Vâlcii, — să se delege în acest scop d-l Paul Popescu, pictor, bursier al Comisiunii.

Cu privire la adresa părintelui paroh al bisericii Domneşti din Târgovişte (înreg. la no. 47195 C. B.), prin care se aduce la cunoştinţă cum că un domn I. Popescu, pe baza unei autorizaţiuni dela 1908 (despre care Comisiunea nu are cunoştinţă) a început a face săpături la ruinele palatului domnesc din localitate,—să se roage d-l D. Onciul, membru al Comisiunii, ca împreună cu d-l Virg. Drăghiceanu, conservator al Colecţiilor, să binevoiască a face o anchetă la faţa locului, cercetând cine a dat autorizaţiunea de săpături acelui domn, cum şi ce fel de săpături a întreprins el, întru cât, fiind vorba de un abuz şi de stricăciuni, urmează să se aplice rigorile legii.

Cu privire la adresa d-lui Inginer şef al jud. Neamţ (înreg. la no. 608), prin care dă lămuriri asupra modului cum înţelege a executa săpăturile la ruina bisericii din Buciuleşti, jud Neamţ, — să i se dea autorizaţie a face aceste săpături, urmând a fi asistat de d-l diriginte al şcolii din localitate şi a raporta

https://biblioteca-digitala.ro

împreună Comisiunii despre rezultatele lor, trimiţând la Muzeul Naţional eventualele obiecte antice descoperite.

Cu privire la adresa Prefecturii de Muscel (înreg. la no. 649), prin care se pune la îndoială bunăcredinţa unei persoane care a oferit serviciile sale Comisiunii pentru îngrijirea schitului zis al lui Negru-Vodă din Stoeneşti,—să se ceară Prefecturii a preciza întru cât acest domn „nu inspiră încrederea" ce i s'a acordat.

Cu privire la cererile primite în timpul din urmă pentru reparaţii urgente de acoperişuri la biserica bolniţei dela Brâncoveni (înreg. la no. 658), la biserica foastei m-ri Caşin (înreg. la no. 661), la biserica Sf. Ioan Botezătorul din Vasluiu (înreg. la no. 646) şi la biserica Obedeanu din Craiova (înreg. la no. 659 şi 660), — să se înainteze d-lui Arhitect-şef al monumentelor, cu rugămintea de a dispune să se execute de urgenţă reparaţiile cerute, întru cât ele sunt strict necesare, spre a nu ploua în lăuntrul bisericilor.

Cu privire la devizele înaintate de d-l arhitect ajutor I. D. Trajanescu pentru reparaţiile necesare la biserica dela Văcăreşti (înreg. la no. 610) şi la biserica Antim din Capitală (înreg. la no. 557), — să se aprobe, urmând a se executa din lucrările propuse numai acele strict necesare, întru cât lipsesc fondurile pentru executarea lor în întregime.

Cu privire la adresa părintelui paroh al bisericii din Bucovăţ-Dolj (înreg. la no. 51386 C. B.), prin care aduce la cunoştinţă că la acea biserică s'au executat în toamnă numai lucrările strict necesare, celelalte rămânând a fi executate la primăvară, — să se răspundă că s'a luat act.

Cu privire la adresa d-lui Şt. Ciuceanu, corespondent al Comisiunii în jud. Dolj (înreg. la no. 642), prin care înaintează inscripţia unui clopot dela biserica Obedeanu din Craiova, turnat la Belgrad în 1812 şi dăruit bisericii de Caragheorghe, voivodul Sârbilor, — să se dea, potrivit dorinţii d-lui Ciuceanu, d-lui N. Iorga, cu rugămintea de a studia şi publica inscripţia în Buletinul Comisiunii.

Cu privire la cestiunea conservării monumentelor, d-l N. Iorga propune şi Comisiunea aprobă să se redacteze şi tipărească o serie de instrucţiuni, cari să se trimită celor însărcinaţi cu grija monumentelor.

D-l G. Balş crede chiar că ar fi bine ca cestiunea conservării monumentelor să fie introdusă în programele şcolare, în legătură cu studiul istoriei naţionale sau al istoriei artelor.

In urmă d-l N. Iorga face următoarele propuneri:

Să se roage Administraţia Casei Bisericii a tipări pe spesele sale:

a) Colecţia de inscripţii a părintelui C. Bobulescu dela Iaşi, care cuprinde o sumă de inedite;

https://biblioteca-digitala.ro

b) O nouă ediţie a memoriului mitropolitului Neofit cu privire la bisericile şi mănăstirile ţării, care memoriu cuprinde multe inscripţii şi date pierdute azi;

c) Să se caute a se obţine dela familia lui Al. Odobescu ineditele acestuia, cari cuprind mare parte din scrierile şi studiile răposatului arheolog asupra bisericilor şi mănăstirilor ţării;

d) Să se aducă la Bucureşti două pietre cu inscripţii ce se găsesc la Piua Petrii, una pe locul unde a fost odinioară Oraşul de Floci, alta încastrată în zidul pridvorului bisericii din sat.

Tuspatru propunerile se primesc — în ce priveşte a doua, cu rugămintea ca d-l Dr. C. Istrati să intervină personal pe lângă familia Odobescu în sensul dorinţei exprimate de d-l N. Iorga.

In sfârşit, d-l Preşedinte cere să se facă recepţia lucrărilor dela Popești-Vlaşca şi să se întrebe P. S. Episcop al Râmnicului dacă s'a înapoiat locurilor de origine clopotele ce fuseseră aduse la Episcopie, aşà după cum Comisiunea a rugat să se facă.

Dr. C. I. Istrati, Nifon, Gr. Cerkez, N. Iorga, G. Balş.

No. 11.

ŞEDINŢA DELA 19 DECEMVRIE.

(Inreg. la no. 107/18 Fevruarie 1916),

Preşedinte: Dr. C. I. Istrati.

Membri prezenţi: D. Onciul, Gr. Cerkez, N. Iorga, G. Balş, V. Pârvan şi G. Murnu.

Secretar: Al Lăpĕdatu.

Se citeşte procesul-verbal al şedinţei precedente şi se aprobă.

Se ia apoi în desbatere cestiunile la ordinea zilei şi se recomandă:

Cu privire la raportul d-lui D. Onciul asupra cercetării ce a făcut, din însărcinarea Comisiunii, la Târgovişte, în cestiunea săpăturilor întreprinse, fără autorizare legală, la ruinele Curţii Domneşti,— să se mulţumească d-lui D. Onciul pentru cercetarea făcută şi să se aprobe măsurile ce d-sa recomandă asupra altor monumente din localitate şi anume: *a*) biserica Stelea: repararea urgentă a acoperişului, ridicarea pietrelor cu inscripţii aşezate ca pardoseală în pridvor şi înlocuirea lor cu lespezi de piatră simplă, acoperirea pietrelor mormântale din lăuntrul bisericii, pentru a nu mai fi călcate şi deteriorate şi aducerea la muzeul nostru a discului de argint ce se găseşte la această biserică, dăruit de Doamna Stanca, soţia lui Mihai Viteazul (1600), făcându-se pentru biserică o reproducere galvano-plastică; *b*) ruina bisericii Sf. Impăraţi: construirea unui acoperiş simplu de lemn

https://biblioteca-digitala.ro

pentru, conservarea frescurilor cari se mai găsesc pe pereţi; *c*) la biserica fostei mânăstiri Dealul: repararea urgentă a invelitoarei deasupra cupolei, spre a nu se mai prelinge apa în biserică, stricând zidirea şi pictura.

Cu privire la cererea d-lui dr. C. I. Istrati de a se face reparaţiile necesare la acoperişul bisericilor Bărboiu şi Sf. Ioan Zlatoust din Iaşi şi de a se continua lucrările de restaurare întrerupte la biserica Golia din aceiaşi localitate, — reparaţiile, întrucât sunt absolut necesare, să se facă de Serviciul tehnic al monumentelor din suma ce mai are la dispoziţie din fondul de reparaţii, iar pentru continuarea lucrărilor dela Golia să se solicite d-lui Ministru fondurile necesare.

Cu privire la adresele epitropiei bisericii Adormirea Maicii Domnului din Filipeştii de Târg (înreg. la no. 692 şi 699), prin care se cere autorizarea pentru completarea grilajului de împrejmuire al bisericii din suma de lei 1500, pusă la dispoziţia epitropiei de Administraţia Casei Bisericii, — să se aprobe.

Cu privire la adresa aceleiaşi epitropii (înreg. la no. 700), prin care se cere autorizarea pentru dărâmarea unei vechi construcţii din curtea acelei biserici, — Comisiunea roagă pe d. Cerkez şi Balş să binevoiască a cerceta acea construcţie şi, fiind cazul, să acorde autorizaţia cuvenită.

Cu privire la adresa d-lui diriginte al şcoalei din comuna Urdarii-de-jos-Strâmba, jud. Gorj (înreg. la no. 694), prin care se cere autorizare a se extrage cărămidă din zidul de împrejmuire, azi în ruină, al fostului schit Strâmba, pentru construcţia noului local de şcoală din numita comună, — să se însărcineze d-l Virg. Drăghiceanu a cerceta la faţa locului dacă autorizaţia cerută poate fi acordată.

Cu privire la adresa P. S. Episcop al Râmnicului (înreg. la no. 684), prin care se arată că s'a ridicat şi pus la adăpost lemnăria vechei biserici filiale cu hramul Sf. Nicolae din com. Groşera, jud. Gorj, — să se întrebe, mai întâiu, de ce fel de lemnărie e vorba: de mobilierul bisericii sau de lemnele de construcţie ale ei?

Cu privire la adresa Administraţiei Casei Bisericii (înreg. la no. 696), prin care se comunică Comisiunii răspunsul P. Sf. Episcop al Râmnicului (înreg. la no. 55947 C. B.) asupra cererii ce i s'a făcut de a se trimite locurilor de provenienţă vechile clopote aduse la Episcopie, — să se roage Adm. Casei Bisericii a interveni din nou pe lângă P. Sf. Episcop, pentru aducerea la îndeplinire a cererii Comisiunii, întrucât un muzeu regional, ca cel proiectat a se înfiinţa la Episcopie, nu poate avea de scop decât adunarea şi conservarea acelor obiecte istorice cari nu mai pot fi păstrate la locurile lor. De altfel asupra acestor muzee regionale Comisiunea va solicita în curând Mini-

https://biblioteca-digitala.ro

terului aprobarea unui regulament de funcţionare, întocmit de d-l Director al Muzeului Naţional.

Cu privire la adresa epitropiei bisericii fostei mănăstiri Comana (înreg. la no. 718), prin care cere aprobarea sumei cheltuită cu repararea acoperişului turlei bisericii din excedentul budgetar al bisericii, — să se aprobe.

Cu privire la adresa d-lui Director al Muzeului Naţional (înreg. la no. 698), Comisiunea aprobă ca autorizaţia cerută de d-l Şt. Ciuceanu, profesor şi corespondent al Comisiunii pentru jud. Dolj, de a întreprinde săpături arheologice preistorice, să se acorde cu condiţia ca aceste săpături să se facă împreună cu d. dr. I Andrieşescu, specialist în arheologia preistorică şi conducător al secţiei preistorice dela Muzeul Naţional.

Cu privire la referatul d-lui V. Drăghiceanu prin care se arată sporul pe anul 1915 al Colecţiunilor Comisiunii, — să se publice acest referat în Anuarul Comisiunii.

Cu privire la cererea părintelui Constantin Bobulescu din Iaşi (înreg. la no. 677), prin care solicită publicaţiile Comisiunii, ca unul ce se ocupă cu studiul trecutului monumentelor noastre, adunând material documentar şi epigrafic,—să se satisfacă, dându-i-se publicaţiile disponibile.

Cu privire la cererea părintelui V. Damian (înreg. la no. 680), ca, în afară de suma de lei 4.000 ce mai are a primi, în baza contractului, pentru restaurarea picturii dela Stravropoleos, să i se aprobe suma de lei 4.600 cheltueli suplementare, — să se examineze chestiunea de comisiunea numită pentru cercetarea lucrării părintelui Damian şi indicarea pictorului care urmează să termine această lucrare, comisiune compusă din d-nii Gr. Cerkez, N. Ghika şi D. Norocea.

Cu privire la manuscrisele de lucrări arheologice ale răposatului Al. Odobescu, d-l dr. C. I. Istrati, care a fost rugat să intervină în numele Comisiunii la familie pentru obţinerea lor spre publicare, spune că în vacanţa de Crăciun va vizita pe d-na Odobescu în acest scop.

Cu privire la vechile inscripţii dela Trei-Ierarhi şi Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi, d-l G. Balş arată că, deşi d-sa a recomandat şi a dat ordin ca să fie adăpostite în Biserica Sf. Gheorghe din curtea Mitropoliei, azi ele se găsesc tot la biserica Trei-Ierarhi. Tot aşa e cazul pietrelor cu inscripţii din curtea bisericii Golia, cari trebuiau să fie aşezate în pridvorul bisericii. D-sa cere să se execute ordinele Comisiunii în privinţa acestor pietre.

Asupra pietrelor dela Trei-Ierarhi şi Sf. Nicolae Domnesc, d-l P. Gârboviceanu, administratorul Casei Bisericii, care e de faţă, comunică că a luat măsuri să se facă de către d-l A. Lardel, Gh. Lupu şi V. Drăghiceanu un inventar al tuturor obiectelor

https://biblioteca-digitala.ro

rămase dela restaurarea acestor două biserici şi aflate pe şantierul dela Trei-Ierarhi şi că, cu această ocazie, obiectele ce vor trebui conservate se vor depune la biserica Sf. Gheorghe din curtea Mitropoliei.

In fine Comisiunea însărcinează biuroul ei şi serviciul tehnic cu redactarea instrucţiunilor privitoare la conservarea monumentelor, instrucţiuni ce sunt a se trimite, spre afişare, personalului îngrijitor al monumentelor.

Dr. C. I. Istrati, Gr. Cerkez, N. Iorga, G. Balş, V. Pârvan, G. Murnu.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

IV.

LUCRĂRI DE RESTAURARE ȘI CONSERVARE.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

MEMORII CU PRIVIRE LA LUCRĂRILE DE RESTAURĂRI, REPARAŢIUNI ŞI INTREŢINERI ŞI CU PRIVIRE LA STUDIILE FĂCUTE DE SERVICIUL DE ARHITECTURĂ AL MONUMENTELOR ISTORICE IN 1915.

MEMORIUL D-LUI ARHITECT-ŞEF N. GHIKA—BUDEŞTI.

I. Lucrări de restaurare:

1) *La biserica cu Sfinţi* din Capitală. S'a făcut, sub direcţiunea d-lui Gr. Cerkez, membru în Comisiune, subzidirea întregei biserici şi izolarea zidăriei contra umezelei printr'un strat de asfalt. In acest mod s'a asigurat biserica în contra ruinei care începuse a o ameninţă. S'au ţesut apoi crăpăturile din ziduri, întărindu-se cu fier. In urmă s'a refăcut trotuarul din jurul bisericii. Lucrările au costat lei 12.900,04.

2) *La biserica Stavropoleos* din Capitală. S'a urmat cu restaurarea picturei interioare, care, către sfârşitul anului, s'a oprit, din cauza moarţii pictorului, părintele Damian.

3) *La biserica Domnească din Curtea-de-Argeş* S'a continuat de către pictorul Norocea, sub direcţiunea d-lui arhitect Gr. Cerkez, restaurarea picturei interioare.

4) *La Biserica Sf. Gheorghe din Botoşani*. S'a terminat clopotniţa începută, executându-se partea superioară a zidăriilor şi acoperindu-se cu ţiglă. S'au completat apoi toate lucrările şi s'au aşezat clopotele la locul lor.

S'a terminat împrejmuirea locului bisericii, după alinierea dată de primărie şi conform cu proectul: soclu şi stâlpi de piatră cu panouri de lemn între ele.

Lucrările acestea sunt terminate, afară de uşa veche a bisericii, care e îmbrăcată cu fier şi trebueşte adaptată la chenarul de piatră al uşei, care şi el trebuia completat. Această lucrare, neînsemnată în aparenţă, prezintă dificultăţi: uşa e foarte grea şi în localitate nu am găsit specialistul care ar putea să o lucreze, iară execuţia lucrului de piatră cioplită, necesar la chenarul uşei, cere iarăşi un bun lucrător pietrar şi un conducător priceput, pe cari nu-i avem la dispoziţie. Pe de altă parte lucrările executate, întrecând sumele disponibile, a trebuit, şi din această cauză, a se amâna execuţia acestei lucrări de terminare. Suma disponibilă a fost de lei 33.411,74, iar valoarea lucrărilor executate este de lei 38.821,12.

https://biblioteca-digitala.ro

5) *La Biserica Albă din Baia.* S'au făcut ultimele lucrări în vederea sfinţirei acestei biserici, aşezându-se poarta bisericii şi a clopotniţii, inscripţia cea nouă, policandrul şi diferitele obiecte ale cultului. Aceste ultime lucrări au costat lei 6.460.

6) *La Mitropolia din Târgovişte.* S'a urmat cu execuţia grilajului comandat la Casa Weigl; acest grilaj este în parte aşezat din anul trecut; cealaltă parte s'a terminat în acest an şi se află depozitată în fabrica Weigl, conform procesului verbal din 14 Dec. 1915, înaintat la Casa Bisericii cu raportul înregistrat la no. 58.935/915. Pentru terminarea lucrării mai e necesară suma de 12.000 lei, căci în acest an nu a fost decât un rest de 1.425,60 lei, care s'a plătit Casei Weigl.

7) *La biserica Sf. Ion din Vasluiu* nu s'au putut continua lucrările, nefiind suficientă suma rămasă disponibilă; cu restul de bani ce am avut la dispoziţie, s'a aprovizionat, din anul trecut, olanele necesare pentru învelitoare şi s'a făcut o magazie în curte, pentru adăpostirea acestor olane; s'a comandat apoi la fabrica Vasiliu din Botoşani discurile smălţuite necesare pentru restaurare.

II. Lucrări de conservare.

8) *La biserica Domnească (Sf. Nicolae) din Dorohoiu.* S'a dărămat toată zidăria banchetei ce înconjura biserica, s'a scos tot pământul de umplutură al banchetei precum şi acel din interiorul bisericii, care era umezit. S'a lăsat apoi biserica deschisă în tot timpul lunei Iulie, spre a se usca la căldurile mari, căci se umezise, fiindcă apa de ploaie se infiltrase la temelia zidurilor, din cauză că bancheta dimprejurul bisericii, fiind defectuoasă, opria apa de ploaie, în loc ca să ajute la îndepărtarea şi ferirea zidurilor de umezeală.

S'au străpuns zidurile bisericii în opt puncte, pentru a se aşeza ventilaţii, cari să permită circulaţia aerului sub pardoseală, astfel ca să împedice de aci înainte a se încuiba umezeala în ea.

Pardoseala bisericii s'a aşezat peste bolţi de beton turnate în cofrage, având un spaţiu liber pe dedesubt.

In urmă s'a refăcut bancheta de jur împrejurul bisericii din piatră şi beton de ciment acoperit cu lespezi de piatră.

Suma aprobată pentru această lucrare a fost de lei 9.184,70, iar situaţia lucrărilor executate este de lei 10.277,41; diferenţa provine dintr'o modificare ce a trebuit a se face la bolţile de sub pardoseală, cari erau prevăzute a se face din cărămizi între grinzi de fier şi cari, din cauza lipsei acestui din urmă material, au trebuit a se face din beton de ciment.

9) *La biserica Episcopală din Roman.* S'a făcut reparaţia acoperişului, a tencuielelor exterioare, cari s'au ras şi reparat; s'au reparat jghiaburile şi burlanele; s'a reparat soclul şi s'a refăcut

https://biblioteca-digitala.ro

cu totul trotuarul de jur împrejurul bisericii; s'a văruit toată biserica în exterior, etc. Lucrările au costat lei 6.708,75.

In sfârşit s'au mai făcut studii şi devize pentru diferite lucrări: la biserica din Micşuneştii mari, din judeţul Ilfov, la biserica Enei din Capitală, la clopotniţa bisericii Galata din Iaşi, etc., etc. Aceste lucrări nu s'au executat.

Arhitect-şef, *N. Ghica.*

https://biblioteca-digitala.ro

MEMORIUL D-LUI ARHITECT-AJUTOR GH. GH. LUPU.

I. LUCRĂRI DE RESTAURARE.

1) *La m-rea Cetăţuia-Iaşi.* Fond 5.000 lei.

S'a executat întărirea malului nord-estic din spre oraş, prin depozitarea pământului provenit din diferite nivelări, atât din incintă cât şi din exteriorul m-rii. S'au dat pante de scurgeri terenului de din dosul locuinţei domneşti, pavându-se curtea lângă zidul împrejmuitor cu piatră brută, pentru a se îndrepta astfel infiltraţia apelor de ploaie la baza lui.

S'a început amenajarea pirgului (bastionului) dinspre oraş, în vederea unei staţiuni meteorologice, ce urmează a se instala acolo, făcându-se următoarele lucrări în acest scop: s'a rezidit partea de deasupra ferestrelor în piatră brută, s'a făcut o terasă deasupra camerei dela etaj, cu traverse de fier şi boltişoare de cărămidă, s'a pus deasupra un strat de beton de ciment, s'au dat pantele necesare de scurgere, rămânând a se mai pune un strat de asfalt pe deasupra în campania anului viitor. S'a executat o scară în lemn de stejar, în formă de spirală, ce leagă camera dela etaj cu terasa, închisă într'un turn cilindric de cărămidă, ce s'a construit în exterior, în partea de vest, între zidul pirgului şi zidul împrejmuitor al mănăstirii. S'a făcut şarpanta turnului scărei, învelindu-se cu carton gudronat pe astereală. S'a început şi punerea olanelor deasupra, dar din cauza timpului înaintat s'a oprit lucrarea.

2) *La biserica Curtea Veche din Bucureşti.* Fond disponibil: lei 20.000. Devizul aprobat: lei 20.803.35. Situaţia lucrărilor: lei 28.642,50.

S'a întărit şi completat schela.

S'a dărâmat turla bisericii până la tamburul pătrat, cât s'a găsit executată din material nou şi de proastă calitate.

S'a întărit tamburul prin legături puternice de fer precum şi prin o zidărie de beton armat, care să descarce greutatea turlei pe cele patru puncte de colţ.

S'a rezidit turla conform proiectului de restaurare, studiat în stilul faţadei vechi dela corpul principal, găsit sub tencuială (rânduri de cărămidă aparentă alternând cu rânduri de tencuială).

Cărămida întrebuinţată s'a comandat special, în dimensiunile celei vechi.

https://biblioteca-digitala.ro

Cornişa s'a făcut din o serie de arcuri dinţate deasupra ferestrelor, consolidându-se către interior printr'un colac puternic de beton armat, ce se leagă şi cu bolta cupolei, executată din acelaşi material.

S'a tencuit interiorul turlei, refăcându-se şi profilul dela bază ce era deteriorat.

S'au aşezat ferestrele de fer cu geamuri catedrale de culoare gălbuie, prevăzute cu ventilaţie la partea superioară.

Invelitoarea s'a făcut de aramă, pe şarpantă de lemn, în care s'a fixat şi crucea de fer cu baza de aramă.

II. LUCRĂRI DE INTREŢINERE.

1) *La biserica Trei Ierarhi din Iaşi.*

S'a făcut o reparaţie radicală a caloriferului de către fabrica „Biruinţa" din Iaşi, pe baza unei oferte în suma de lei 2.093, aprobată de Adm. Casei Bisericii, cu care ocazie s'a turnat câteva piese din nou, cele vechi ne mai putând funcţiona în starea în care se găseau.

2) *La biserica din Cornul de sus-Prahova.* Fondul Epitropiei: 4.391 lei.

S'a refăcut învelitoarea de şindrilă, întărindu-se mai întâiu şarpanta, prin interpunerea de căpriori noi între cei vechi, schimbându-se dintre aceştia cei ce s'au găsit putrezi.

S'au schimbat toate scândurile la turlă, căci erau putrede, făcându-se şi cele patru ferăstrui ale ei din nou.

S'a preparat tot materialul pentru uşi, ferestre şi străni, lăsându-se în tot timpul ernei nelucrat, spre a se usca.

Urmează a se mai executa, pentru completarea reparaţiunilor aprobate, tencueli exterioare şi interioare, tâmplăria, precum şi facerea unui caldarâm în jurul bisericii, lucrări ce se vor începe imediat ce timpul va permite.

3) *La biserica din Bogdana-Bacău.*

S'a autorizat de Adm. Casei Bisericii ca părintele stareţ al mânăstirii să refacă învelitoarea bisericii cu şindrilă, păstrându-se exact forma existentă a acoperişului, întărindu-se şi şarpanta unde este putredă.

Materialul lemnos s'a furnizat din copacii mănăstirii.

III. STUDII.

1) *Biserica Sf. Stefan din Bucureşti.* Fondul epitropiei.

S'a studiat proiectul de restaurare, după ce s'a făcut releveul bisericii.

S'a întocmit un deviz general de toate lucrările ce urmează a se face cu ocazia restaurării.

https://biblioteca-digitala.ro

In urmă s'a înaintat epitropiei respective atât proiectul de restaurare cât şi devizul aprobat de Comisiune, în valoare de lei 65.000, putându-se astfel în primăvară să se înceapă restaurarea.

2) *La m-rea Bisericani-Neamț.*

S'a întocmit un deviz în valoare de lei 9.200, pentru refacerea învelitoarei de şindrilă, a straşinei precum şi întărirea şarpantei, scoţându-se şi înlocuindu-se lemnăria putredă.

Parte din materialul necesar pentru această reparațiune şi anume: 50.000 şindrilă, 10 mc. scânduri normale de lățuit şi 5 mc. scânduri geluite de 400/0.25/0.02, ni-l va pune gratuit la dispoziție Adm. Domeniului Coroanei, conform adresei 5.373/915 înreg. la Casa Bisericii sub no. 50.688/915.

Din cauza timpului înaintat urmează ca la primăvară să se studieze chestiunea mai de aproape, spre a se vedea exact ce material ne-ar mai trebui şi cât ne va costa manopera acestei lucrări.

Arhitect-ajutor, *Gh. Gh. Lupu.*

https://biblioteca-digitala.ro

MEMORIUL D-LUI ARHITECT-AJUTOR J. D. TRAJANESCU.

I. LA BISERICA GOLEŞTI.

Fond propriu.

Fond aprobat pe baza proiectului de lei	20.000,—
Lucrări executate în 1915 în sumă „	11.353,74
Fond disponibil „	8.646,26

Cu suma de lei 11.353,74 şi cu suma acordată în 1914 de lei 500, în total 11.853,74 lei, s'au executat următoarele lucrări:

1. Şarpanta acoperişului, din nou, cu lemn de brad, cuprins desfacerea acoperişului vechiu şi refacerea conform proiectului.

2. Acoperişul cu şiţă pe laţuri de 3/5, aşezate pe patru rânduri, iar la poale pe şase, cuprins vopsitul cu carbolineum.

3. Streaşina orizontală din lemn de brad, cuprins consolele şi cosoroaba aparentă, făţuitul scândurilor, scândura profilată de la margine şi vopsitul cu „brun de Cassel" şi uleiu.

4. Crucile de reparat, vopsit, aurit şi fixat pe papi de stejar.

5. Reparaţia cornişei de cărămidă lucrată cu dinţi, la fel cu cea veche.

6. S'au făcut două coşuri de zidărie pentru sobele din biserică şi altar.

7. S'au făcut din nou ferestrele de stejar, cuprins geamuri, ferărie, păstrându-se dimensiunile celor vechi.

8. S'a zidit în pod, de jur împrejur, de la nivelul streaşinei până între căpriori.

9. S'au aprovizionat materiale pentru continuarea lucrărilor în anul viitor, anume: 20 discuri de teracotă la fel cu cele vechi, 16 mc. piatră de bolovani pentru trotuar, 2 mc. var alb stins, 65 scânduri de schelă, 17 grinzi rotunde de tufan, 2 de brad, 5 capre mari şi 2 mici.

II. LA M-REA HUREZI.

Fond aprobat de lei 2.804,60

Cu această sumă s'au executat următoarele lucrări:

1. S'a reparat acoperişul de olane de deasupra stăreţiei, aşe-

https://biblioteca-digitala.ro

zându-se peste astereală un strat izolator de carton asfaltat, şi înlocuindu-se olanele stricate cu altele bune.

2. S'a reparat acoperişul de olane de deasupra calcanului, înlocuindu-se olanele stricate.

3. S'a desfăcut schela din jurul turlelor la biserică, instalată de trei ani, pentru facerea acoperişului la turle şi biserică şi care începuse să putrezească, cauzând stricăciuni acoperişului actual.

4. S'a reparat acoperişul de plumb al cupolelor şi bazelor pătrate dela turle cu petice de tablă de cositor, iar la acoperişul bisericii s'au chituit încheieturile şi s'au astupat găurile cu plăci de cositor.

5. S'au aşezat şapte geamuri la turla mare.

6. S'a refăcut burlanul de fer dela sobă pe lungime de 11,20. m.

7. S'au desfundat sgheaburile din jurul streaşinei pe lungime de 45 m.

8. S'a reparat acoperişul de olane pe lângă luminătoarele de la podul palatului.

9. S'a reparat acoperişul de şindrilă de la balconul stăreţiei.

10. S'a reparat acoperişul de tablă de la grajdul şi şoproanele stăreţiei.

III. LA BISERICA BRÂNCOVENI.

Fond disponibil din anul 1914, lei	400,—
Fond acordat anul acesta, lei	1.278,—
Total . . .	1.678,—

1. Cu această sumă s'a făcut din nou o uşe de stejar sculptată, în stil brâncovenesc şi s'a aşezat în locul celei existente, de fier.

IV. LA BISERICA ARNOTA.

Fond aprobat lei 889,95

1. Cu această sumă s'a reparat acoperişul de plumb la turle şi corpul bisericii, întrebuinţându-se 410 kg. tablă de plumb.

V. LA CRUCEA LUI PAPA POSTELNICUL DIN PIAŢA MITROPOLIEI BUCUREŞTI.

Fond aprobat de lei 760

1. Cu această sumă s'a făcut un grilaj de fer de 0.80 m. înălţime, fixat în 4 stâlpi de piatră, potrivit proiectului aprobat de Comisiune.

https://biblioteca-digitala.ro

VI. LA BISERICA MAMU—Vâlcea.

Fond donat de Maica Epifania Teodorescu, superioara m-rii Hurezi, în sumă de lei 2.000, drept evlavie pentru sf. locaş unde cuvioşia sa şi-a făcut ucenicia monahală.

1. Cu acest fond s'a terminat toate lucrările interioare ale bisericii, spre a se putea redeschide şi reda cultului, biserica fiind închisă încă din anul 1910, în care interval s'au executat lucrările de restaurare şi zugrăveală.

Cu suma de 2.000 lei s'a făcut pardoseala de duşumele de 4 c.m. pe grinzi de tufan, s'a curăţit şi reparat tâmpla, consolidându-se şi aşezându-se icoanele la locul lor, s'a reparat policandrul, sfeşnicele, mesele, tetrapodul, iconostasul, strănile publice, strana domnească, arhierească, sfeşnicele împărăteşti şi s'a îmbrăcat biserica cu odăjdiile dăruite tot de maica stariţă.

VII. LA PARACLISUL EPISCOPIEI R. VÂLCEA.

Fond aprobat, lei . . . . 1.000,—

1. Cu această sumă s'a restaurat zugrăveala turlei şi bazei pătrate cu vopsele în „tempera" de către pictorul A. Covaci, pe baza proiectului aprobat de Comisiune, şi pe motivele vechi descoperite sub stratul de zugrăveală existent, care s'a ras, spre a se pune în evidenţă vechea zugrăveală.

In această campanie de lucru s'au făcut cercetări şi studii pentru următoarele biserici:

1.	Deviz pentru	m-rea Govora	lei	5.000,—
2.	„ „	schitul Cetăţuia (R.-Vâlcea) .	„	4.500,—
3.	„ „	m-rea Polovraci	„	14.417,50
4.	„ „	bis. din Bălteni	„	5.000,—
5.	„ „	bis. m-rii Văcăreşti	„	1.900,—
6.	„ „	bis. Antim din Capitală . .	„	350,—
7.	„ „	bis. din Brădeşti	„	16.000,—
8.	„ „	clopotniţa bis. din Negoeşti . . .		(în studiu)
9.	„ „	biserica din Peştera-Bistriţa . .		(în studiu)

Arhitect-ajutor, *Ion D. Trajanescu.*

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

V.

RAPOARTE ȘI CERCETĂRI.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Dela membrii Comisiunii.

CERCETARE CU PRIVIRE LA SĂPĂTURILE INTREPRINSE FĂRĂ AUTORIZARE DE CĂTRE UN PARTICULAR LA RUINELE CURŢII DOMNEŞTI DIN TÂRGOVIŞTE.

Domnilor Colegi,

In urma însărcinării ce mi-aţi dat, am fost, în ziua de 10 c., împreună cu d-l V. Drăghiceanu, la Târgovişte, spre a face cercetările cerute cu privire la săpăturile făcute de un particular la ruinele Curţii Domneşti.

Am constatat că aceste săpături s'au făcut, în măsură neînsemnată şi fără a face vre-o stricăciune la zidurile ruinelor, de către un domn Ion Popescu, acum domiciliat în Bucureşti, care aveà o autorizaţie pentru aceasta dela Ministerul Cultelor şi Instrucţiunei.

D-l Prefect mi-a arătat în original adresa primită dela acest Minister cu No. 3771/B din 23 Ianuarie 1908, semnată p. Ministru de d-l Constantin G. Ionescu, iar p. Director de defunctul Lascăr, prin care se făceà cunoscut Prefectului că „Ministerul a acordat d-lui Ioan Popescu din Târgovişte autorizaţia de a face săpături într'o subterană a ruinelor vechiului palat în curtea Bisericii Domneşti, spre a descoperì o comoară ce bănueşte că s'ar aflà acolo".

Am făcut cunoscut d-lui Prefect că această autorizare s'a dat fără avizul Comisiunii Monumentelor Istorice, ceeace nu mai e în conformitate cu legea actuală pentru conservarea monumentelor istorice şi că, prin urmare, nu se poate permite numitului domn de a continuà săpăturile, fără o nouă autorizare conform legii. De altminterea săpăturile au fost oprite imediat după intervenirea ce s'a făcut în urma înştiinţării primite.

Cu această ocazie, am vizitat şi celelalte monumente istorice din localitate, cum şi mănăstirea Dealul.

La biserica Stelea am aflat crucea cupolei răsturnată, atârnând în jos, şi o parte din învelitoare desfăcută, în urma unei vijelii. Sunt de părere că reparaţiunea acestei stricăciuni trebue făcută de urgenţă, spre a ferì biserica şi de alte deteriorări ce

https://biblioteca-digitala.ro

ar urmà din această împrejurare. La intrarea bisericii am aflat două pietre cu inscripţiuni, una încă binişor conservată, cari au fost puse, în timpul din urmă, ca lespezi în pridvor şi sunt călcate de toţi trecătorii. E necesar că aceste pietre să fie ridicate de urgenţă, spre a se păstrà după cuviinţă, şi să fie înlocuite cu lespezi.

De asemenea în interiorul bisericii sunt pietre cu inscripţiuni expuse a fi călcate în picioare, cari ar trebuì să fie acoperite spre a le ferì de deteriorare. Un vizitator strein, care în timpul din urmă, cum mi s'a spus acolo, a fost la această biserică, admirându-i arhitectura şi pictura, a fost negreşit rău impresionat de îngrijirea ce se dă la noi pietrelor cu asemenea inscripţiuni vechi.

Un alt monument istoric ce reclamă măsuri urgente pentru conservarea lui sunt ruinele bisericii Sfinţii Impăraţi, în care s'au mai păstrat picturi murale cu portrete domneşti. Păreţii fiind cu desăvârşire descoperiţi, aceste picturi urmează să fie deteriorate din ce în ce tot mai mult. Dacă s'ar face un simplu acoperiş de lemn, pe stâlpi aşezaţi pe dinafară în preajma păreţilor, s'ar înlăturà acest inconvenient, cu puţină cheltuială.

La mănăstirea Dealul am aflat un defect la învelitoarea cupolei, așà încât se prelinge ploaia, ceeace poate deteriorà şi zidul și piatra. Sunt de părere că trebuie făcută o cercetare minuţioasă din partea serviciului technic, spre a se luà de urgenţă măsurile cuvenite pentru buna conservare a acestui monument istoric atât de însemnat.

In sfârşit, mai am a vă face cunoscut că în biserica Stelea am aflat un disc de argint dela Stanca Doamna, soţia lui Mihai Viteazul, din anul 7108 (1600), cu inscripţie slovenească, în care se spune că discul a fost făcut de Stanca Doamna „în zilele fiului său Nicolae Voevod". Inscripţia e importantă prin faptul că în acel an, când Mihai Viteazul se aflà în Ardeal, fiul său Nicolae este arătat ca Domn al Ţării Româneşti. Cred că asemenea obiecte bisericeşti ar fi mai bine păstrate în muzeul nostru bisericesc. Ar fi deci recomandabil ca mai ales obiectele cu inscripţiuni de interes istoric deosebit să fie depuse aci spre păstrare, iar bisericii respective să i se dea în locul lor reproducţiuni galvano-plastice.

D. ONCIUL.

https://biblioteca-digitala.ro

Dela personalul Comisiunii.

BISERICA FOASTEI M-RI BORDEŞTI—R.-SĂRAT.

Domnule Administrator,

Potrivit rezoluţiei depe adresa no. 43.660—6 Septemvrie 1914, avem onoare a vă face cunoscut următoarele cu privire la mănăstirea Bordeşti din judeţul Râmnicul-Sărat.

Se află în colhanurile împrejurimilor comunei Plăineşti, la 25 km. spre N.-V. de Râmnicul-Sărat. Pământul pe care e zidită mănăstirea e supus la continui depresiuni, mai ales din cauza despăduririlor, astfel că este imposibil a se mai face vre-o încercare de oprire a ruinei ce progresează zilnic. Chiar anul acesta o mare scufundare de teren s'a petrecut pe latura nordică a bisericii, accelerând dislocarea zidurilor.—Această dislocare a zidurilor a început, desigur, întâia oară, după cutremurile din 1837—1838, şi s'a încercat oprirea urnirei zidurilor, prin adăogarea de puternici contraforţi de jur împrejurul bisericii, în anul 1846, când s'a refăcut în întregime şi pridvorul din faţă; aceasta rezultă dintr'o inscripţie depe frontispiciul bisericii cum şi din apareiajul zidăriei.

In privinţa vechimei acestei fondaţiuni mănăstireşti, deosebim două categorii de clădiri. Chiliile, cu zidăriile exterioare şi turnul, cari sunt dărâmate, unele până în temelie; nu sunt mai vechi de veacul al XIX-lea. Biserica e însă din timpul lui Brâncoveanu.

Ea e înălţată de faimosul căpitan za lefegii al acestui Domn, ce sălăşluia în această margine a ţării, ameninţată de Tătari: *Mănăilă vel căpitan*, care în 1706 ajunsese vel cămăraş, în 1712 vel şătrar, iar în 1718 vel clucer.

Este foarte curios, însă, cum acest om de încredere al lui Brâncoveanu nu a găsit cu cale să scrie o pisanie pe cartuşul aflat d'asupra splendidului portal al bisericii, care a fost lăsat nesăpat, cum e şi acela al bisericii Colţii din Bucureşti. Şi mormântul său, aflat în dreapta bisericii, decorat cu o uşoară ornamentaţie de flori şi cu o stemă (poate un leu sau o mână cu o sabie) este tot nescris. Astfel că singura dată ce o avem asupra

https://biblioteca-digitala.ro

anului zidirii este acea transcrisă de meșterul lemnar al ușii, care a însemnat, la terminarea ei:

Писѣ мцѣ ıан. ïє дни лт. ҂зсз.

Am scris în luna Ianuarie 15 zile, 7207 (1699).

Prin urmare în toamna anului 1699 biserica era gata. Numele fondatorului nu-l dă decât inscripția dela portretele ctitorilor, care și aceia e ștearsă și repetată de două ori chiar din vremea când s'a făcut pictura.

Intr'un chip neobișnuit, numai pe un scut săpat pe un capitel al admirabililor stâlpi interiori, se citește lămurit inscripția ce arată numele fondatorului:

Мѣнѣила кѣпи. мира.

Mănăilă Căpi(tan), Mira.

Se pare că acest Mănăil descindea sau se înrudia foarte de

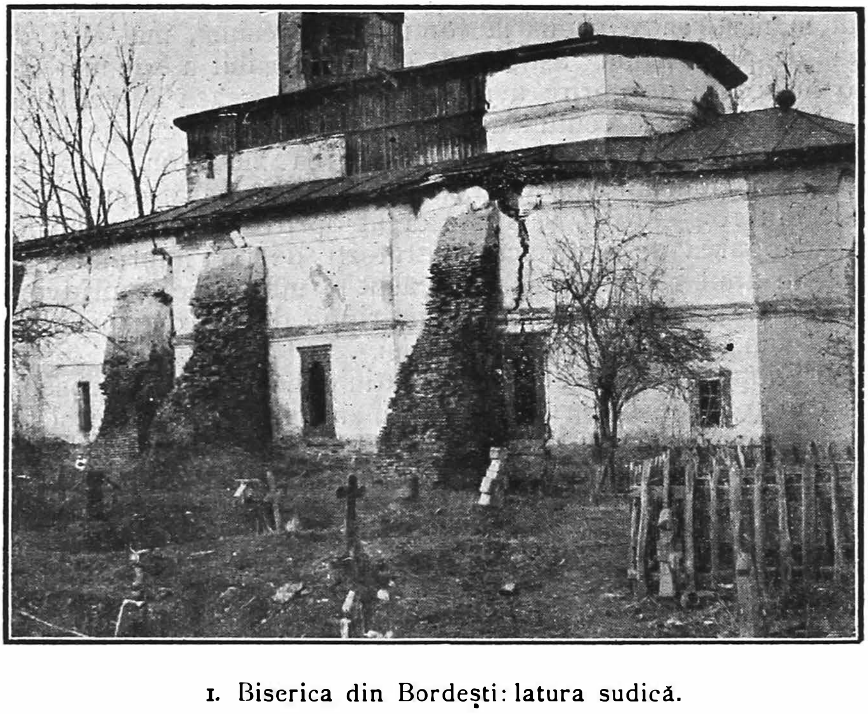

1. Biserica din Bordești: latura sudică.

aproape cu Cantacuzinii. Fiindcă portretele murale represintă, pe lângă Constantin-Vodă Brâncoveanul, sub care s'a început lucrarea mânăstirii, și pe Șerban-Vodă Cantacuzino, predecesorul Brâncoveanului, cu fiul său Gheorghe, a căror repre-

https://biblioteca-digitala.ro

zentare nu-şi are nici un rost, dacă nu ar trebui a socoti pe acest Domn ca rudă cu ctitorul.—Una din fete, cea mai mare, a lui Mănăilă, poartă nume domnesc *Chejna.*—Stema Canta-

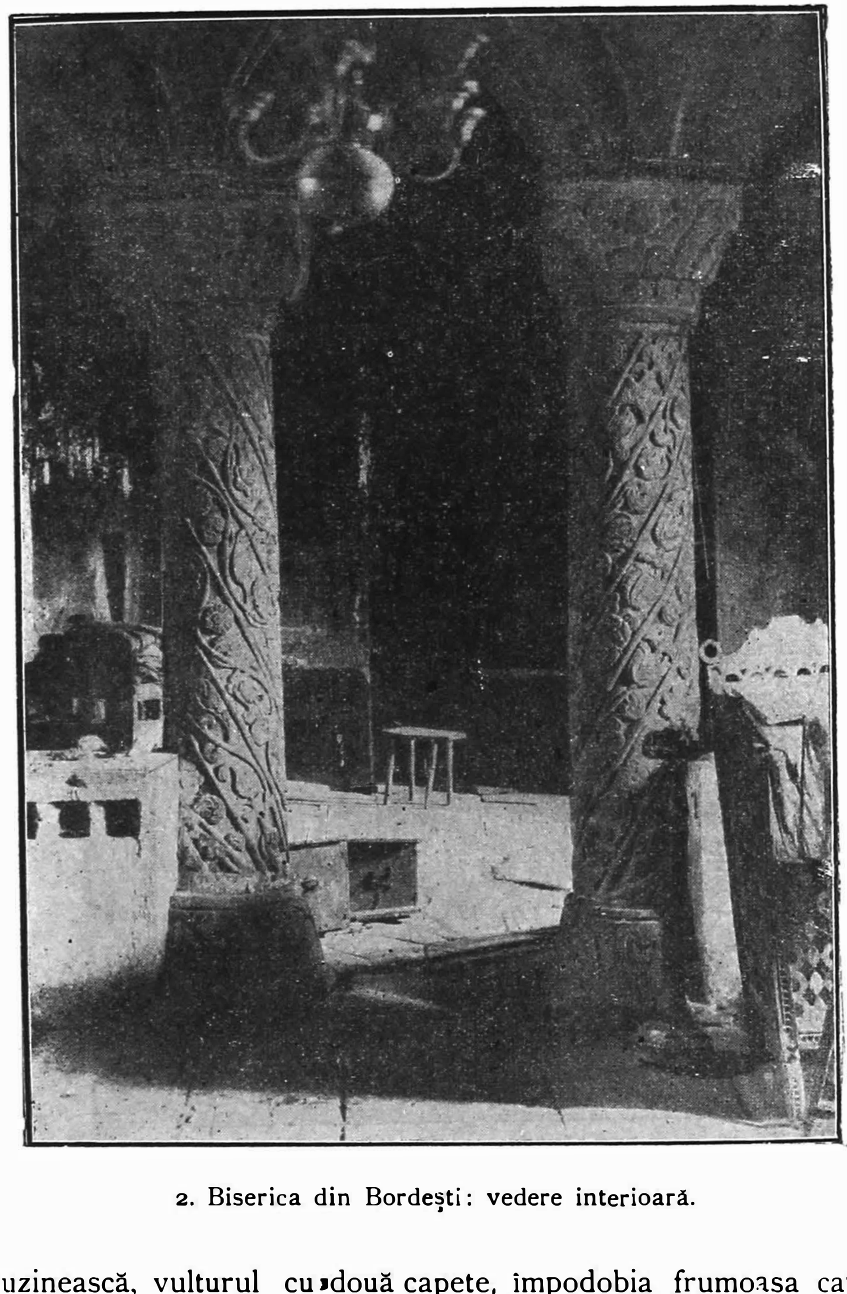

2. Biserica din Bordeşti: vedere interioară.

cuzinească, vulturul cu două capete, împodobia frumoasa catapiteazmă.—Pe lângă aceasta ar pleda pentru această înrudire

https://biblioteca-digitala.ro

şi faptul că meşterii Cantacuzineşti au lucrat la această mănăstire.
Ca pictor a lucrat acì faimosul pictor cantacuzinesc *Pârvul Mutul zugravul*, cu ucenicul său Radu, cel care lucrase biserica

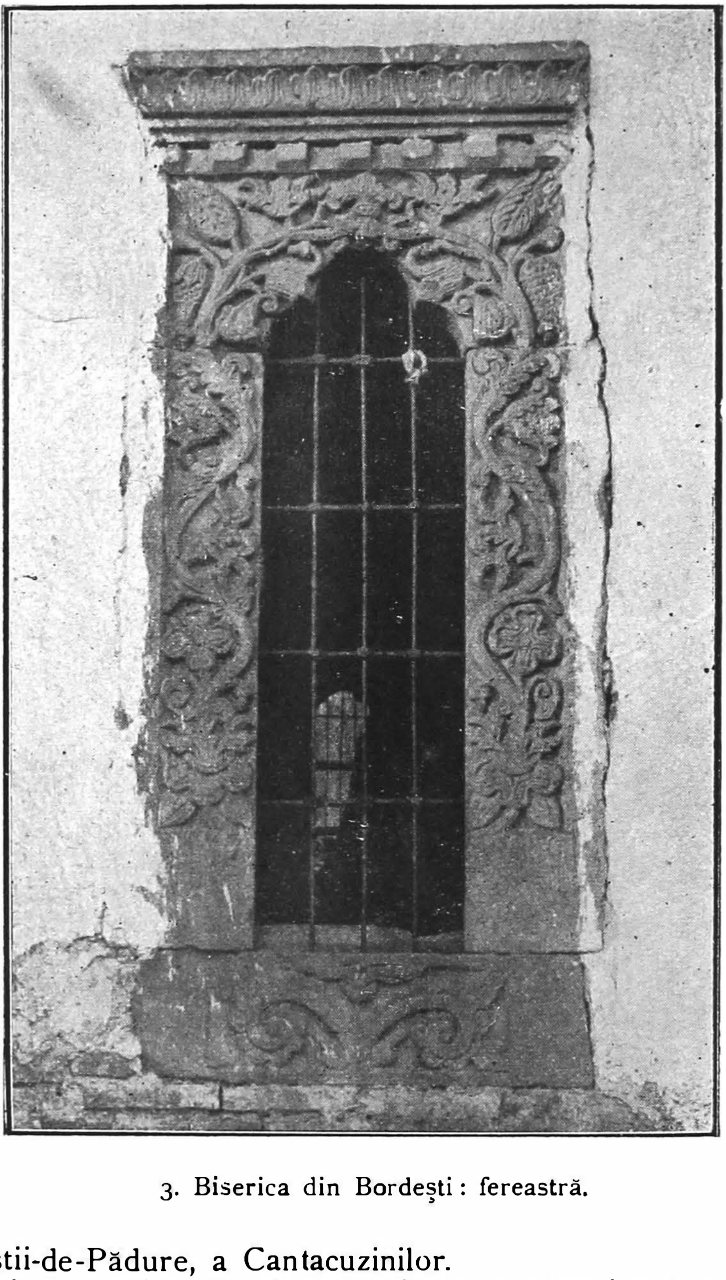

3. Biserica din Bordeşti: fereastră.

Filipeştii-de-Pădure, a Cantacuzinilor.
Ca pietrar a lucrat tot un sculptor cantacuzinesc, ce a dat lucrări ce caracterizează lucrările Cantacuzinilor. Ştim şi numele

https://biblioteca-digitala.ro

acelui meşter, săpat pe acelaş scut de care am vorbit, pe unul din stâlpii interiori : Мира.=Mira.

* * *

Dacă ca arhitectură zidăria nu se prezintă ca o deosebită lucrare, totuş lucrările de sculptură ale chenarelor ferestrelor, decoraţiilor stâlpilor interiori, sunt de toată frumuseţea, distingându-se prin o silinţă de a eşi din şabloanele date de meşterii Brâncoveanului. — Portalul bisericii, în special, se poate considera ca una din capo-d'operile sculpturii dela noi.

Pictura e de toată frumuseţea, distingându-se prin vânjoşia liniilor mari, schiţelor puternice cu care a lucrat Pârvul Mutu.

Ea era terminată în 1722, căci un grafit ulterior, din acest an, ne dă o însemnare: Senie ieromonah, 7230=1722.

Ctitorii sunt reprezentaţi: jupan Mănăilă cu jupăniţa Ilina (?), ţinând biserica, ce avea două turle. — Apoi copiii: Chejna Maria, Răducanul, Ştefan, Şerban, Ioan. — In dreapta uşii se reprezintă, probabil, părinţii: Ioniţă (?), jupâniţa Tudora, Constantin, Maria.

Apoi: Io Constantin Voevod şi Doamna Maria. In sfârşit: Io Şerban Voevod.

Mult interes are de asemenea portretul lui Pârvul Mutul zugravul, lucrat în ambrasura uşii şi reprezentându-l cu un penel şi cu o scoică întredeschisă în mâna stângă, care scoică ţineà loc de paletă la vechii noştri pictori, întru cât culorile odată făcute îşi păstrau umiditatea necesară numai în aceste scoici.

4. Biserica din Bordeşti: Pârvul Mutul zugravul.

* * *

Sunt de admirat de asemenea icoanele împărăteşti, lucrate de Pârvul Mutu zugravul, reprezentând cea mai bună epocă; trei din aceste icoane, împreună cu o altă din epoca posterioară, avem onoare de a vi le înaintă odată cu aceasta pentru Colecţiile Comisiunii Monumentelor, alăturând, în acelaş timp,

https://biblioteca-digitala.ro

fragmente din tâmplă şi două paftale lucrate în stil Brâncovenesc.

Vă atragem atenţiunea, în acelaş timp, Domnule Administrator, spre a interveni să se ridice şi fragmentele din admirabila tâmplă ce au rămas în această biserică aruncate într'un colţ, împreună cu stâlpii ce le însoţesc, cum şi chenarul ferestrei de Nord, căzut.

Şi întru cât mănăstirea nu e monument istoric, vă rugăm ca să interveniţi la Comisiunea Monumentelor Istorice, spre a păstra ruina ca monument, declarând-o ca atare.

Vă rugăm, pe de altă parte, a interveni şi la parohia locală, spre a face obloane de lemn bisericii şi a o ţine într'o curăţenie cuviincioasă, întru cât azi lasă mult de dorit.

Primiţi, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre stime,

Virg. Drăghiceanu. — Gr. Pişculescu.

BISERICA DIN VALEA DANULUI-ARGEŞ.

Domnule Administrator,

Biserica din Valea Danului (Argeş) nu e un monument de frumuseţe şi nici nu înseamnă o dată în evoluţia artei noastre. Ea datează din epoca de plină decădere a arhitecturii, artei şi întregului ideal bizantin ce ne călăuzise până aci, —fiind zidită în 1811.

Dar pitorescul situaţiei sale; datine vechi de zidire, păstrate în proporţiile în care se ridică biserica şi zidurile înconjurătoare, in frumoasa clopotniţă ce străjueşte întreg cuprinsul curţii, cum şi faptul că biserica s'a ridicat „pentru dragoste" şi chiar cu sprijinul celui dintâi Episcop al Argeşului, Iosif, sunt atâtea lucruri ce contribuesc a da însemnătate acestui lăcaş, zidit prin râvna lui Meletie, economul mănăstirii Argeşul.

Din inscripţiile frumos săpate pe marmură, după cea mai arhaizată manieră, aflăm istoricul modestei biserici.

Pe prima piatră:

Aceste porunci să le păzească preoţii prin poruncă arhierească, până va sta biserica aceasta. 1) Pre nimenea să nu îngroape in biserică, nici în tindă, nici aicea în predvor, nici înaintea bisericii, spre partea apusului, nici împrejurul bisericii, lângă zid; ci mormânturile să fie depărtate de zid de patru paş(i) de om, ce pentru acea s'a făcut curtea mare; şi adâncimea gropii să fie de 6 palme. 2) La vremea când să cunun oamenii să nu îngădue ca să facă jocuri în curtea bisericii, nici afară împrejurul curţii, nici să facă mâncări sau băuturi. 3) Judecăţile cu pricine de stricăciunea holdelor, fânaţilor, din care să întâmplă înjurături şi bătăi, nici decum să nu să primiască a să urmă.

Pe a doua piatră:

https://biblioteca-digitala.ro

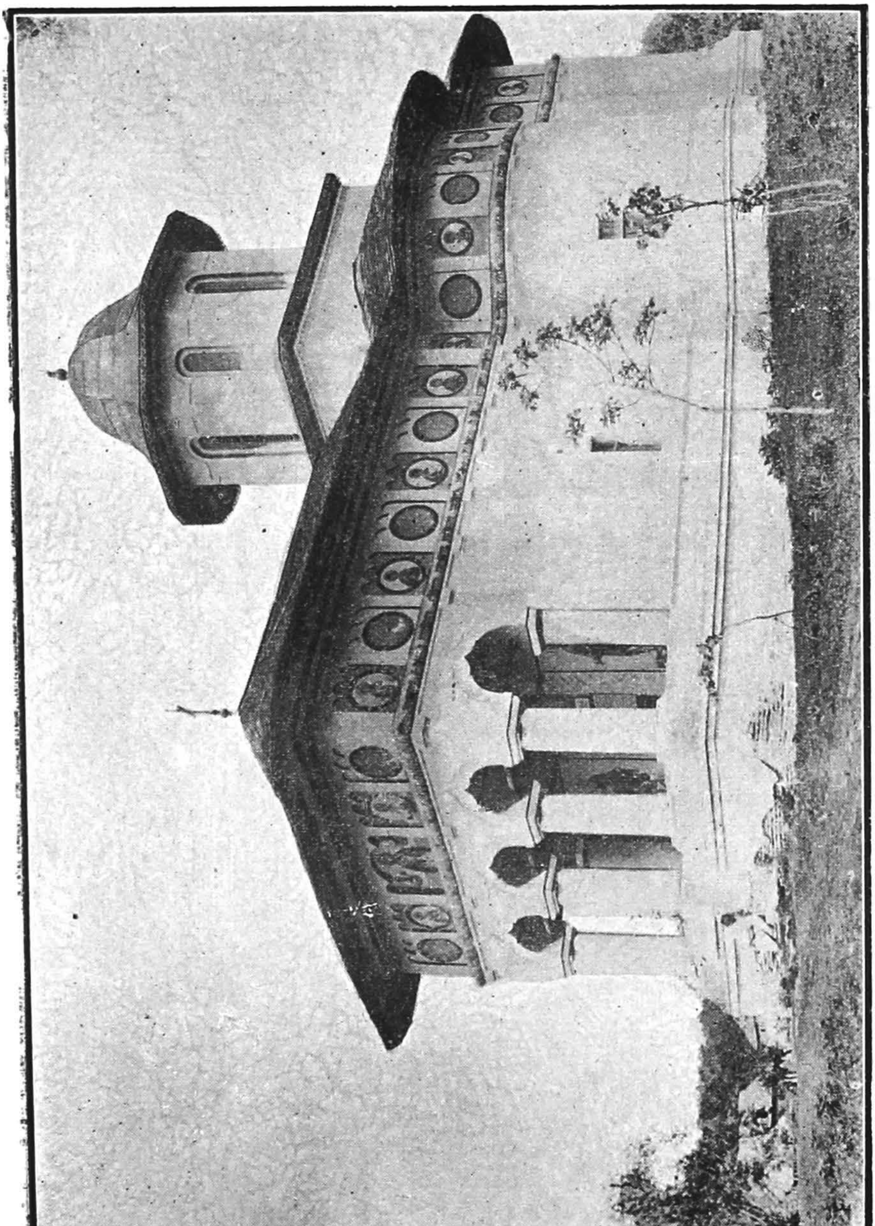

5. Biserica din Valea Danului.

https://biblioteca-digitala.ro

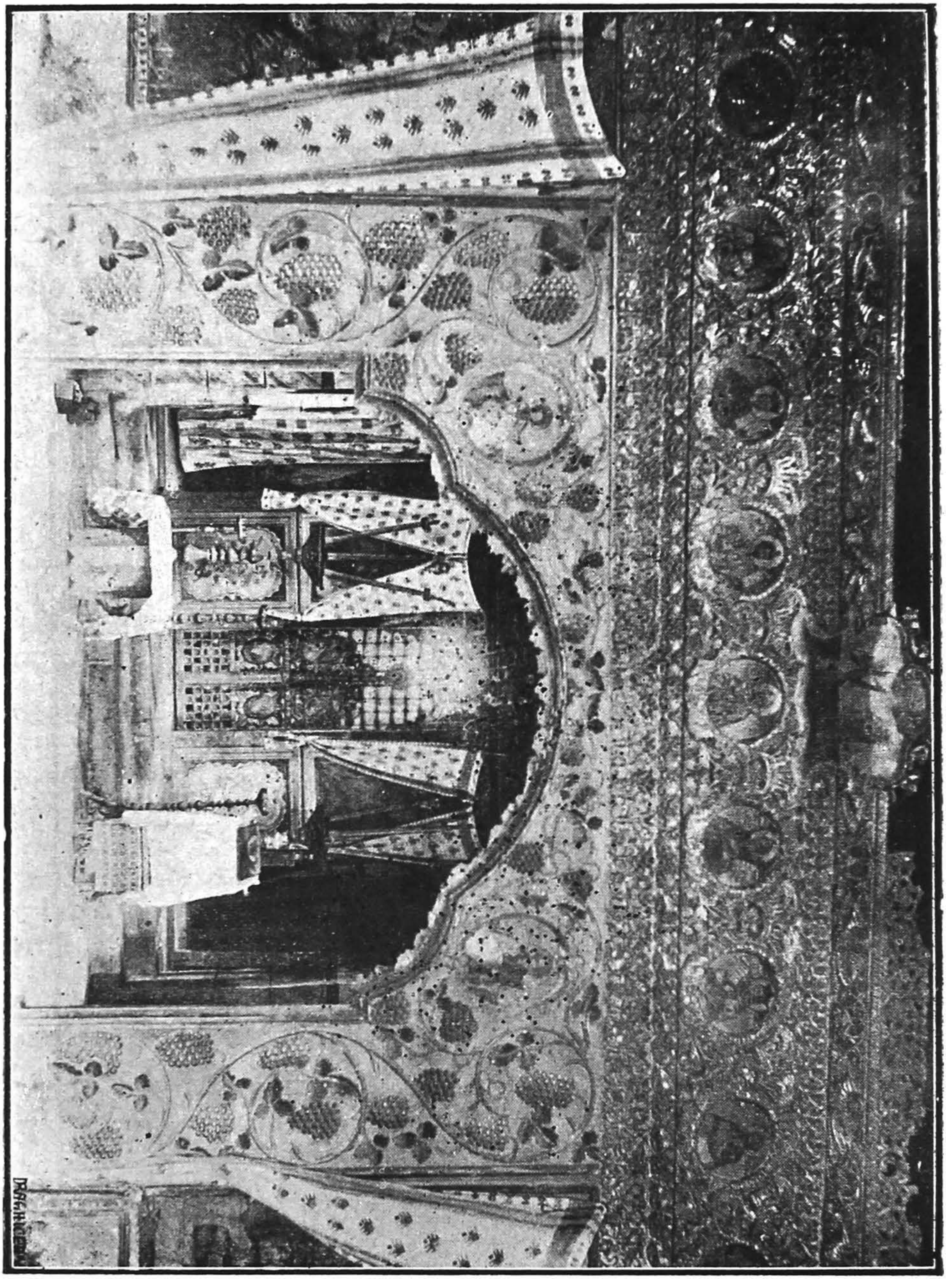

6. Biserica din Valea Danului: fragment din tâmpla așezată in pronaos.

https://biblioteca-digitala.ro

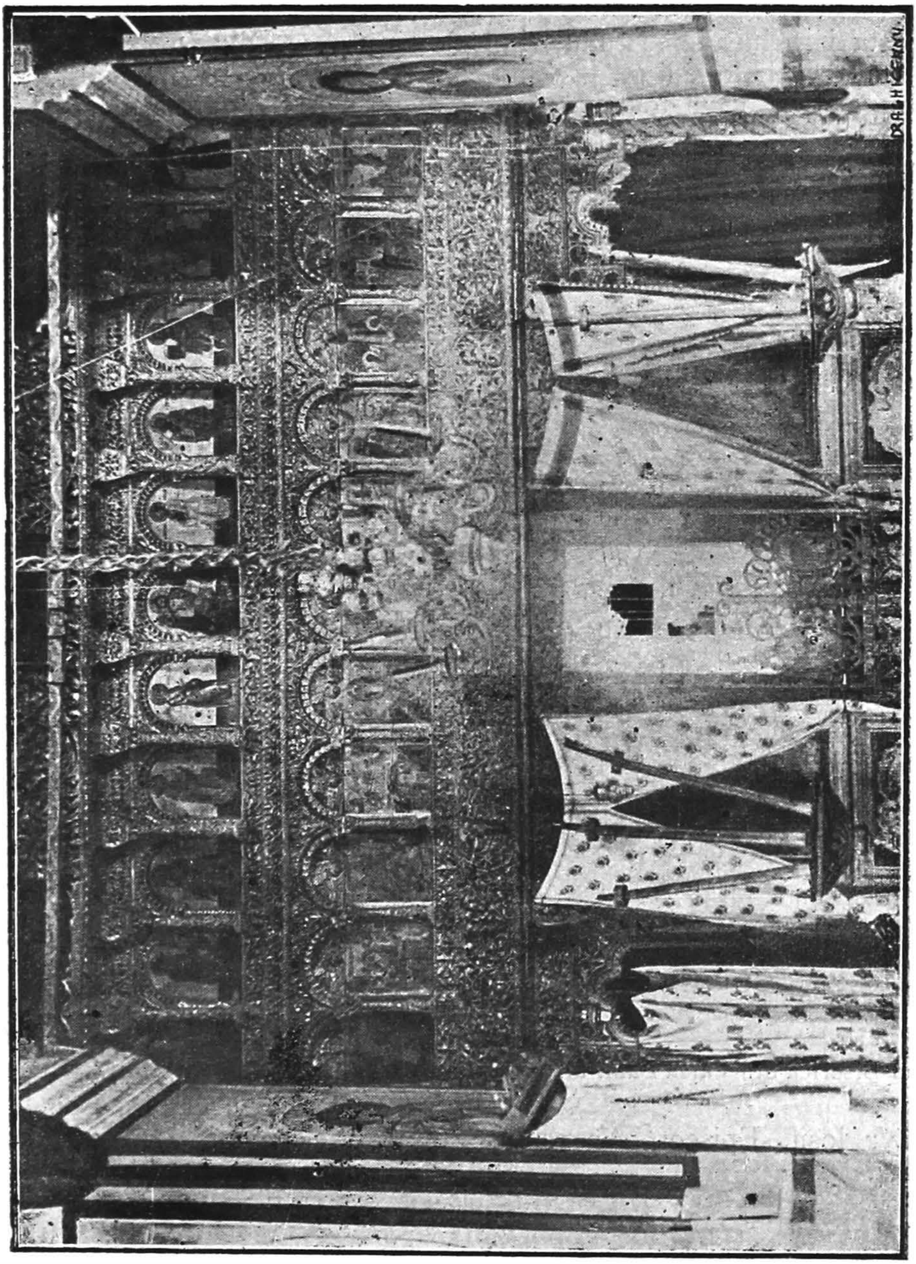

7. Biserica din Valea Danului: tâmplă luată dela m-rea de Argeş.

BIBLIOTECA

https://biblioteca-digitala.ro

Intru slava a sfintei cei de o ființă, de viață făcătoarei și nedespărțitei Troițe și întru cinstea și lauda acelui întru sfinți părintelui nostru Niculae Myralis, s'au zidit această sf(â)ntă biserică din temelie, pentru dragoste și datorie către sf(â)ntu acesta ierarhu a smeritului 1-iu Episcop al Argeșului Iosif, având părtaș la cheltuială pe pre cuviosul Meletie, economul acestei sfinte Episcopii, a toate câte până acum s'au lucrat și s'au făcut, la icoanele ceale mari și chipurile: al sfântului în dreptate Iosif, carele și ostenitoriu au fost din început până s'au săvârșit. Și pentru cinstea cătră sfinți, dup(ă) care își au numirile, s'au adaos logodnicul și al sfântului Meletie, Patriarh Anteohiei, și pentru că mai înainte au fost altă besearică prea mică și de lemn unde locul n'au lăsat a să face acasta de zid; deci săvârșindu-să cu toate câte au trebuit, s'au și târnosit acum de însuși prea osfințiea sa, fiind anul de la zidirea lumii 7319, iară dela Hs. 1811, în luna lui Octombrie 1:

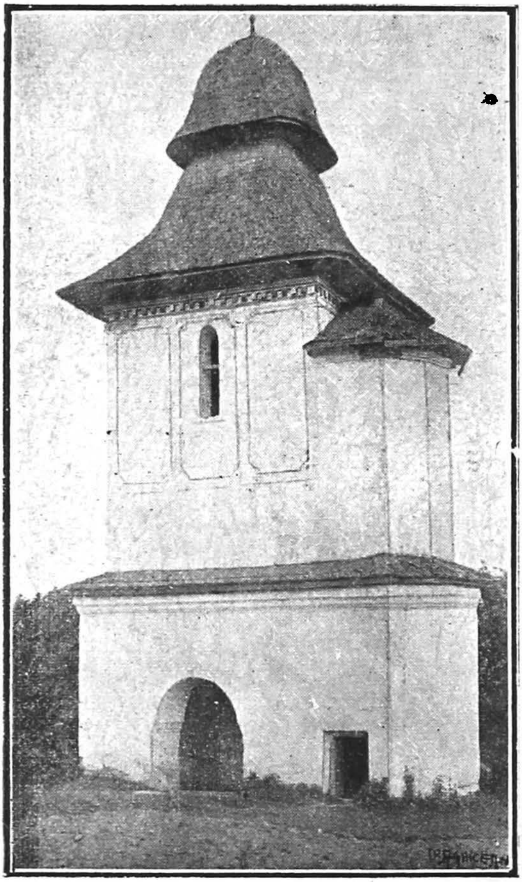

8. Biserica din Valea Danului: clopotnița.

Inscripție pe o cărămidă afară:

Zidaru Dragomir, Stanciu, Matei, Radu.

Inscripție pe clopot:

Acest clopot s'au făcut cu cheltuiala ctitorilor acestei sfinte biseарici dela Valea Danului, Chyr Iosif, Episcop Argeșului, de Meletie Iconom, smeritul, 1814.

лфіме (*sic*). Gheorghie

Inscripție pe un relicuar:

Astăzi primește pe mine părtaș, fiiule al lui Dumnezeu, că nu voi spune vrăjmașilor tăi taina ta, nici sărutări iți voi da ca Iuda,

https://biblioteca-digitala.ro

ci ca tâlharul martor (?) strig către tine: pomenește-mă, Doamne, întru împărăția ta. Meletie, ierodiacon, iconom, S. Ep. Argeș.

Dar pe lângă faptul că biserica are o interesantă pictură, neobișnuită, făcută de meșterul țăran Nicolae zugravul, care a fost și zugravul lui Lecomte du Noüy, care a zugrăvit niște sfinți, uneori cu deosebită expresie, pe lângă foarte interesantele vase din proscomidie și pronaos, pentru vărsarea apelor, lucrate în vădit stil al Renașterei, pe lângă influențele clasicei arhitecturi, vizibilă în pilastrii orentali ai bisericii, pe lângă încuetoare foarte ingenioase din 1796, e de remarcat splendita tâmplă ce decorează altarul și pronaosul acestei biserici, cari sunt învederat rămășițe aduse din altă parte într'această biserică.

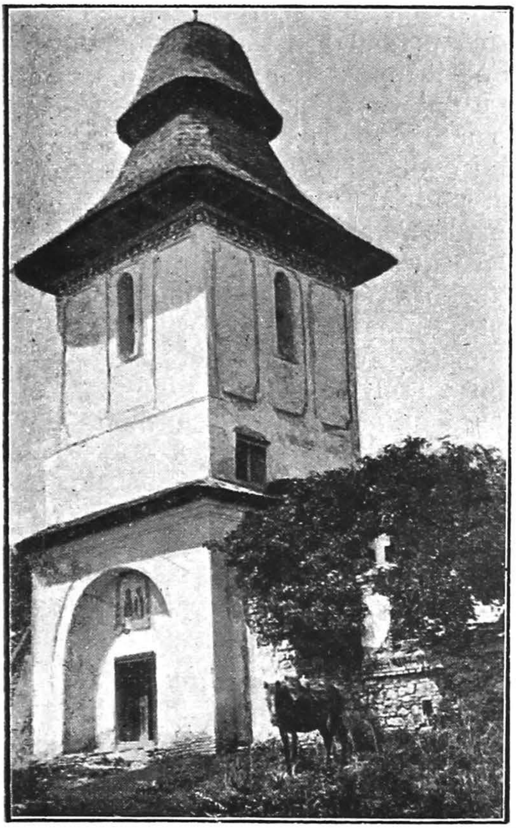

9 Biserica din Valea Danului: clopotnița.

Tradiția o atribue ca aparținând m-rii dela Curtea-de-Argeș. Stilul tâmplei, cantacuzinesc, cum și faptul că Iosif a conlucrat la această biserică, întăresc afirmările acestei tradiții, astfel că, cu siguranță, putem documentà că ea a fost transportată dela Argeș.

Știm că Șerban-Vodă Cantacuzino, în 1682, a făcut o renovare foarte largă mănăstirii Curtea-de-Argeș, prin omul său de casă Dona Pepano. Tot Cantacuzino trebue să fi făcut și tâmpla, lucrată exact în acelaș stil, uneori chiar aceleași ornamente, ca și tâmpla Mitropoliei Târgoviștei, lucrată de acelaș Domn. Pe lângă alte multe asemănări, splendidele steme cantacuzinești, aflate sub colonetele celui de al doilea rând de arcade, *vulturul bicefal* confirmă pe deplin originea tâmplei. Iosif, Episcopul Argeșului, știm că a făcut reparație mănăstirii în 1802, după cutremur; și în 1812, când se face o nouă tâm-

https://biblioteca-digitala.ro

plă mănăstirii, de sigur după moda şi gustul veacului al XIX-lea, vechea tâmplă, demontată, fu atunci trimisă la biserica din Valea Danului, zidită în 1811, unde, neîncăpând nici ca înălţime nici ca lăţime, a fost tăiată şi fragmentată. Ca înălţime, neputându-se dispune de un spaţiu de cel puţin 20 m., s'a hotărit îmbucătăţirea tâmplei. Prima jumătate, cu praznicele şi apostolii, a fost pusă la altar; a doua jumătate, cu proorocii şi cu floroanele ei terminale, a fost aşezată în pronaos, d'asupra unui portal de lemn improvizat. Foarte interesante sunt în această parte a tâmplei *coroanele imperiale*, sculptate.

Din lăţime s'a scurtat tâmpta cu cel puţin 1 metru (lăţimea a două panouri), astfel că tâmpla are 10 apostoli în loc de 12.

Foarte interesante icoane din această tâmplă, altele de pela sfârşitului veacului al XVIII-lea şi începutul veacului al XIX, le înaintez pentru Colecţiile Comisiunii odată cu acest raport.

Mai e de adaos că o foarte frumoasă icoană, sf. mahramà, şi un potir de aur, au fost ridicate de fostul episcop de Argeş, Ghenadie Petrescu.

Dacă ar fi a se preţui numai această interesantă comoară, ce conţine biserica Valea Danului, pe lângă celelalte lucruri menţionate, ar fi un motiv destul de puternic pentru a fi declarată monument istoric.

Mormântul lui Meletie zace, conform hotărîrilor sale, sub pitoreasca cruce ce se ridică în preajma clopotniţei, sub umbra unui pom.

Virg. Drăghiceanu.

BISERICA DIN TURIA, COM. BUICEŞTI-OLT.

Domnule Administrator,

Biserica din Buiceşti, comuna Turia (Olt), este unul din rarele exemplare de arhitectură ale veacului al XVI-lea.

Nici o pisanie nu mai aminteşte numele fondatorului. Moşia pe care e zidită biserica a fost însă, până în ultimul timp, a boerilor Darvari, cari au moştenit-o dela Buzeşti. Tradiţia satului chiar vorbeşte de Buzeşti.

Avem de aface deci cu o ctitorie necunoscută a boerilor Buzeşti.

Din prima ctitorie se cunoaşte numai jumătate din biserică, până la 1 m. de cornişe De aci înainte a fost restaurată, destul de bine, prin veacul al XVIII-lea, fiind refăcută tot cu cărămidă aparentă.

In ultimul timp a fost modest restaurată de propietarul moşiei, Pavlovici Costache, după sistemul d-lui arhitect Gr.Cerkez, prin

https://biblioteca-digitala.ro

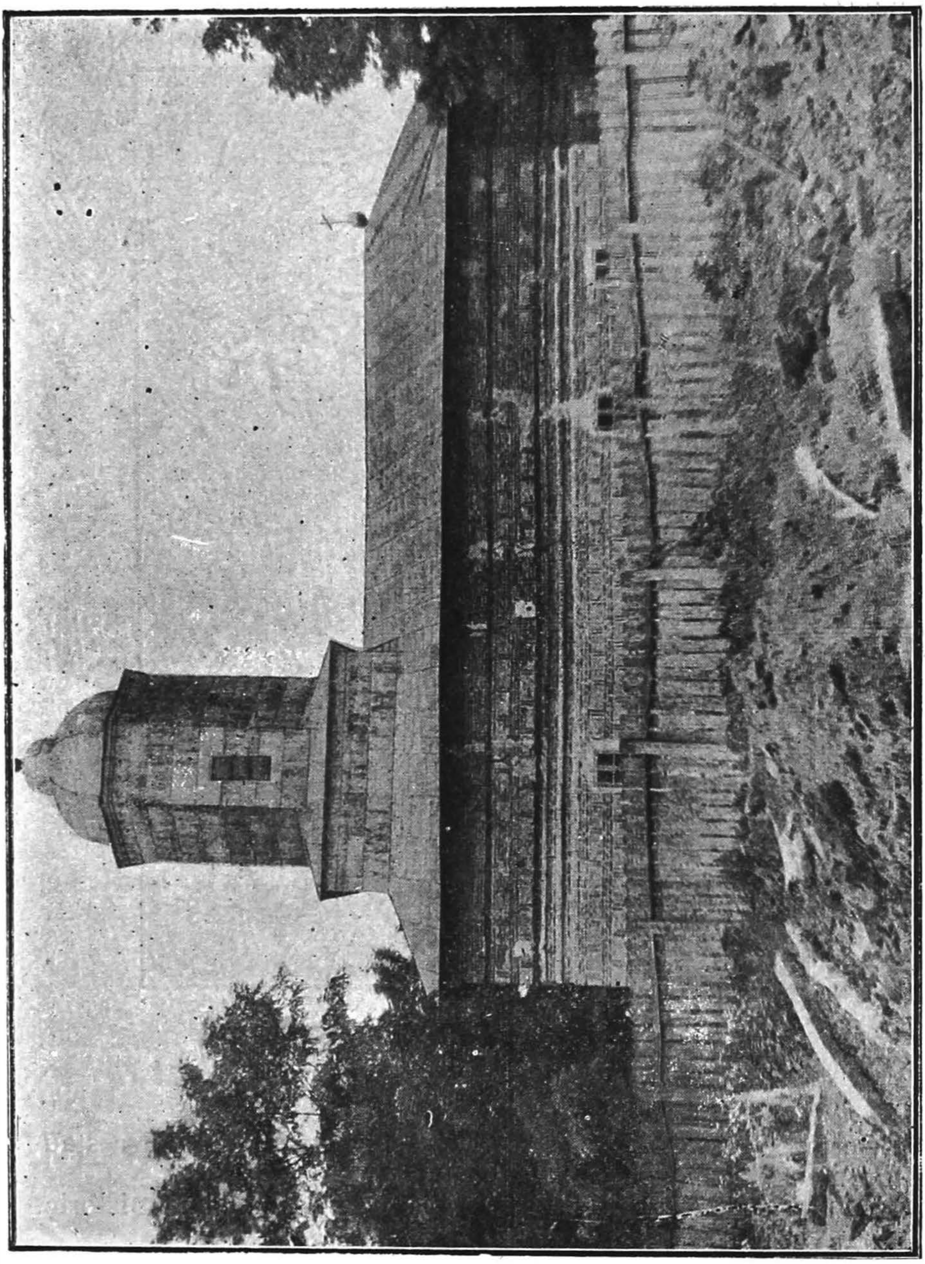

10. Biserica din Turia, com. Buicești-Olt.

https://biblioteca-digitala.ro

legături de fier, fără a atinge întru nimic, zidurile cele vechi.
Are formă dreptunghiulară cu altar pentagonal, zidul dintre naos şi pronaos plin, cu uşe. Pronaosul boltit cu calotă, naosul cilindric, probabil în urma dărâmării vechei bolţi.

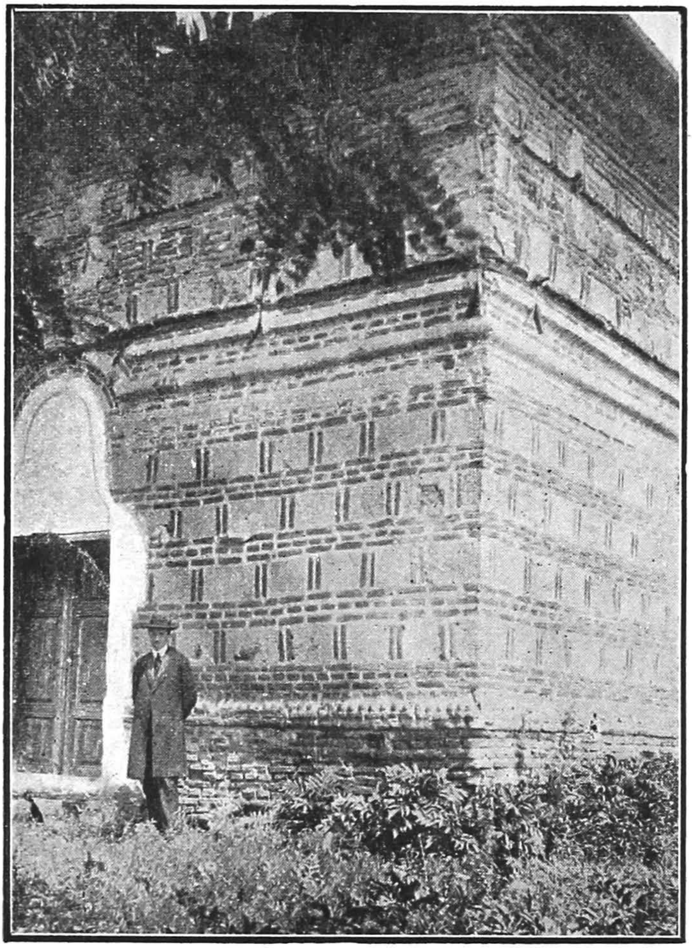

11. Faţada bisericii din Turia, com. Buiceşti-Olt.

Biserica e nezugrăvită în interior; coroanele ultimului restaurator mort atârnă foarte naiv de tâmplă.
Am onoarea a cere declararea bisericii de monument istoric.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA DIN NEGOEŞTI-DOLJ.

Domnule Administrator,

Biserica din Negoeşti (Dolj), aşezată în o pitorească fundătură a văei Amaradie, este zidită în 1774, de Cornea Brăiloiul, fiul marelui Ban Cornea Brăiloiu, unul din conducătorii partidei naţionale întemeiate în ţară după moartea năprasnică a Brâncovenilor şi Cantacuzinilor.

Pisania e ştearsă şi refăcută, de pe urma zelului unui preot, care, în fiecare an, reface cevà din ceiace mai rămâne din vechea biserică; totuş, judecând şi după stilul bisericii, putem accepta anul ce-l dă, 1774:

Această sfântă biserică ce are patronagiul Sf. Voevozi, s'a zidit din temelie de jupân Cornea Brăiloiul, marele Logofăt al ţării, la anul 1774, şi acum s'a reparat, în 1894.

E o mică lucrare din epoca de decădere a idealului bizantin în arhitectura şi pictura noastră bisericească; neavând drept caracteristică originală, decât arcadele trilobate ale pridvorului, cari se apropie mult de grinzile ce întind arcurile, în loc de a se ridica zvelte ca în epoca de înflorire.

Incolo planul, dreptunghiular al bisericii; separarea naosului de pronaos cu doi stâlpi; acoperirea naosului şi pronaosului cu calote; împodobirea paramentelor exterioare prin ajutorul ocniţelor separate de un tor încadrat de două muluri; chiar şi turnul clopotniţei, octogonal, sunt tipice tradiţiei moştenite.

Pictura, în tonurile moarte ale finelui veacului al XVIII, este destul de interesantă, mai ales întru cât priveşte portretele murale, reprezentând ctitorii în costumele veacului:

Pan Cornea Brăiloiul, biv vel Logofăt de ţara de sus, reprezentat cu o barbă albită, cu gugiuman pe cap (lungueţ, negru), îmbrăcat cu anteriu pembè, cu bordură de blană neagră, cu manşete largi la mâneci, caftan dedesupt pembè, încins cu şal (fig. p. 83).

Alături, tot în dreapta uşii, se reprezintă cumnata sa, Maria, fata lui Gheorghe Cantacuzino, nepoata lui Şerban-Vodă Cantacuzino, soţia lui Toma Brăiloiu, reprezentată cu calpac lungueţ, legat peste frunte cu o bandă mică, îmbrăcat în anteriu de blană, toată talia, iar în jos pembè (fig. p. 83).

Alături: Pan Grigoraşcul, sân Vornic Brăiloiu (deci fiul lui Matei, vornic de Dolj), strănepot Cornei, cu soţia sa Maria, ce se reprezintă cu capul gol, cu şal pe umeri, dedesupt negru, (fig. p. 83).

https://biblioteca-digitala.ro

12. Biserica din Negoeşti-Dolj.

https://biblioteca-digitala.ro

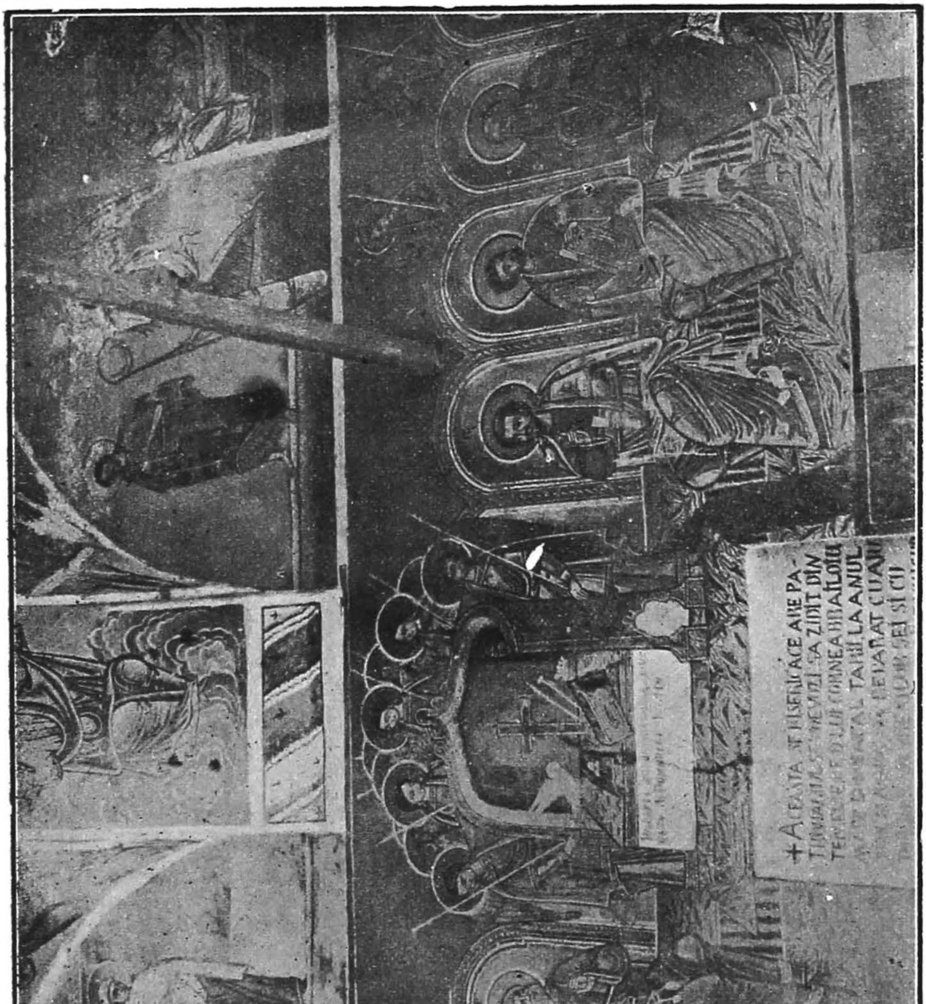

13. Biserica din Negoești-Dolj· vedere în tindă.

https://biblioteca-digitala.ro

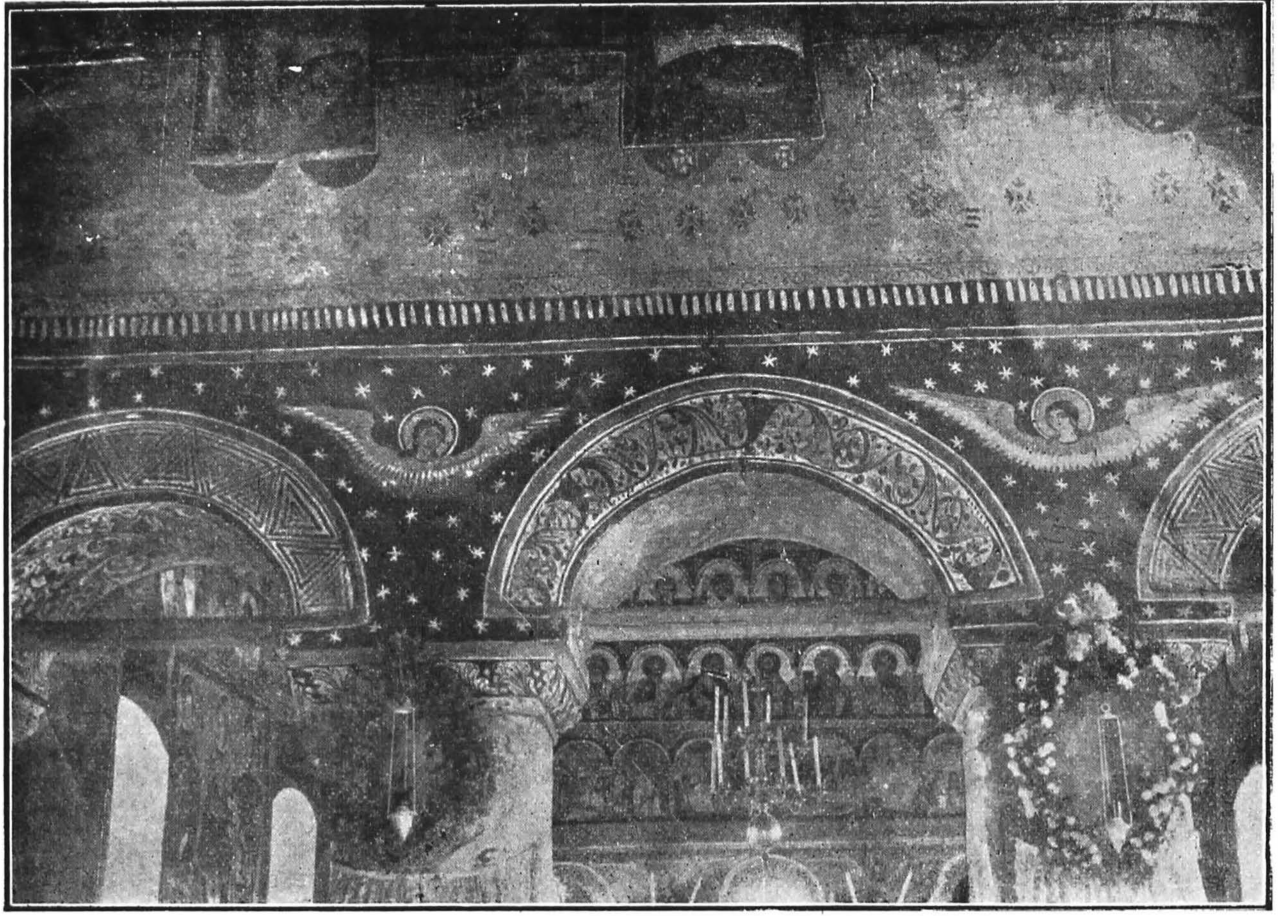

14. Biserica din Negoeşti-Dolj: vedere interioara.

https://biblioteca-digitala.ro

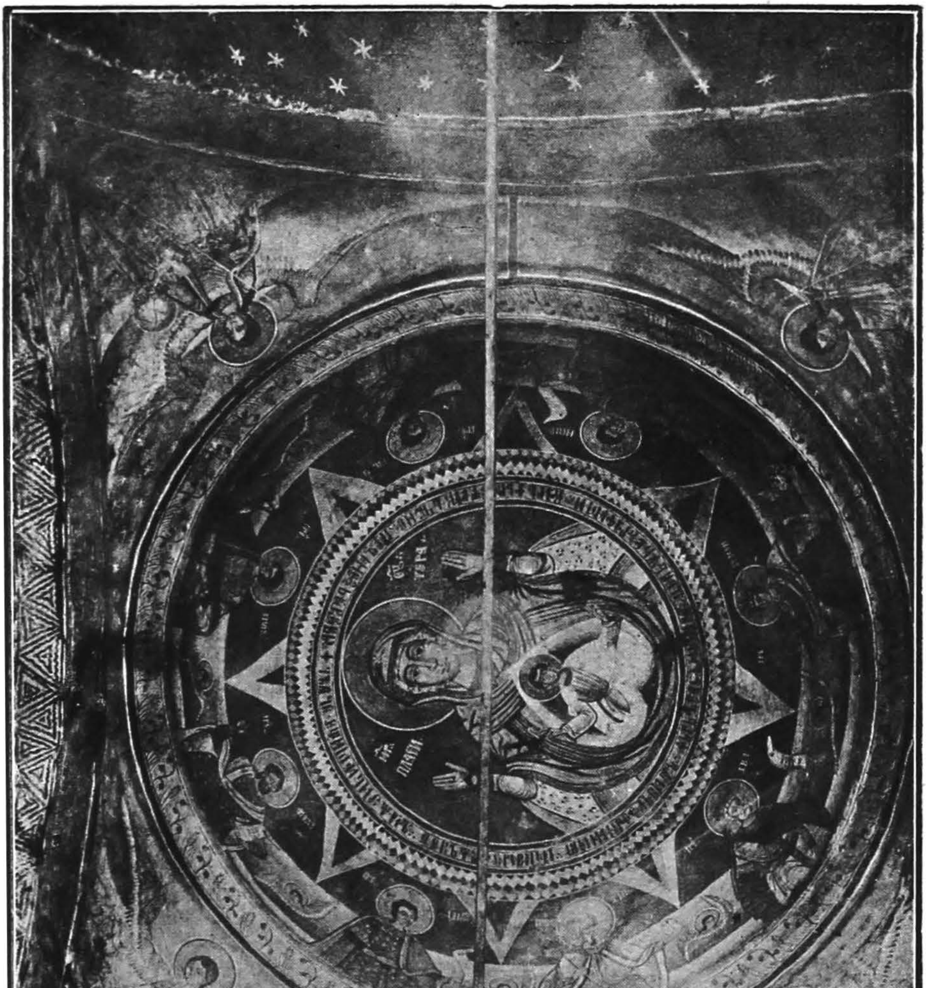

15. Biserica din Negoești-Dolj: pictură interioară pe calotă

https://biblioteca-digitala.ro

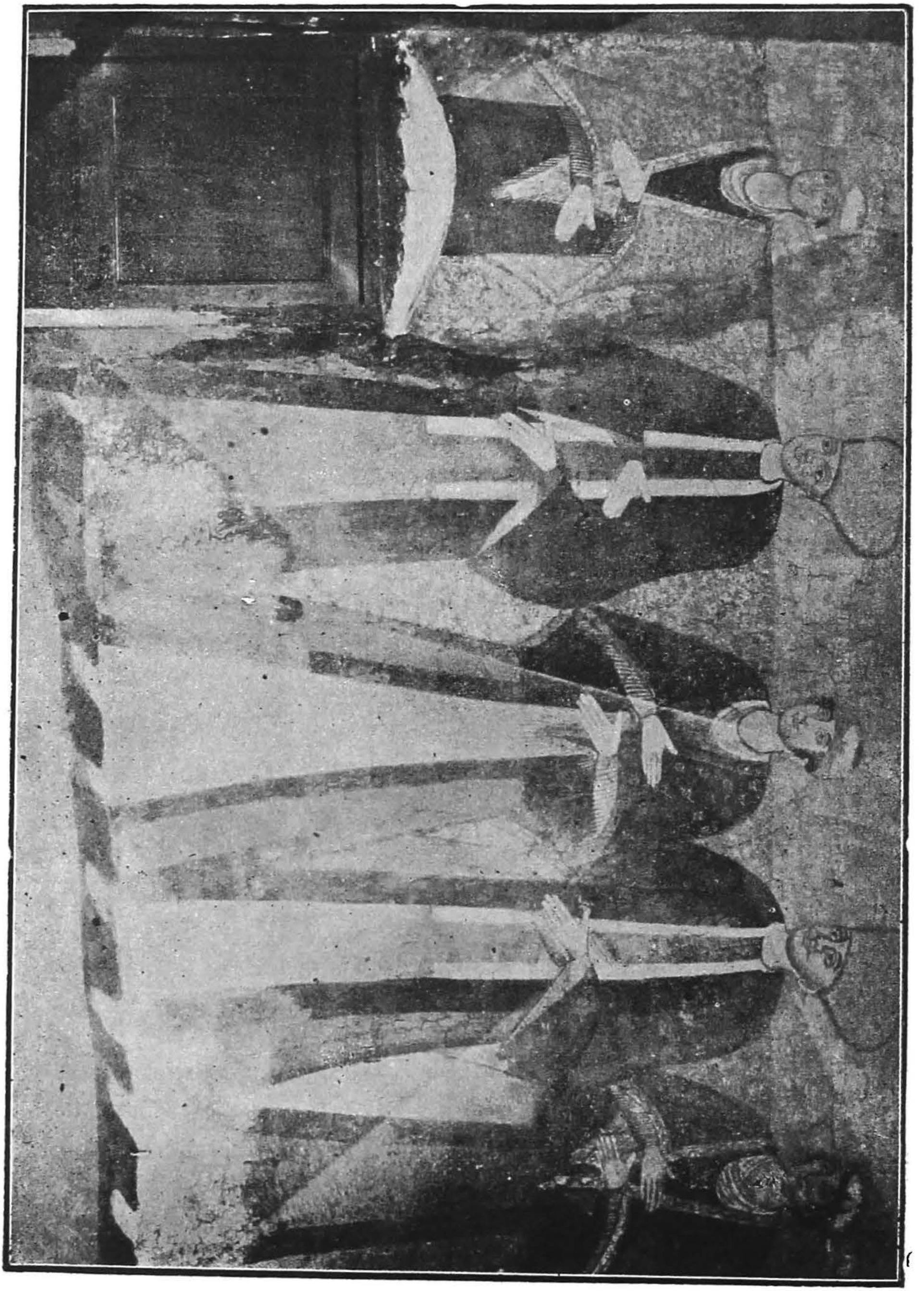

16. Biserica din Negoeşti-Dolj: portrete ctitoriceşti (peretele nordic).

https://biblioteca-digitala.ro

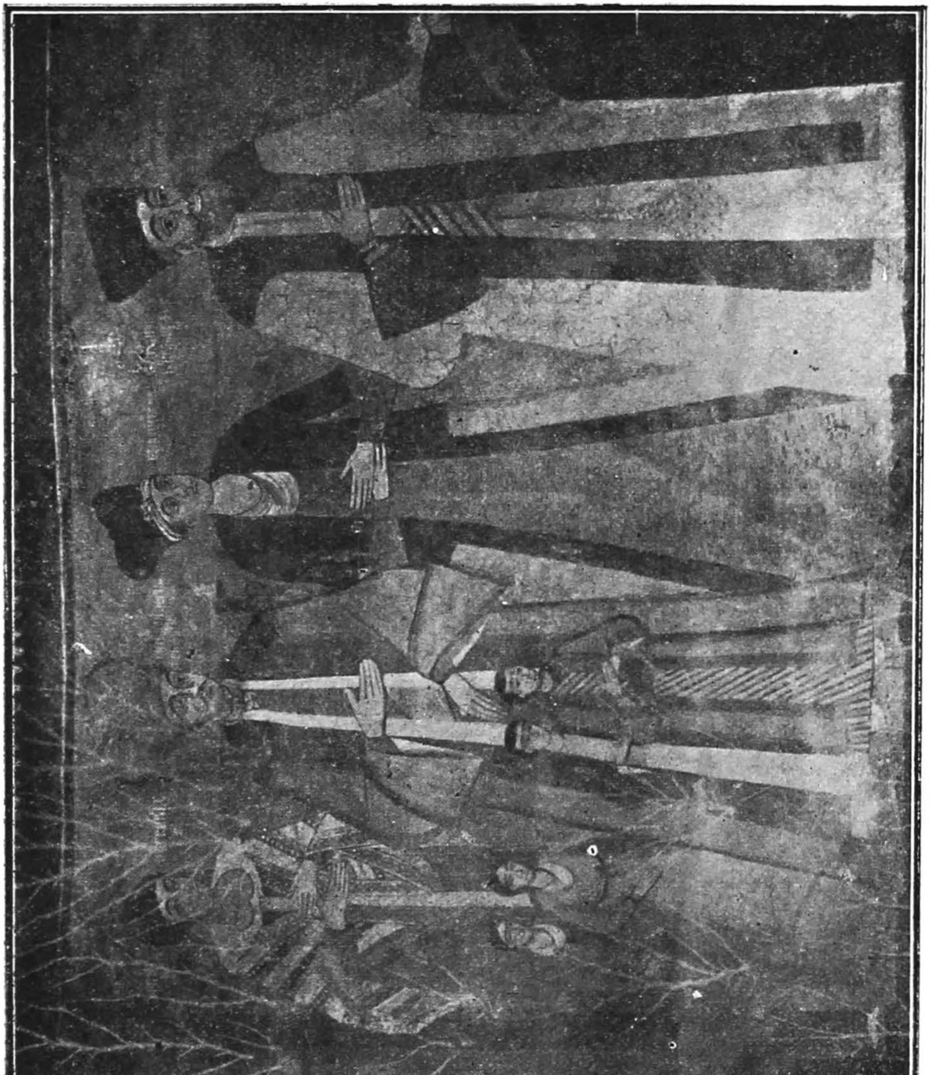

17. Biserica din Negoești-Dolj: portrete ctitoricești (în dreapta ușei).

https://biblioteca-digitala.ro

18. Biserica din Negoești-Dolj: portrete ctitoricești (în stânga ușei).

https://biblioteca-digitala.ro

In stânga uşii de intrare: Paniţa Zmaranda Brăiloica, soţia dumnealui Cornea Brăiloiu Logofăt, reprezentată cu calpac pe cap, înclinat, cu o bordură albă, şal gri pe umăr, dedesupt anteriu, cu talia îmblănită, restul pembè. Au de fiică pe Păunica (fig. p. 84).

Alături: ginerele Titu Bengescu, cu işlic de blană de samur, cenuşiu, anteriu galben, cu margeni negre.

Paniţa Marica, fiica dumnealui logofătul Cornea Brăiloiu, reprezentată cu capul gol, cu pepteni în păr, şal pe umeri, rochia lungă cu blană albă (fig. p. 84).

Păretele nordic: Paniţa Balaşa, fiica lui Cornea Brăiloiu, Dumitrache Brăiloiu, Maria cu Pan Costantin Brăiloiu, Paniţa Elenca (fig. p. 82).

Păretele sudic: Chesarie Episcopul Râmnicului.

De şi picturile au suferit unele prefaceri nenorocite, ca de exemplu: ştergerea Judecăţii depe urmă, şi înlocuirea ei cu o scenă lipsită de gust, totuş biserica prezintă destule urme ca să poată fi declarată ca monument istoric, prezentând şi interes istoric şi artistic.

Trei icoane brâncoveneşti, aflate în această biserică, am onoare a vi le înaintà pentru Colecţiile Comisiunii.

Virg. Drăghiceanu.

BISERICA DIN BUCIULEŞTI-NEAMŢU.

Domnule Preşedinte,

O foarte impozantă ruină se află în comuna Buciuleşti, pe apa Bistriţei, care a distrus, acum vreo sută de ani, jumătatea vestică a bisericii Buciuleşti. Tradiţia o atribue lui Ştefan-cel-Mare; pisania, însă, păstrată în comuna învecinată, Podolenii, indică de ctitor pe tatăl lui Gheorghe-Vodă Ştefan: Dumitraşcul Ştefan Logofătul, iar ca an: 7175—1666, Oct. 24.

Intrucât boerii Ceauri, descendenţi din Gh. Ştefan-Vodă, pretindeau a se trage chiar din Ştefan-cel-Mare şi întrucât apareiajul zidăriei se aseamănă cu acel al lui Ştefan-cel-Mare, s'ar putea admite probabilitatea că această biserică a lui Ştefan-cel-Mare a fost numai restaurată de tatăl lui Gh. Ştefan-Vodă, după gustul secolului al XVII.

Intr'adevăr, planul e dreptunghiular, cu o absidă rotundă şi cu turnul clopotniţei pe latura sudică, cu puternici *dossereţi* pe laturile sudice—nordice. Temelia e de piatră, turnul şi pronaosul de piatră, iar altarul decorat de lungueţe ocniţe, de cărămidă, ca şi ocniţele restului bisericii, ca şi la bisericile lui Ştefan cel Mare.

https://biblioteca-digitala.ro

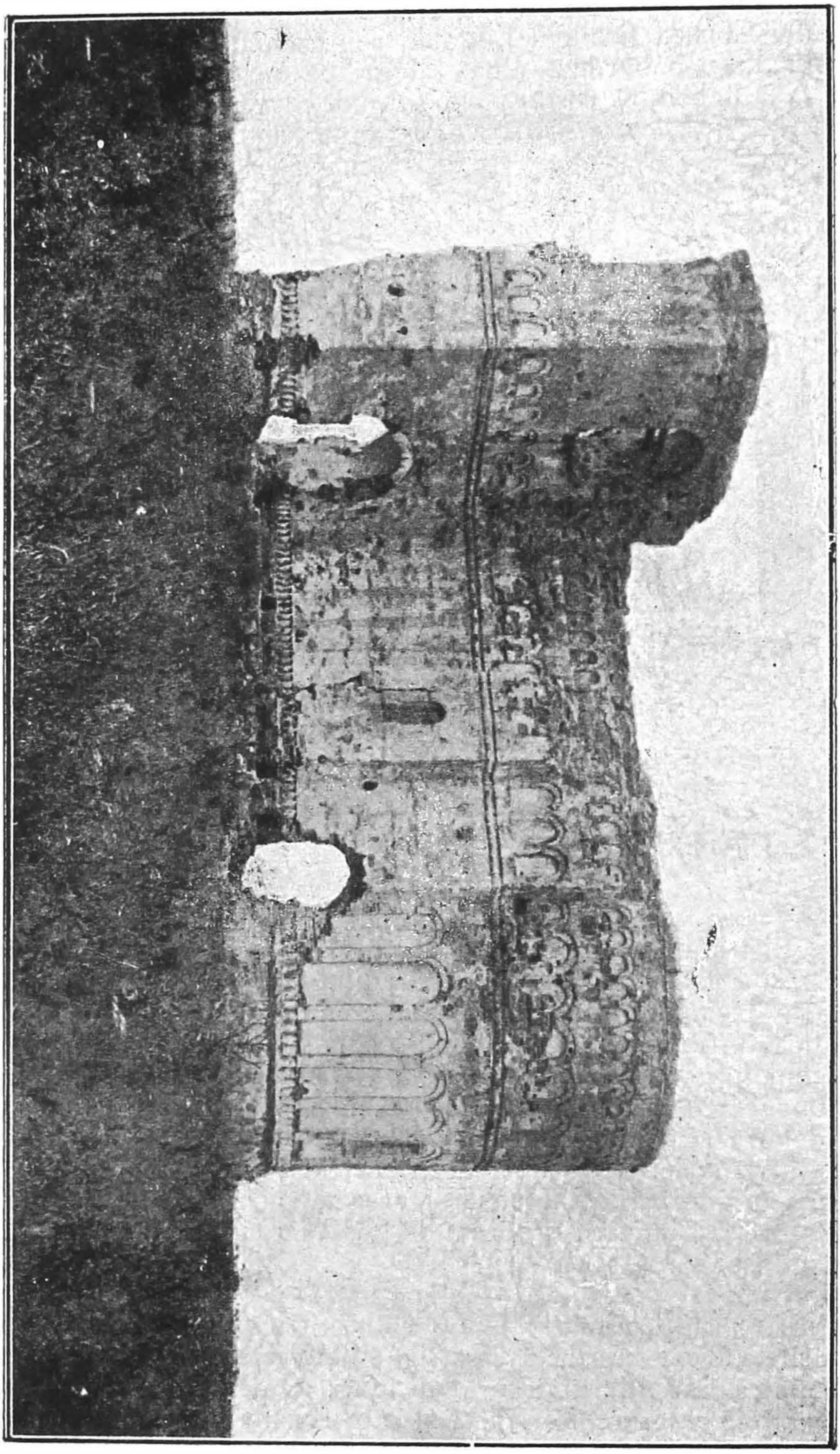

19. Ruina bisericii din Buciulești-Neamțu: exteriorul.

https://biblioteca-digitala.ro

Discuri cafenii de cărămidă, alternând cu altele în formă de stea, separă cele două rânduri de ocniţe ce decorează biserica sub cornişe.

Caracteristic veacului al XVII, are numai *torul* de sub ocniţe.

Cărămida e aparentă prin vopsea numai la arcurile şi cadrele ocniţelor, cum şi la toruri, pe care formează linii în zigzag— albe şi roşii.

20. Ruina bisericii din Buciuleşti-Neamţu: interiorul.

Am onoare a cere păstrarea ca ruină şi a fi trecută în rândul monumentelor.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA DIN DRĂGUŞENI-SUCEAVA.

Domnule Preşedinte,

Potrivit însărcinării ce aţi bine-voit a-mi da, am vizit pitoreasca biserică de lemn din Drăguşeni — Suceava — pe malul râului Moldova. Este una din cele mai frumoase şi trainice biserici de lemn ce avem, lucrată în groase bârne de stejar, imitând însă în totul planul şi dispoziţia bisericilor de zid.

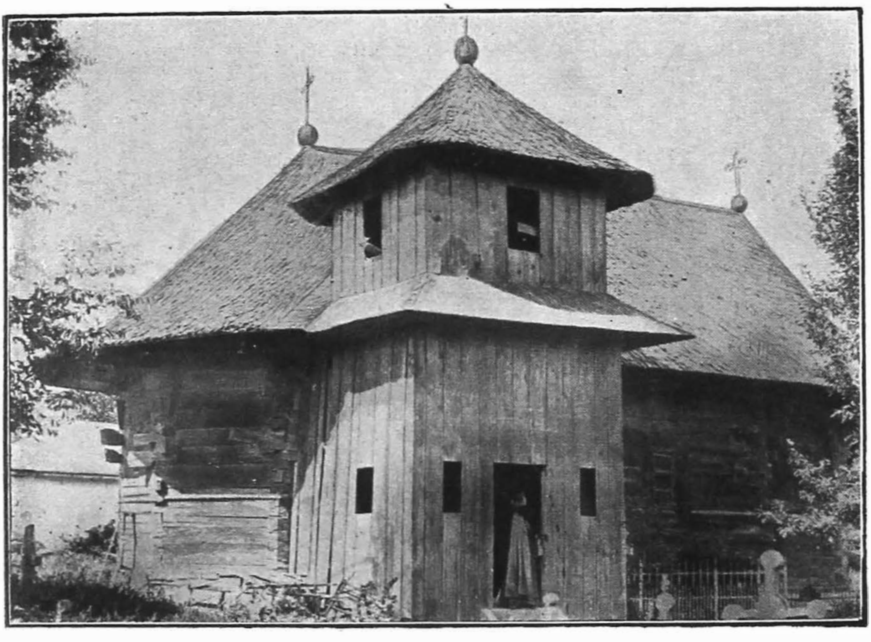

21. Biserica din Drăguşeni-Suceava.

Ca şi la biserica de zid, un turn cu clopotniţă adjacent pe latura sudică, înviorează silueta bisericii, groşi stâlpi de lemn, octogonali, la mijloc, sprijinind frumoase arcade trilobate, (ale căror arhivolte sunt decorate de trilobee gotice), separă naosul de pronaos. Bolte-calote, octogonale, sunt imitate de pe acelea ale bisericilor de zid, chiar cadrul uşii de intrare, imită decora-

https://biblioteca-digitala.ro

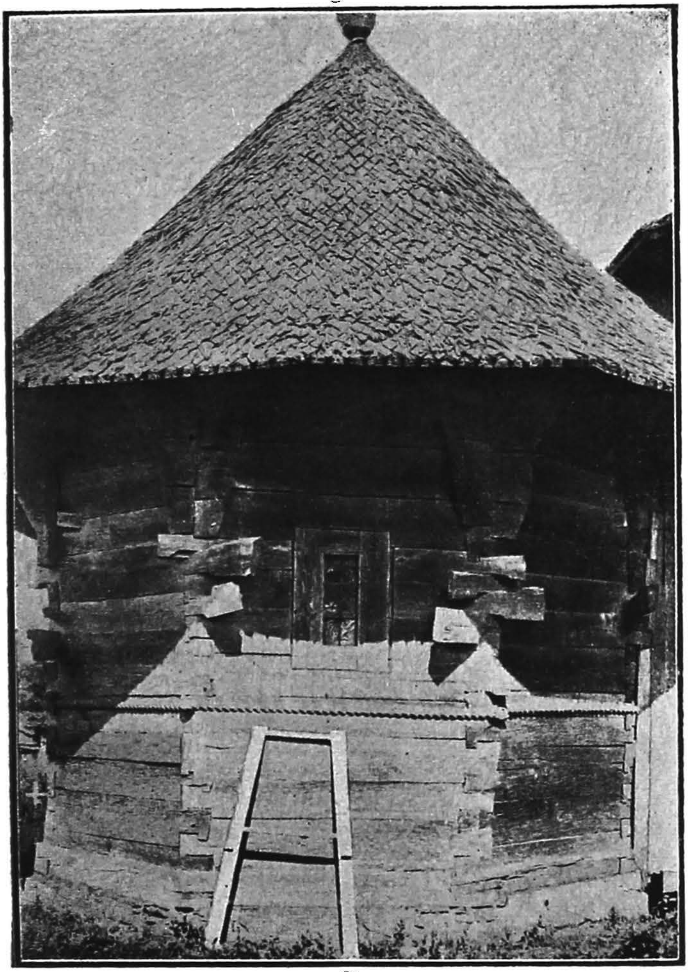

22. Biserica din Drăguşeni Suceava - spre altar.

https://biblioteca-digitala.ro

23 Interior din biserica Drăgușeni-Suceava

https://biblioteca-digitala.ro

ţiile din piatră ale sculpturilor brâncoveneşti.

O inovaţie, constatată şi în arhitectura muntenească a veacului al XVIII-lea, e adoptarea formei pentagonale şi pentru faţada pronaosului.

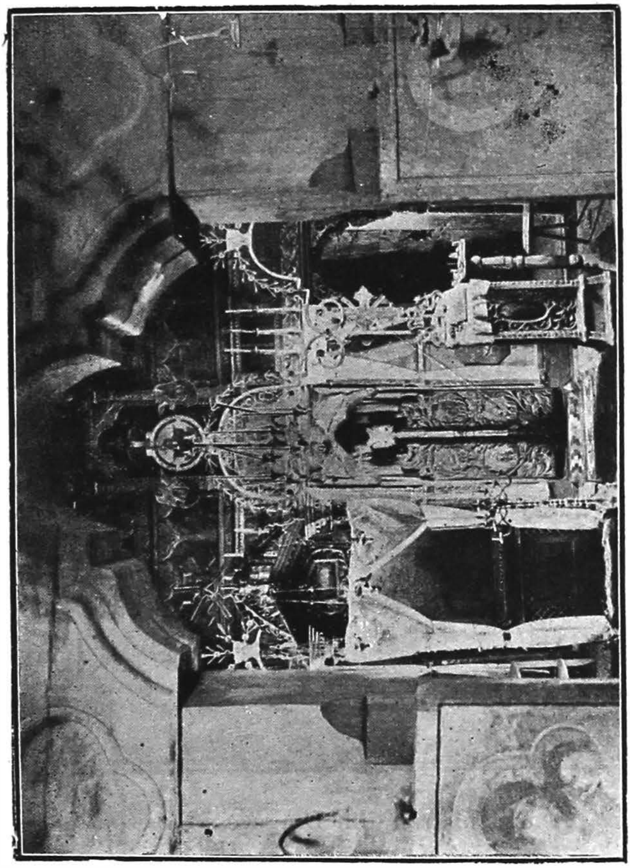

24. Interior din biserica Drăguşeni-Suceava

O inscripţie pe arhivolta dintre naos şi pronaos ne desluşeşte asupra anului şi a fondatorului:

„† Eu Ioaachi[m] (sau Manolachi?) Lazu biv vel pah., fiiul stol. Costachi şi a Katrinii, č'amu ţinutu pă răposata fată a

https://biblioteca-digitala.ro

banului Costandin Boşată şi a Saftii, amu făcutu de al doile biserică în moşia mea Drăguşenii, hramul Adormirei prea curatei Fecioarei Marieii, archidiaconului Spiridon. Aceste nume toate

25. Uşa bisericii din Drăguşeni-Suceava.

pomenească-se ori care va fi stăpân Drăguşenilor, căci las blestem de nu s'ar pomenì în biserică, precum în veci au fost".

Anul lipseşte, dar il putem suplinì, ştiind că Boşată a trăit prin 1748. când erà Postelnic.

Am onoare a cere declararea de monument istoric a acestei bisericii.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA DIN PĂUŞEŞTI-MĂGLAŞI VÂLCEA.

Domnule Ministru,

Biserica din Comuna Păuşeşti Măglaşi-Vâlcea este unul din frumoasele exemple ale tradiţionalismului în arta bizantină, conservat în păturile ţăranilor moşneni, până la începutul veacului al XIX-lea?

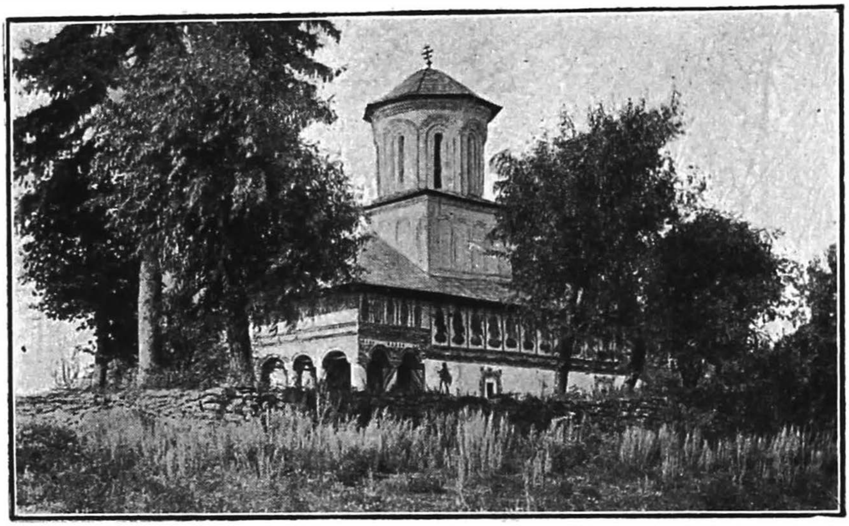

26. Biserica din Păuşeşti Măglaşi.

Ridicată din temelie, pe la finele veacului al XVIII-lea, de moşneanul Ceauş Ştefan, cu soţiile lui: Dumitra (cea dintăi) şi Stana (cea de a doua), — ea fu isprăvită de zugrăvit între 1829—33, August 3, de zugravii: Ilie, Ioan, Gheorghe, Barbul, Constantin, sub ctitoria lui Constantin, fiul Ceauşului Ştefan.

Zidită şi terminată într'o epocă în care idealul pentru arta bizantină este în plină decădere, când în arhitectură încep să apară influenţele arhitecturii clasice, iar în pictură influenţele realismului, biserica din Păuşeşti se remarcă tocmai prin conservatorismul vechilor tradiţii moştenite de ţăranii noştri.

Picturile, în deosebi fie în interior, fie în exterior, executate destul de fin, impun, mai ales ca decoraţie arhitectonică. Foarte

https://biblioteca-digitala.ro

decorativă este friza exterioară, de sub cornişe, reprezentând Buna-Vestire, Arhanghelii, Flosofii şi Sibilele, în ocniţele absidei altarului; Proorocii, Minunile lui Hristos, pe naos; Gr. Decapolitul, Nicodim, Apostolii, Arhangheli, pe pridvor etc.

Portretele ctitorilor, înfăţişându-i în vechile costume ale moşnenilor: cojoace albe lungi, îmblănite cu vulpe, dedesuptul cărora se află caftane vărgate, iar pentru femei: mahrămi, scurteici şi

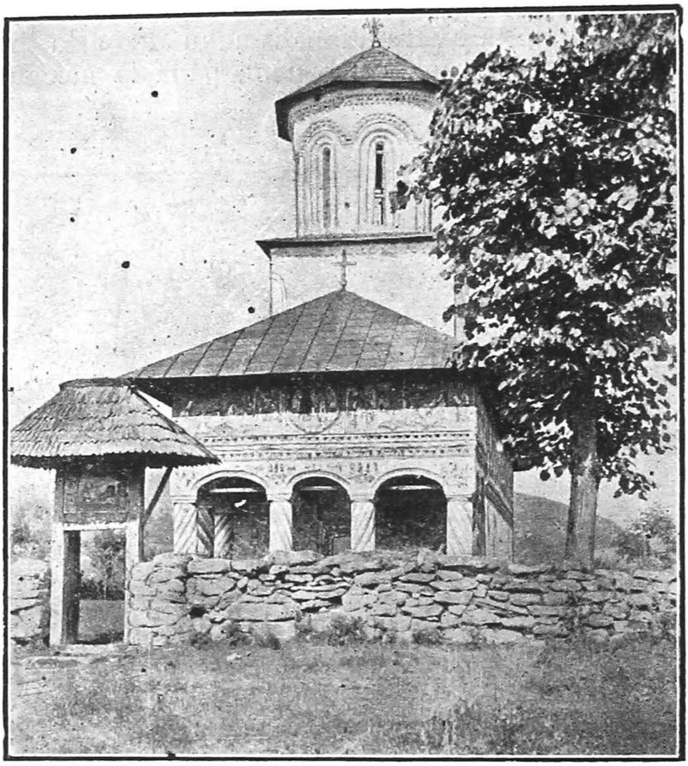

27. Biserica din Păuşeşti-Măglaşi.

oprege, sunt foarte interesante, ca şi legendele de deasupra lor denumind vechile ocupaţii moşteneşti: ceauş, pâslariu.

Cred că biserica merită a fi pusă sub ocrotirea legii de conservare a monumentelor.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

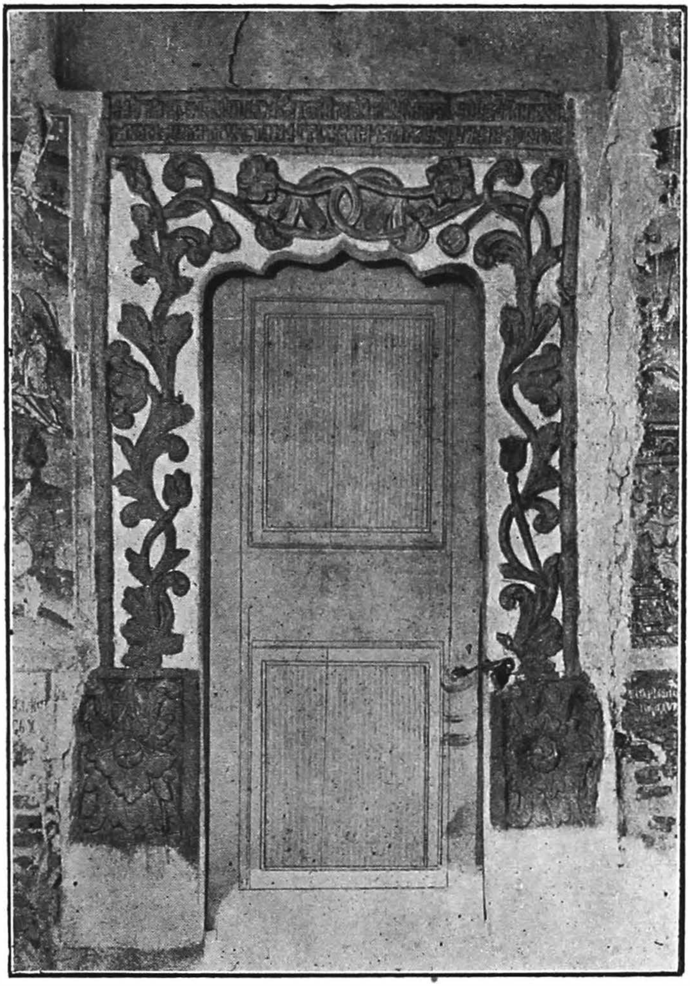

28. Ușa bisericii din Păușești-Măglași.

https://biblioteca-digitala.ro

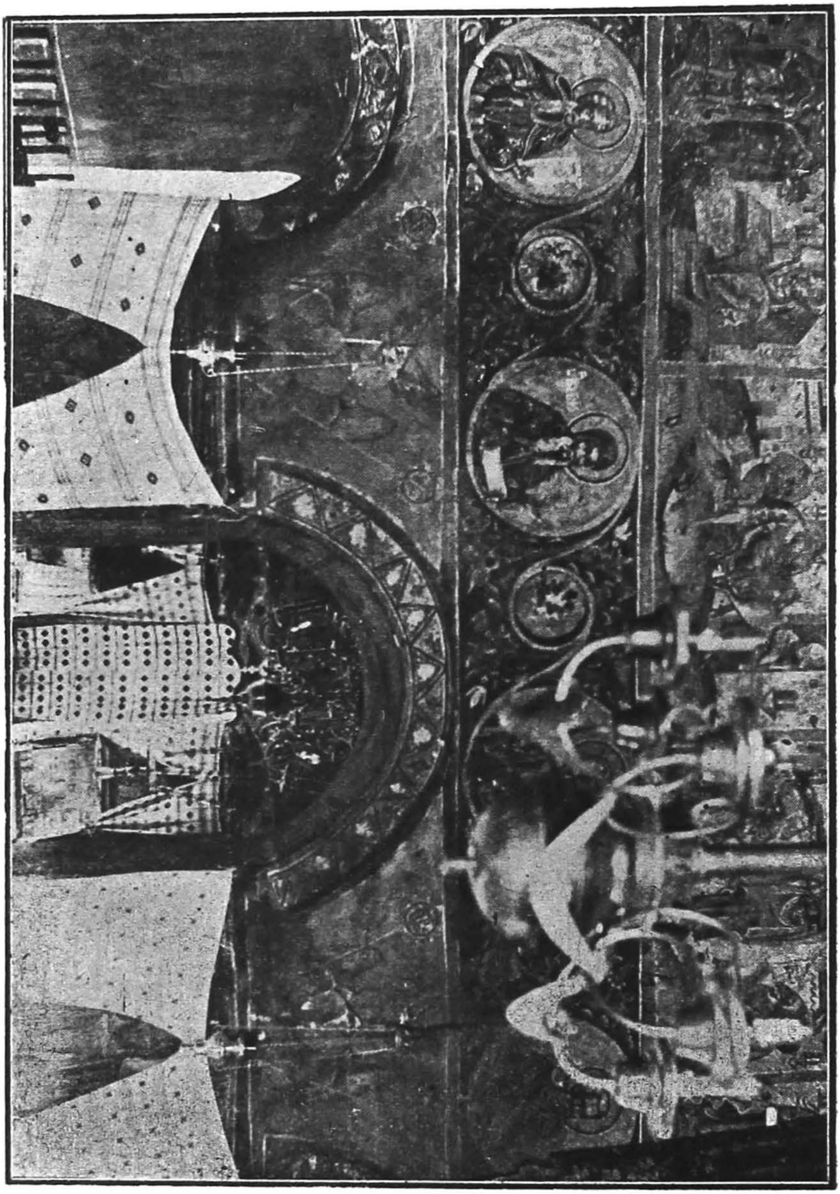

29. Interior din biserica Păuşeşti Măglaşi.

https://biblioteca-digitala.ro

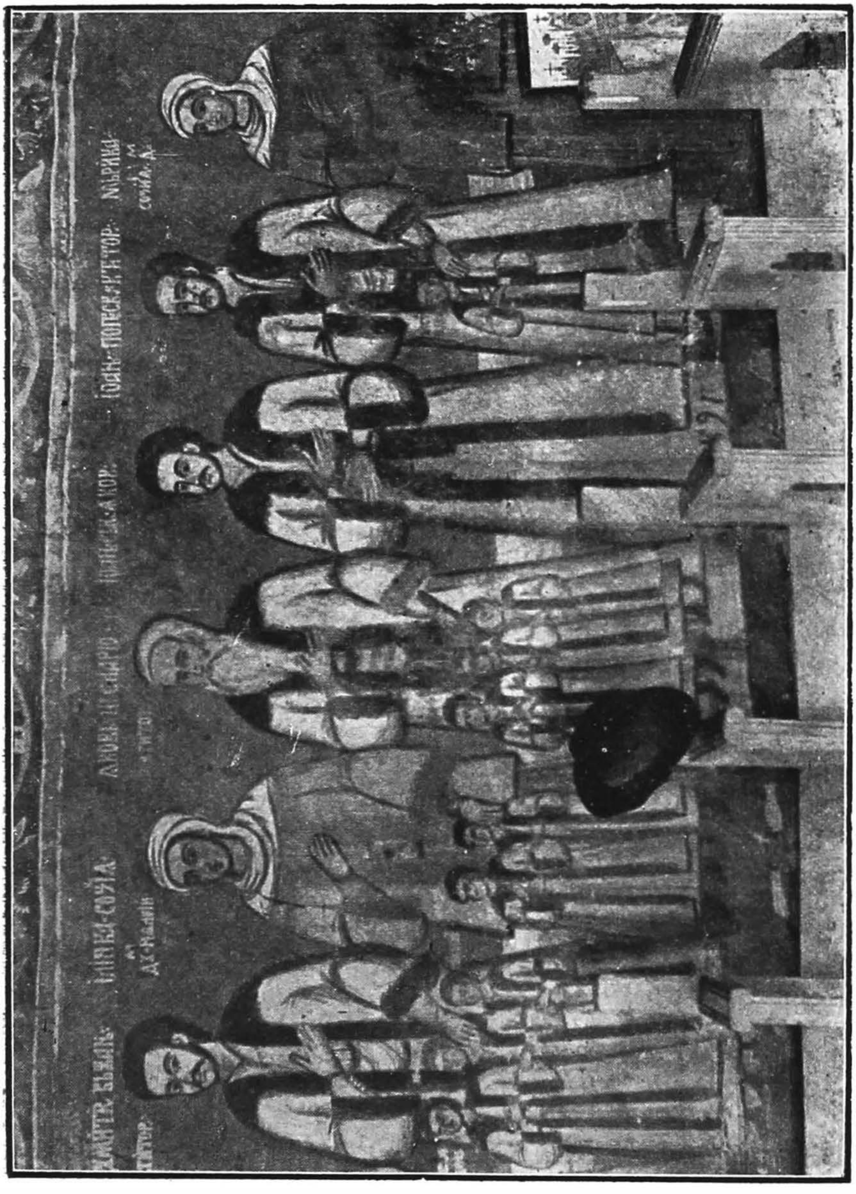

30. Portrete ctitoricești din biserica Păușești-Măglași.

https://biblioteca-digitala.ro

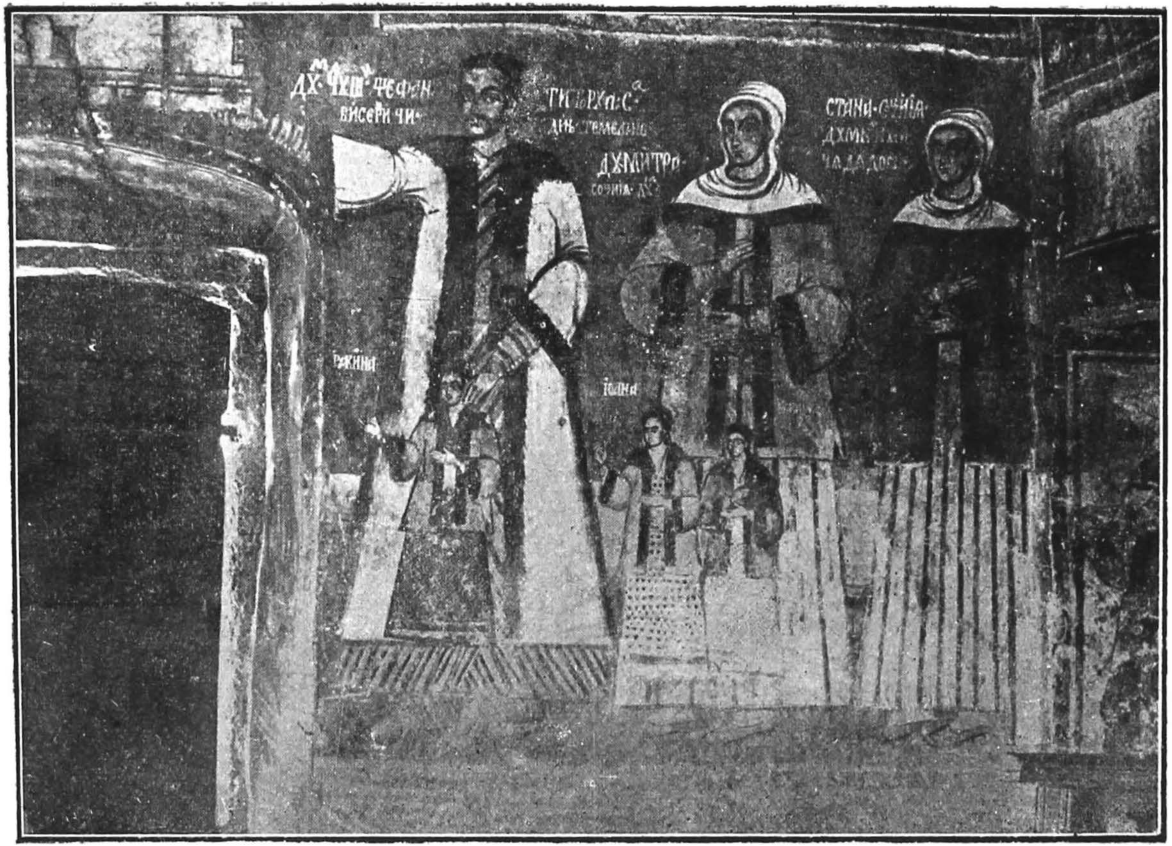

31. Portrete ctitoricești din biserica Păușești-Măglași.

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA DIN OGRETIN-PRAHOVA.

Domnule Ministru,

Biserica din Ogretin-Prahova este zidită din piatră de Radu Negutător şi Stana, soţia sa, împreună cu alt Radu, negutător din Cărbuneşti, în anul 1817.

Cred că biserica e destul de interesantă pentru localitate, deşi nu prezintă un interes general, pentru a putea fi declarată ca monument istoric. Socot că ar fi bine a se face intervenire către primăria locală pentru a nu fi dărămată.

Intr'aceiaş comună se păstrează şi casele aceluiaş negutător, ctitor al bisericii, foarte interesante ca stil ţărănesc din Gorj şi ca transplantare a lui pe alte plaiuri de un negustor din Cărbuneşti.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

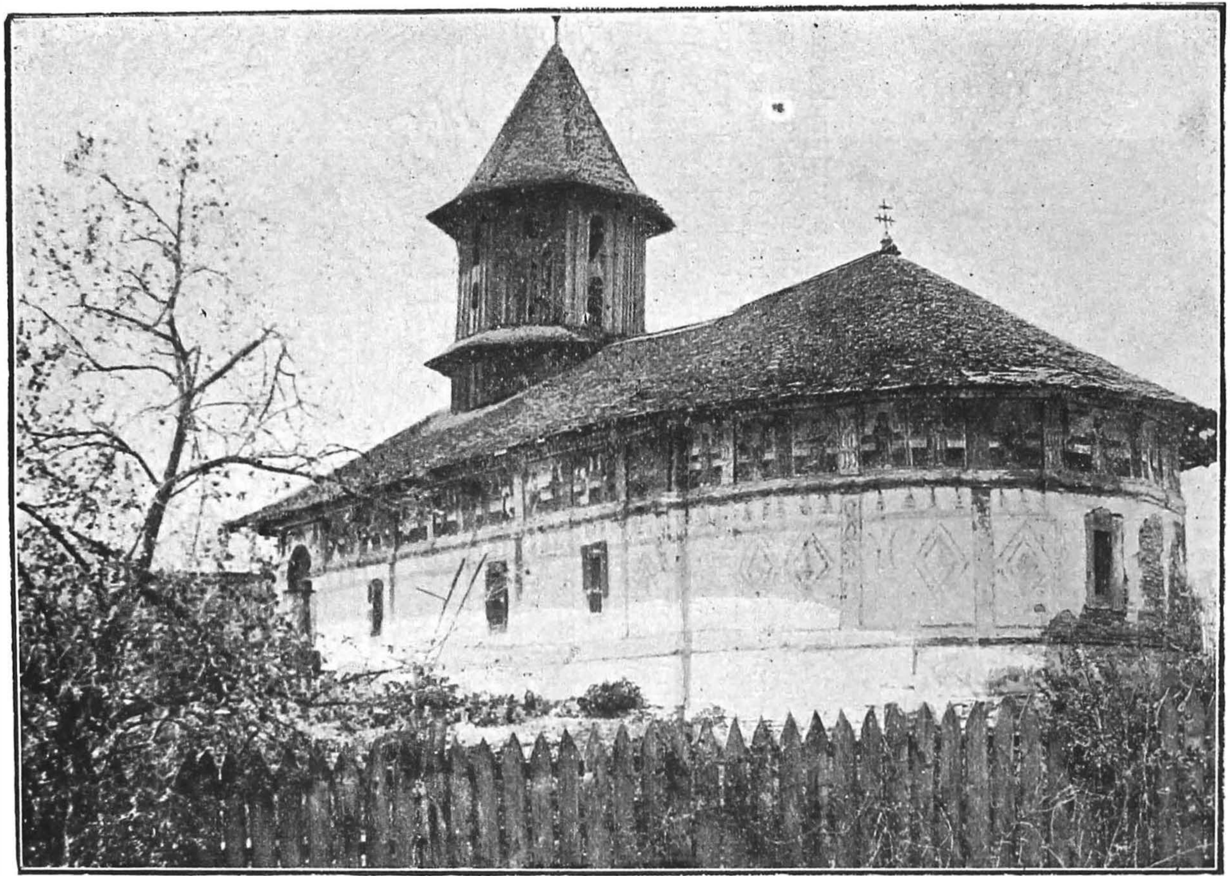

32. Biserica din Ogretin-Prahova

https://biblioteca-digitala.ro

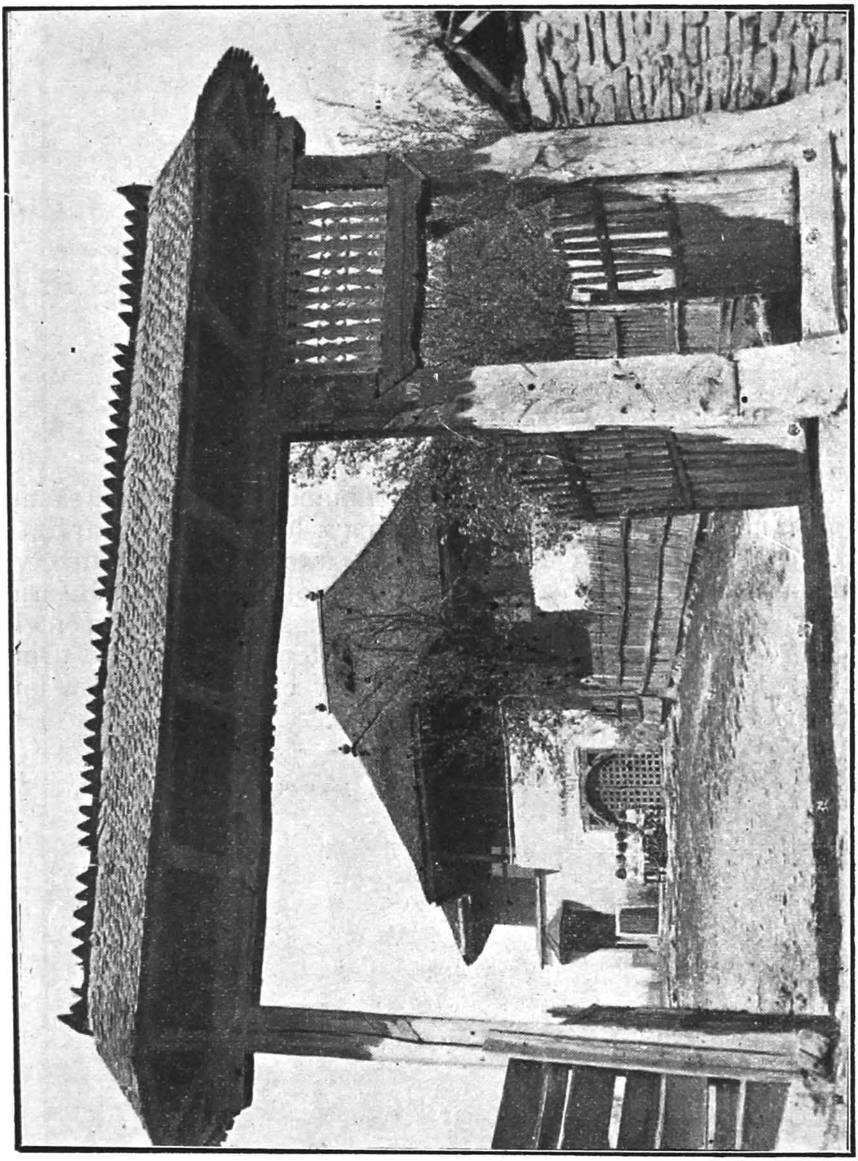

33. Casă veche din Ogretin-Prahova.

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA FOASTEI M-RI NEGOEŞTI-ILFOV.

Domnule Preşedinte,

Am onoarea a cere declararea de monument istoric a mănăstirii Negoeşti-Ilfov, zidită de Doamna Elena a lui Mateiu Basarab, în 1648, cu toate atenanţele sale, ruinate, întru cât ele dau o vie icoană a arhitecturii pe vremea lui Matei Basarab. — Biserica a fost restaurată în 1850, când i-au fost stricate paramentele. Interioarele şi coperişul păstrează, sub tencueli, vechile urme. Resturile chiliilor lasă a se întrevedea vechea înfăţişare a unei mănăstiri din veacul al XVII-lea.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

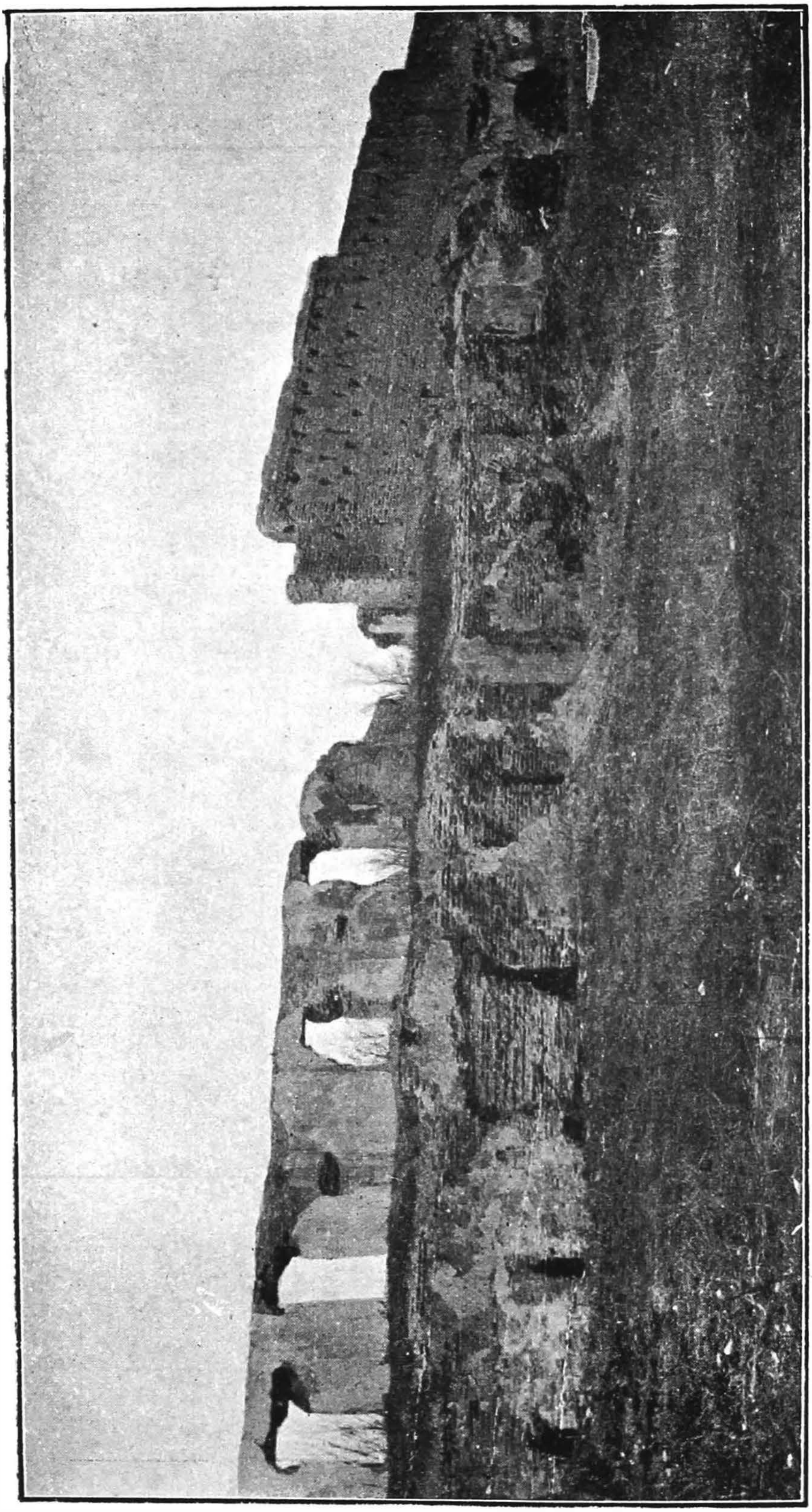

35. Vedere în curtea fostei m-ri Negoeşti-Ilfov.

https://biblioteca-digitala.ro

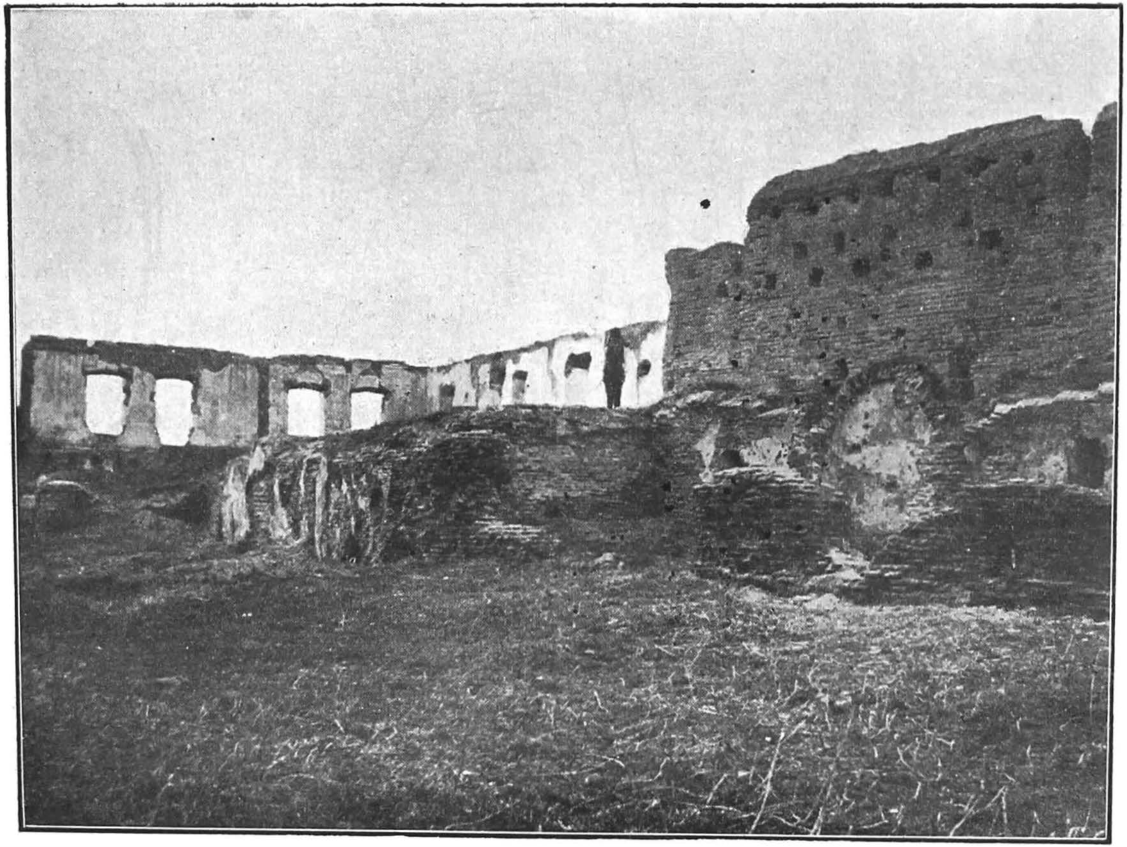

34. Vedere în curtea fostei m-ri Negoești-Ilfov.

https://biblioteca-digitala.ro

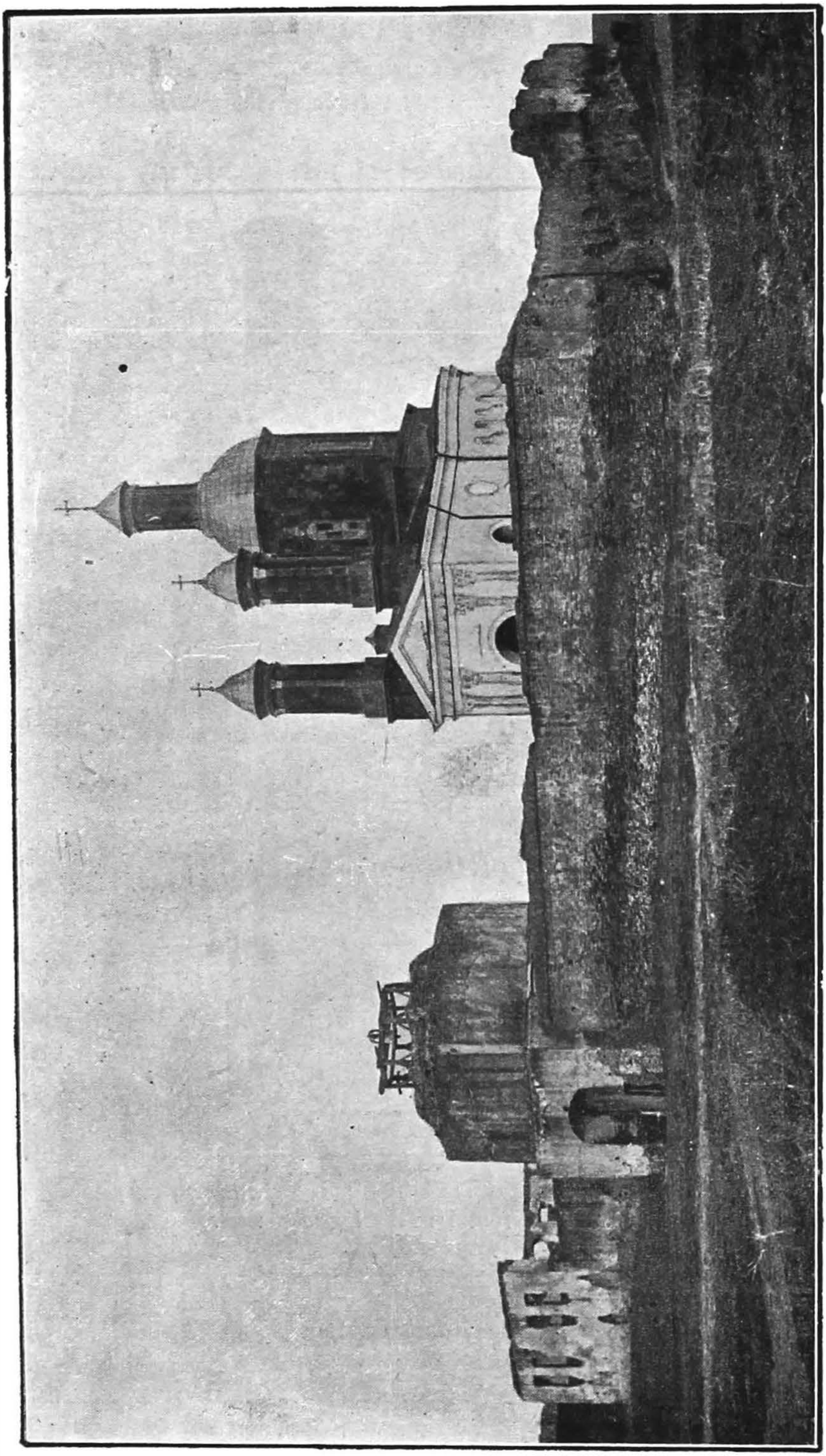

36. Fosta m re Negoeşti-Ilfov.

https://biblioteca-digitala.ro

37. Biserica fostei m-ri Negoeşti-Ilfov.

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA FOSTULUI SCHIT VĂRBILA-PRAHOVA

Domnule Ministru,

Schitul Vărbila, aşezat în codrul satului Vărbila, din judeţul

38. Clopotniţa fostului schit Vărbila.

Prahova, a fost zidit de Dragomir marele Spătar şi Toma Banul, în 1539 Sept. 14.

https://biblioteca-digitala.ro

Meşterul a fost un sârb, Ştefan, iar primul egumen, Antonie. Şi domnul Radu Paisie trebue să fi dat ajutor, fiind zugrăvit ca ctitor.

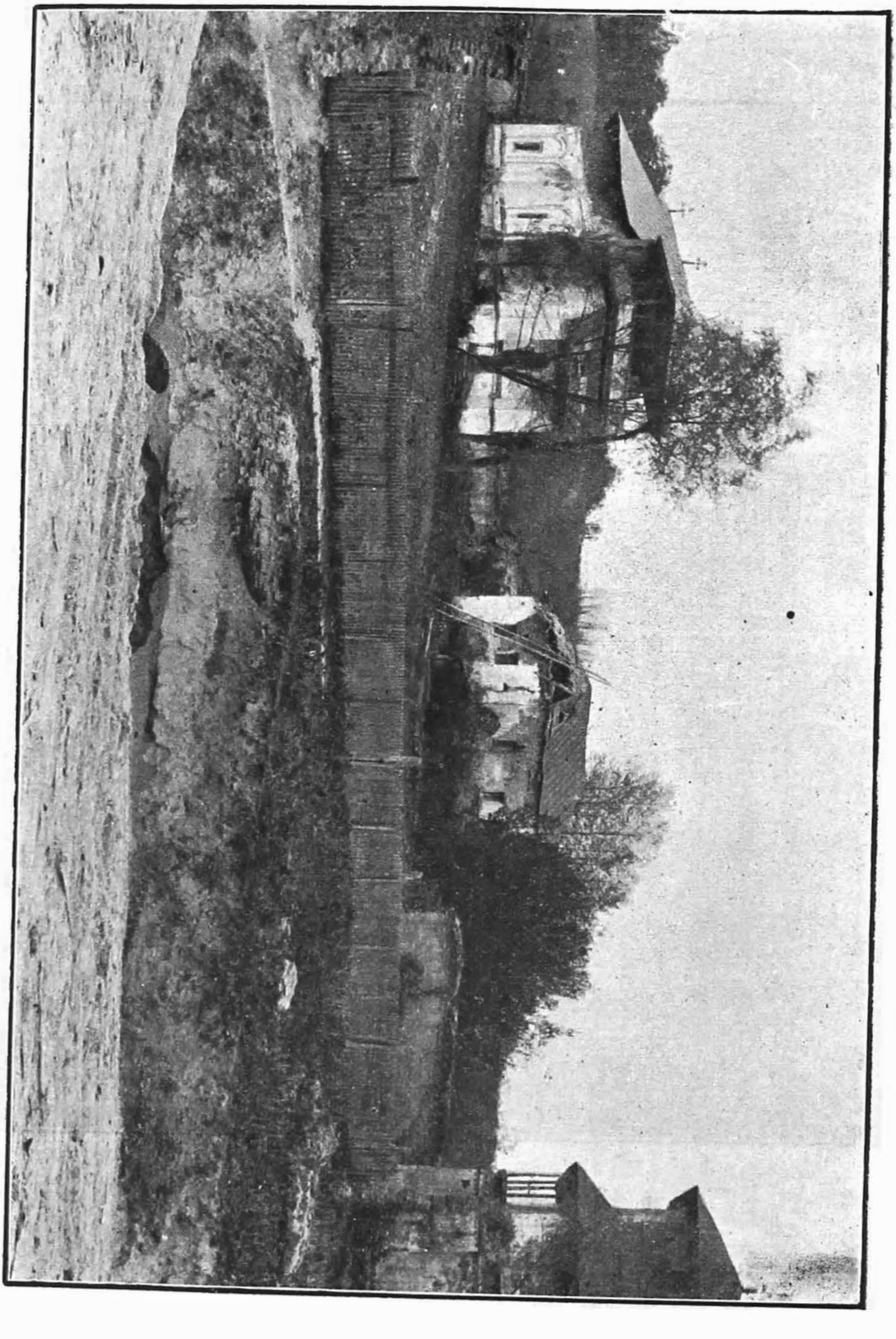

39. Vedere generala a fostului schit Vărbila.

https://biblioteca-digitala.ro

Din această primă zidire se cunoaşte şi azi paramentele ex-

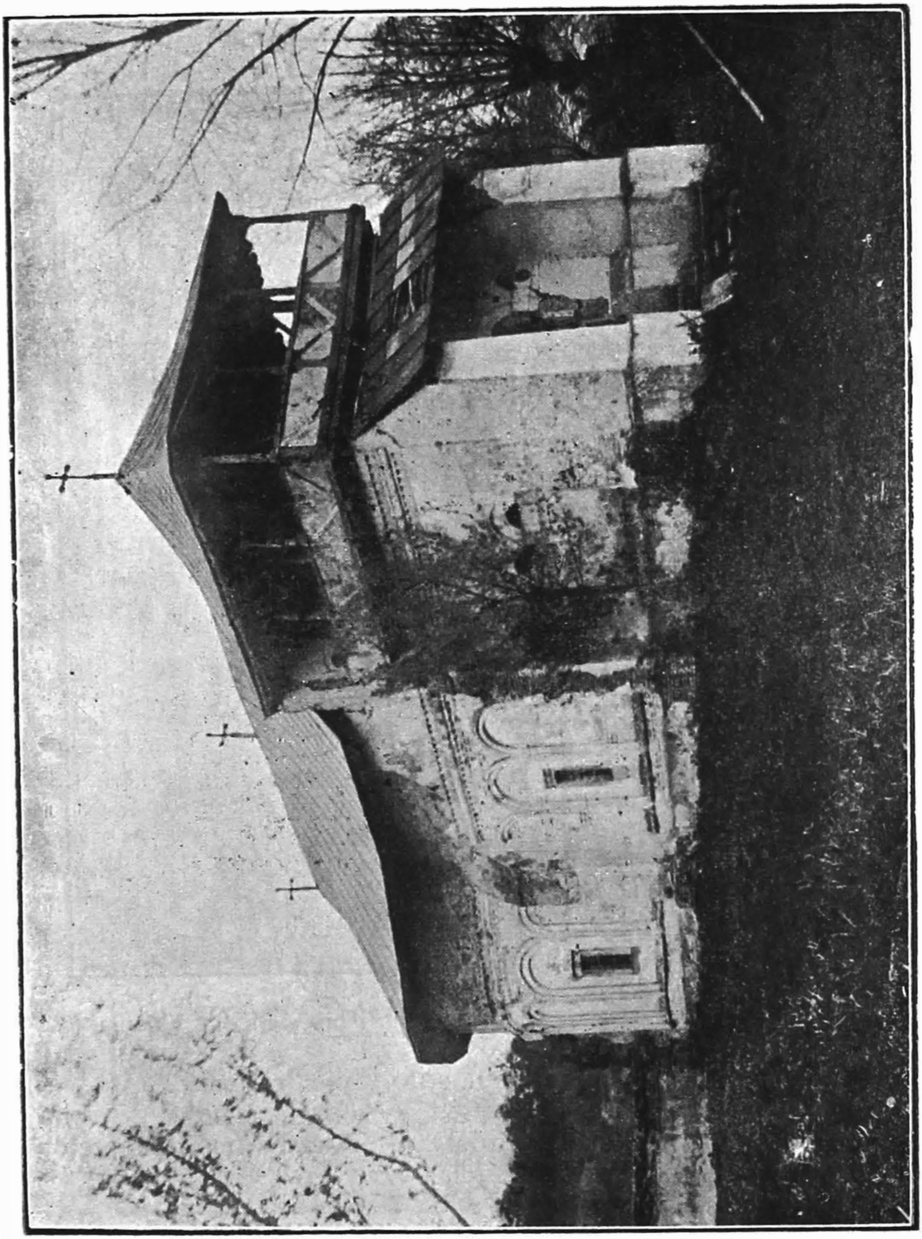

40. Biserica fostului schit Vărbila.

terioare cu apareiaj de cărămidă aparentă, caracteristic arhitecturii veacului al XVI-lea.

https://biblioteca-digitala.ro

Biserica a suferit mari prefaceri pe vremea lui Mateiu Basarab, când i s'a adaos un pridvor caracteristic acestei epoce, — azi în parte astupat.

In 1803 mai toată mânăstirea căzù, în urma înfricoşatului cutremur; din biserică căzură bolţile şi turlele.

In 1805 a fost refăcută şi rezugrăvită, de egumenul Paisie Sinaitianul din Ianina, care i-a astupat pridvorul lui Mateiu-Vodă, a refăcut casele şi clopotniţa, a adaos o culă d'asupra pridvorului bisericii şi a făcut diferite ascunzători în contraforţii bisericii, pentru a se apăra în contra nesiguranţii ce domina societatea românească la începutul veacului al XIX-lea.

41. Cadrul uşei bisericii din Vărbila.

Acelaş Paisie repară şi casele egumeneşti, cari îşi păstrează, însă, până azi, un coridor din vremea lui Mateiu Basarab.

Ca amintiri istorice mai sunt două morminte: a lui Stanciul mare Vistier, un sprijinitor al lui Radu-Vodă Paisie contra lui Laiotă Basarab, ce omorî pe acest Stanciu în 1544, Oct. 10; al Caplei, soţia ctitorului Dragomir.

Şi ca istoric şi ca interes artistic, cred că schitul Vărbila trebuie pus sub ocrtirea legii de conservare a monumentelor istorice.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA DIN TURIA-OLT.

Domnule Administrator,

In comuna Turia, jud. Olt, se află o ruină de biserică, în care, după o inscripţie aflată în tablourile murale, aflăm că e făcută

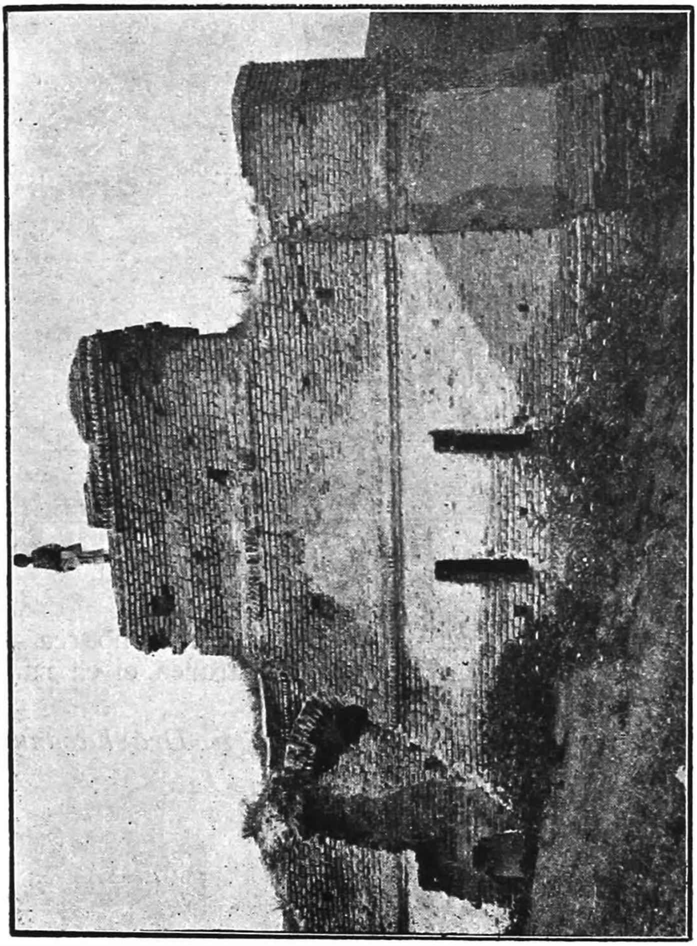

42. Ruina fostei biserici din Turia-Olt.

https://biblioteca-digitala.ro

de Constantin Racoviceanu, biv vel Clucer za arie, sinŭ Ioniţă Racoviceanu Medelnicer, şi că pictura e terminată în 7302 (=1794), de Răducanu Tătărăscu zugravul.

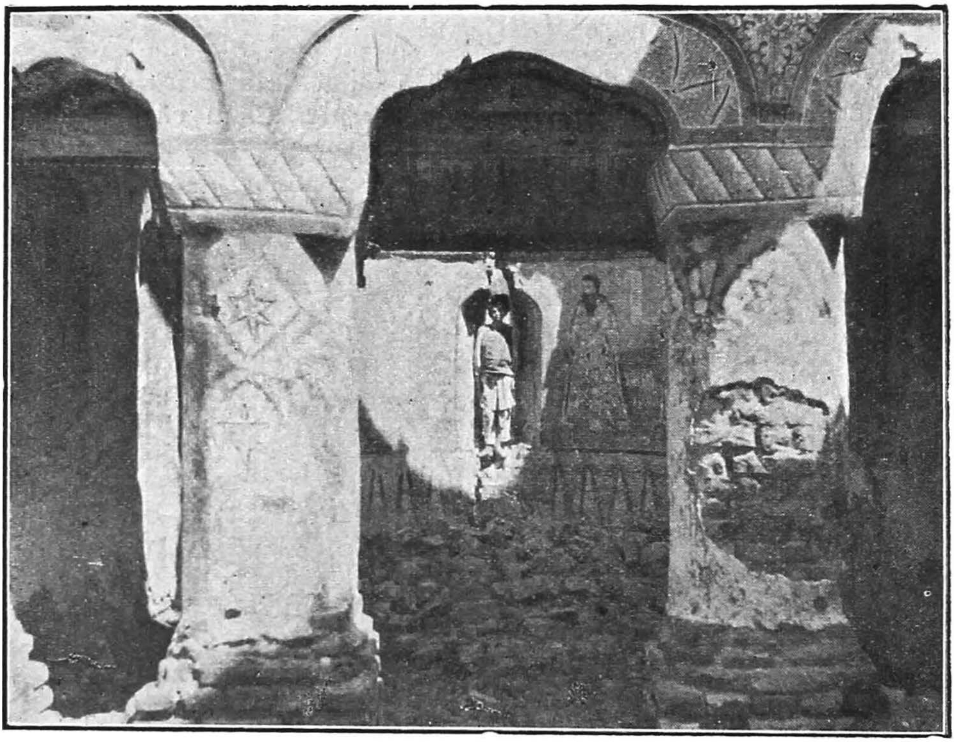

43. Interiorul ruinei fostei biserici Turia-Olt.

Intru cât are destule lucruri interesante, am onoarea a cere declararea ei de monument istoric şi păstrarea ei ca ruină.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

BISERICA DIN CĂLINEŞTI-PRAHOVA.

Domnule Preşedinte,

Am onoare a vă refera asupra delegaţiunei ce am primit cu no. 112 din 25 Februarie 1915, privitoare la mormântul semnalat în curtea bisericii din *Călineşti*-Prahova (pub. în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, fasc 30. pag. 94).

Piatra, aflată odată în interiorul bisericii, acoperia oasele unuia din ctitori: jupan Tănasie, cu soţia sa Tudora, morţi în 1646, Iunie 6 Ea a fost strămutată în curte, unde se cere a se face săpături, cu prilejul reparaţiei bisericii în 1850. După cum era de prevăzut, săpăturile nu au dat nici un rezultat.

Biserica însă, zidită în cinstea Adormirei Maicei Domnului, de Tănasie, Tudora şi Cocearoga mare Spătar, în 1646 August 25, este din cele mai interesante, conservând încă, în epoca aceasta târzie, tipul bizantin. Zugrăvită în 1832, după vechi datine, restaurată în 1850, când i s'au adaos două turle în faţă, renovată, ca parament exterior, acum 7 ani, merită a fi *declarată monument istoric*.

Virg. Drăghiceanu.

https://biblioteca-digitala.ro

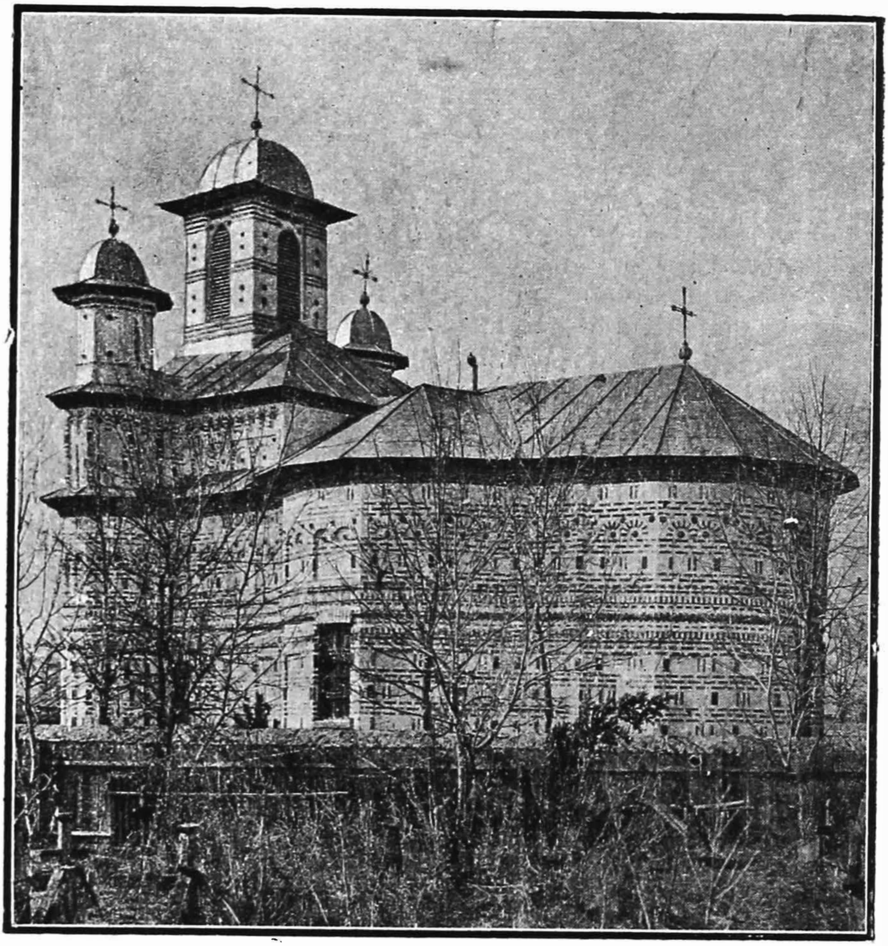

44. Biserica din Călinești-Prahova.

https://biblioteca-digitala.ro

Dela corespondenții Comisiunii.

RAPORTUL D-LUI IL. GHIBĂNESCU (CONSTANȚA).

Deşì înfinţat de curând, graţie interesului crescând ce se deşteaptă în autorităţi şi particulari faţă de anticitate, Muzeul nostru naţional (secţia Constanţa) posedă o frumoasă colecţie de obiecte antice ca: monezi, reliefuri, vase de lut, marmură, inscripţii etc.

Graţie concursului ce ni s'a dat de Primăria Constanţei, în anul expirat s'a făcut o descoperire de cea mai mare importanţă.

Săpându-se pe str. Dorobanţilor, colţ cu bul. Ferdinand, s'a dat peste un turn de piatră bine conservat, a cărui construcţie cade perpendicular pe zidul cetăţei Tomi.

Anunţându-se Direcţia Muzeului din Bucureşti, a sosit la faţa locului d-l V. Pârvan, care a stabilit că ruinele descoperite fac parte din rămăşiţele unui turn sau fort de apărare a vechiului Tomi, aşezat pe zidul ce înconjura cetatea.

In adevăr ruinele turnului se sprijină pe un zid de 3 m.,10 cm. grosime.

Odată acest important punct stabilit, s'a putut uşor determina traseul vechiului zid al cetăţii şi anume:

Plecând dela punctul descoperit, str. Dorobanţi, zidul merge în linie dreaptă spre răsărit, trece pe sub str. Carol, pe sub prăvăliile Cânceff şi I. Postelnicu şi iese la mare, pe sub casele colonelului dr. Zissu, de pe str. Mircea-cel-Bătrân.

In spre apus zidul traversează str. Dorobanţi, atinge colţul Comandamentului dinspre bul. Ferdinand, şi trece pe bulevard (acì d. Pârvan constatase încă de acum câţivà ani un al doilea turn sau fort, care însă s'a nimicit), se întoarce zidul înapoi, în curtea Comandamentului, unde s'a găsit poarta cetăţii.

Până acum se vorbia de cetate, se arătau urme de clădiri; nu se ştia însă un lucru: de unde şi până unde se întindea cetatea Tomi.

Prin descoperirea de faţă, azi, acest fapt e pe deplin limpezit.

Incă un fapt ce merită a fi scos în relief:

Noul turn s'a găsit pe o proprietate particulară; însă, în urma

https://biblioteca-digitala.ro

intervenţiei d-lui ministru Duca, a d-lui V. Andronescu, a d-lui V. Pârvan şi a subscrisului, terenul cu turnul în chestie a devenit proprietatea Muzeului.

D-l Gheorghiu, proprietarul locului, mare comerciant en gros de coloniale, l-a cedat în schimbul altui teren. E o nouă dovadă de solicitudinea, bunăvoința și interesul cu care lumea, chiar profană, începe să îmbrăţişeze opera trecutului îndepărtat.

Odată cu deşteptarea atenţiei pentru anticitate, creşte şi simţul solidarităţei noastre etnice şi sociale.

D-l director V. Pârvan a arătat pe larg importanța acestei descoperiri, într'o comunicare făcută la Academie în şedinţa dela 23 Ianuarie 1915: „Zidul cetăţei Tomi".

Tot în legătură cu activitatea Muzeului din Constanţa stau:

Săpăturile făcute de Direcţia Muzeului din Bucureşti în curtea Comandamentului, cu sprijinul d-lui general Georgescu, care ne-a dat soldaţi pentru lucrările de desgropare. Supravegherea lucrării a fost făcută de asistenţii d-lui director Pârvan.

S'au găsit câteva pietre funerare, reliefuri cu inscripții, toate transportate la Muzeul din localitate.

In oraşul Constanța mai e ceva demn de reţinut:

Acest oraş, în partea de jos, e ridicat în întregime pe ruinele cetăței Tomi, în special strada Lascar Catargiu, care pleacă din piața Ovidiu și merge spre mare, e cea mai bogată în ruine de zidării şi clădiri antice.

In cursul lunei Iunie 1915, d-l inginer şi antreprenor Pruncu, săpând la no. 24, proprietatea d-lui M. Prezenti, la temelia unei construcții, dă peste o serie de ziduri antice, care proectau foarte deslușit urmele unei clădiri din vechime. După grosimea şi felul zidurilor, ruinele aparțin vechiului Tomi. Pentru clarificarea deplină a modului cum zidurile desemnează clădirea veche dispărută—fapt care contribue la înțelegerea așezărei şi direcţiei anticului Tomi—dau mai la vale o schiță de plan.

Zidurile antice sunt:

a) AB, lucrat frumos, lung de 6,50 m., gros de 0,64 m., înalt de 1,57 m.

b) AC, perpendicular pe AB, lucrat la fel, din acelaş material, azi lung de 5,18 m., lat 0,64 m., înalt de 2,70 m.

c) Al treilea zid BD, la fel cu precedentele, face unghiu drept cu AB şi e lung azi de 1,80 m., lat 0,84 m., înalt 1,57 m.

Zidul AC cuprinde 5 rânduri de piatră, regulat cioplită; zidul AB numai 3.

In punctul B sunt 4 trepte de piatră ce arată probabil urma unei porţi. Punctele x, y, z sunt direcţiile în care se continua zidăria descoperită.

https://biblioteca-digitala.ro

Sud

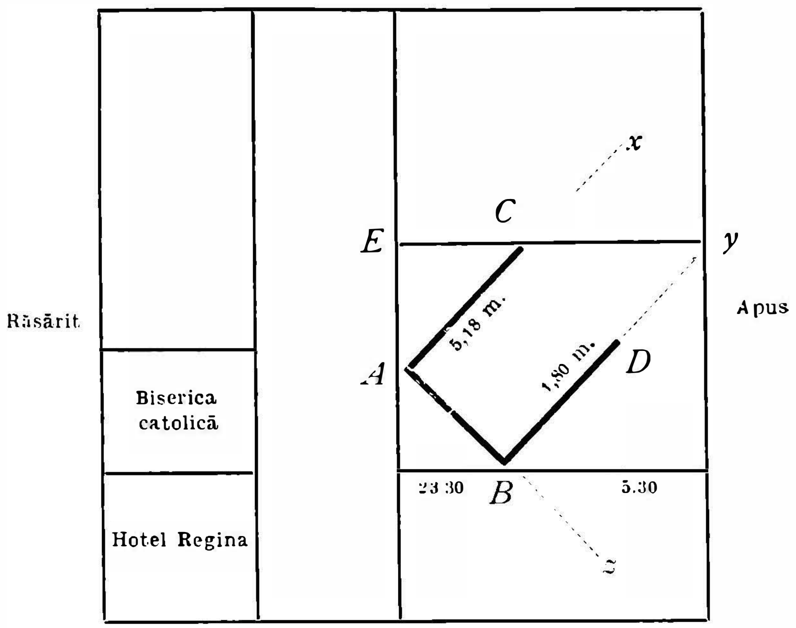

Nord : Piața Ovidiu

45.

S'au scos mai multe planșe și fotografii care să ne păstreze, în copie, urmele vechilor ziduri acoperite azi de enorma clădire nouă ce s'a ridicat.

O altă descoperire făcută în cursul anului expirat:

In str. Olteni no. 2, spre Obor, la o adâncime de 8 m., s'a găsit o subterană, un fel de galerie, cu o mulțime de cadavre complet descompuse, așezate la rând. Probabil cimitir creștin din primele timpuri. Din lipsă de fonduri s'a dispus închiderea subteranei, ca să nu fie distrusă de intemperii, până când mijloacele vor permite Direcției centrale să facă cercetări amănunțite.

In preajma comunei Hasiduluc stau risipite o sumă de pietre de marmură, parte cu inscripții, parte lucrate. S'a atras atenția Primăriei să le aibă sub pază, până ce vor fi studiate cu amănuntul, spre a li se afla importanța.

Trecând la altă ordine de idei, Muzeul din Constanța a căutat să fie în curent cu toate descoperirile ce se fac în județ și cu urmele antice ce s'ar găsi; in acest scop, ca și anul trecut, a adresat tuturor învățătorilor, primarilor și preoților din județ următoarea circulară.

Domnule

Potrivit art. 10 din noua lege a monumentelor istorice, sânteți cel mai apropiat reprezentant al Comisiunii Monumentelor Istorice în comuna d-v.

https://biblioteca-digitala.ro

Din această sarcină și destinație onorifică ce vă acordă legea, rezultă datoria de a conserva și aduna toate obiectele antice: ca monezi, pietre cu inscripții, oale, urcioare etc., a supraveghia lucrările antice, ca ziduri, cetăți, canale etc. aflate în raza comunei d-v. și a înainta obiectele portative Direcțiunei Muzeului regional din Constanța, unde se vor trece în inventar și păstra

In fiecare an, în luna Decemvrie, aveți datoria, conform legii, să înaintați Muzeului nostru un raport amănunțit de toată activitatea d-v. de peste an.

În baza legii de mai sus, vă rog să bine-voiți a ne da tot concursul d-v. prețios în această direcție, a ne trimite raportul d-v. anual, cu toate propunerile ce aveți de făcut, pentruca lăudabila operă a Comisiunii Monumentelor Istorice de conservare și studiere a trecutului să corespundă așteptărilor noastre naționale și științifice.

Director, I. GHIBĂNESCU.

Aproape toate primăriile au răspuns la vreme; dintre preoți foarte puțini, iar dintre învățători un număr restrâns.

Merită să fie citat răspunsul unui distins învățător, de și bătrân, al d-lui C. Cornescu din Caramurat:

Domnule Director,

„La ordinul d-v no. 180/27 Noemvrie a. c., cu respect am onoarea a vă raporta, că această localitate, fiind lipsită de obiecte antice sau ziduri etc. vechi, care să prezinte vre-un interes, n'am putut afla decât una și singură piatră, găsită în pământ, de acum vreo 10 ani, cu ocazia săpărei unui sanț pentru închiderea unui loc de casă la un tătar, care piatră posedă o inscripție latinească cu vorbe ca: DUMI MATER. I. ONUS... șterse multe litere din ele și care se află adusă de mine în curtea școalei primare de aci. Are înăițimea de 75 cm., lată de 50 cm. și groasă de 40 cm. — Fiind prea grea, ne lipsesc mijloace de a o aduce la Muzeu. Alte acte n'am putut afla până acum în comună.

Invățător-diriginte, C. Cornescu.

După cum se vede, activitatea Muzeului din Constanța în anul trecut a fost destul de rodnică.

IL. GHIBĂNESCU.

https://biblioteca-digitala.ro

RAPORTUL D-LUI ŞT. CIUCEANU (CRAIOVA).

Domnule Preşedinte,

La adresa domniei-voastre no. 629, din 3 Noemvrie a. c, prin care mă invitaţi a vă înainta un raport general asupra activităţii mele în calitate de corespondent al Comisiunii precum şi asupra stării monumentelor istorice din judeţul Dolj, am onoarea a vă comunica următoarele:

Anul acesta, deşi neprielnic din multe puncte de vedere unor întinse şi sistematice cercetări istorice, îmi pare totuş mai rodnic în rezultate în comparaţie cu anul precedent. Acest progres se datoreşte faptului că, dela 1 Aprilie 1915, mijloacele mele de activitate au sporit, prin înfiinţarea unui muzeu regional de antichităţi şi etnografie cu sediul in palatul Prefecturii Dolj, muzeu a cărui direcţiune o exercit onorific.

Ideia întemeierii unui atare muzeu, emisă de subsemnatul, a fost îmbrăţişată cu entusiasm de d-l Constantin N. Popp, prefectul judeţului Dolj, care mi-a dat cel mai binevoitor sprijin pentru organizarea şi înzestrarea lui cu tot materialul şi mijloacele necesare.

Este evident că materialele, prevăzute pentru muzeul regional, în bugetul Prefecturii de Dolj, pe anul financiar curent, sunt departe de a fi suficiente şi că nu mi-am putut permite dela început cine ştie ce proecte de realizat. Totuş muzeul şi-a putut înjgheba un modest mobilier, adaptat nevoilor lui; şi-a putut procura un aparat special pentru sondagii arheologice, după schiţele prezentate de subsemnatul; tot asemenea materialul de cancelarie, câtevà cărţi de specialitate şi numeroase şi interesante obiecte antice. In fine toate cercetările istorice ce am întreprins prin judeţ, studiile încercate pe la bisericele mai vechi din Craiova şi întregul material fotografic au fost săvârşite în comptul fondurilor ce mi-au fost puse la dispoziţiune de Prefectură.

In bugetul viitor, am asigurarea repetată a d-lui C. Popp, că va prevedea pentru muzeul nostru mijloace mai îndestulătoare, spre a-se încerca săpături mai sistematice în numeroasele localităţi preistorice şi istorice din Dolj.

In darea de seamă asupra situaţiunii judeţului Dolj pe anu

https://biblioteca-digitala.ro

1915 (1), prezentată de d-l C. N. Popp consiliului județean, d-sa își exprimă speranța că muzeul regional, întemeiat prin concursul d-sale, *va fi o operă trainică și de un nediscutat folos.*

Pentru atingerea aceluiaș țel, socotesc ca Comisiunea Monumentelor Istorice, de acord cu Prefectura Dolj, să ia sub controlu-i cultural muzeul regional ce diriiez, mai ales că d-l prefect, chiar prin adresa prin care vă notifică întemeierea muzeului, consideră creațiunea acestui așezământ ca îndeplinirea deziderатului cuprins in art. 2 alin. 5 din legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice din 1913, deci ca instituțiune dependentă de Comisiune, administrată și întreținută de Prefectură, iar încredințarea conducerii acestui muzeu subsemnatului, ca un corolar al situațiunei mele de corespondent. Cred că s'ar putea foarte ușor ajunge la un acord între domnia-voastră și Prefectură ca nici-o schimbare a actualei alcătuiri a muzeului să nu se poată efectua fără prealabilul consimțimânt al Comisiunii.

Activitatea subsemnatului pe anul curent se poate divide în două părți: I) *Cercetări întreprinse în județ*, II) *Cercetări întreprinse în orașul Craiova.*

I. Cercetări în județ.

In ordinea cronologică, călătoriile ce am întreprins în județ sunt următoarele:

La 9 Iunie 1915, împreună cu d-l profesor Aurel Mircea și un elev fotograf amator, am vizitat și fotografiat *ruinele mănăstirii Roaba* (comuna Căciulătești-Dolj), cunoscută sub denumirea de „*Schitul vechiu al Roabei*“, întemeiată, după o tradițiune mai veche, de Pahomie Robul Ieromonahul, pe la 1834 (2); după cele ce mi-au fost povestite de localnici, ar fi însă o ctitorie a familiei Amărăștilor. Am convingerea — după felul și materialul construcției — că biserica trebue să fie cu mult mai veche.

Biserica, deși în mare parte ruinată, e însă impunătoare prin măreția zidurilor și a turlei și atrage atenția tuturor drumeților călători pe șoseaua Craiova-Sadova-Bechet (fig. 46—7). Are forma dreptunghiulară, cu altarul pentagonal; deasupra soclului un brâu de cărămizi semicirculare, iar pe mijloc, deasupra micelor ferestre, se întinde un alt brâu, alcătuit dintr'un rând de

(1) Expunerea situațiunii județului Dolj pe anul 1915, Craiova, Institutul de arte grafice Samitca.

(2) Marele dicționar geografic al României IV, comuna Roaba.

https://biblioteca-digitala.ro

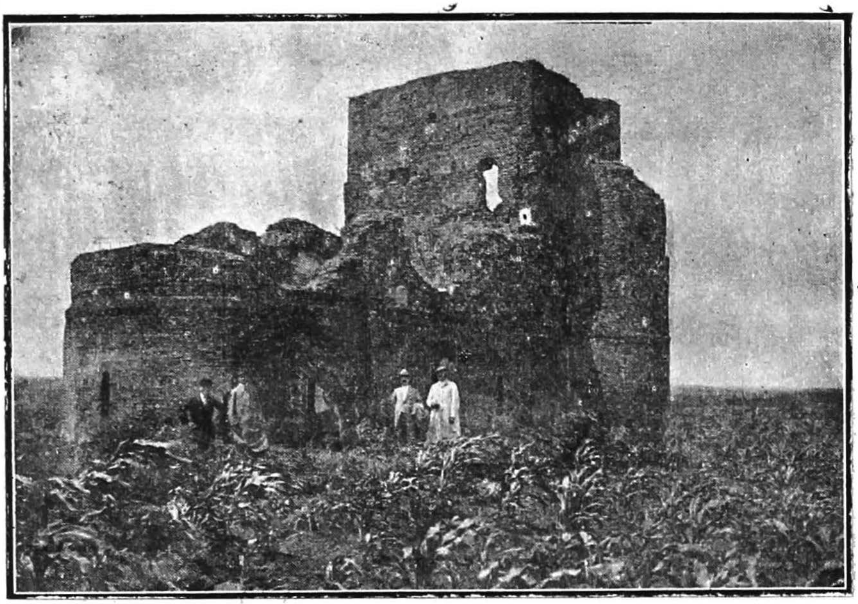

46 Biserica din Roaba.

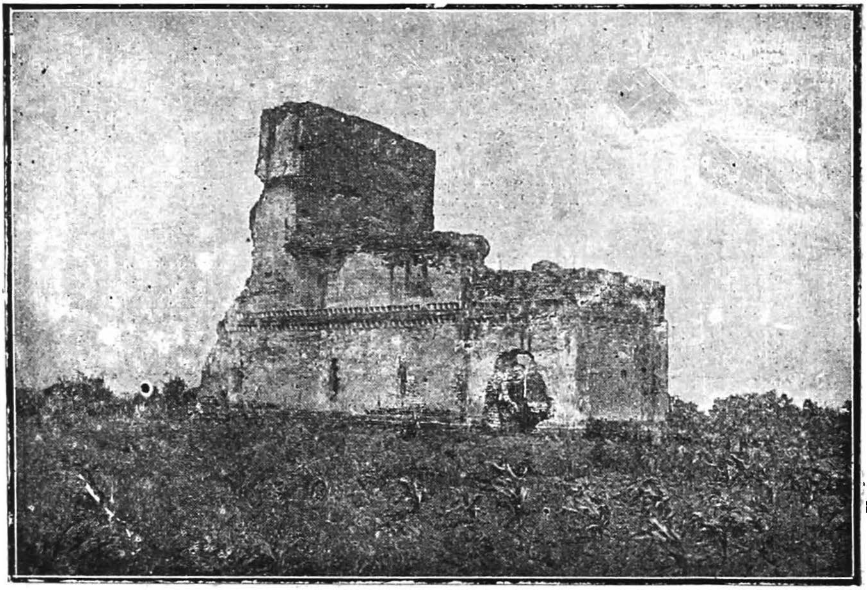

47. Aceeaș biserică

https://biblioteca-digitala.ro

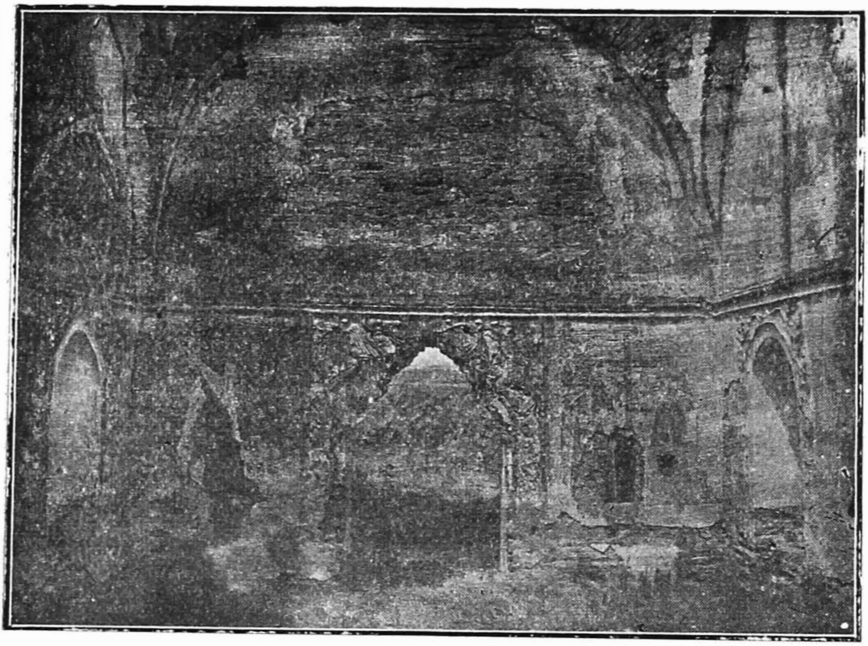

48. Biserica din Roaba: interior.

49. Interior din aceeaş biserică.

https://biblioteca-digitala.ro

cărămizi semicirculare între două rânduri așezate în zimți. In față se văd urme din zidurile pridvorului. Deasupra pronaosului stă o turlă înaltă de zid, de formă pătrată, cu trei etaje suprapuse, sprijinită în spre miază-noapte de puternice contraforturi. Naosul păstrează în interioru-i urme de zugrăveală (fig. 48); e construit cu cele patru mari arcuri pe pendentivi, iar în pereții-i nordic și sudic se deschid câte două ferestre, mărginite sus cu arcuri ușor trilobate și peste tot cu chenar decorativ de tencuială în relief (fig. 48). Ușa de comunicație din păretele ce desparte pronaosul de naos este deasemenea încadrată nu se poate mai frumos, cu un chenar ornamental în relief, având în partea superioară câte un vultur bicefal (fig. 49). In fine, absida e de formă pentagonală, iar pardoseala întregii biserici este peste tot scormonită prin săpături făcute de locuitorii din partea locului, în scop de a găsi comori ascunse de călugări.

Ceva mai departe de această ruinată biserică se află o alta, tot veche, ce poartă numele de *„Roaba din pădure“*, pe care însă n'am putut-o vizita din lipsă de timp.

Dela Roaba am trecut la Sadova, unde am cercetat ruinele vechei mănăstiri Sadova, a cărei biserică a fost restaurată nu de mult cu cheltuiala Administrației Domeniului Coroanei. Aci am fotografiat, pe un timp însă neprielnic, ruinele chiliilor, ale arhondariei, clopotnița și ne-am preocupat în special de bolnița, situată în apropiere, care prezintă mult interes și, deși e ruinată mult în interior, cred că s'ar putea restaura. Fotografia bolniței fiind luată în vreme de ploaie cu vijelie, n'a reușit și nici nu am putut copia cele două pisanii suprapuse de pe peretele interior, de deasupra ușii de intrare. Sunt de părere ca Comisiunea Monumentelor Istorice să intervină pe lângă Administrația domeniului Sadova ca să cruțe de dărâmare acest monument istoric și să caute a-l restaura, așa cum a procedat cu biserica (1).

De la Sadova, am pornit spre Lișteava-Grindeni, oprindu-ne câtevà momente în comuna *Piscu-Sadovei*, unde am fotografiat biserica (fig. 50) și transcris pisania (anexa 4).

Ajunși la Lișteava, călăuziți de d-l I. Dumitrescu, învățător din acel cătun, am cercetat localitatea, căutând să precizăm locurile unde s'au găsit de locuitori olărie preistorică, topoare de piatră, vârfuri de săgeți, etc. D-l învățător Dumitrescu a pus la dispozițiunea muzeului un prețios material adunat de pe la locuitorii din Lișteava cu prețuri extrem de reduse și anume:

(1) S'a intervenit și s'a obținut, până la restaurare, refacerea acoperământului (Red.).

https://biblioteca-digitala.ro

1. Un ciocan de piatră perfect lustruit şi găurit şi anume porţiunea anterioară.

2. Un topor de piatră găurit, rupt peste gaură, şi anume porţiunea anterioară.

3. Un fragment de os de fosilă.

4. Bucăţi dintr'o oală mare de lut cu pereţii groşi, cu pastă

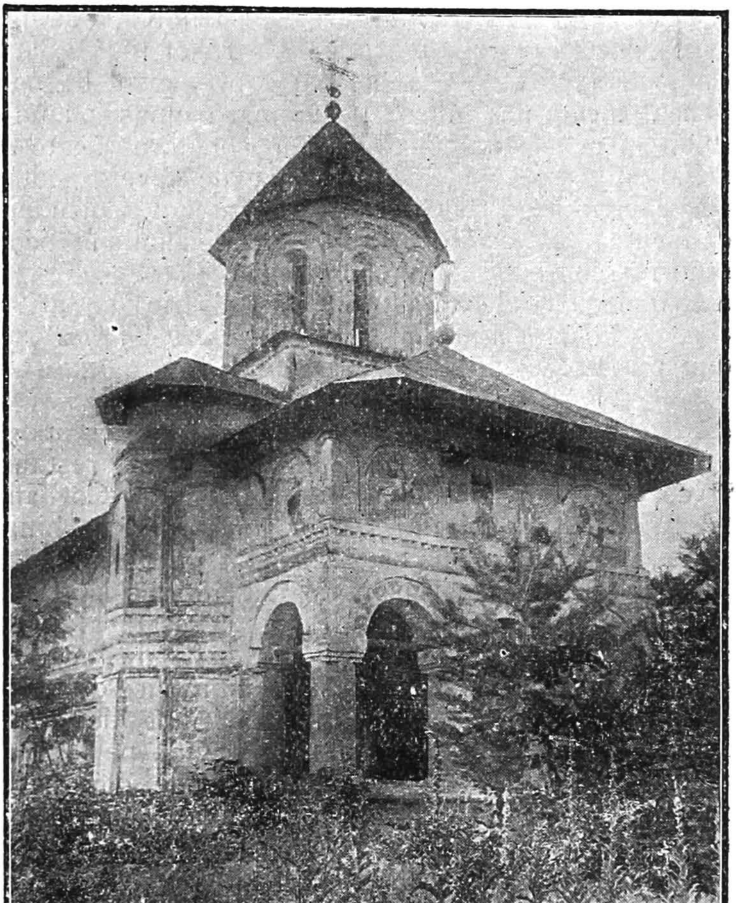

50. Biserica din Piscu-Sadovei.

neagră la mijloc şi roşie cărămizie la suprafaţă şi cu două proeminenţe drept toarte.

5. Două ghiulele de piatră (fig. 51, j, i).

6. O sferă mică de lut.

7. Un vârf de lance de fier cu două tăişuri (fig. 51, a), cu mânerul găurit pentru a fi prins de coadă. Lungime: 42 cm.

8. O lamă de pumnal de aramă, admirabil patinată, cu vârful bont şi prevăzut cu două găuri, spre a fi prinsă de mâner. Lungă de 11 cm. (fig. 51. b).

https://biblioteca-digitala.ro

9. Un fragment de fibulă romană, de bronz.
10. Două vârfuri de săgeţi foliforme.
11. Un instrument de fier adus ca un cârlig, în patru muchii, cu mânerul de fier răsucit şi cu ureche de atârnat.
12. Patru ghiulele de fier de diferite mărimi.
13. Un inel vechiu românesc, de aramă, foarte mic, având săpat, ca decoraţiune, pe floare, două grupuri de câte două spirale.
14. Fragmente de olărie preistorică, cu desemnuri caracteristice.

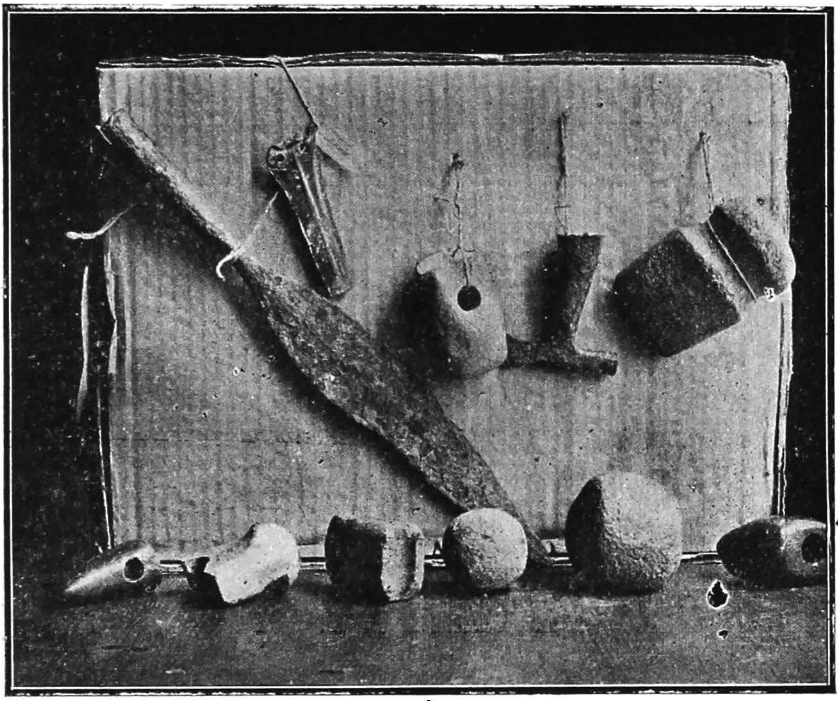

a. b. c. d e.
f. g. h. i. j. k.

51. Obiecte preistorice adunate în Lişteava.

Tot prin mijlocirea d-lui I. Dumitrescu, am cumpărat pentru muzeu dela locuitorii din Lişteava, Grindeni şi Orăşeni mai multe pestelci cu admirabile motive olteneşti alese.

Este evident că nedispunând decât de o jumătate zi la Lişteava, n'am putut efectua cine ştie ce cercetări temeinice, totuş, din materialul cules, am rămas cu impresia că în acest cătun se află aşezări preistorice.

A doua zi, trecând Jiul pe podul dela Gângiova, ne-am îndreptat spre comuna *Horezu-Poenari*, spre a vizita ruinele unei

https://biblioteca-digitala.ro

biserici, sodomită aproape cu totul în apele râului, pe al cărui mal este aşezată, cam la jumătatea drumului dintre comuna *Greceşti şi Horczu-Poenari.*

Din fotografia alăturată (fig. 52) se poate vedea că n'a mai rămas în fiinţă din vechea clădire a bisericii decât o parte din pridvor, restul prăvălindu-se în Jiu, împreună cu pisania. Din informaţiunile culese dela locuitori şi în deosebi din cele obţinute dela d-l Pretorian, învăţător în comuna Greceşti, ar urma că pisania se păstra până nu de mult, că era scrisă în relief cu litere chirilice „greu de cetit, fiind cu două caturi" şi că avea însemnat şi leatul fundării sfântului locaş, deşi cam nedesluşit scris.

52. Pridvorul bisericii ruinate din Horezu-Poenari.

Tradiţiunea curentă, susţinând că biserica a fost zidită în timpul domniei lui Alex. Ipsilant Voevod (1774—1782), pe când era vlădică al Râmnicului-Noului Severin Chesarie, care a păstorit între 28 Decembrie 1773—9 Ianuarie 1780, s'ar putea deduce cu multă probabilitate că biserica de care ne ocupăm a fost înălţată în intervalul acestor 6 ani, dar de cine nu se ştie. După ştirile culese tot de d-l Pretorian, ar urma că s'a slujit în biserica azi sodomită, până pe vremea lui Alexandru Ioan I Cuza; pe la 1875 biserica se păstra încă întreagă, iar Jiul curgea la o depărtare aproximativă de 6 m. de ziduri; de pe la 1880 râul începu să mănânce întâiu altarul şi an cu an

https://biblioteca-digitala.ro

câte cevà până ce a ajuns şi la pridvor, aşà cum e astăzi (1).

Pridvorul, după ceeace se mai ţine, are 6 stâlpi rotunzi, împodobiţi cu „rinceau"-uri zugrăvite, cu capitelurile şi soclurile pătrate, formând în total 5 arcade rotunde şi anume 3 în faţă şi 2 laterale. Pe peretele sudic, care e peste tot zugrăvit, am cetit numele „Popa Nan Zugravu", pe cel apusean „Dumitru Zugravu", iar pe cel dela miază-noapte „Gavril Zidar". Lăţimea pridvorului, măsurată de subsemnatul, este de 6,80 m.

Spre apus de ruinele bisericii se întinde un cimitir vechiu, presărat cu cruci de piatră şi lemn, servind până azi locuitorilor din Horezu-Poenari, cari se găsesc înspre partea bisericii, ca loc de îngropăciune al morţilor, fără să le pese că în curând apele distrugătoare ale Jiului vor începe să le cotropească şi acest locaş de veşnică odihnă. Se mai atestă că pe locul bisericii, pe când albia Jiului nu se întinsese încă pe sub zidurile bisericii, se găsia în trecut un sat *Târnava* (2); nefiind deci nici-o teamă de dărăpănare a sf. biserici sau de spargere silită a satului, s'a zidit acolo biserica.

Pe la 1802 satul Târnava era încă în floare, pe când Greceştii forma abia o mahala de bordeie de ale moşnenilor. Tocmai pe la 1820 s'a construit biserica mai nouă din Greceşti (3), iar cea dela Horezu-Poenari cevà mai târziu (4). O altă părere care poate avea oarecare temeiu, ar mai fi că biserica sodomită este o ctitorie a familiei Tărnovenilor.

Cred că trebue să menţionez acì o altă cercetare întreprinsă, tot în Iunie, la punctul denumit *Botul Dealului*, de pe teritoriul comunei *Coţofenii din dos*, unde mereu ies la iveală urme de obiecte preistorice. De acì am obţinut un ciocan mic de piatră de culoare neagră, cu gura necomplet perforată (fig. 51, f), un topor de piatră rupt pe la mijloc peste gaură, păstrându-se porţiunea anterioară (fig. 51, g), un vârf de săgeată, un fragment dintr'un os fosil (poate tibia de elephas primigenius); o măsea de elephas antiquus, trei ulcele mici de lut, precum şi o mulţime de bucăţi de ceramică preistorică, cu variate şi bogate decoraţiuni liniare, incizate, cu brâne alcătuite din năsturei în relief etc. (fig. 53 şi 54).

---

(1) Colegul meu d-l Anastase Georgescu, profesor la Şcoala normală de învăţători din Craiova, posedă o fotografie a acestei biserici, pe când încă nu se prăvălise în Jiu decât altarul şi naosul.

(2) *Marele dicţionar geografic al României*: comuna Greceşti, judeţul Dolj: „la N-E. de comună şi pe malul drept al Jiului se văd zidurile unei biserici, fostă a satului Târnava, trecută la comuna Horezu-Poenari".

(3) *Sfânta Episcopie a eparhiei Râmnicului-Noului Severin*, Bucureşti 1906, pag. 491. In *Marele dicţionar geografic al României* este greşit dată întemeierea bisericii din Greceşti, la 1865.

(4) *Sfânta Episcopie a eparhiei Râmnicului*, pag. 491: „o biserică parohială cu hramul Sf. Apostoli se află în satul Horezu-Poenari, construită în zid, la anul 1852".

B.C.U. BIBLIOTECA

https://biblioteca-digitala.ro

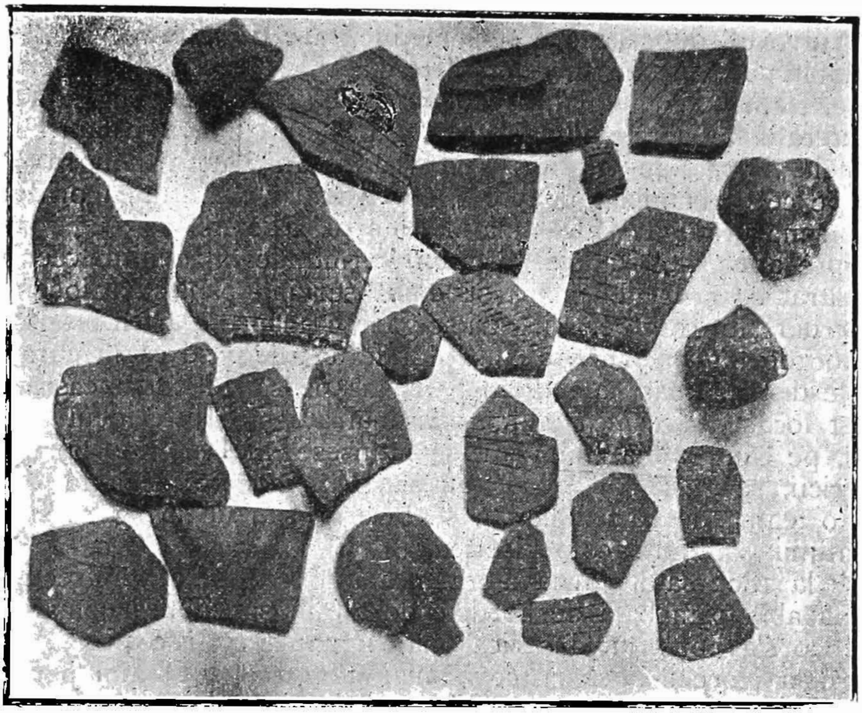

53. Ceramică preistorică dela Botul Dealului, com. Coţofenii din dos.

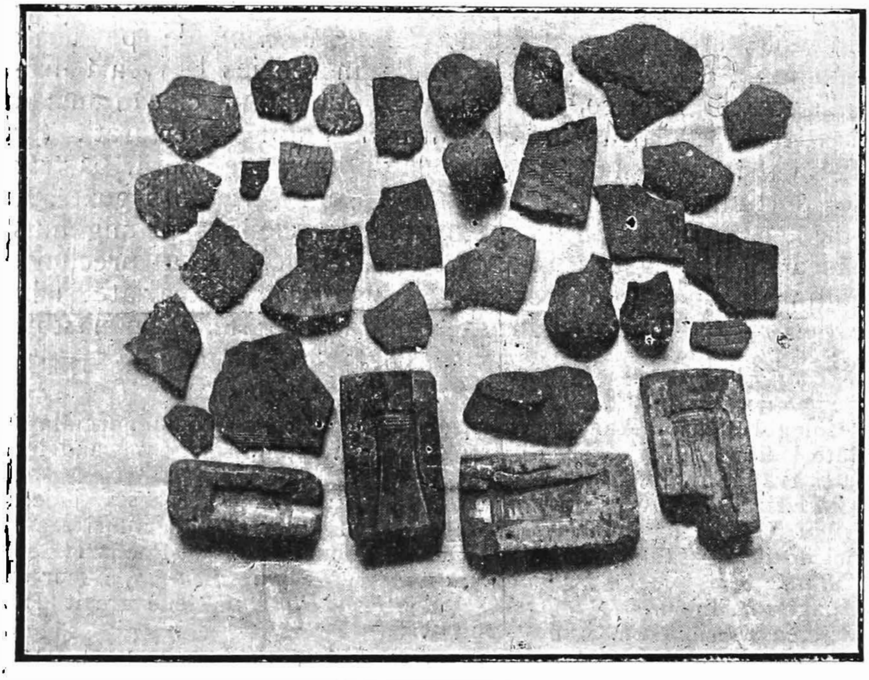

54. Ceramică dela Botul Dealului (com. Coţofenii din dos) şi dela Pleniţa.

https://biblioteca-digitala.ro

In August am continuat cercetările în comuna *Aninoasa* (Gorj), localitate cu reputaţiune de staţiune preistorică, după materialul descoperit mai de mult acolo de răposatul Alex. Ştefulescu, păstrat şi expus în muzeul gorjan din Târgu-Jiu. In drum spre Aninoasa, trecând prin *comuna Bibeşti*, ne-am oprit câtevà momente la o casă veche boerească, în parte dărăpănată, dar locuită de nişte nevoiaşi, casă care a aparţinut familiei Bibeştilor. Şi această veche locuinţă va trebuì din nou văzută şi fotografiată cu prilejul a noui călătorii ce voi întreprinde într'acolo.

La Aninoasa, prin binevoitoarele servicii ce ne-a oferit d-l I. Stănescu, un învăţător cu multă dragoste pentru cele din

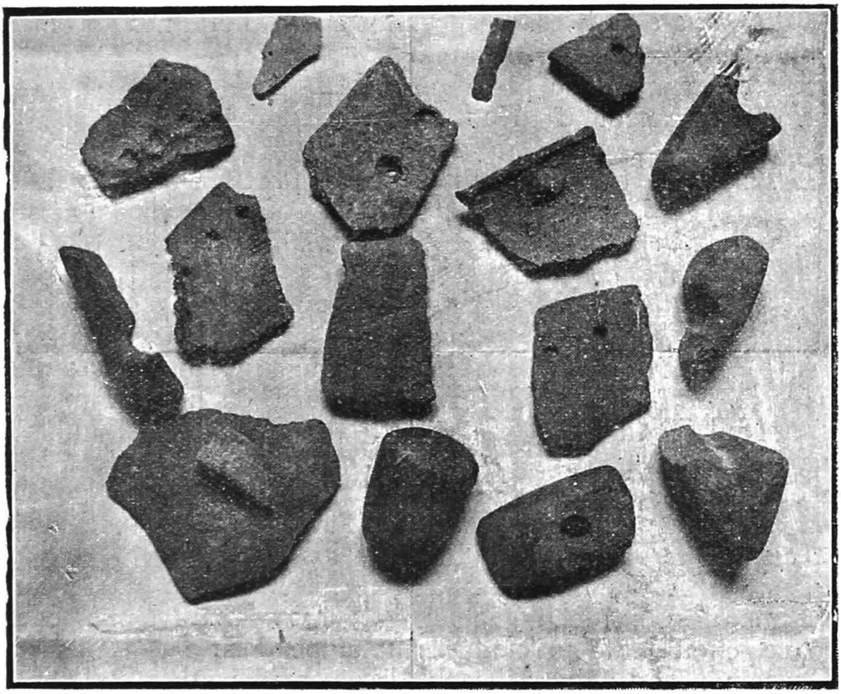

55. Ceramică şi obiecte de piatră găsite la Aninoasa.

trecut, am adunat pentru muzeu obiectele de mai jos găsite pe râpele dealurilor ce înconjoară comuna :

1. Un topor de piatră lustruită, de culoare neagră, găurit şi rupt longitudinal, păstrându-se numai jumătate, cu vârful teşit, lung de 9½ cm. (fig. 10).

2. O jumătate dintr'un topor de piatră şlefuită, porţiunea anterioară, cu o jumătate din gaură, lungimea de 6½ cm. (fig. 55),

https://biblioteca-digitala.ro

3. Un fragment dintr'un ciocan de piatră, cu jumătate din gaură, porţiunea anterioară, lung $6^1/_2$ cm.

4. Un topor de piatră cu două găuri, aşezate una la mijloc şi alta la capăt şi în sens contrariu, lungime de 9 cm. (fig. 55, ob. 2 din rândul de jos sau fig. (51, c).

5. Un topor de piatră găurit, păstrându-se porţiunea posterioară şi jumătate din gaură.

6. Un fragment dintr'un topor de piatră, porţiunea anterioară şi jumătate din gaură, lung de $5^1/_2$ cm.

7. Un fragment dintr'un mic cuţit de cremene cu 3 feţe, lung de $4^1/_2$ cm. (fig. 55).

8. O porţiune dintr'o măsea de mastodont, spartă în două bucăţi.

9. O bucată dintr'o tulpină groasă de lemn, complet petrificat, de formă cilindrică, perfect conservată, lungimea 50 cm. circumferinţa 49 cm.

10. Un fragment de lemn petrificat.

11. Un fragment dintr'un maxilar cu două măsele de Hipparion.

12. Bucăţi de ceramică preistorică, precum hârburi de oale cu pereţii groşi, cu pastă de lut negru sau cenuşiu amestecat cu pietricele şi rău arse, decorate cu un brâu făcut din butoni în relief, aşezaţi din distanţă in distanţă şi produşi prin înţepătură cu un vârf gros şi ascuţit (fig. 55).

Acum în urmă am primit ca danie pentru muzeu, din partea d-lui Constantin Dumitrescu-Negrea, mare proprietar din Aninoasa, cu domiciliu în Craiova, o secure de fier foarte veche, găsită în pământ, lângă conacul d-sale. După indicaţiunile procurate de d-sa şi de d-l I. Stănescu, învăţător, şi după numeroasele obiecte ce s'au mai descoperit de alţii în acea comună, nu mai încape îndoială că ne aflăm aci într'o staţiune preistorică ce trebue explorată cât mai serios.

Insuş d-l C. Dumitrescu şi-a exprimat dorinţa ca in primăvara anului acesta să începem o serie de săpături mai conchizătoare, cheltuielile privindu-l numai pe d-sa.

Deasemenea d-l dr. Adrian Mircea, medic al spitalului din Cărbuneşti-Gorj, mi-a atras nu de mult atenţiunea asupra cătunului *Sterpoaia*, foarte aproape de Aninoasa, unde d-sa afirmă c'a văzut multe fosile şi vase vechi pe la locuitori. Asemenea fosile şi cevà olărie preistorică de provenienţă din Aninoasa posedă şi d-l C. Dumitrescu-Negrea.

Interesanta *mânăstire dela Gura Motrului* (judeţul Mehedinţi), ctitorie a lui Preda Brâncoveanu vel Vornic (1), a fost vi-

(1) Rezidită de acesta la 1653. V. C. Bilciurescu, *Mânăstirile din România*, p. 164.

https://biblioteca-digitala.ro

zitată de subsemnatul în două rânduri: 1-a dată în Septemvrie, a 2-a oară, mai amănunţit pe la finele lui Noemvrie 1915.

In Septemvrie am copiat textul pisaniei din pridvor, inscripţia funerară de pe mormântul lui Eufrosin Poteca, o scurtă pisanie de deasupra uşei din pronoas, referitoare la reparaţiunea zugrăvelii efectuată la 1852, inscripţiile splendidelor odoare dăruite acestei mănăstiri de către Constantin Brâncoveanu Voevod şi soţia sa Maria, dar n'am apucat a le comunica Comisiunii, fiind întrecut în această privinţă de către d-l Virg. Drăghiceanu, care le-a publicat în *Buletinul Comisiunii*, fasc. 28.

In Noemvrie am fotografiat o vedere generală a mănăstirii, tâmpla (deşi nu prea reuşită în partea superioară, care e splen-

56. M-rea Gura Motrului. Portrete ctitoriceşti: Matei-Vodă Basarab şi Stanca, mama lui Constantin Brâncoveanu.

did decorată), portretele câtorva membri ai familiei ctitoreşti şi anume al lui Mateiu Basarab Veovod, al jupâniţei Stanca, născută Cantacuzino, mama lui Constantin Brâncoveanu, al lui Preda Brâncoveanu vel Vornic şi al jupâniţei lui Păuna, precum şi al lui Constantin Basarab Voevod (Brâncoveanu) şi al soţiei sale Maria (fig. 56, 57, 58) şi frumoasele odoare: o anafornită de argint, o cădelniţă de acelaş metal, lucrată masiv, un potir fără decoraţiuni, 5—6 candele lucrate ajour, o evan-

https://biblioteca-digitala.ro

ghelie cu aplicații de argint aurit — *toate cu inscripțiuni*—o bederniță minunat lucrată şi o pereche de paftale aurite (a se vedeà anexa no. 1 cu descrierea obiectelor şi textul inscripțiunilor şi fig. 59).

Pisania cea mai veche, săpată în piatră şi așezată deasupra uşii pridvorului, se află reprodusă întocmai, prin mulaj, la mu-

57. M-rea Gura Motrului. Portrete ctitoricești: Preda Brâncoveanu vel Vornic și soția lui Păuna.

zeul Aman din Craiova, fiind dăruită acelei instituțiuni în anul 1912 de către d-l Anastase Georgescu, profesor și fost director al Școalei normale de invățători (fig. 60).

Dacă împrejurările vor fi mai prielnice, făgăduesc ca la primăvară să continuu la Gura Motrului puținul ce am inceput,

https://biblioteca-digitala.ro

fotografiind din nou tâmpla, picturile murale din interior, pisania şi chenarul de piatră scluptat ce împresoară uşa, precum şi uriaşele pivniţe de sub chilii, cu puternice şi artistice bolţi.

In drumul spre Gura-Motrului, în ambele călătorii, a trebui să mă abat pentru scurt timp şi la biserica din *Ţânţăreni* (Dolj),

58. M-rea Gura Motrului. Portrete ctitoriceşti: Constantin-Vodă Brâncoveanu şi soţia lui Maria Doamna.

cu intenţiunea de a cerceta dacă se mai păstrează cevà demn de văzut din vremea fundaţiunii şi mai ales dacă a mai rămas cevà din vechiul conac, zice-se al lui Constantin Brâncoveanu Voevod.

Cucernicul preot N. Pretorian, parohul bisericii, cunoscător al istoricului sf. locaş, mi-a pus la dispoziţie cărţile vechi de

https://biblioteca-digitala.ro

59. Obiecte bisericești dela m-rea Gura Motrului.

60. Pisania veche a m-rii Gura Motrului.

https://biblioteca-digitala.ro

slujbă, ce se mai păstrau, acoperite pe ultimele file cu preţioasele adnotări pe care le-am consemnat în anexa 2.

Cât pentru vechile ziduri ale conacului brâncovenesc, abia se mai văd slabe urme şi nici urmă de cevà odoare sau icoane mai vechi.

Mult mai interesantă mi s'a părut însă biserica, părăsită şi pierdută în pădurea de cruci a cimitirului ce o înconjoară, aşe-

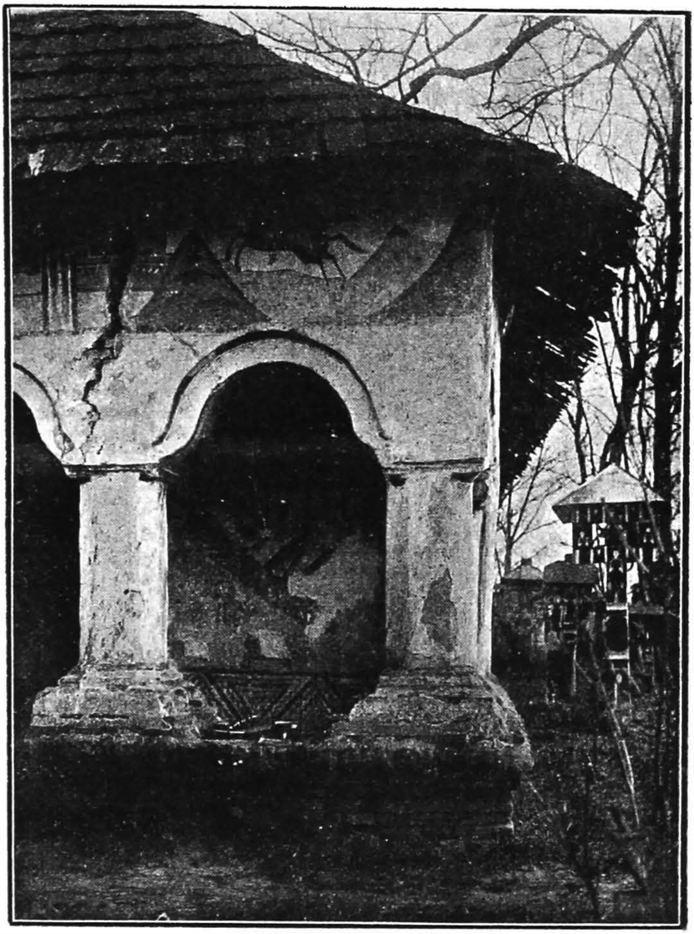

61. Biserica din preajma Filiaşului: Detaliu din pridvor.

zată *în preajma Filiaşului* (fig. 62). In proporţii foarte modeste, ctitorie a familiei de chiaburi Pea din Filiaşi (1), după

(1) Descedenţi din familia Pea se mai găsesc şi astăzi în comuna Filiaşi.

https://biblioteca-digitala.ro

62. Biserica din preajma Filiaşului.

63. Biserica din preajma Filiaşului: Pridvorul.

https://biblioteca-digitala.ro

înfăţişarea exterioară, nu pare a fi atât de dărăpănată, precum se vede înăuntru, unde tâmpla e pe jumătate năruită, bolta altarului gata să cadă, iar aceea a naosului şi pronaosului cu totul neexistentă.

Biserica, de formă dreptunghiulară, fără turle şi fără sinuri, cu ziduri groase şi tencuite în alb, are lungimea de 17,50 m.,

64. Neagoe şi Paraschiva Pea, ctitorii bisericii din preajma Filiaşului.

lăţimea la pridvor de 6,50 m., înălţimea până la straşină de 3,50 m. şi e acoperit cu şindrită complet putrezită. Cornicea îi este formată din cinci rânduri de cărămizi dispuse în colţuri şi suprapuse, sub care e zugrăvită de jur împrejurul bisericii un

https://biblioteca-digitala.ro

65. Portrte ctitoricești dela biserica din preajma Filiașului.

66. Portrete ctitoricești dela biserica din preajma Filiașului.

https://biblioteca-digitala.ro

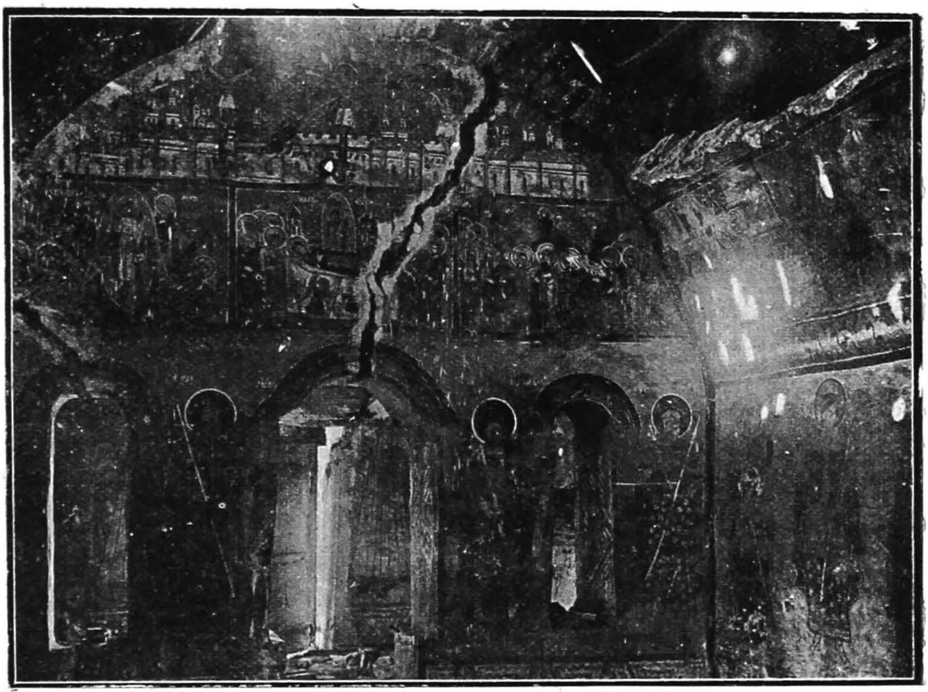

67. Zidul dintre naos și pronaos dela biserica din preajma Filiașului.

68. Picturi din altarul bisericii din preajma Filiașului.

https://biblioteca-digitala.ro

fel de draperie cu ciucuri, iar sub draperie de asemeni zugrăvite câtevà rozace cât se poate de simple.

Pe frontispiciu, la mijloc, e înfăţişat, într'un medalion, Sf. Nicolae ; în colţul stâng Sf. mucenic Gheorghe, iar în cel drept Sf. Dumitru, călare; lângă Sf Gheorghe este însemnat leatul 1805 (data zidirii sau înoirii ?). Deasupra soclului, la înălţime de 50 cm.,

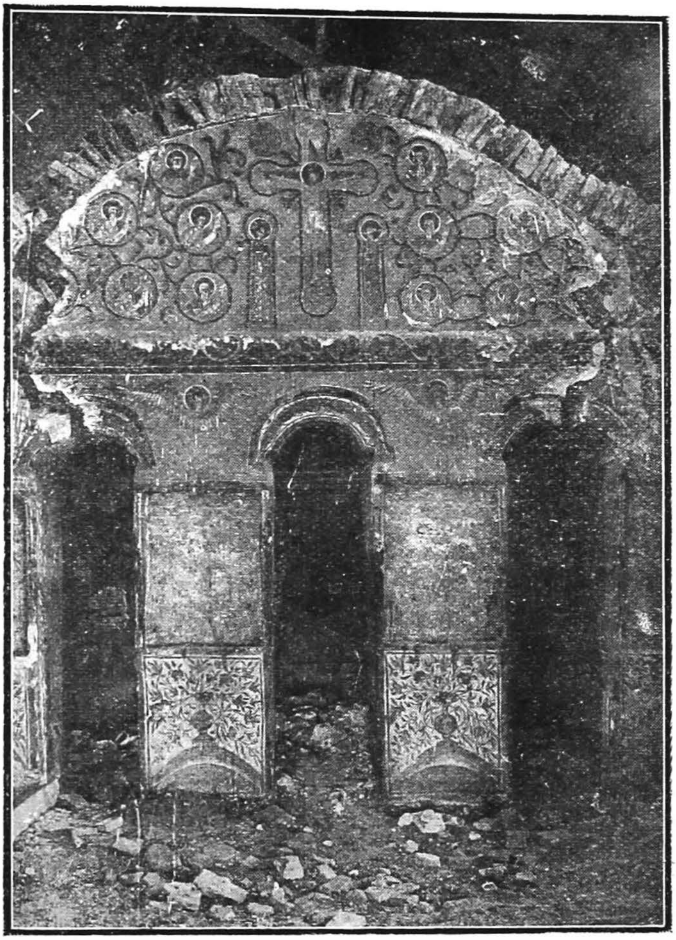

69 Tâmpla bisericii din preajma Filiaşului.

brâie de cărămizi semicirculare încing biserica de jurîmprejur.

Pridvorul de zid, cu 4 stâlpi octogonali, aşezaţi pe socluri pătrate, cu arcade semicerculare, e boltit cu calotă la mijloc şi bogat acoperit cu scene religioase lucrate „fresco", între altele cu privelişti din iad (fig. 61 şi 63).

In nartex, deasemenea zugrăvit cu scene biblice, se remarcă

https://biblioteca-digitala.ro

pe pereţii dela apus, sud şi nord, portretele soţilor Pea, ctitori bisericii, ale copiilor lor şi ale altor membri ai familiei, toţ în veştminte ţărăneşti. Astfel, la dreapta uşii, pe păretele de apus al pronaosului, e înfăţişat Neagoe Pea, în picioare, având la dreapta-i pe soţia sa Paraschiva Pea, iar mai jos, între ei, doi copii (fig. 64), susţinând biserica cu Ioan Pea, aşezat la stânga uşei, alături de soţia sa Ilinca şi de trei copii.

Pe păretele nordic: Ştefan, brat ego, în picioare, apoi Maria, Ilie, brat ego, şi mai spre dreapta Ioan Blându. Pe păretele sudic: Maria, după care se succed spre dreapta Barbu, vătaf de zidari, iar dincolo de ferestre Maria şi Gheorghe Pea (fig. 65 şi 66).

Toate personagiile din pronaos ţin în mâna dreaptă o cruce şi sunt zugrăvite fresco. Zidul despărţitor dintre nartică şi naos e străpuns de trei intrări, una centrală şi două laterale (fig. 67) Naosul are deasemenea păreţii acoperiţi cu scene biblice, bolta-i semicilindrică în întregime năruită şi două ferestre mici şi înguste. Pe păretele sudic sunt înfăţişaţi sfinţi izolaţi ca Theodor, Trifon, Mercurie, apostolii Pavel şi Petru susţinând o biserică sau scenele Naşterea Precistei, Botezul Domnului, etc.

Păretele care desparte naosul de nartex e împodobit cu scena Răstignirii lui Isus, Prezentarea Fecioarei în templu, etc. Tâmpla, de zid, crăpată peste tot, păstrează urme din chenarele decorative în relief, care înconjurau medalioanele apostolilor şi nu mai susţine nici-o icoană împărătească (fig. 69).

Altarul, de formă pentagonală şi cu proscomidie, are boltă cu calotă sferică, crăpată peste tot gata să se desprinză, şi este plin de zugrăvelile cele mai interesante şi reuşite ale bisericii (vezi fig. 68).

In fine, către sfârşitul lunei Septemvrie, am revăzut *biserica veche din comuna Preajba*, cea zidită de Paharnicul Hagi Stan Jianu, unde am fotografiat chenarele de piatră frumos sculptate ale ferestrelor şi câtevà portrete ale ctitorilor.

Cercetările subsemnatului nu s'au îndreptat numai asupra locaşurilor bisericeşti din circumscripţia respectivă, ci şi asupra altor urme străvechi, cum sunt *măgurile* (tumuli) ce se găsesc în număr destul de mare împrăştiate în judeţul Dolj şi care trebuesc neapărat săpate, după prealabila autorizare a Comisiunii.

O atare măgură, denumită de locuitori „măgura lui Traian", se află pe proprietatea d-lui d-r C. Măldărescu, de pe teritoriul comunei *Coţofenii din faţă.* Prin raportul cu no. 24 din 13 Oct. 1915 am solicitat Comisiunii autorizaţiunea de a începe săpăturile necesare, consimţimântul proprietarului fiindu-mi asigurat prin o declaraţiune formală ce v'am adus-o la cu-

https://biblioteca-digitala.ro

noştinţă. Comisiunea, binevoind prin adresa no 597/915 a-mi acordă autorizaţiunea cerută, cu restricţiune de a întreprinde asemenea lucrări cu d-l dr. I. Andrieşescu, conducătorul secţiei preistorice a Muzeului Naţional din Bucureşti, nu aştept decât momentul cel mai potrivit pentru ca de acord cu d-sa să procedez la tăierea atât a *măgurii lui Traian*, cât şi a alteia, situată pe moşia d-lui C. Cristescu, în apropiere de magazia gării Coţofenii din faţă. In primăvara anului corent, e de dorit ca Prefectura Dolj să ne procure oarecare fonduri pentru săparea şi a altor măguri de o egală însemnătate, precum sunt cele din cătunul *Zavalu* şi din comunele *Cârna*, *Sălcuţa*, *Afumaţi*, *Almaj*. Cea din *Zavalu* (comuna Comoşteni) are forma de con trunchiat, cu circumferinţa bazei de 75 m., diametrul de 23.88 m., circumferinţa bazei de sus 35 m., diametrul 11,15 m. şi înălţimea maximă 4.50 m. Pe vârfu-i se află aşezată de mai bine de 10 ani o piatră de hotar a moşiei brâncoveneşti Gângiova, ce este megieşită cu moşia statului Zavalu. Măgura-i acoperită cu ţelină şi spre bază-i s'au făcut de locuitori în mai multe dăţi săpături după bani.

Tot pe moşia Zavalu, la locul ce se zice „*Cetăţuia*", aproximativ acum 30 ani, oamenii găsiau zăbale de cai rupte, vârfuri de săgeţi mâncate de rugină şi altele. Aceste mici descoperiri atrăseseră atenţiunea răposatului Profesor Gr. Tocilescu, care însărcinase pe inginerul Polonic să facă în acea localitate cercetările preliminare (1). Azi „Cetăţuia" e aproape pierdută, din cauză că Jiul, părăsindu-şi albia, s'a abătut la Zavalu spre Dunăre încălcând încetul cu încetul terenul cu urme străvechi.

Deasemenea *în şesul din Balta Cârnei* (comuna Cârna-Dolj), nu departe de Zavalu, se află încă *o măgură*, denumită *„a lui Dănilă"*. Pe vremuri era acoperită cu mărăcini, iar în partea de jos cu stuh băltos nepătruns şi când veniau mari apele Dunării o ocoliau ca pe o cetate. Cam cu vre-o 100 ani în urmă îşi avea aci loc de refugiu haiducul Dănilă cu ceata sa, iar azi în juru-i este izlaz de vite. Părintele N. Bărzeanu din Zavalu relatează că i s'ar fi povestit de locuitorul Oprea Ionete din Zavalu, azi decedat, că la temelia măgurii, când sufla vântul de apus, se spulbera nisipul şi se făcuse o vizuină de intrau acolo oile şi caprele ciobanilor de frica muştelor. Când a intrat un cioban înăuntru, ca să-şi scoată ţapii, a găsit acolo un cosciug cu un trup de voinic îmbrăcat în cămaşe de zale aurii. Tot la „Balta Cârnei" se mai găsesc, când Dunărea nu-i revărsată din matcă, cărămizi mari şi se văd urmele unei vechi cetăţi şi adeseori cei ce pasc turmele de oi prin aceste locuri au dat peste diferite monede antice.

(1) Comunicat de cucernicul Preot N. Bărzeanu dela Zavalu şi de d-l Stoenac, învăţător în aceeaş localitate.

https://biblioteca-digitala.ro

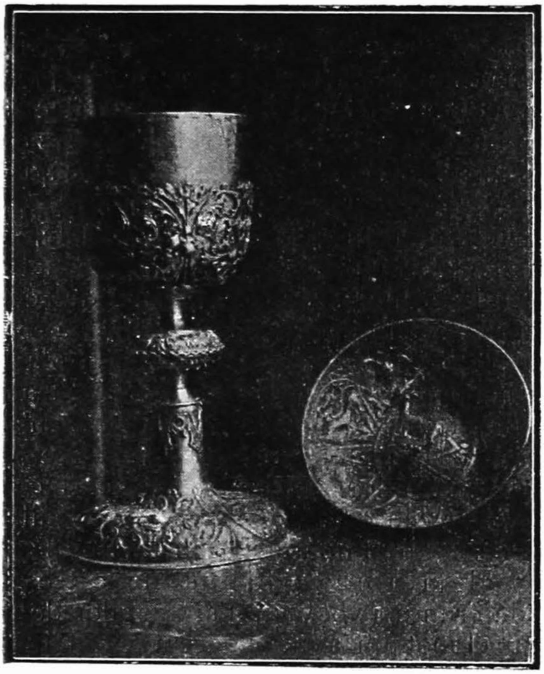

70. Potir dela biserica din Preajba, din 1793.

71. Pisania bisericii Hagi-Enuş din Craiova.

https://biblioteca-digitala.ro

II. Cercetări în Craiova.

Deşì Craiova este un oraş cu o vechime de mai multe veacuri, n'a păstrat urme istorice mai vechi de a 2-a jumătate a secolului XVIII şi monumentele ei istorice se reduc la câtevà biserici. Cercetările subsemnatului au trebuit deci să se îndrepteze asupra acestor sfinte lăcaşuri şi în special asupra materialului încă necercetat.

Tot ce am putut afla cu privire la pisaniile, inscripţiile de pe clopote, inscripţiile funerare, odoarele, icoanele, cărţile vechi de slujbă, pictura religioasă, portretele de ctitori, etc. din câtevà biserici mai vechi din fosta reşedinţă a Băniei Craiovei, am comsemnat în o serie de 26 anexe şi 13 planşe cu 50 fotografii, pe care am onoare să le alătur pe lângă acest raport.

In special inscripţiile de pe clopote, cari n'au prea atras pe mulţi cercetători, mi-au rezervat surprize plăcute. Astfel către finele lui Octomvrie am putut descoperi că unul din cele două clopote dela vechea mănăstire a Obedenilor, cu hramul Buneivestiri şi Sfinţii Impăraţi Constantin şi Elena, fusese turnat la Belgrad în 1812 şi dăruit de către Caragheorghe conducătorul de frunte (voevodul) al Sârbilor de pe acea vreme. Asupra acestui clopot am avut onoare a vă înainta la timp, prin raportul cu no. 25 din 30 Octomvrie 1915, toate desluşirile necesare împreună cu textul inscripţiunii sârbeşti şi al traducerii (fig. 72).

La o altă biserică, Hagi-Enuş, am aflat iarăş un clopot tot de provenienţă sârbească, din anul 1807, adică tot de pe vremea răscoalei lui Caragheorghe, clopot care a fost dăruit unei biserici din Belgrad de către Consiliul guvernamental sârbesc (anexa 26). Cum a ajuns acest clopot la Craiova e o enigmă, care nu e aşà greu de dezlegat, în urma celor publicate de d-l N. Iorga în *Analele Academiei Române* — memoriile secţiunei istorice — asupra clopotului lui Caragheorghe din 1811, dăruit bisericii Maica Domnului dela Dud, tot din Craiova.

Donaţiuni de obiecte. Din partea câtorvà concetăţeni cu râvnă pentru propăşirea instituţiunei noastre culturale, am primit ca danie în cursul anului corent următoarele obiecte:

1. O măsea de mastodont, perfect conservată, împreună cu rădăcinile ei, găsită într'o râpă de lângă comuna Meteu-Dolj, precum şi 2 bucăţi dintr'o defensă (dinte) de la acelaş animal, dăruite de d-l maior în retragere G. Băicoianu din Craiova.
2. Două măsele de Equus caballus fosilis, perfect conservate, găsite în comuna Goicea-mare (Dolj), dăruite de cucernicul preot Gr. Popescu-Breasta, revizor eclesiastic.
3. Un chilim vechiu cu motive olteneşti alese (flori şi pasări stilizate), fundul conabiu, dăruit de acelaş.

https://biblioteca-digitala.ro

4. Un topor (târnăcop) de aramă, cu tăişurile aşezate în sens invers, găsit în comuna Coţofenii din dos, la Botul Dealului, cumpărat de subsemnatul şi dăruit muzeului. Lung. 18 cm.

5. Un vas vechiu de aramă, de forma unui castron, împodobit cu un brâu împletit, gravat pe marginea gurei cu flori stilizate şi impresurate în medalioane circulare, aşezate de jur împrejurul pântecelui, vas găsit între Cacaleţi şi Puţuri, la „Găuri" (Dolj), de învăţătorul I. Vasilescu, în 1912.

In dorinţa de a înjghebà o mică bibliotecă specială a muzeului, am apelat prin două adrese către Academia Română,

72. Cloptoul dăruit bisericii Obedeanu din Craiova de Caragheorghe (1812).

spre a ne oferi gratuit unele din publicaţiunile sale şi Analele cu memoriile secţiunei istorice; am avut însă mâhnirea de a nu fi fost satisfăcut, cu toate că subsemnatul a oferit acestei înalte instituţiuni acte vechi de o valoare netăgăduită.

Inainte de a termina acest raport, mă simt dator să recomand cu deosebită căldură solicitudinei Comisiunii, ca să vie cât

https://biblioteca-digitala.ro

Obiecte dela Muzeul „Aman" din Craiova.

73. Portretul Mariţicăi Bibescu (miniatură pe fildeş).

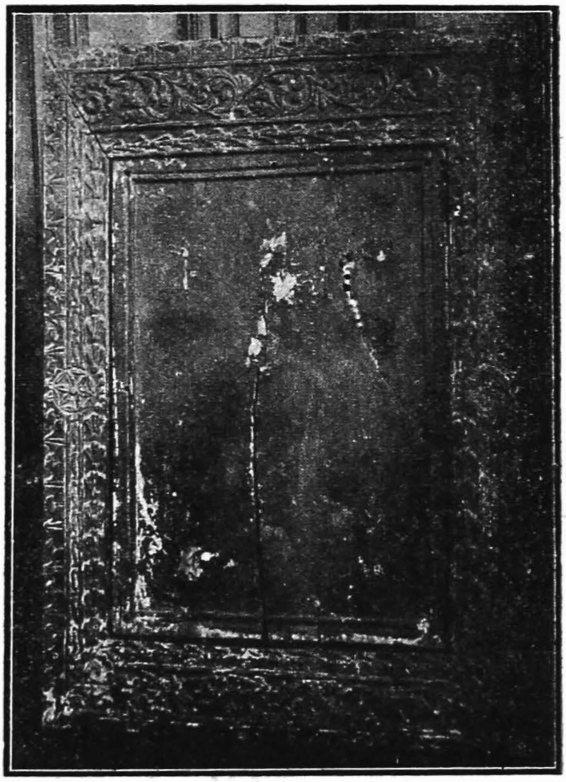

74. Icoană din sec. 18, dela bis. (dărâmată) Maica Domnului dela Dud.

https://biblioteca-digitala.ro

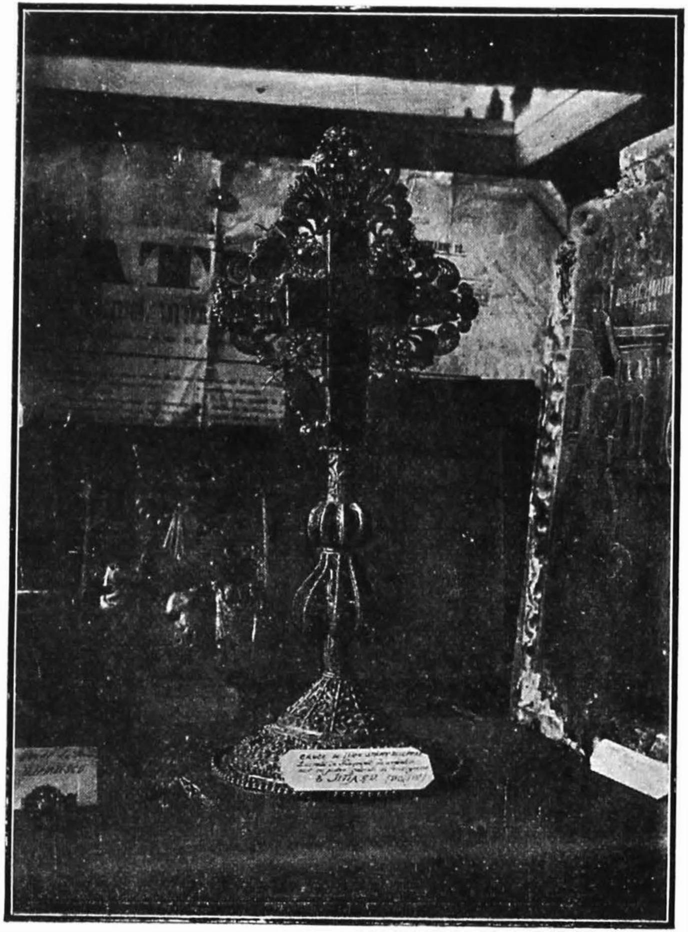

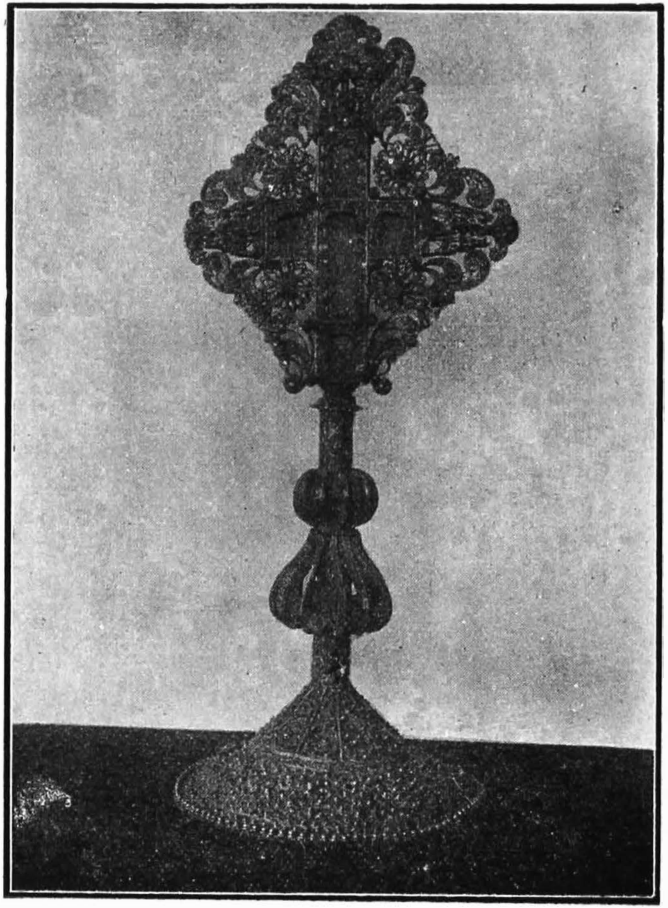

75 – 76. Cruce de altar, dela fosta m-re Jitianu (lucrată în filigram și bătută cu pietre de mărgean).

https://biblioteca-digitala.ro

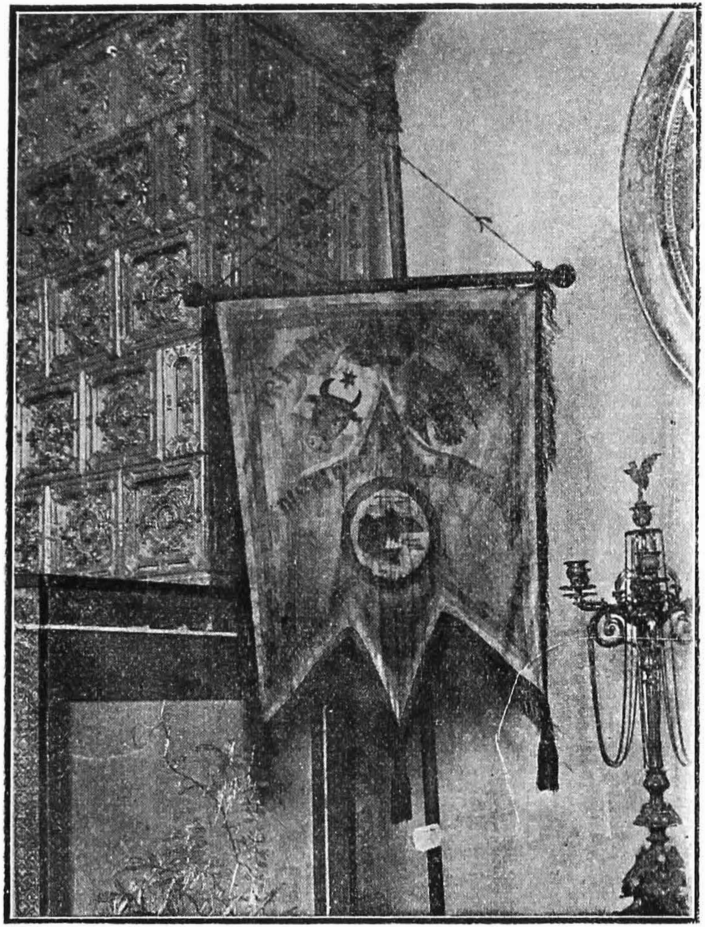

78. Steagul districtului Dolj din 1869.

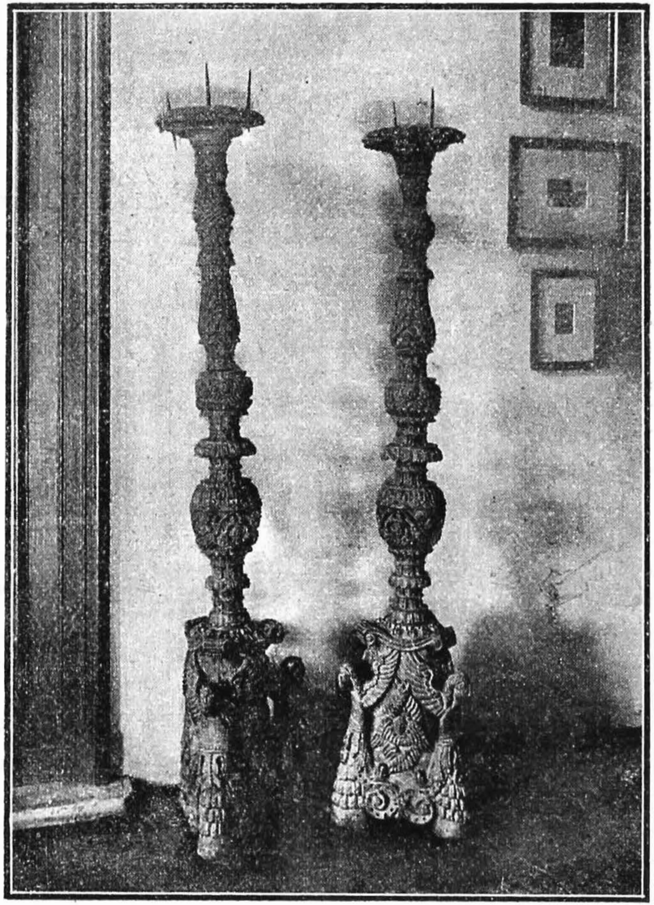

77. Sfeşnice împărăteşti dela fosta m-re Jitianu.

https://biblioteca-digitala.ro

80. Crucea din curtea bis. Sf. Nicolae-Amaradia, Craiova.
(Vezi raportul din anul trecut al d lui Șt. Ciuceanu, ac. Anuar pe 1914).

79. Icoană dela biserica Obedeanu, Craiova
(Inscripția la N. Iorga, Inscripții din Bisericile României, vol. II).

https://biblioteca-digitala.ro

mai de grabă în ajutorul bisericii Obedeanu din Craiova, care stă în mare parte descoperită de tinichea de aproape opt luni, expusă la ploi şi deci la un început de dărăpănarea totală, fără ca Primăria, celelalte autorităţi publice sau iniţiativa particulară să se alarmeze.

Biserica aceasta, fostă mănăstire, întemeiată la 1748 (1), a avut rosturile ei, a dispus de 8 moşii, pe care le-a secularizat statul, şi în vremurile trecute a jucat un rol cultural prea însemnat şi a făcut jertfe prea mari, pentru ca să merite soarta de a fi uitată de toţi. Ea simbolizează prin vechea ei şcoală domnească din 1822, ai cărei dascăli erau plătiţi din venitul propriilor ei averi, începutul renaşterii culturale oltene şi ne evoacă nouă, Craiovenilor, mai mult ca orice alt monument istoric, un trecut cu pioase şi mândre amintiri (2).

De asemenea ţin să aduc mulţumirile mele în public elevului meu Konteschweller Mihaiu din cl. VII R. a liceului Carol I din Craiova pentru munca şi deosebita pricepere şi pentru devotamentul cu care execută lucrările fotografice, precum şi elevului Iliescu Ilie din cl. IV C., care îmi serveşte de ajutor în executarea estampelor şi la transcrierea inscripţiunilor de pe monumente.

Cu neclintită încredere că anul ce vine va fi şi mai spornic în rezultate, vă rog să primiţi, Domnule Preşedinte, asigurarea devotamentului meu.

Şt. Ciuceanu.

---

(1) N. Iorga, *Inscripţii din Bisericile României*, vol. II, p. 65, cuprinde, între altele, şi textul pisaniei.

(2) S'a reparat în cursul anului (Red.).

https://biblioteca-digitala.ro

ANEXE.

I.

MÂNĂSTIREA GURA MOTRULUI (JUD. MEHEDINȚI).

1. Pe o anaforniță de argint:
Aciastă sfintă anaforniț[ă] iaste făcută de Ioan Costandin B[asara]b Voevod și de Doamna lui Mariia și afierosită sfintei mănăstiri dela Gura Motrului la l[ea]tŭ 7221=1713.

81. M-rea Gura Motrului: vedere generală.

La mijloc, pe față, se află un vultur cu crucea în cioc spre stânga, cu monogramele **І К** la stânga și **Б Б** la dreapta. In partea de sus un medalion cu inscripțiunea: **СТАЯ ПАРАСКИВА**.
2. Pe scoarțele unei evanghelii, îmbrăcată în argint suflat cu aur:

https://biblioteca-digitala.ro

Aciastă sfîntă evanghelie iaste înfrumusețată de Ioan Costandin B[asara]b Voevod și de Doamna lui Mariia și afierosită sfintei mănăstiri dela Gura Motrului la l[ea]tŭ 7221.

3. Pe vre-o 4—5 candele de argint lucrate àjour:

Această sfîntă candilă ie făcută de Ioan Costandin B[asara]b Voevod și de Doamna lui Mariia și afierosită sfintei mănăstiri dela Gura Motrului la l[ea]tŭ 7221.

Pe pântecele candelei un medalion, având săpat un vultur cu crucea în cioc spre stânga, cu coroana deasupra, iar de ambele laturi monogramele: **I К — Б Б**

4. Pe un potir:

Acest sf[i]ntŭ potir iaste făcutŭ de Ioan Costandin B[asara]b Voevod și de Doamna lui Mariia și afierositu sf[i]ntei mănăstiri dela Gura Motrului la l[ea]tŭ 7221=1713.

2.

BISERICA DIN ȚÂNȚARENI (FOSTĂ MÂNĂSTIRE) JUD. DOLJ

Comunicate de Pr. Nicolae Pretorian.

1. Pe un Mineiu de pe luna August, din 1780:

Eu dascalul Gheorghe am însemnat într'acest sf. Minei, ca să se știe când a murit s. s. părintele igumen Lavrentie, stăpanul (?) sf. mânăstiri Țânțăreni, la leatul 1818 Dech. 13. — Și cine va cetì să zică: D-zeu să-l ierte.

2. Pe altă foaie:

Acest Minei August și altele sunt cumpărate de mine robul lui D-zeu Lavrentie ierodiaconul, ca să se pomenească în veci.

3. Pe un Mineiu de pe Octomvrie, din 1776:

Acest crug de 12 Minee sunt dăruite sfintei biserici orașului Mehadia, hramul sf. Ierarh Nicolae, de jupânul Ionà Petrovici și cari sunt a se îndeletnici a ceti, îl rog să zică: D-zeu să-l ierte și să le dăruiască sănătate la tot neamul împreună. Prin mine Gheorghe Stoica paroh, Sept. 7, 1786.

4. Pe altă foaie:

Aceste 2 Minee, Fevruarie și Martie, le-am cumpărat eu Bogdan logofătul din Calafat din mâna Turcilor cu bani gata și le-am dat s. sale protopopului Stanciului, iarăș într'acești bani. Și am scris și eu Eftimie dascălul, în luna Aprilie 1791.

5. In Mineiul de pe Decemvrie:

Acest Minei pe luna Dechemvre l-am răscumpărat dela Turci, la trecerea Vizirului, și l-am vândut fratelui protopop Stanciul dela satul Strehăii, sud. Mehedinți, cu bani ce l-am luat. Și cine va citi, să mă pomeniască. Stanciul dascălul.

https://biblioteca-digitala.ro

6. Pe altă foaie:

Intr'acest Mineiu am scris eu robul lui D-zeu după venirea mea dela Bucureşti, când eram pămătufari de cerneală la tipografia Bucureştilor, în vremea lui Mavrogheni, iar acum sunt dascăl aci la mănăstirea Ţânţăreni, unde se cinsteşte şi se prăznueşte hramul mai marilor Voivozi Mihail şi Gavril. Şi am

82. Tâmpla bisericii m-rii Gura Motrului

scris în zilele egumeniei, fiind egumen părintele kir Kiriak, archimandritul Bucureştean. Pan dascălul Ioaniu Ţânţăreanul, 1825 Fevr. 26.

7. In Mineiul pe Mai:

La 1846 Mai 25—26, a căzut brumă grozavă de a uscat porumbul şi toate altele....

https://biblioteca-digitala.ro

8. Pe altă filă:

Când a venit s. sa părintele Tarasie protosinghel stăpân la Ţânţăreni: 1819 Ghenarie 9. Gheorghie ot Ghindeni.

9. Pe alta: Vinul şi muerea înşală pe cei înţelepţi; Domnul mândrilor le stă împotrivă....

10. Altă însemnare: Eu dascălul Gheorghe ot Ghindeni slujind aici la mănăstirea Ţânţăreni.

11. Pe altă filă: Aci am scris eu mult păcătosul robul lui Dumnezeu cu mână de ţărână: mâna va putrezi, iar slova în veci se va pomeni . . . .

12. Pe a 3-a filă: Eu dascălul Gheorghie ce am fost la părintele Ţănţăreanu la leatul 1814, Nov.

13. Pe alt Mineiu:

1823, Noemvrie 5, de când s'au cutremurat pământul, fiind Turcii în Ţara-Românească, plină de pierdere de creştini, din pricina lui Tudor Vladimirescu. Şi am însemnat eu dascălul Gheorghe al sf. mănăstiri Ţânţăreni, 1823 Noemvrie 5.

14. Un Apostol — Cu Dumnezeu sfântul. Carea întru aceasta chip tocmit depre orănduiala grecescului Apostol acum ântâi s'au tipărit din porunca şi cu toată cheltuiala prea luminatului şi prea înalţatului Domn şi oblăduitoriu a toată Ţara-Rumânească Io Şerban C. Voevod, adevaratul nepot prea bunului bătrân Şerban Basarab Voevod, întru folosul şi înţeleagerea pravoslavnicii rumâneştii Besearici, ispravnic fiind prea sfinţitul kir Teodosie Mitropolitul a ţării şi exarh laturilor. In scaunul Mitropolii Bucureştilor tipărit, la anul dela spăsenia lumii 1683".

15. O Evanghelie, tipărită în zilele lui Ion Alexandru Constandin Moruzi Voevod, cu blagoslovenia prea sfinţitului Mitropolit al Ungrovlahiei kir Dositeu şi cu toată osârdia şi cheltuiala iubitorului de D-zeu kir Nectarie, episcopul Râmnicului, în tipografia episcopiei Râmnicului, la 1794.

3.

DELA BISERICA JITIANU (DOLJ).

1. Pe o icoană, alcătuită din o jumătate de scoarţă de evanghelie, îmbrăcată în argint, fondul de pluş verde închis şi înrămată sub geam, găsită de subsemnatul la biserica Jitianu, e reprezentat, pe un romb central, de argint aplicat, Sf. Dumitru, tronând cu lancea în mână, iar în juru-i şi dedesubtu-i inscripţiunea gravată: Sti Dimitrie, 1795.

https://biblioteca-digitala.ro

Dedesubt: ΤΟ ΠΑΡΟΝ: ΘΙΟΝ ¦ ΚΕ ΙΕΡΟΝ | ΕΥΑΝΓΕ
ΛΙΟΝ ¦ ΕΥΓΡΕΓΗΕΘΗ ¦ ΚΕ' ΕΝΚΟΣΜΗ
ΘΗ ¦ ΔΙΈΞΟΔΟΝ ¦ Τȣ ΠΑΝΟΣΙΟ
ΤΑΤȣ ¦ ΓΡΟΗΓȣΜΕΝȣ ¦ Τȣ ΑΓΙ
ȣ ΓΑΡΑȣ ¦ ΚΥΡ ¦ ΑΝΘΗΜȣ ¦
ΚΕ ΗΓȣΜΕΝȣ ¦ ΤΗϹ ΜΟΝΗ
ΖΗΤΙΑΝȣ ¦ ΚΕ ΑΦΙΡΟΘΗ

Icoana se află acum la Muzeul „Aman" din Craiova.

2. Pe o piatră, cu un frumos chenar sculptat, tot de acolo.

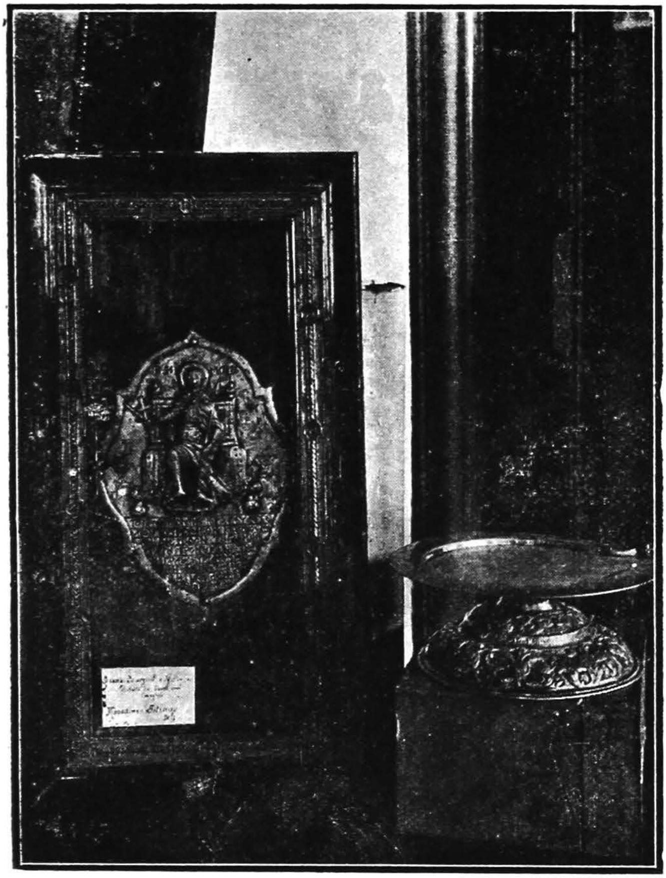

83. Icoană dela bis. Jitianu şi disc de potir dela fosta bis. Barbu Gănescu din Craiova.

† Aceste rânduri | de casă ce sănt din te | melie cu toată cheltu | iala şi osteneala s'au | făcut de prea sfinţi | a sa părintele archimand | ritu kir Antim, sfint | lui Pavel dela sf. | ..... egumenu Jitia | nu şi spre veşnica po|menire, 1813.

https://biblioteca-digitala.ro

4.

PISANIA BISERICII DIN COMUNA PISCU-SADOVA (DOLJ).

† Aciastă sf[ân]tă şi dumnezăiască biserică, ce se prăznueşte cu hramul sfîntul ierarh Nicolai şi sfîntu proroc Ioan Botezătoru şi mocenicu Dimitrie, s'au zidit din temelie de popa Climet Iovan Radovici şi de d-l Costache Dima Popovici şi părintele Iosif arhimandritul Sadovei şi d-nii George Zisu, Nicolai Gancea, Stoica Tabacu, Ninga Sfetcu, Bratu Lazăr, Dragu Dumitraşcu, Bonea Ignat, Pârvan Dadu şi cu toţi titori[i] de opşte, în zilele, prea luminatului şi înălţatului nostru Domn George Dimitrie Bibescu Voivod şi cu blagoslovenia părintelui episcop Neofit. La anul 1844, Octomvrie 10.

5.

PISANIA BISERICII SÂRSCA (CĂTUN AL COMUNEI BELOŢ, JUD. DOLJ).

Această sfântă şi dumnezăiască biseric[ă] ce s[e] prăznueşte hramul Adormirea Maicăi prea curatei: Feciorei Marii: şi sfântul: Ion Botezătoru: s'au făcut: de dumnialui Medelniceru: Ion Puroineanu: isprăvind-o: dumneei Medelnecereasa: Safta Puroineaca i soţia d[u]m[n]ialui dea-înpreun şi cu gineri d[u]mne[ae]i biv vel Comis Ianc[u] Grădişteanu şi cu soţia d[u]m[n]ialui Maria şi s-au săvărşitu cu toate . . . .
. . . .
. . . .
Mihai Fortonŭ ostenitori: . . . . . ac: Craiov. Ilie . . în leat: 1834 . . . . 20.

(In biserică sunt şi portretele ctitorilor cu inscripţiunea arătătoare a numelui fiecăruia).

6.

BISERICA MÂNTULEASA, CRAIOVA.

1. O icoană a Sf. Nicolae, îmbrăcată în argint (icoană împărătească), cu inscripţia în partea de jos:
Ionŭ sin Matei Guran, Mihai, Joiţa. 1831.
2. Pe marginea din dos a piciorului unui potir:
Matei Guran şi.... ipitropu Maicăi Preacestei, 1817 Iuni 21.
3. Sfânta şi dumnezeiasca evanghelie acum întru acest chip tipărită în zilele prea luminatului şi prea înălţatului Domn Io

https://biblioteca-digitala.ro

Alexandru Const. Moruzi Voevod, cu blagoslovenia prea sfinţitului Mitropolit al Ungrovlahiei chir Dositeu şi cu toată osârdia şi cheltuiala prea sf. sale iubitorului de D zeu chir chir Nectarie, episcopul Râmnicului. In sfânta Episcopie a Râmnicului, la anul mântuiri 1794.

Evanghelia este îmbrăcată în argint suflat cu aur, cu decoraţiuni admirabil cizelate şi ajurate, aplicate pe margini şi la mijloc.

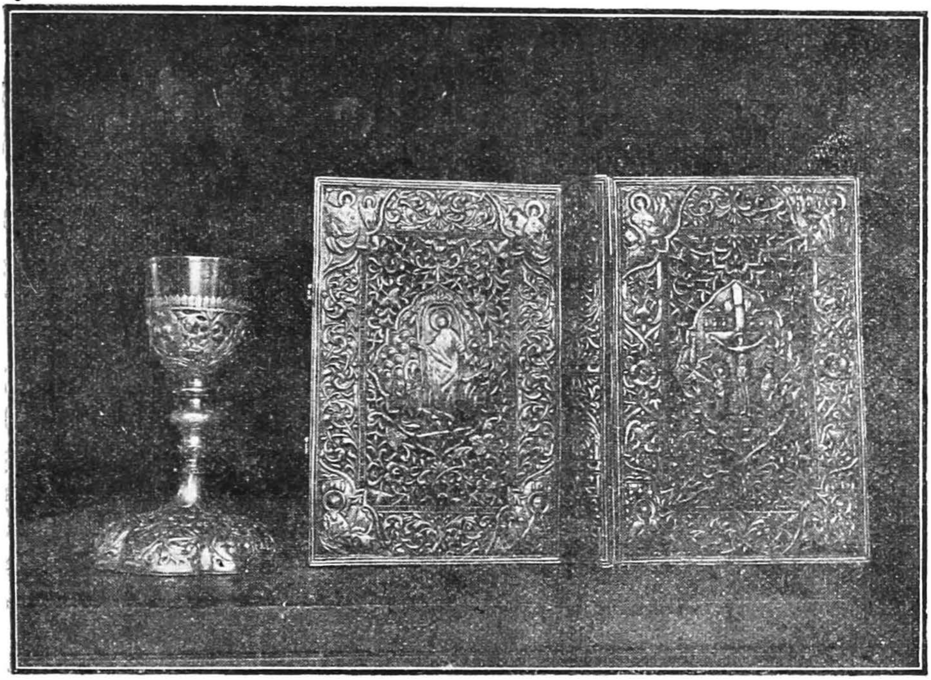

84. Evanghelie şi potir dela bis Mântuleasa-Craiova.

Pe o faţă a scoarţei se înfăţişează scena Răstignirei, iar în colţuri cei 4 evanghelişti.

Pe cealaltă faţă a scoarţei, la mijloc, aceeaş scenă ca la evanghelia de la Obedeanu, gravată în argint (fig. 84).

4. Sfintele şi dumnezeieştele Liturgii, tipărită cu blagoslovenia şi osârdia prea sf. sale părintelui Episcop al Buzeului kir Chesarie. In Bucureşti, în tipografia Eliad, 1833.

5. Pisania:

† Aciastă sfântă şi dumnezăiască biserică, ce să prăznuiaşte hramulŭ prea sfintei Adurmiri Maicei lui Dumnezău şi a sfântului mucenicŭ Pantilimonŭ şi mucenica Ecatarina, ce s'au ziditŭ dinŭ temelie în zilele luminatului Domnŭ Mihai-Vodă Şuţu şi în zilele sfinţii sale părintelui episcopu Rămnicului Nectare, cu

https://biblioteca-digitala.ro

ajutori și indemnaria dumnialui Vornicului Barbu Știrbei și cu totă osteniala dumnialorŭ Ionŭ Tărzibașa, dumnialui jipanŭ Matei Tărzibașa i dumnialorŭ jipanŭ Miria i jipanŭ Mihai Tărzibașa i jipanŭ Ionŭ și cu totŭ răfetu croitorilorŭ titori și cei ce au

85. Pisania bisericii Măntuleasa-Craiova.

ajutatŭ dumnialorŭ jipanŭ Iancu Cojocariu i jipanŭ Dumitru sănŭ Matei Tărzibașa i paharnicu Costandinŭ ot e..... l[eat] . . . 1786, Arapu Dumitru (?)...

7.

BISERICA SF. MINA, CRAIOVA.

1. Cruce de masă, de lemn sfânt, ferecată în argint, având șapte boabe de mărgean și inscripție circulară pe picioru-i: Această cruce este făcută [de] Anastasiia: Dumitru: 1826.

2. Pe pântecele unei candele, dela partea stângă a tâmplei: Vasăle Boureanu Polcovnicu.

Pe gâtul acel.eaș: Irina, A. D. 1817.

https://biblioteca-digitala.ro

3. Pe o candelă de argint dela icoana Adormirii Maicii Domnului: Panaioti Caiana, 1790.

4. Pe o icoană de lemn, înfăţişând pe Maica Domnului cu Isus în braţe, aşezată în pronaos, e însemnat, în partea de jos: de Ştefan Mărgineanu, 1867.

5. Pe o icoană de lemn, înfăţişând pe Sf. Ierarch Grigore Cuvântătorul de D-zeu, următoarea inscripţie: Această icoană este

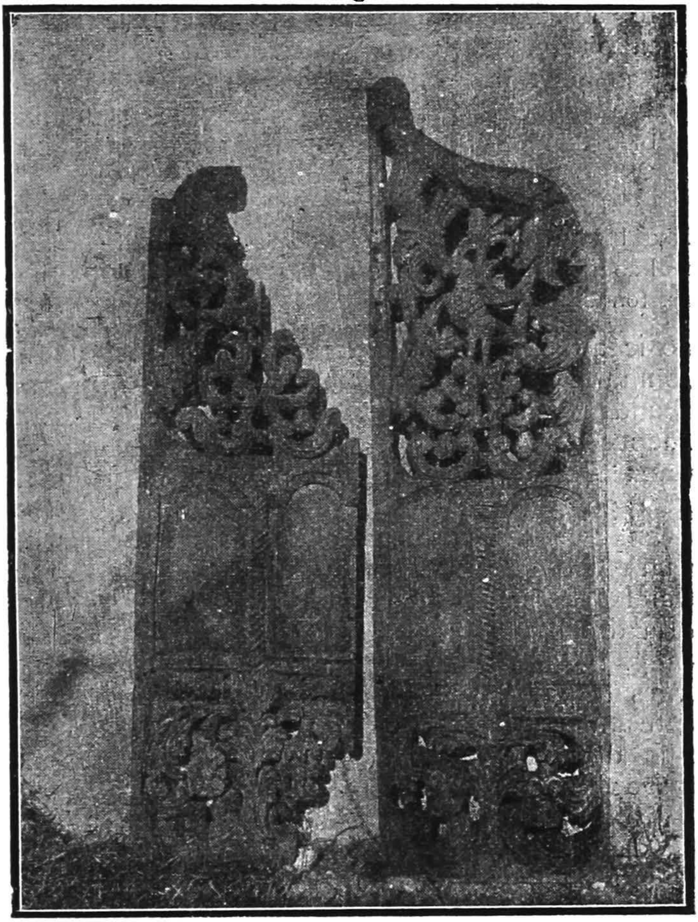

86. Uşi vechi împărăteşti dela bis. Sf. Mina-Craiova.

făcută cu celtuiala lui Grigorie Cerea. Dăruită sfintei biserici Petre Boji, de Ştefan Margineanu zugr. 1869 Aprilie 2.

6. O icoană de lemn, îmbrăcată în argint şi înfăţişând pe Sf. Impăraţi Constantin şi Elena, la mijloc pe Maica Domnului cu Isus în braţe, în partea de sus Arhanghelul Mihail Sobor şi Arh. Gavril stând în picioare de ambele părţi ale Fecioarei.

7. Sub icoană este o candelă veche cu inscripţiunea: Ilinca Hagica Polcovniceasa.

https://biblioteca-digitala.ro

8.

BISERICA SFINŢII APOSTOLI-CRAIOVA.

1. Pisania (de data recentă, scrisă cu văpsea): Această sf. biserică ce are de patronagiu pe sf. corifei Petru şi Paul, s'a fondat în anul 1784 de potropopul Hristea, la care a luat parte Antim Arhimandritul, Matei Brânzan şi cu ajutorul enoriaşilor şi al orăşenilor din acel timp. S'aŭ reparat radical în anul 1855 de isnaful cismarilor. Şi iarăşi în anul 1869 asemenea s'aŭ reparat tablourile în total. In anul 1883 şi în anul 1903 tot interiorul bisericei de către epitropia respectivă şi cu ajutorul enoriaşilor.

Notă. Textul de mai sus al pisanii este scris peste altul mai vechiu. alcătuit din alfabet mixt (chirilico-latin), care se intrevede pe sub văpseaua mai nouă a fondului.

2. Pe o icoană de lemn, aşezată în pronaos, înfăţişând pe Maica Domnului pe tron cu pruncul în braţe, încoronată de doi îngeri, având la stânga tronului pe Sf. Ecaterina şi Sf. Nicolae, iar la dreapta pe Sf. Ion Botezătorul şi Sf. Stelian, prevăzute toate cu aureolă, se află în partea de jos, inscripţia: **Германѹ Ієромонах**. 1830.

3. O evanghelie ale cărei scoarţe sunt ferecate in argint Pe faţă are un romb de argint stilizat, reprezentând în relief scena Invierii lui Isus Cristos. In colţurile scoarţei, pe cei patru evanghelişti. La dreapta Invierei este săpat pe romb: Hagi Neiciu(?), iar la stânga: Hagi Dneico(?)

Pe reversul scoarţei, la colţuri, patru bumbi de argint, având gravat câte un hieruvim, iar la mijloc tot un hieruvim, cu câte o repidă în dreapta şi stânga, aşezat într'un romb stilizat de argint aplicat. Fondul pluşiului de coloare grenat.

Titlul evangheliei tipărite : Sf. şi d-z. evanghelie, acum întâia oară dată la tipar, în zilele prea înălţatului împărat al Austriei şi apostolicescului crai Francisc I, cu blagoslovenia excelenţei sale prea osfinţitului domn Stefan Stratimirovici, archiepiscopul şi mitropolitul Bisericii răsăritului din Carlovăţ, la Buda, în crăiasca tipografie a Universităţii din Pesta, la anul dela Hr. 1812.

4. Pe o icoană dela tâmplă, reprezentând pe Sf. Ion Botezătorul între Sf. Grigore Cuvântătorul de D-zeu şi Sf. Grigorie Decapolitul, în colţul drept, de jos, inscripţiunea: Aceasta sf. icoană s'au făcut cu cheltui[a]la d-lui Grigorie Dumitriu.

5 Pe o altă icoană împărătească, dela dreapta tâmplei, representând pe Sf. Nicolae, inscripţia cu litere chirilice: Această

https://biblioteca-digitala.ro

sf. icoană s'au făcut de d. Pătru Birban staroste, Anghel Badea Mladin Popescu. 1856 April 11.

6. La tâmplă sunt câtevà icoane, dintre cari una reprezintă pe Isus Cristos binecuvântând, ţinând un glob în mâna stângă, cu aureolă de argint şi mâna dreaptă îmbrăcată în acelaş metal preţios, cu inscripţiunea: C. Petrescu, 1855 Mai (E vorba de cunoscutul zugrav de icoane Costache Petrescu, răposat acum 7—8 ani la Craiova).

7. De acelaş zugrav, o altă icoană, aşezată în păretele pronaosului, reprezentând pe Maica Domnului cu Isus, cu inscripţiunea: C. Petrescu, 1855 Ianuarie 3.

Ambele icoane sunt admirabil executate.

8. In partea stângă a tâmplei, o icoană înfăţişând pe Sf. Paraschiva, cu aureolă mare şi frumoasă de argint, cu epitrafir de argint pe piept, cu mânecuţe (rucaviţe) de acelaş metal, cu pietre colorate încrustate, ţinând în mâna dreaptă o cruce. In colţul drept de jos inscripţia: Matache Orăşeanu, Brăila 1880.

9 Pe o pereche de paftale de argint, îngrijit lucrate, inscripţia gravată cu chirilice: Sfinţii Apostoli.

9.

BISERICA SFINŢII APOSTOLI-CRAIOVA.

Pe o icoană de lemn, înfăţişând pe Maica Domnului cu Isus în braţe, zugrăvită pe lemn, fondul auriu, de dimensiunile: înălţ. 1 m 10, lăţ. 0 m. 80, aşezată pe masa din naos, icoană ce a aparţinut familiei Sofia Canaciu şi a fost dăruită în urmă bisericei Sf. Apostoli, se află în partea de jos următoarea inscripţiune:

Ποτὴν σηνευσπλαγχνίαν κατὰφεύγομεν Θεοτόκε. Τὰς ἡμῶν | ἰκεσίας μὴ παρίδης ἐν περιστάσει, ἄλλ' ἐκ κινδήνων λυτρῶσαι ἡμᾶς, | μόνη ἁγνὴ, μόνη εὐλογημένη. Φεβρουαρίου .? 1786.

10.

BISERICA OBEDEANU-CRAIOVA.

1. O copertă frumoasă de evangelie, fondul de pluş verde îmbrăcat în argint, având pe faţă, la mijloc, un romb stilizat de argint aurit, pe care e reprezentată în relief scena: Isus, dreptul judecător, iar în colţuri, aplicaţiuni de argint, cu cei patru evanghelişti. Evangheliştii sunt uniţi pe marginile scoarţei prin două bentiţe de argint aplicate, cu inscripţia de mai jos, care se continuă pe reversul scoarţei.

Revers. La mijloc, un romb stilizat, de argint suflat cu aur'

87. Evanghelia dela bis. Obedeanu-Craiova (fața)

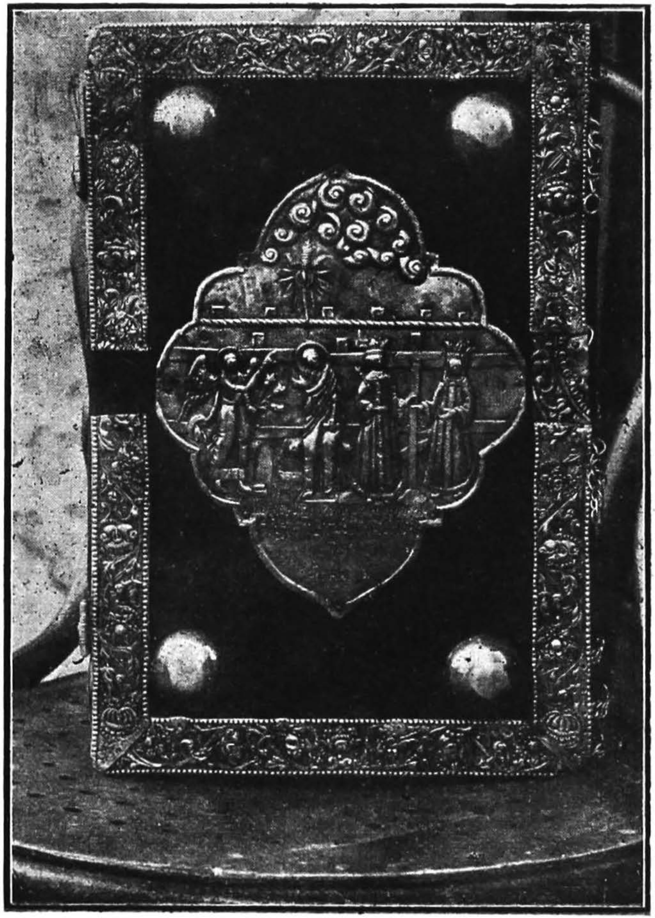

88. Evanghelia dela bis. Obedeanu-Craiova (dosul).

https://biblioteca-digitala.ro

înfăţişând în relief, la stânga pre Sf. Impăraţi Constantin şi Elena, ţinând la mijloc crucea, iar la dreapta, scena Bunei-Vestiri. In colţurile scoarţei câte un bumb de argint, iar pe margini un chenar de argint cu decoraţiuni în relief, de o frumuseţe şi bogăţie deosebită. In partea superioară a rombului central se continuă inscripţia de pe faţa scoarţei:

Eu roaba lui Dumnezeu Stanca, de pă bărbat ‖ Obedeanca, iar din naştere fata răposatului ‖ Dositie Brăiloiu sin Cornei Brăilo ‖ iu vel Ban, iar depă mumă Mariia ‖ Băneasa Filipeasca a răpo ‖ satului Banului Barbului Mele ‖ scu, am dăruit această sfântă evangelie, cu toată cheltuiala mea, la s ‖ fânta mănăstire a noastră din Craio ‖ va, unde se prăznuiaşte Vestirea Maică ‖ i Preacisti şi a Sfântului Constandin, ‖ ca să fie pomenirea mea şi părinţilor miei; ‖ iar cine s'ar întâmpla ori să o schimbe au să o ia ‖ de la sfânta mănastire, să fie af ‖ urisit şi de Dumnezeu legat şi de mine păcătoasa: 7251 (=1743).

Evangelia legată în această copertă poartă titlul:

„Sfânta şi dumnezeiasca evangelie, acum într'acest chip tipărită, întru întâia domnie a prea luminatului şi prea înălţatului Domn Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, cu blagoslovenia şi cu toată cheltuiala iubitorului de D-zeu chir Chesarie, episcopul Buzăului. In tipografia sf. episcopii Buzeul. La anii de la Naşterea lui Hristos 1837 Maiu în 8.

Sub direcţia D. Basilie Manole Buga.

II.

INSCRIPŢIA DE PE O ICOANĂ ÎMPĂRĂTEASCĂ DE LA BISERICA MÂNTULEASA DIN CRAIOVA

Pe o icoană de lemn, îmbrăcată peste tot în argint şi aşezată la tâmpla bisericii Mântuleasa din Craiova, înfăţişând pe Maica Domnului cu Isus în braţe, având aureolă şi o coroană, pe care sunt săpate două biserici. Aureola este lucrată àjour. Inscripţia este aşezată pe poalele icoanei:

Costa brutar, Dumitru i Lazăr Vataşi za brutar[i].

† Această s[fântă] icoană s'au zugrăvit şi îmbrăcat peste tot cu argint cu cheltuiala dum[nea]lor jupan Matei Tarzibaşa i sin iego jupan Dumitru i Sandu i Ioan, ajutorind i dumnealui Georgie Pitar, întru veacinică pomenire, leat 1816.

https://biblioteca-digitala.ro

89. Icoană împărătească dela bis. „Mântuleasa" Craiova.

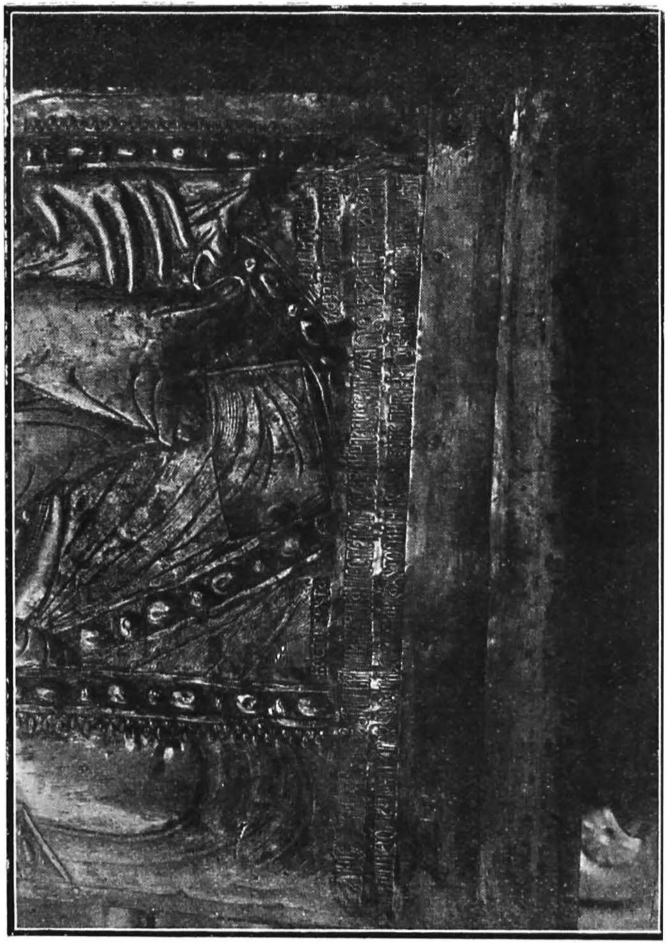

90. Partea de jos (cu inscripția) dela aceeaș icoană.

https://biblioteca-digitala.ro

12.

BISERICA SF. NICOLAE BRÂNDUŞA (BRÂNDUŞUL?)-CRAIOVA.

1. Pe o cruce de mână din altar:
S'a f[ă]c[ut] de d. C[ostan]din(?) să fie besarici Brănduşi. Paharnic C[ons]t[an]d[in] Argitoianu să se pomenească, 1861.
2. Pe un potir fără nici o decoraţiune:
Pomeneşte, Doamne, Păuna cu părinţii şi cu fii lor: Ştefan, Miron, Maria.
3. Pe o icoană, infăţişând pe Sf. Nicolae, îmbrăcată în argint: Ioan Caragic cu soţia sa Zoiţa. Raluca I[o]rdache.... 26, 1826.
4. Pe steluţa potirului: Păuna.
5. Pe un disc de potir: Păuna
6. O evanghelie tipărită în 1-a domnie a lui Mihail Suţu Voevod, cu blagoslovenia şi cheltuiala prea. sf. sale părintelui chir Filaret, Episcopul Râmnicului, la anul de la facerea lumei 7292, iar de la Isus Chr. 1784, de Climent ieromonahul, tipograful Râmnicului, şi de popa Constantin Râmniceanu.

Scoarţele evangheliei de pluş violet, îmbrăcate'n argint; pe faţă având la mijloc un romb de argint cu scena Invierei lui Isus şi cei patru evanghelişti la colţuri, iar pe revers patru bumbi mari de argint, aplicaţi la colţuri, iar la mijloc, pe o placă de argint, scena Răstignirei Domnului.

Pe un admirabil policandru de argint (care a aparţinut bisericii Sf. Treime): Spre veşnica pomenire a dumneaei marii Dvornicesei Ecaterina Bibeasca (1).

13.

LA BISERICA SF. SPIRIDON CRAIOVA.

1. Pe un potir:
Pomeneaşte, Doamne, pe roobii tăi: Ioan, Pauna (?), Milea, Vladul. 1793.
2. Pe un disc de potir: Ioanni....
3. Pe o linguriţă de la Sf. Taine: Ioann.
4. Pe un sfeşnic împărătesc de alamă: Păuna Corcoveanca cu părinţii. 1849.
5. Pe al doilea sfeşnic: Costandin i Maria, Radu, cu neamu lor.
6. Pe o căndeluţă: Marco Csto, 1845.
7. Pe un disc: Ioanu.

---

(1) Ecaterina Bibescu Vorniceasa, născută Văcăreasca, la 1777 şi deced. la 1842: N. Iorga, *Inscripţii*, vol. II. pag. 63.

https://biblioteca-digitala.ro

8. „Zugravu: Postelnic Barbu Coşoveanu", pe o icoană de lemn, cu fondul auriu, aşezată la dreapta pronaosului, reprezentând pe Maica Domnului ţinând pe Isus în braţe, cu aureolă de argint, cu mâinile şi picioarele îmbrăcate'n argint, stând între arhanghelii Mihail şi Gavril.

Inscripţia este aşezată în partea de jos, spre dreapta.

14.

PISANIA BISERICII AŞU DIN CRAIOVA

(Se află în păstrare la Muzeul Aman; e săpată 'în relief).

† Cu puterea Fiului în Troiţă proslăvit Hristos Dumnezeu, s'au zidit aciastă dumnezeiască beserică, la care să prăznueşte hramu Invierii lu Hrs. Dumnezeu şi hramu sfinţilor părinţi Ioachim şi Ana şi hramu sfântului mucenic Haralambie, prin osteneala şi cheltuiala a dumnealui Polcomnicu Aşu sin Trăian ot Vrede (?) i cocoana d[umnea]lui Florica i cu fii săi, cu ce bine au voit. Leat de la Cristos 1821 (?).

15.

INSCRIPŢII PE CLOPOTELE BISERICEI „SF. TREIME", CRAIOVA.

1. Acest clopot s'au cumpărat de dum[nealui] Costandin Strâmbanulŭ vel Stol[nic], ca se fie la bisereca de la satul dum[nealui] Corcova; prevarsată de Ioan Paul, la Sibi, anul 1772.

2. Acest clopot s'au fácut de dumniei Stolniceasa Dumitrana Şterboaica şi l-au aşezat la hramul sfi[n]tei Troiţi, în Craiova, 1772.

16.

INSCRIPŢII PE CLOPOTELE BISERICII SF. GHEORGHE-NOU CRAIOVA.

1. Acest clopot s'au cumpărat cu contribuzia tuturor mahalagiilor bisericii Sfântului George-nou din Craiova, în anul 1862. Numele turnătoriei: „Schaudt András es fia Sándor, Pesten".

2. Goss mich Iohanis Wodick in Crae, a. 1760.

3. Cu vrearea Tatălui şi a Fiului şi a Sf. Duh: făcut-[a] Mos[c]u Petko Teodor starosta acest clopo[t] la bisărica no[s]tră, Craiova 1815.

https://biblioteca-digitala.ro

92 Evanghelie dela bis. „Așu“-Craiova.

91. Zamfir Furtună și Tinca, ctitori la bis. „Așu“ Craiova.

https://biblioteca-digitala.ro

17.

PE CLOPOTELE DE LA BISERICA SF. GHEORGHE-VECHIU DIN CRAIOVA.

1. Cruceriu Cornea Breiloi, Ilia Coandă, Hagi Ţeno, popa Zaravco, anul 1805.
2. Acest clopo[t] s'au prefăcut din mahala[u]ă din Sf. Gheorghe, hramu Sf. Gheorghe şi Sf. Ion, 1815.

18.

INSCRIPŢII PE CLOPOTELE BISERICII SF. SPIRIDON, CRAIOVA.

1. Acest clopot este făcut prin osteniiala mea, a marelui Clucer Ioan Vlădăian, spre pomenire[a] mea şi a răposatei soţii mele Cluceresei Maria, aferosindu-l la beserica noastră din Craiova, unde să prăznueşte hramul sfinţilor ierarşi Nicolae şi Spiridon, 1832 anul.
2. Acest clopot este f[ă]cut prin osteniala a marelui Clucer etc. (ca la inscripţia precedentă).

19.

PE CLOPOTELE BISERICII SF. NICOLAE-CRAIOVIŢA (CRAIOVA).

1. Acest clopo[t] s'au făcut de dum. şupan Stancu sin Vladu, pentru sf. biserică hramu Sf. Inălţări, la Podăbaniţă, 1814.
2. Goss mich in Ofen, 1770, Iohann Bruner.

20.

PE CLOPOTUL DE LA BISERICA SF. APOSTOLI-CRAIOVA.

1. S'au trudit Todor Mihalovici de au adus acest clopot din Ţara Ungurească. Sfinţii toţi sfinţi, 1810.

21.

PE CLOPOTUL DE LA BISERICA SF. NICOLAE-BRÂNDUŞU, CRAIOVA.

Acest clopot s'a prefăcu[t] de corporaţia berbierilor, 1823 I[u]li 3.

https://biblioteca-digitala.ro

22.

PE CLOPOTELE DE LA BISERICA MÂNTULEASA-CRAIOVA

1. Acest clopot s'au adus din mahala[ua] sfintei besearici de rufetul croitorilor şi al pitarilor, cu a lor cheltuială, vărsat în Pesta, anul 1839, 3 M. || Fudit Andreas Schaudt. Pestini, 1839 ||
Maica Precista Măntuitoarea.
On tötte Schaudt Andras, Pesten, 1839 || .

2. Biserica Maica Precesta Mântuliasa, făcut cu cheltuiala lui George Teodor, cu soţia sa Bălaşa şi fiu-su Hrista.
E. Gartner Ignatz on toet Cemesvaron (Timişoara), 1838.

23.

PE CLOPOTELE DE LA BISERICA SF. DUMITRU (BĂNEASA).

1. Marele mucenic Dimitrie, măn[ă]stirea Domnească din Craiova, anul 1827.

2. Marele mucenic Dimitri, mănăstirea Domnească din Craiova, anul 1827.

24.

PE UN CLOPOT AL BISERICII SF. ARHANGHELI-CRAIOVA.

Goss Caspar Hoffbayer in Wien, anno 1811, mich.
Dimitrie Stolnic.

25.

PE CLOPOTELE BISERICII SF. MINA-CRAIOVA.

1. Acest clopot este făcut cu cheiltuiala Hagicăi Stana Hagi Pătru Luca la biserica la Pătru Boji, unde să prăznueşte Adormirea Maicăi Precistei.

2. Acest clopot este făcut cu cheltuiala mahalagiilor la Pătru Boji, unde să prăznueşte Adormirea Maicăi Precestii.

26.

PE UN CLOPOT SÂRBESC DELA BISERICA HAGI-ENUŞ-CRAIOVA.

Bisericii cu hramul Soborul Sf. Arhangheli în Belgrad s'a dăruit (închinat) acest clopot de Consiliul guvernului (ocârmuirei) sârbeşti, la 1807.

https://biblioteca-digitala.ro

RAPORTUL D-LUI AL. BĂRCĂCILĂ (T.-SEVERIN).

Domnule Preşedinte,

Am onoare a vă expune aci sumarul activităţii mele din anul 1915, ca corespondent al Comisiunii Monumentelor Istorice.

Am izbutit să pun la adăpost, în vestibulul liceului din Turnu-Severin, inscripţiunile şi monumentele sculpturale expuse până acum deteriorării voite şi nevoite la Turnul lui Sever, în grădina publică şi în alte părţi ale oraşului.

Am continuat curăţirea interiorului bazilicei din cetăţuia „Turnul lui Sever". Materialul arhitectural, obiecte de cult şi un fragment de inscripţie medievală găsite acì, le păstrez la muzeul din localul liceului. Acest material e destul de bogat şi caracteristic, ca să poată servi unui specialist la reconstituirea şi determinarea epocei bazilicii. O descriere sumară a formei bazilicei s'a publicat în Buletinul Comisiunei, fasc. 23.

Am pus să se curețe interiorul unei alte bazilici, descoperite în dosul serii din grădina liceului. Lucrarea încă nu e terminată. Material arhitectural sau sculptural, în afară de zidurile bine păstrate, care-i determină forma, nu se găseşte.

Anul acesta s'au mai descoperit două morminte romane, zidite în cărămidă şi acoperite cu lespezi de piatră: unul mare, în câmpul din dosul regimentului 17 de infanterie, altul de copil, în curtea internatului liceului, pe b-dul Carol. Dela ambele morminte se păstrează numai sfărămături de oale.

Am izbutit să îmbogăţesc colecţiunea muzeului local cu următoarele achiziţiuni mai de seamă:

a) Un tezaur de monede de argint, 152 bucăţi, aparţinând împăraţilor şi împărăteselor dela sfârşitul veacului al II-lea şi începutul celui de al III-lea d. H., găsite în com. Şiseşti, Mehedinţi. Descrierea acestui tezaur s'a publicat în no. 25 al Buletinului Societăţii Numismatice Române.

b) Un tezaur compus din podoabe de bronz — între cari 10 coliere ornamentate, 11 brăţări deschise, 2 fibule formate din câte o singură sârmă de bronz — şi din două topoare de fier bipenne. Tezaurul s'a găsit la ciocul Gubăucii, pe Valea Rea, în com. Bălvăneşti, Mehedinţi. Descrierea amănunţită am de gând s'o fac osebit pentru Buletin. Alătur acì deocamdată fotografia unei părţi din acest tezaur.

* * *

https://biblioteca-digitala.ro

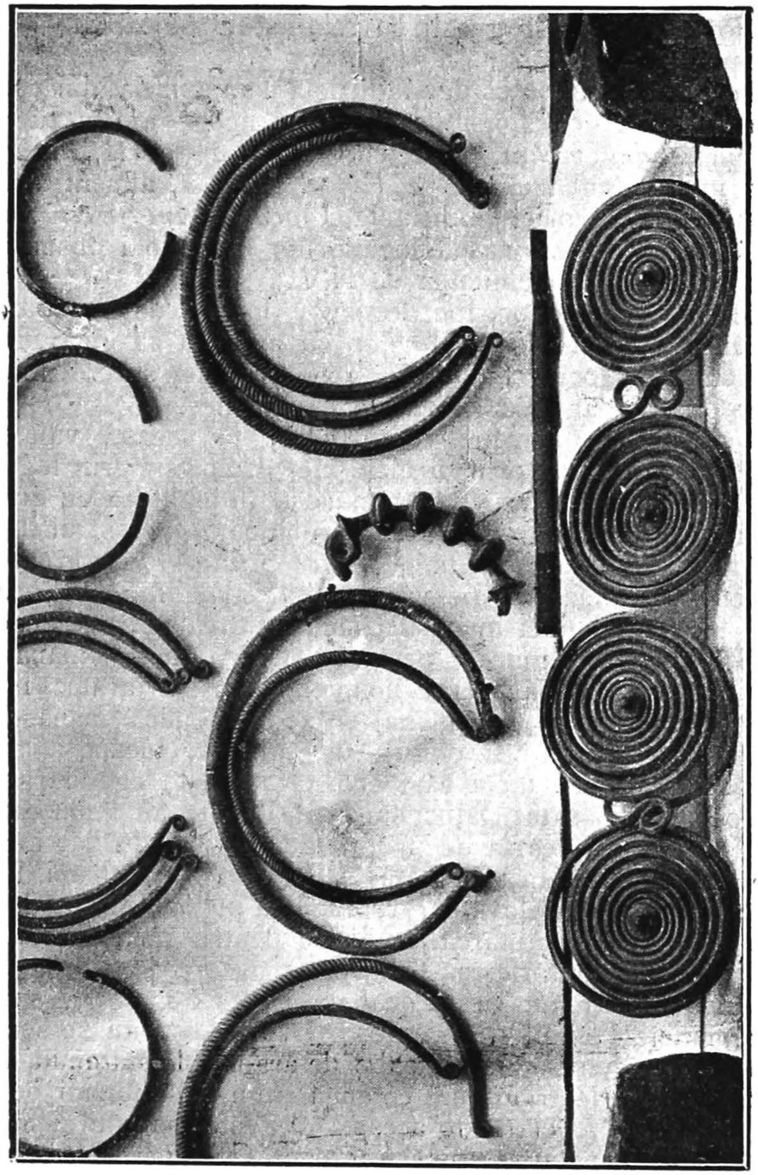

93. Obiecte din tesaurul dela Bălvăneşti.

https://biblioteca-digitala.ro

Indemnat de însemnătatea ştirilor ce primeam relativ la monumentele din regiunea Şiseşti-Ilovăţ-Bălvăneşti-Băseşti-Crăgueşti— şi anume, afară de cele 2 tezaure amintite, unelte preistorice, arme şi monede romane, ştiri despre drumuri vechi, morminte, ziduri de cetăţi, urmele unui schit şi ale unei mănăstiri, — am întreprins o excursiune de 2 zile cu elevii liceului în comunele Şiseşti-Ilovăţ-Băseşti-Crăgueşti, cu rezultatele pe care le însemnez acì pe scurt.

In Şiseşti am mai putut dobândi dela fruntaşii satului câtevà monede din tezaurul găsit acolo. Tot acolo am văzut *urmele unui drum vechiu*, pavat cu piatră de gârlă, larg de circa 10 m. Drumul mergea pe *Valea Coşuştei*, afluent al Motrului, şi se poate urmări pe distanţa *Ciovărnăşani-Şiseşti-Ilovăţ*. In Şiseşti trece pe sub casele locuitorilor şi se mai observă pe malul Coşuştei, la extremitatea de N-V a satului.[1]

Pe valea Coşuştei, aproape de izvor, în sus de Firizi, cătun al Ilovăţului, este un loc *Jidovina*, cu legenda că «jidovii» au făcut acì un zid, pentru a abate apa Coşuştei spre Runcşor-Şovarna-Ohaba, dar că n'au isbutit să-l închee.

Afară de urmele romane reprezentate pe această vale prin monedele din Şiseşti, prin urmele de drum şi prin legenda amintită, se găsesc urme vechi româneşti, în legătură cu zidirea celor mai vechi mănăstiri din ţară. In Comuna *Ilovăţ*, satul Ilovăţ, este un loc unde-i zice *Schitul* şi *Valea Schitului;* iar în cătunul *Firizi*, cu 5 km. mai sus pe vale, este *Valea Mănăstirii*, unde se vede încă zidul unei mănăstiri făcută de călugărul Nicodim. Mai multe legende lămuresc pricina părăsirii acestei mânăstiri. După una, Nicodim a lucrat noaptea şi i s'a arătat în vis să se ducă la Pişători (Tismana) şi acolo să facă mănăstirea. După alta, Firizenii ar fi omorît un călugăr, ceeace a supărat pe Nicodim şi l-a făcut să plece. O a treia legendă spune că Dâlbocenii (din satul Dâlbociţa, com. Ilovăţ) au împuşcat pe un călugăr dintr'o ceartă de proprietate şi apoi au dat foc bisericii, care a ars. — In Valea Mănăstirii sunt nuci bătrâni. După aceste indicii comuna Ilovăţ ar reprezenta popasul făcut de călugărul Nicodim în căutarea unui loc pentru mănăstire, între Vodiţa, prima lui ctitorie, şi Tismana.

Din Ilovăţ am trecut, peste deal, în *Valea Coşuştiţei*, spre a vizita comunele Băseşti şi Crăgueşti. Din Băseşti mi se semnalase găsirea tezaurului de podoabe de aramă şi mulţumită d-lui Ioan Bădei, proprietar în acea comună, putusem dobândi pentru muzeu, acel tezaur. Afară de aceasta alte informaţiuni şi monumente mai veniau din această regiune. Comuna *Băseşti*, cu proprietari moşneni, ca d-nul Ioan Bădei, care-şi urmăreşte neamul după acte până'n veacul al 15-lea, e bogată în monumente şi amintiri istorice. In susul satului, *la Bucureşti*, se arată *locul crâşmei lui Tudor* şi *urmele unui drum vechiu*. Pe ogaşul

https://biblioteca-digitala.ro

Dâlboca, *la locul numit Crovurile, se văd parapete. Altă serie de parapete* se văd *deasupra Fântânilor Băseştilor, la locul numit Şesu.* Acì d-l Bădei a găsit un *Fl. Iul. Constantius Nob., cu rv. Gloria exercitus*, monedă dăruită muzeului din Severin. Aproape de Şesu, pe şoseaua Băseşti-Budăneşti, în mahalaua Păuseşti, la km. 0.250 din şoseaua vicinală, s'au găsit la lucrarea şoselii în 1893 *lănci şi oale groase cu oase.*

Dar cel mai însemnat monument depe această vale este *movila funerară, numită glămeia dela Budăneşti*, com. Băseşti, pe valea Gostâlii, aproape de vărsarea acestui pârâu în Coşuştita. In această glămee, nelucrată, ţăranii au găsit oseminte şi monede. Este presărată de grădini de piatră, semi-elipse, prezentând caracterul menhirelor. Locuitorii ştiu că acolo sunt morminte. Socotesc necesar să se ia măsurile cuvenite în vederea declarării acestei glămei ca mormânt istoric.

Pe valea Coşuştiţei se indică *urmele unui drum vechiu* între comunele: *Corcova-Crăgueşti-Băseşti-Bălvăneşti.* D-l Ioan Dicu, notar în Crăgueşti, a găsit în curtea casei sale o porţiune din acest drum pavat şi 2 lănci romane, pe cari le-a dăruit muzeului din T-Severin. Pe urmele acestui drum se găsesc şi cărămizi mari romane. Se mai indică *un drum lateral din Valea Gostâlii*, pe care se găseşte glămeia funerară, *spre Bobaiţa*, de unde mi s'a semnalat existenţa unor inscripţiuni, pe cari încă nu le-am putut vedea.

Am însemnat acì rezultatele excursiunii de 2 zile făcute într'un cerc de sate din Mehedinţi, mai mult spre a arătà câte monumente, cunoscute până acum numai ţăranilor, rămân străine ştiinţei şi câte dovezi concrete din viaţa trecută n'ar puteà îmbogăţi muzeele noastre şi ajuta la ilustrarea şi înţelegerea aevea a istoriei neamului românesc.

Primiţi, vă rog, Domnule Preşedinte, asigurarea devotamentului şi consideraţiunei mele.

Al. Bărcăcilă

https://biblioteca-digitala.ro

Dela bursierii Comisiunii.

RAPORTUL D-LUI PAUL POPESCU.

Domnule Preşedinte,

Subsemnatul, bursier al Comisiunii Monumentelor Istorice pentru studiul picturii în străinătate, reintors în ţară, din cauza imposibilităţii de a mi se trimete bursa şi a războiului ce începuse în Italia, am onoare a vă înainta următorul raport asupra studiilor făcute.

Am plecat din ţară la începutul lui Noemvrie anul trecut, adică îndată ce a început liberarea paşapoartelor, decis a mă stabili pentru mai multă vreme la Palermo, acesta fiind, alături de Veneţia şi Ravenna, cel mai însemnat centru de artă bizantină din Italia.

In drum, conform programului, cum şi a dorinţii mele, m'am oprit în câteva oraşe de artă, ajutat fiind şi de oarecari economii din anii precedenţi. Astfel am stat 2 zile la Bologna, spre a vizita galeria de tablouri, restaurările care se fac la Palazzo del Re Enzio, din 1250, grupul dela S. Stefano, compus din 3 biserici şi câteva capele, făcute în sec. IV, IX şi X, unde sunt sarcofagiile SS. Agricola şi Vital din sec. IX şi alte biserici.

De acolo am mers la Florenţa, unde am stat mai mult, având şi mai multe de văzut. Am vizitat galeriile Uffizi, Pitti, bisericile S. Maria Novella, unde sunt celebrele frescuri de Ghirlandajo, S. Croce cu frescurile lui Giotto, Tadeo Gaddi şi alţii. Ceeace m'a interesat mult în această biserică e că într'însa s'au găsit şi se găsesc picturi de Giotto şi urmaşii săi, care au fost până acum acoperite de tencuială. Am studiat procedeele de a le scoate la iveală, curăţi şi restaura, precum şi normele şi spiritul de cari se călăuzesc, în aceste lucrări, persoanele însărcinate. Am cercetat de asemenea tehnica frescii, făcând comparaţie între diferiţii maeştrii dinaintea Renaşterii şi, vizitând şi celelalte biserici, între care Baptisteriul, unde am făcut câteva studii, am plecat apoi la Roma.

Aici, pe lângă antichităţile romane, Muzeele Vaticanului şi

https://biblioteca-digitala.ro

altele, am cercetat bisericile cu mozaicuri bizantine, ca S. Giovanni in Laterano, a cărei absidă e frumos decorată, S. Maria Maggiore din sec. IX, S. Paolo Fuori le Mura, S. Clemente şi c. l. In toate aceste biserici sunt lucruri bizantine, dar puţine, câte un tablou—două sau cel mult absida decorată cu mozaicuri, aşà că, deşi mi-am luat schiţe, adevăratele studii la Palermo aveam a le face, întru cât ştiam că acolo sunt cele 2 biserici, Cappella Palatina şi Domul din Monreale, care în întregime sunt decorate cu mozaicuri foarte bine păstrate.

Dintre toate monumentele arabe şi bizantine din Italia, Cappella Palatina e cea mai frumoasă, e completă şi bine conservată. Făcută de Ruggiero II, la 1130, după căderea dominaţiunii arabe in Sicilia, e o bisericuţă lungă de 33 m. şi lată de 13 m. Ascunsă în mijlocul palatului regal, are forma de basilică creştină, cu o singură turlă d'asupra absidei, arcadele sunt arabe, susţinute de coloane de marmoră şi porfir, cu capiteluri bizantine. Unele din ele sunt mai vechi decât biserica, fiind, se vede, aduse din altă parte. Plafonul naos-ului e lucrat din lemn, în stil arab, din acelaş timp cu biserica şi formează stalactite. Tablourile şi sfinţii sunt făcuţi in mozaic, în stil curat bizantin, executaţi cu multă fineţe şi sunt mai deşi. Inscripţiile pe cupolă sunt greceşti, pe plafonul arab arabe, iar pe toate celelalte tablouri latine. Dela o înălţime de 3—4 metri dela pământ, mozaicurile încetează şi e o îmbrăcăminte de marmoră cu o mulţime de încadrări şi benzi, cu cele mai frumoase şi variate desenuri arabe, făcute tot în mozaic; asemenea şi pavajul. Toate acestea, pe lângă frumuseţea şi bogăţia lor, atât ca artă cât şi pentru materialul întrebuinţat în mozaic, porfiră, serpentin, etc., mai au meritul că, fiind la adăpost, au fost ferite de stricăciuni. Toate s'au păstrat foarte bine şi n'au suferit nici modificări.

Cum în această biserică vederile generale sunt cele mai interesante, am făcut şi eu mai multe lucrări de ansamblu, întru cât frumuseţea artei bizantine în ansamblu se vede. Astfel am adus un studiu al cupolei cu Crist în mijloc şi îngerii ce-l înconjoară. Un altul cu vederea absidei. O vedere din dreapta, în care e şi un amvon din acelaş timp cu biserica şi un candelabru dintr'un bloc de marmoră, pe care e şi figura lui Ruggiero. O altă lucrare văzând spre stânga absidei şi alta spre uşe. Afară de acestea, am mai adus figuri izolate şi detalii, mai ales din frizele arabe. In aceste lucrări am căutat să iau ceeace mă interesà mai mult şi tot deodată ce 'mi lipsea şi nu putusem lua în altă parte.

Al doilea monument important e Domul din Monreale, de lângă Palermo. Făcut pe la 1180, de Gulielmo II, are 102 m. lungime pe 40 lăţime. Forma e tot de basilică creştină, fără turle, cu aceleaşi particularităţi şi calităţi ca la Cappella Palatină, atât că mozaicurile, care şi aici sunt foarte bine executate şi conser-

https://biblioteca-digitala.ro

vate, acoperă o suprafaţă colosală şi au avut acelaş noroc d'a nu suferi stricăciuni sau schimbări, ca celelalte din Italia, aşa că le putem vedea cum au fost la început.

De aici am făcut mai cu seamă detalii ce nu erau la Cappella Palatină şi câtevà tablouri mai mari pe care, din cauza împrejurărilor, a trebuit să le las acolo.

Din aceeaş epocă, dar de mai puţină importanţă, sunt şi alte biserici, ca Martorana, unde sunt în naos câtevà mozaicuri, S. Giovanni dei Eremiti din 1132, în stil arabo-normand, de unde între altele am şi o vedere generală, şi alte biserici.

In Palermo am stat din Decemvrie anul trecut până în Mai 1915, când, din motivele arătate în altă adresă, trebuind să plec, la întoarcere am putut vizita şi antichităţile grece din Siracuza ca teatrul grec, amfiteatrul şi templele. Oprindu-ne câteva ore la Pireu, am vizitat şi Acropolea cu templele şi muzeul, iar la Salonic, unde am debarcat, am cercetat bisericile bizantine: Sf. Sofia, Sf Gheorghe etc., unde am văzut, cu destul regret, nişte reînoiri făcute fără nicio pricepere şi respect de acele lucruri.

Pentru viitor, cât timp va trebui să stau în ţară, mai ales că am şi îndatoriri militare, voi căuta să dezvolt studiile începute în străinătate şi să studiez şi cercetez pe la diferite biserici vechi.

Aducându-vă acestea la cunoştinţă, vă rog să primiţi, Domnule Preşedinte, asigurarea celei mai profunde stime şi osebite consideraţiuni.

Paul Popescu.

https://biblioteca-digitala.ro

VI.

CERCETĂRI ȘI SĂPĂTURI ARHEOLOGICE.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

RAPORTUL GENERAL AL DIRECŢIUNEI MUZEULUI NAŢIONAL DE ANTICHITĂŢI ASUPRA ACTIVITĂŢEI MUZEULUI PE ANUL 1915.

Domnule Ministru,

Avem onoarea de a vă înaintà următoarea expunere asupra activităţii Muzeului Naţional de Antichităţi în cursul anului 1915.

Pentru o mai bună lămurire asupra preocupărilor Instituţiei noastre, împărţim expunerea în trei capitole: I. Creşterea şi organizarea colecţiunilor Muzeului central şi a secţiunilor provinciale; II. Săpături archeologice şi III. Publicaţii ştiinţifice.

I.

1. Muzeul central s'a îmbogăţit în cursul anului 1915 cu: 25 monete de argint republicane şi 3 tetradrachme ale insulei Thasos, descoperite la Hotărani şi trimise Muzeului conform legii; 1 monetă bronz — Traian — găsită în jud. Romanaţi, cumpărată; 12 monete romane şi bizantine, găsite la Constanţa, cumpărate; o sumă de monete mai puţin importante moderne, turceşti, ruseşti, polone, ungureşti şi altele, descoperite întâmplător şi trimise Muzeului conform legii.

Cu deosebire importante sunt achiziţiile făcute de Muzeu în domeniul preistoric: arme şi unelte de piatră şi de bronz găsite la Pueşti (j. Tutova), Satu Mare (j. Putna) şi Cetăţuia (j. Mehedinţi), în total 17 obiecte. Din teritoriul nou, Muzeul central a achiziţionat un interesant pilastru de marmoră, găsit la Bazargic. O achiziţie tot din domeniul preistoric,—care însă trece cu mult ca însemnătate peste cele de mai sus, e aceia a întregei colecţii preistorice a regretatului profesor Buţureanu pe seama Muzeului nostru. Cumpărarea acestei colecţii ne-a fost făcută posibilă prin binevoitoarea acordare de câte o sumă de 500 lei de Administraţiile Casei Şcoalelor şi Casei Bisericii, sume cari adăogate la modestele noastre fonduri au putut completà suma necesară pentru achiziţionare. Asupra cuprinsului şi însemnătăţii acestei colecţii ne oprim mai jos în raportul special Nr. 1.

https://biblioteca-digitala.ro

2. Insuficienţa localului acestui Muzeu, faţă de bogăţia mereu crescândă a colecţiilor, nu mai permite un aranjament mulţumitor al obiectelor. Totuş am găsit putinţa de a mai expune la vederea publicului într'un dulap special, o alegere din obiectele cele mai caracteristice găsite în săpăturile cetăţii antice „Ulmetum“. Deasemenea d-l dr. I. Andrieşescu, şeful secţiei preistorice, a început orânduirea din nou a colecţiunilor pe temeiul celor trei principii muzeografice: cronologic, tipologic şi regional. Această lucrare este încă în curs şi în curând va fi desăvârşită. Raportul special Nr. 2 arată principiile după cari se face noua orânduire.

3. O deosebită atenţiune s'a dat anul acesta secţiunilor provinciale ale acestui Muzeu.

a. La Pantelimonul de sus, într'o clădire specială, chiar lângă ruinele cetăţii *Ulmetum*, am instalat încă din toamna anului 1914 toate obiectele: inscripţii, sculpturi şi obiecte uzuale, găsite în cursul celor patru ani de săpături, 1911—1914. Din aceste obiecte prea puţine au fost aduse la Muzeul central, pentru a reprezentà aici civilizaţia căreia aparţine cetatea studiată de noi.

Ruinele desgropate ale cetăţii sunt cu îngrijire păzite de un gardian special. Atât ele cât şi Muzeul pot fi vizitate de oricine, sub conducerea gardianului. Un catalog al Muzeului Cetăţii Ulmetum a fost dat de subsemnatul în Analele Academiei Române, ca anexă la comunicarea a III-a despre *Cetatea Ulmetum*.

b. La Constanţa, secţiunea înfiinţată de noi încă din a. 1911 şi instalată provizoriu în fostul Bufet din grădina publică, s'a îmbogăţit cu o serie de sculpturi şi de inscripţii de o importanţă deosebită pentru istoria vechiului oraş greco-roman *Tomi*. Aceste monumente au fost studiate şi descrise de conservatorul acestui Muzeu în *Buletinul Comisiunii Mon. Ist.*, de unde vor fi extrase în curând în volum separat, pentru a servì drept catalog al secţiunii. Monetele din Muzeul dela Constanţa au fost determinate şi clasificate de d-l asistent onorific al nostru, G. Mateescu.

c. La Mangalia, descoperiri frecvente de obiecte antice făceau ca această localitate să fie, în aceiaş măsură ca şi Constanţa, exploatată de toţi amatorii de antichităţi, români şi streini. O sumă de obiecte antice de preţ s'au înstreinat în felul acesta; foarte multe au trecut graniţa. Aceasta ne-a făcut să înfiinţăm şi acolo un serviciu de strângere şi de conservare a antichităţilor. Cu ocazia descoperirii unui bogat şi interesant depozit de tipare de lut ars pentru figurine, am hotărît să se strângă şi să se adune la Primăria locală toate obiectele antice ce se mai găseau în localitate, le-am declarat proprietatea Statului şi le-am dat în primire d-lui Primar cu proces-verbal în regulă. Am dat în acelaş timp părintelui paroh al oraşului calitatea de delegat permanent al nostru acolo şi de custode al secţiei înfiinţate. Muzeul central

https://biblioteca-digitala.ro

însuşi a întreprins săpături, dând la iveală resturi antice preţioase. Toate acestea au făcut să se deştepte interesul localnicilor pentru Muzeu: unii au făcut donaţii, alţii şi-au adus obiectele antice şi le-au depozitat la Primărie, alături de ale Statului, aşa că acuma e numai o chestie de local şi mobilier pentru ca şi acest oraş să-şi aibă Muzeul său, menit să se îmbogăţească destul de repede şi să constitue o adevărată podoabă pentru oraş.

d. La Silistra, graţie zelului d-lui prefect I. Cămărăşescu, care ne-a pus la dispoziţie fondurile necesare, pentru a face o sumă de cercetări în judeţul d-sale, s'au strâns o sumă de antichităţi, mai ales ceramică preistorică (rugăm să se citească în această privinţă raportul nostru special Nr. 3) şi greco-romană, apoi cărămizi cu stampilele legiunilor XI Claudia şi I Italica, inscripţii, sculpturi, monete, etc., cari umplu acum două dulapuri într'o sală a prefecturii. Această colecţie formează nucleul în jurul căruia se va alcătuì viitoarea secţie *Silistra* a Muzeului Naţional de Antichităţi.

II.

1. S'a săpat la *Histria* în continuare (vezi raportul sumar pe anul trecut în Anuarul Comisiunii Mon. Ist. pe 1914), cu fondurile ce a binevoit să ni le pue la dispoziţie Academia Română şi sub conducerea personală a subsemnatului (precum arătăm amănunţit în raportul nostru special Nr. 4 şi precum se poate pe larg urmărì în comunicările noastre din Analele Academiei Române pe 1916).

2. S'a săpat la *Tomi*, după indicaţiile subsemnatului, de d-nii archeologi practicanţi ai Muzeului, cu sprijinul şi binevoitorul ajutor al d-lui general Georgescu, comandantul corpului V de armată, care ne-a pus la dispoziţie oamenii necesari (precum se poate vedeà din raportul nostru special Nr. 5 şi, pe larg, din comunicarea subsemnatului la Academia Română, asupra zidului oraşului Tomi).

3. S'a săpat la *Callatis*, cu fondurile ordinare ale Muzeului, sub conducerea d-lui D. M. Teodorescu (vezi raportul nostru special Nr. 6 şi comunicările respective din Analele Academiei Române pe 1916: a d-lui Teodorescu asupra săpăturilor şi a subsemnatului despre Gerusya din Callatis).

4. S'a săpat la *Chiose-Aidin*, jud. Durostor, după indicaţiile subsemnatului un castel bizantin sub conducerea continuă a d-lui D. M. Teodorescu (v. raportul nostru special Nr. 7), cu fonduri puse la dispoziţie de d-l prefect Cămărăşescu.

5. S'au făcut sondagii la *Cadichioi* şi *Vetren*, jud. Durostor, sub conducerea d-lui D. M. Teodorescu, cu fonduri puse la dis-

https://biblioteca-digitala.ro

poziţie de d-l prefect Cămărăşescu (v. raportul nostru special Nr. 8).

Au fost activi la executarea săpăturilor de pe şantierele pomenite, următorii d-ni archeologi practicanţi:

D. H. Metaxa a lucrat la Histria.

D. M. Doraş a lucrat la Callatis şi Histria.

D. G. Mateescu a lucrat la Tomi, Callatis, Chiose-Aidin, Cadichioi şi Vetren.

D. P. Nicorescu a lucrat la Tomi, Histria, Callatis şi Vetren.

D. Sc. Lambrino a lucrat la Tomi şi Histria.

In ce priveşte partea technică, măsurătorile şi desemnele, toate lucrările au fost făcute de d-l D. Pecurariu, vechiul şi priceputul nostru colaborator la Muzeu încă dela începutul săpăturilor archeologice ale actualei direcţii, la *Ulmetum* şi *Capidava*.

III.

S'au publicat studii archeologico-epigrafice ori istorice, în legătură cu lucrările pomenite mai sus, de următorii d-ni funcţionari ori ataşaţi ştiinţifici ai Muzeului:

V. Pârvan, directorul Muzeului: *Cetatea Ulmetum*, III: Descoperirile ultimei campanii de săpături din vara anului 1914, în *Analele Academiei Române*, seria II, Tom. XXXVII, Memoriile Secţ. ist., Bucureşti 1915;

Acelaş, *Zidul cetăţii Tomi*, *ibidem*, seria II, Tom. XXXVII, Bucureşti 1915;

Acelaş, *Neue Funde in Rumänien*, în *Archäologischer Anzeiger* (la *Jahrbuch d. deutschen arch. Inst.*), Berlin 1915;

Acelaş, *Raport provizoriu asupra primei campanii de săpături la Histria*, prezentat Secţiunii Istorice a Academiei Române în şedinţa dela 27 Maiu 1915, în *Analele Academiei Române* (Desbateri), Seria II, Tom. XXXVII, p. 291 sqq. şi în *Anuarul Comisiunii Mon. Ist.* pe 1914.

D. M. Teodorescu, conservator, *Monumente inedite din Tomi*, în *Buletinul Comisiunii Mon. Ist.*, în fasciculele 28 din 1914, 29, 30, 32 din 1915.

I. Andrieşescu, şef asistent, *Cea mai veche noţiune istorică despre Dacia* în *Revista Istorică*, nr. 11—12, Nov.-Dec. 1915;

Acelaş, *Asupra epocei de bronz în România*: 1. Un depou de bronz la Sinaia, 2. Obiectele de bronz dela Predeal, în *Buletinul Comisiunii Mon. Ist.*, fascicula 32 din 1915.

H. Metaxa, asistent onorific, *Plumburi de marcă dela Tomi*, în *Buletinul Comisiunii Mon. Ist.*, fascicula 29 din 1915.

G. Mateescu, asistent onorific, *Tomi-Oescus*, în *Buletinul Com. Mon. Ist.*, fascicula 29 din 1915.

P. Nicorescu, asistent onorific, *Liber-Dionysos, două inedite*, în *Buletinul Comisiunii Mon. Ist.*, fascicula 29 din 1915.

https://biblioteca-digitala.ro

Fondurile pe cari le-am avut la dispoziţie în cursul anului 1915 se repartizează astfel:

3000 lei prin budgetul obicinuit pentru achiziţii, publicaţii şi extraordinare.

500 lei, subvenţiune extraordinară pentru cumpărarea colecţiei Buţureanu, acordată de Casa Şcoalelor.

500 lei, idem, de Casa Bisericii.

5000 lei, fondul ordinar pe 1915 pentru săpăturile archeologice.

5000 lei, rest din 1914 dela Comisiunea Monumentelor Istorice (săpături archeologice).

In total deci, acordaţi nouă de către Ministerul Cultelor: 14.000 lei.

Comparând această sumă cu cea acordată nouă numai de onorata Academie Română şi numai pentru săpăturile dela Histria, de 15.000 lei, pe singurul an 1915, puteţi uşor observà, Domnule Ministru, în ce condiţii materiale, cu totul nefavorabile, ne împlinim datoriile noastre ştiinţifice şi cultural-naţionale.

Pentru săpăturile şi cercetările din judeţul Durostor, d-l prefect Cămărăşescu ne-a pus la dispoziţie o sumă de mai bine de 5.000 lei, adică, iarăş, superioară aceleia pe care noi o avem anual prin budgetul ordinar al Muzeului.

Nu pot încheià acest raport, Domnule Ministru, fără a vă rugà să binevoiţi a luà şi domnia voastră în specială consideraţie eminentele servicii pe cari le-au adus ştiinţei archeologice şi culturii ţării pe de o parte d-l prefect Cămărăşescu, care ne-a dat mijloace să studiem o sumă de staţiuni istorice din judeţul său, iar de alta d-l comandant al corpului al V-lea de armată, general Georgescu şi d-l primar al oraşului Constanţa, V. Andronescu, cari ne-au ajutat la cercetările noastre archeologice în oraşul şi judeţul Constanţa.

Cu acestea, Domnule Ministru, îmi iau libertatea de a trece la prezentarea rapoartelor speciale ale Muzeului, în cari se desvoltă mai pe larg diferitele ramuri ale activităţii noastre în anul 1915.

RAPORT SPECIAL NR. 1.

ACHIZIŢIA COLECŢIEI PREISTORICE GR. BUŢUREANU.

Despre existenţa acestei colecţii ştiau puţine persoane: unii dintre acei ce fusese în mai de aproape legături ştiinţifice cu răposatul profesor Buţureanu expusese la 1906 o parte, cea mai reprezentativă din colecţiile sale, la Expoziţia noastră naţională. Colecţiile vor fi atras desigur atenţia unora şi altora, cunoscători sau amatori. Pentru lumea ştiinţifică din ţară şi din străinătate ele au rămas însă cu totul neobservate şi nefolosite. Singur d-l

https://biblioteca-digitala.ro

C. Moisil le cunoştea mai dinainte şi le folosise la pregătirea unei teze de licenţă, rămasă din nefericire nepublicată. Incercări de achiziţie din partea Muzeului de Antichităţi atunci, ca şi dorinţa proprietarului colecţiilor de a le vinde, au rămas fără rezultat.

De atunci au trecut zece ani. Moartea timpurie a lui Gr. Buţureanu ca şi moartea încă mai înainte a colegului şi colaboratorului său, Neculai Beldiceanu, care, acesta cel dintâi, îi trezise interesul şi dragostea pentru antichităţile naţionale, face ca o repede uitare să acopere rezultatele cercetărilor lor anevoiase şi pline de nenumărate sacrificii. O parte din colecţiile lui Beldiceanu fură cumpărate, încă fiind el în viaţă, de Muzeul Naţional de Antichităţi, o altă parte fu cedată Muzeului Medicilor şi Naturaliştilor din Iaşi. Colecţiile profesorului Buţureanu rămaseră însă complet uitate până acum, în păstrarea soţiei sale văduve, d-na Ana Buţureanu, care fără a dispune de mijloacele necesare măcar bunei lor întreţineri, trebuià să asiste la ruina treptată a aceia ce erà fructul atâtor osteneli şi jertfe.

Impreună cu D-l A. D. Atanasiu, profesor la Şcoala de Arte Frumoase şi corespondent al Comisiunii Monumentelor Istorice, Secţia Iaşi, care, în pioasă amintire pentru memoria lui Gr. Buţureanu, cu care a stat în strânse legături personale şi culturale, ne-a fost de mare ajutor pentru salvarea acestei colecţii, am putut constatà cum o seamă dintre obiecte—din fericire, relativ puţine—adăpostite din lipsă de spaţiu într'o margine de cerdac, în bătaia ploaei şi a zăpezei, erau ameninţate a se sfărâmà cu totul şi, cu anevoie, le-am cules împreună şi clasat, cum s'a putut, după localităţi, din putregaiul ce le înconjurà. Am socotit nimerit a nu tăceà asupra acestui amănunt, faţă de care păstrătoarea moştenirei archeologice a răposatului Buţureanu nu are nici cea mai mică vină, — ca o notă caracteristică, cred, pentru viitor, despre multele şi marile greutăţi, peste cari încetul cu încetul numai, pas cu pas, are de trecut până la cele dintâi biruinţi, un însemnat domeniu de preocupare al ştiinţei unei ţări.

Toată informaţia literară cu privire la antichităţile preistorice româneşti se întemeiază până acum pe cercetările lui Cezar Bolliac, D. Butculescu şi alţii, puţini, mai vechi şi mai noui; în străinătate, exclusiv, pe comunicările lui Alexandru Odobescu la Congresul de Antropologie şi Archeologie ţinut la Copenhaga în 1869 şi aceia a lui Gr. Buţureanu la Congresul similar ţinut la Paris în 1889. Profesorul M. Hoernes dela Universitatea din Viena, bine informat altfel asupra archeologiei sud-est europene, nu poate totuş cità în a sa *Urgeschichte der bildenden Kunst in Europa von den Anfängen bis um 500 v. Chr.*, din 1898, şi nici în mai noua (1909), *Natur und Urgeschichte des Menschen*, decât idolaşii publicaţi de Gr. Buţureanu în comunicarea pomenită şi în anul I al revistei *Arhiva* dela Iaşi. Puţinul dela

https://biblioteca-digitala.ro

Hoernes e apoi aproape singura informaţie cu privire la preistoria românească a cercetătorilor germani şi ruşi. Insăş cercetările profesorului Hubert Schmidt dela Berlin la Cucuteni, în jud. Iaşi (1909—10), nu au pornit decât printr'un proces mintal de ipoteză prin analogie, condus de întinsele sale cunoştinţi asupra condiţiilor archeologice ale întreg sud-estului european.

Colecţiile Buţureanu-Beldiceanu (considerând, după cât am putut mijlocì, şi foarte însemnata parte anonimă a lui N. Beldiceanu, numele amândorura s'ar cuvenì să le poarte lucrarea sa) ca şi, lămuritoare la ele, studiul lui Gr. Buţureanu *„Vremile preistorice în România“* Iaşi, 1898, 156 pag., manuscris nepublicat, cu o prelucrare parţială mai extinsă din 1901 şi un Album de 421 de figuri sunt menite a înfăţişà simţitor altfel progresele la noi ale archeologiei preistorice, oricât de începătoare, de modeste şi limitându-se cum nu erà cu putinţă altfel, deocamdată, la o singură provincie: Moldova.

Fără a anticipà acum asupra rezultatelor prelucrării noului material achiziţionat, ca şi a publicării manualului inedit, ce va apare sub îngrijirea Muzeului Naţional de Antichităţi, o constatare se poate face despre valoarea ştiinţifică făgăduitoare de frumoase rezultate a acestui material şi a studiului referitor la el. Moldova ia prin frecvenţa şi caracterul ales al ceramicei sale neo- şi eneolitice pictate, prin deosebita frumuseţe a culturii sale de bronz şi nu puţinele indicii ale unei epoci de fer caracteristice, un loc foarte însemnat, necunoscut încă, alături de celelalte regiuni ale Daciei şi sud-estului european. Alături de Petrenii Basarabiei, Şipeniţul bucovinean şi Cucutenii Iaşilor, staţiuni bine cercetate, cu deosebire întâia şi ultima (aşezările dela Şipeniţ nu au avut parte de cercetări identice şi nu am ştiinţă să mai fi rămas întregi după furia ofensivelor ruseşti, cari le vor fi distrus astfel pentru totdeauna) — şi cari au trezit cel mai mare interes în lumea archeologilor ca şi a istoricilor antichităţii — se adaugă acum: Preuteştii, Dolheştii şi Rădăşenii Sucevii, Belceştii şi Stroeştii Iaşilor. Staţiunile Rafaila din Vaslui şi Basaraba din Suceava dau bronzuri caracteristice, între cari fragmentele de splendide fibule dela Rafaila sunt cu totul nouă şi neaşteptate în aceste regiuni predomnitor neolitice şi cunoscute sau bănuite numai ca atare.

Obliciri şi cercetări ulterioare, cum se pot face astăzi, pe urmele indicaţiilor oferite de cercetările lui Beldiceanu şi Buţureanu vor aveà să suprime, să întregească sau să îndrepte multe. Muzeografic însă, netăgăduit, materialul colecţiilor lor, achiziţionat acum de Muzeu, reprezintă, în ce priveşte Moldova, primul stoc care asigură secţiunii sale preistorice, în viitoare condiţii favorabile de aşezare, bogăţia şi varietatea de material a Muzeelor similare apusene. Un mare material de dublete, din diferite localităţi moldovene, ce cuprinde, asigură achiziţii însem-

https://biblioteca-digitala.ro

nate prin schimb cu Muzeele ţinuturilor vecine. In sfârşit studiul de archeologie preistorică a lui Gr. Buţureanu îşi susţine însemnătatea de a fi primul de acest fel pentru archeologia românească prin descripţii atente şi schiţe sârguincioase, cari înaintea oricăror generalizări etnografice sunt utile semne bune de pornire pentru cercetări viitoare. *[Andrieşescu].*

RAPORT SPECIAL NR. 2.

ORÂNDUIREA SECŢIEI PREISTORICE A MUZEULUI NAŢIONAL.

Am pornit reorganizarea secţiunii preistorice a Muzeului Naţional de Antichităţi pe temeiul a trei principii muzeografice călăuzitoare: cronologic, tipologic şi regional.

Fiecare din colecţiile de cari Muzeul dispune va aveà astfel — pe cât condiţiile de aşezare o permit — locul ce i-l indică ***vârsta*** (paleolitică, neolitică, bronz, Hallstadt, La Tène, barbară), ***tipul*** căruia fiecare din obiecte se subsumă în seria obiectelor similare mai vechi şi mai noui, precum şi ***regiunea*** căreia obiectele şi colecţiile aparţin.

Muzeul posedă obiecte din mai toate epocile arătate, chiar dacă, deocamdată, nu din toate regiunile cari trebuiesc cu necesitate reprezentate, pentru a da fiecăreia imagina ei preistorică cât mai completă. Centrul regional de preocupare este, fireşte, patria noastră, cu toate provinciile ei din regat şi din afară, apoi regiunile vecine sud-est europene. De mai departe, un loc mai însemnat îl va aveà, deocamdată, Danemarca, de unde donaţia Büllner numără o sumă de obiecte reprezentative, cu atât mai bine venite, cu cât Danemarca cu ţările Scandinave reprezintă regiunea clasică a multor tipuri preistorice: unelte, arme, obiecte de podoabă. In grupele regionale odată fixate, lesne se vor puteà adăuga apoi noui colecţii, potrivit noilor achiziţii, cu cari Muzeul se va îmbogăţi pe viitor. Muzeul posedând numeroase obiecte în mai multe exemplare, noui achiziţii prin schimb cu Muzeele similare sud-est europene, vor puteà începe curând şi cu rezultate, desigur, mulţumitoare. Còpii după diferitele obiecte reprezentativ-însemnate vor trebuì să completeze acest material comparativ.

Odată cu noua rânduire, fiecare din obiectele diferitelor colecţii va căpătà un număr şi loc în registrul de intrare ilustrat al Secţiunii, cu datele descriptive necesare.

Transcrierea unui repertor pe fişe al nostru, cu arătarea, pe deoparte, a localităţilor din ţară unde s'au găsit până acum lucruri preistorice, pe de alta, cu indicarea şi scurta descriere a acestora, va ajutà alcătuirea unui repertor general pe judeţe şi apoi pe provincii, servind la compunerea unei viitoare hărţi preistorice a patriei. *[Andrieşescu].*

https://biblioteca-digitala.ro

RAPORT SPECIAL NR. 3.

OBIECTELE PREISTORICE DIN COLECŢIUNEA PREFECTURII DE DUROSTOR.

Referànd preliminar asupra obiectelor preistorice aflate în colecţia prefecturii judeţului Durostor, obiecte găsite cu ocazia săpăturilor întreprinse în vara acestui an de către d-nii D. M. Teodorescu, conservator, şi G. Mateescu, asistent onorific la Muzeul nostru, în localităţile Cadichoi, Vetrina, Damadas şi Chiuciuc-Ghiol rezumăm observaţiile noastre, până la o eventuală publicaţie ulterioară, ce o credem necesară, prin cele ce urmează.

Lucrurile preistorice găsite în localităţile menţionate se află expuse în bună rânduială, alături de altele greco-romane, în mai multe dulapuri construite anume şi aşezate într'una din încăperile particulare ale d-lui prefect Ion Cămărăşescu.

Intre 63 obiecte şi fragmente ceramice, ce am putut numără 13 sunt dela Cadichioi, 35 dela Vetrina, iar restul dela Damadas şi Chiuciuc-Ghiol. Dacă, ce e drept, unele din aceste fragmente de vase sunt aşà de nefericit păstrate, încât cu greu se poate deduce forma şi ornamentele ce vor fi avut, destule dau totuşi suficiente indicaţii, cari să mijlocească o descripţie şi o determinare a lor cronologică, oricât, cu deosebire aceasta din urmă, potrivit chipului mai mult întâmplător în care s'au găsit aceste obiecte, nu poate fi, deocamdată, decât destul de relativă.

La Cadichioi s'au găsit instrumente, precum o dălţiţă de piatră şi un topor de os cu gaura de mânecă de o formă dreptunghiulară regulată, aparţinând unui mediu neolitic pur. Alături de acestea mai multe fragmente de vase sunt evident de tipul numit de archeologia germană „Buckel", în timp ce profilul şi un ornament incizat alcătuit din mici crestături presărate pe buza micului vas se menţin între caracterele aceluiaş tip. Despre ornamentul de incizie ce se recunoaşte la un alt fragment de vas, se poate zice acelaş lucru.

Cu totul nou aici, deşi numai firesc, am putut constatà două fragmente aparţinând unor vase colorate de tip cucutenian — aproximativ tipul B fixat de învăţatul german săpător la Cucuteni, Hubert Schmidt. Fragmente de vase bine lucrate şi bine arse, ele au un aspect ce nu mă înşel a-l socoti familiar cu ceramica pictată moldoveană şi transilvană. Din nefericire, nici profilurile şi nici evoluţia ornamentelor nu e cu putinţă a se recunoaşte la acesta, după a mea ştiinţă, cele dintâi resturi aici, ale unei ceramici foarte însemnate, — pentru ca cercetări şi săpături viitoare pe teritoriul dobrogean să urmărească stăruitor prezenţa şi caracterul ei pe aceste locuri. După precedente ca acelea dela Vinča (Bulgaria), cred că nu greşesc postulând

https://biblioteca-digitala.ro

ca sigură, deşi deocamdată numai după aceste umile cioburi prime, prezenţa ceramicei pictate în Dobrogea nouă şi veche.

Faţă de fragmentele ceramice monochrome dela Cadichioi, mai sus arătate, alte fragmente din acelaş loc se deosebesc printr'o frumoasă patină neagră, un ornament organic şi altul de întipărituri, ce împodobiau — după cum se poate deduce cu siguranţă — gâtul şi pântecele vaselor. Ele vor fi aparţinând aceleiaşi culturi, de dată mai nouă însă. Cu toată probabilitatea credem să putem afirmà că ele aparţin aceleiaşi ceramici de tipul „Buckel" constatat mai sus, corespunzătoare aceleia databile la hotarele de apus ale Europei sud-estice cu sfârşitul mileniului al II-lea şi începutul celui I-a. Chr.

In ciobul unei strachine se expune „meiu carbonizat găsit într'un strat de cenuşă gros de 60 cm."

De caracteristică însemnătate sunt şi fragmentele ceramice dela Vetrina. Ele se pot împărţì în două grupe mai însemnate. Deosebiri fundamentale technice, de forme şi ornament, despart fragmentele acestor două grupe ceramice.

Cea dintâi grupă se raliază strâns la mediul de cultură ce am întâlnit mai sus cu ceramica monochromă dela Cadichioi. Unele fragmente lasă a recunoaşte lesne la buza îngustă a vasului, care reprezintă şi gâtul lui, un brâuşor, iar mai jos pe pântece un buton, dela care pornesc brâuşoare laterale. La alte fragmente se poate urmărì şi chipul cum s'au realizat aceste brâuşoare ornamentale, alipindu-se apoi pe pereţii vasului. In sfârşit alte fragmente prilejesc însemnată observare că amândouă ornamentele: butonii ca şi brâuşoarele se folosiau la împodobitul chiar a aceluiaş vas.

Cea de a doua grupă dela Vetrina iese cu desăvârşire din sfera acestui mediu. Fragmentele au toate nu numai o technică mai bună, ci şi o ardere îngrijită. Contururi complicate, obţinute adesea, dacă nu totdeauna, cu roata, un sistem de ornamentare variat ca şi, îndeobşte, înfăţişarea lor aparte, le dau caracterele unei culturi proprii, deosebite esenţial de cea precedentă. Notez profiluri şi motive ornamentale variate, cari lasă să bănuim o neobişnuită înflorire a aşezărilor cărora această ceramică aparţine. Deşì motivul ornamental de frunte rămâne acela al liniilor în valuri, împodobirea vaselor variază, la o aceiaş technică ornamentală de incizie, dela simplele linii paralèle ce înconjură fin vasul de jur împrejur, sau se adună în zone, până la sisteme de două sau chiar trei valuri de linii paralèle. Intr'un singur caz valul de linii paralèle nu e continuu, dar, dela oarecare depărtare, impresia e aceiaş: a unor valuri neîntrerupte — şi aceasta va fi fost şi intenţia conştientă a meşterului; într'un alt caz locul liniilor-valuri îl ţin simple linii zig-zag.

Astfel cum se prezintă, aceste fragmente ceramice, asemenea cu cari, în ce priveşte varietatea ornamentală, cu destulă ane-

https://biblioteca-digitala.ro

voință se pot găsi similare în regiuni ce au trecut prin condiții de așezări succesive asemănătoare — d. p. Germania de răsărit și sud — deschid, cu date nouă, problema istorică a vechimei și caracterului așezărilor slavice în aceste regiuni dunărene, problemă menită a primi dela cercetările archeologice însemnate lumini.

Cu două urne mari și una mai mică dela *Damadas*, toate trei de o archaică înfățișare a tipului „Buckel" neolitic sud-est european(1), ne ridicăm din nou într'un mediu de cultură, care pare a stă la baza celorlalte și apare cu fiecare trăsătură de hârleț mai în adânc. Mormintele ce vor fi adăpostind alte urne trebuiesc încredințate supravegherii de aproape a autorităților competente, cari să le ferească de mâni hoțești și de amatori. A stabili prezența și caracterul lor, cu tot complexul de împrejurări în cari ele se înșiră în valea Dunării, este încă o problemă de mare însemnătate a archeologiei sud-est-europene.

In sfârșit o căniță dela *Chiuciuc-Ghiol* prezintă acelaș caracter băștinaș sud-est-european, tip transilvanic, deși alte considerații ar sprijini pentru vas o datare mai nouă.

Rezumând, obiectele și fragmentele ceramice descoperite la localitățile sus arătate dovedesc deocamdată în Dobrogea nouă existența a două serii de așezări principale: unele mai vechi, de durată lungă și altele mai nouă. Identificarea lor cu nume de popoare luate din istoria veche sud-est-europeană, potrivit analogiei cu alte regiuni, având în vedere oarecari trăsături destul de caracteristice, precum am arătat mai sus, e numai firească, deși, deocamdată, după un material prea restrâns și descoperit mai mult prin întâmplare.

Fragmentele în discuție, în afară deci de nenumărate chestiuni de interes pur archeologic, precum e problema răspândirii răsăritene a ceramicei de tipul „Buckel" și a cronologiei ei, ca și a aceleia pictate, probleme de cea mai mare însemnătate ale archeologiei preistorice sud-est-europene, oferă astfel și însemnate fapte de aplicări etnologice. Desele urme tracice ce am putut constată aici ar fi pentru timpurile preistorice, astfel, cele dintâi dovezi de întemeiere a postulatului pus de ultimele descoperiri și cercetări istorico-epigrafice întreprinse de Muzeul de Antichități și cari, între altele, au adus convingerea prezenței în timpurile istorice a unui element tracic dobrogean mai însemnat decât fusese prețuit mai înainte. De deosebită însemnătate sunt deasemenea și resturile culturii suprapuse, ce am constatat, în condiții în cari iarăși cercetări viitoare sunt menite să aducă multe lumini.

In ce privește însemnătatea literară a obiectelor aflate în colecția strânsă la prefectura județului Durostor, cum idealul

(1) Una cuprinde oasele fărămițite ale unui schelet omenesc.

cercetărilor archeologice este ca, după putinţă, tot ce se descopere şi se poate rândui, să fie expus şi explicat, socotim că o publicare a lor ar fi folositoare. *[Andrieşescu]*.

RAPORT SPECIAL NR. 4.

CAMPANIA A II-A DE SĂPĂTURI LA HISTRIA.

A doua campanie de săpături la Histria a început la 20 Maiu şi s'a încheiat la 22 Septemvrie 1915, ţinând deci patru luni în capăt. Fondurile cu cari am lucrat ne-au fost aproape în întregime acordate de Academia Română (15.000 lei); numai un mic ajutor de 3.800 lei (dintr'un credit extraordinar de 5.000 lei, acordat încă din anul precedent pentru noi dela Comisiunea Monumentelor Istorice) ne-a venit dela Stat.

Atât personalul supraveghetor cât şi lucrătorii au avut de suferit şi în această campanie din pricina lipsei unor adăposturi mai solide ca simplele corturi de pânză, cu cari ne-am ajutat până acum. De asemenea cu procurarea alimentelor şi chiar a apei de băut am avut destule dificultăţi şi cheltueli, satele fiind departe de cetate, iar izvoarele de apă dulce de asemenea la mare distanţă în interiorul ţinutului nisipos şi sărat.

Şi în acest an, ca şi în 1914, rezultatele săpăturilor au răsplătit peste orice aşteptare atât osteneala cât şi banii întrebuinţaţi. Activitatea noastră, potrivit metodei pe care consecvent o aplicăm încă dela începutul săpăturilor noastre archeologice în România, a fost îndreptată în două direcţii: 1° stabilirea şi liberarea liniei fortificate cu ziduri şi 2° degajarea interiorului pe linia intrărilor şi străzilor antice în cetate.

In prima direcţie am completat aproape total săpăturile de liberare a exteriorului zidurilor cetăţii pe laturile de Vest, Nord şi Sud, precum şi în mare parte pe laturea de Nord-Est. Nu mai puţin de 650 m. lineari, pe adâncimi ale tranşeelor mergând până la 7 m. şi pe lăţimi, sus până la 4 m., iar jos cel puţin de 0.80 m., au fost degajaţi în această campanie numai pe linia zidurilor. Zece curtine şi nouă turnuri au fost liberate: în placajul lor am găsit pietre cu inscripţii de cea mai mare însemnătate (v. mai jos).

In a doua direcţie am lucrat în două feluri: în interiorul cetăţii şi în interiorul liniei fortificate. Din aceasta din urmă am golit trei turnuri mari. Din cuprinsul oraşului am liberat două regiuni: pe laturea de V, aproape de colţul de SV al cetăţii am degajat o parte însemnată din thermele (băile) romane, golind deplin trei camere cari erau prevăzute cu hypocauste (calorifere) şi o sală lungă, de comunicaţie cu sălile calde şi cu cele reci, acestea încă de liberat în campaniile viitoare ; de altă parte

https://biblioteca-digitala.ro

pe laturea de NE, lângă un zid elenistic, înlăuntrul liniei fortificației romane, am degajat până la stânca vie, care formează fundamentele insulei pe care a fost clădită în mijlocul Mării cetatea Histria, un teren de c. 200 m. p., descoperind un mare număr de resturi ceramice: vase și statuete de teracotă din epoca archaică greacă (vezi mai jos).

Atât zidurile cetății cât și construcțiile din interior ni s'au păstrat pe înălțimi destul de mari, dela 1 la 6 m., astfel încât aspectul lor, după liberarea din dărâmături e cu totul sugestiv, atât din punct de vedere archeologic cât și numai pitoresc. Firește, zidurile din interior, în specie la băile romane, au fost îndată după degajarea lor, consolidate după indicațiile mele, de un zidar priceput la lucrări de acest fel, sub conducerea permanentă a unui asistent al subsemnatului.

Zidurile cetății au fost ridicate în mare parte cu material dela clădiri anterioare din orașul și din satele Histriei. Nenumărate architrave, coloane și blocuri ecuarisate, de pe la templele dărâmate de barbari în sec. III p. Chr., altare și stele cu inscripții, ori chiar simple sculpturi, au fost luate la ridicarea actualei fortificații, probabil tot în acest veac, dar după a. 238, ca simplu material de construcție: coloanele au fost trântite ca niște simpli bușteni, transversal pe direcția zidului, la baza lui, architravele au format placajul exterior, bucățile mai mici au intrat în placaj ori în beton. Astfel dară în zidurile cetății avem a descifrà o parte foarte însemnată din istoria străvechei colonii grecești dela Pontul Stâng.

Cu fragmentele architectonice prinse încă în zid, ori căzute din ele avem posibilitatea de a reconstituì o sumă de clădiri din Histria greco-romană, anterioare incintei fortificate ajunse până la noi. Această lucrare va formà una din principalele noastre preocupări după desgroparea definitivă a ruinelor, când vom aveà, foarte probabil, chiar posibilitatea localizării în interiorul orașului a cutărui templu ori monument public, ale cărui elemente constituente zac în zidul cetății.

Nu e locul aici de a înșirà în amănunte fragmentele architectonice și sculpturale găsite fie chiar în ziduri, fie în dărâmăturile de pe lângă ele. Destul să pomenim că unele fragmente de cornișe de marmoră pot fi puse pentru frumusețea ornamentației lor alăturea de monumentele din epoca cea mai bună elenistică ori imperială-romană. Iar dintre sculpturile găsite, un torso apollinic de marmoră amintește arta secolului al V-lea a. Chr., în vreme ce mai multe reliefe votive, tot de marmoră, se arată evident a pornì din arta epocei elenistice. Dar nici una din aceste sculpturi nu se poate asemănà, fie ca valoare artistică, fie ca importanță istorică, cu capul de Helios (Apollon ca zeu Soare), fragment dintr'o statue colosală de marmoră, care, după dimensiunile capului a trebuit să aibă vreo patru metri înălțime. Chipul

https://biblioteca-digitala.ro

lui Helios, care a avut o coroană de raze pe cap, fie de bronz, fie de aur, e cel bine cunoscut din portretele lui Alexandru cel Mare şi ale Diadochilor, cu partea inferioară a frunţei, între ochi, foarte bombată şi cu ochii îndreptaţi spre cer. Autenticitatea capului, respective a statuei lui Helios, la Histria, din epoca elenistică, atât ca tip cât şi ca technică, e deplin asigurată. Prezenţa unei atare statui colosale de marmoră la Histria în vremea elenistică ne luminează însă dintr'odată în chip neaşteptat tot trecutul acestei colonii în epoca aceasta: legăturile ei culturale cu Sudul, evidenta ei înflorire economică şi politică, strălucirea vieţei ei publice. Frumoasele coloane de marmoră, descoperite în prima campanie de săpături sub contrafortul interior din dreapta al porţii celei mari, pot fi acum foarte bine puse în legătură cu statua descoperită, ca aparţinând unui mare templu, în întregime de marmoră, al zeului Soare, la Histria.

In ce priveşte inscripţiile găsite în această campanie, ele completează în chip fericit pe cele găsite în 1914. Cea mai veche, găsită în anul trecut, ne dă ştiri încă din sec. V înainte de Chr. E o dedicaţie pe marmoră neagră făcută zeului eponym al Histriei Apollon Iatros (vindecătorul), de chiar fiul preotului acestui zeu. Urmează, în ordine cronologică, un important fragment de prin secolul al III-lea a. Chr., care ne face cunoscute neînţelegeri şi lupte civile în statul grecesc independent al Histriei. Apoi, lăsând la o parte alte documente mai puţin hotărîtoare, un important relief votiv închinat Dioscurilor „mântuitori" de un general din Histria, care se întorsese cu bine împreună cu soldaţii săi dintr'o expediţie pe Mare în ajutorul Apolloniaţilor, — document din care înţelegem că prin sec. II a. Chr., între cele două colonii surori Histria şi Apollonia există un tratat de prietenie şi alianţă. Un fragment dintr'o stelă de marmoră, din nenorocire cu totul redus, ne face să ghicim care erà starea de lucruri la Histria în primele timpuri ale întinderii autorităţii romane în Scythia Minor, atât din punctul de vedere al legăturilor Histrianilor cu Romanii, dela cari ei căpătaseră încă dela început o sumă de privilegii, cât şi din acela al amestecului Thracilor, sub regele lor Rhoemetalces, în afacerile coloniilor greceşti dela Pontul Stâng. O nouă copie de pe *magna charta* a Histrianilor, găsită într'un prim exemplar în săpăturile din 1914, deşi foarte stricată şi ea, ne ajută a reconstituì textul primitiv al acestui document capital pentru istoria Scythiei Minor în secolul I p. Chr. Noua copie împlinind multe din lacunele celei vechi, ne-a dat putinţa să cetim complet scrisorile pe cari guvernatorii romani ai Moesiei Inferioare din anii 43—49 şi 52—53, acum întâia dată, tot pe baza acestui monument, precis dataţi, Flavius Sabinus, fratele împăratului Vespasianus, şi Plautius Aelianus, gloriosul pacificator al ţinuturilor barbare din Nordul Dunării, le-au adresat Histrianilor, confirmându-le immunităţile şi privile-

https://biblioteca-digitala.ro

giile lor, în ce priveşte pescuitul pe gura Peuce, aducerea lemnelor de pin pentru facle şi în general exploatarea pădurilor din părţile lor. Alte trei scrisori, ale unor guvernatori până acum cu totul necunoscuţi, Aemilianus, din a. 50, Pomponius Pius, din a. 51 şi Tullius Geminus din a. 54 p. Chr., pentru întărirea aceloraşi privilegii ale Histrianilor, ne sunt simţitor completate de a doua copie faţă de cea din 1914. Pe baza celor două exemplare ale acestei inscripţii, nu numai istoria Moesiei Inferioare ori a Histriei, ci în general istoria romană capătă nouă şi importante modificări în cunoştinţele de până acum. Astfel, pentru a nu cità decât un singur punct: de unde se credeà, că abià împăratul Hadrian a organizat definitiv vama Dunării, noi constatăm acum, că încă din a. 44 p. Chr. existà dealungul Dunării o reţea de staţiuni vamale, care se întindeà până la Mare şi că impozitul indirect care se ridicà aici de către societăţile de publicani, arendaşe ale vămilor şi dărilor din tot imperiul se chemà tocmai, „vama malului Dunării“. Pentru întâia dată avem ştiri precise despre *Bessi*, ca locuitori ai teritoriului histrian, într'o întreagă serie de inscripţii, găsite anul trecut. Printre ele una ni-i arată locuind în tovărăşia Romanilor veterani şi colonişti civili, în *vicus Quintionis:* dintre cei doi *magistri* ai satului unul e Roman, celalalt Thrac. Nu mai puţin de trei inscripţii, două pe architrave mari, una pe un epistyl mai mic, închinate împăratului Pius, ne arată via activitate edilitară din Histria în acest timp: înflorirea oraşului se traduceà prin ridicarea de clădiri publice numeroase şi bogate, consacrate fireşte zeului ocrotitor al întregei lumi, împăratul de pe tronul Romei. Amestecul din ce în ce mai direct al autorităţii centrale în afacerile oraşului liber Histria se documentează prin două inscripţii, probabil de pe vremea lui Marcus Aurelius, cari ne pomenesc acum întâia dată pentru tot Pontul Stâng, un *curator civitatis*, de origine chiar din oraşul pe care are a-l administrà în numele împăratului. Acest curator e însă pomenit în inscripţie şi ca pontarch, adică preşedinte al confederaţiei cultural-religioase a oraşelor greceşti din Pontul Stâng, şi ca binefăcător al Histriei (le repară portul), ceeace fireşte accentuează încă valoarea documentelor noastre. Un foarte preţios dublet al unei pietre de hotar mai de demult găsite, dar rău cetite şi publicate, ne documentează şi prezenţa Dacilor în părţile Histriei: e un *vicus*, se pare numit *B[u]teridava*, în hotar cu o *villa*, moşia particulară a unui *Bessus* din teritoriul Histriei: prin anii 198—201 p. Chr. Deosebit de numeroase sunt monumentele, statui ori simple *arae* închinate împăraţilor romani şi membrilor masculini şi femenini ai casei imperiale, dela Severus înainte: astfel, lui Caracalla principe, lui Caracalla coregent al tatălui său, Iuliei Domna, lui Opellius Macrinus, fiului acestuia Diadumenianus, Iuliei Maesa, unei Iulia (tot din casa lui Severus) din cele patru posibile, lui Maxi-

https://biblioteca-digitala.ro

minus, etc. Simplele monumente funerare ale diferiţilor particulari sunt iarăş foarte numeroase; totuş pentru aceasta ele nu sunt şi lipsite de importanţă, cum în deobşte e cazul cu aceste resturi istorice. In adevăr tocmai de aceste monumente ni e documentată amănunţit la Histria populaţia romană de origine militară, ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi, veterani, veniţi în special dela Durostorum şi dela Carsium, din legiunea XI, ori din *ala* II a Arabacilor, spre a locuì chiar în oraş, sau, mai ales, pentru a cultivà roditoarele ogoare din teritoriul rural al Histriei, în *vici* şi *villae,* la un loc cu Bessii şi Dacii, acum aproape cu totul romanizaţi. Foarte importantă e o inscripţie onorifică pentru un Grec, care pe la începutul secolului al III-lea p. Chr. repară gymnasiul din Histria: indirect ni e astfel documentată aici toată partea din viaţa publică a unui oraş grec, privitoare la educaţia tinerimii pe seama comunităţii. Pentru istoria organizaţiei armatei romane, din secolul al IV-lea înainte, săpăturile de anul trecut ne-au adus un document unic: piatra de mormânt a unui *circitor d[e] vixillation[e] XII[?I] catafractariorum*. O numerotare curentă a trupelor de cavalerie din armata de prima linie erà până acum necunoscută. In sfârşit dela începutul secolului al VI p. Chr. avem încă o întreagă serie de cărămizi cu stampila împăratului Anastasius, pe lângă cele cunoscute din 1914: soldaţii împăratului, garnizonaţi la Histria dreg întăriturile cetăţii, în special pe laturea nordică (unde s'au găsit la un loc toate cărămizile de acest fel), pentru a face faţă rebelilor Goţi, cari, cu Vitalianus în fruntea lor, alcătuiseră aici un fel de regat romano-barbar în felul regatelor romano-barbare din Italia, Gallia şi Spania. Astfel deci inscripţiile găsite în ultima campanie ne conduc din secol în secol, începând din vremea când Pericles conduceà destinele Atenei, până înspre timpul împăratului roman prea creştin Iustinianus, arătându-ne în scurte dar elocvente mărturii ale diferitelor epoce prefacerile prin cari a trecut colonia milesiană întemeiată pe o insulă dela Sudul lagunei Halmyris pe la jumătatea veacului al VII-lea a. Chr.

Şi totuş inscripţiile contemporane cu Pericles nu sunt cele mai vechi mărturii despre viaţa dela Histria, date la lumină de săpăturile din 1915. Secolul al VII-lea şi al VI-lea a. Chr. sunt şi ele reprezentate prin resturi de alt ordin, cari, deşi, nu scrise, sunt, cel puţin, tot aşà de darnice cu informaţiile, ca şi resturile epigrafice din secolele următoare.

Micul spaţiu, de cel mult 200 de m. p., săpat pe laturea de NE a cetăţii, imediat lângă zidul de centură roman, înlăuntrul oraşului, ne-a dat următoarele obiecte prin excelenţă caracteristice. Patru statuete de teracotă ale Aphroditei de tip fenician (una întreagă, mică; una aproape întreagă, mai mare, foarte amănunţit modelată şi stilizată; partea superioară, cu capul fin caracterizat în gen oriental, dintr'o a treia, şi un fragment din-

https://biblioteca-digitala.ro

tr'o a patra): zeiţa e reprezentată în haina lungă greacă-archaică cu părul desfăcut în mai multe cosiţe, care-i atârnă pe umeri, cu faţa plină, de tip oriental, fenician, cu dreapta plecată în jos, spre a-şi ţine haina, iar cu stânga, la piept, ţinând strâns o porumbiţă. (Sau şi invers, ţinând porumbiţa cu dreapta). Tipul acesta archaic al Aphroditei, reprezentat prin statuete de teracotă analoage cu cele ale noastre, este foarte răspândit în ţinuturile de străveche cultură elenică, d. p. Rhodos, Asia Mică, Fenicia, Delos, Atena, Etruria (cf. Furtwängler la Roscher, *Myth. Lex.*, I 409): apariţia lui la Histria — în sec. VI — ne arată perfecta continuitate culturală între Grecia-mamă şi coloniile ei din Pontul Euxin, cu alte cuvinte, excelenţa culturii greceşti din părţile noastre, absolut echivalentă culturii din Sud. O statuetă aproape întreagă a unei Aphrodite şezând pe tron, iarăşi cu porumbiţa în stânga, constitue un adevărat unicum de artă achaică greacă, în stilizarea egipteano-elenică, iar nu feniciană, a figurei zeiţei. Un splendid cap, desigur feminin, dela o statuetă, tot de teracotă, foarte probabil de tip identic cu acela mai sus descris al Aphroditei şezând pe tron: e exact acelaş chip cu aceeaşi găteală a capului; aceste statuete ale Aphroditei par a fi încă mai vechi decât cele cari reprezintă zeiţa stând în picioare: în orice caz, adică, cel mai târziu de pe la 550 a. Chr. Minunat păstrate, au ajuns până la noi trei vase de parfumuri: două stilizate ca sirene, iar unul ca o pasăre de apă. Sirenele au, ca şi Aphrodite, părul pe umeri în câte două, ori trei şuviţe împletite de fiecare parte a capului. Una din ele are şi pe spate părul desfăcut la fel într'o întreagă serie de cosiţe dese şi fiecare împletită independent. Această din urmă sirenă şi pasărea au urme foarte vii de culoare pe ele; în special pasărea poate servi ca model pentru maniera corintiană de pictat cu culori opace (negru-cafeniu şi purpură) în fâşii, pe un desen dinainte sgâriat pe figurina de pământ ars. Feţele de femei ale sirenelor sunt iarăş caracteristic orientale: în special la una ochii bulbucaţi tăiaţi în forma migdalelor şi puţintel înclinaţi înspre nas, arată încă în toată puterea ei maniera archaică a artei greceşti. Lăsând la o parte alte figurine, întregi ori resturi, mai puţin caracteristice, trec la notarea vaselor greceşti găsite aici. In fruntea lor stau vasele protocorintice şi vechi corintice din secolul al VII-lea şi al VI-lea a. Chr. (cf. Walters, *Ancient Pottery*, I 306 sqq.): printre ele un amphoridion aproape întreg cu o friză de pantere afrontate şi cea mai mare parte dintr'un aryballos de pe la sfârşitul sec. VII ori încep. sec. VI, cu modele incizate şi pictate in negru şi purpură, împodobit cu o friză de sirene ce se urmăresc în cerc. In special aryballii corintieni sunt foarte numeroşi printre vasele găsite aici: nu mai puţin de opt, dintre cari unii cu totul primitivi şi evident aparţinând, cel mai târziu, primei jumătăţi a secolului al VI-lea. Tot aici trebue să notăm şi o jumătate dintr'un capac de pyxis, ornamentat de ase-

https://biblioteca-digitala.ro

menea cu o friză de sirene urmărindu-se în cerc. O altă clasă de vase, foarte bine reprezentată: patru aproape întregi şi fragmente din alte şase, sunt micile talere votive, *pinakes,* bine cunoscute şi din ceramica de Corint, dar aici la Histria, după ornamentaţia lor: flori de lotus, palmete şi, împrejur, meandre, mai de grabă de origine din Rhodos ori din Ionia. Aceste pinakes, prevăzute cu câte două găuri alăturea, pe margini, spre a puteà fi suspendate, ne arată încăodată, alăturea cu vasele de parfum în formă de păseri ori sirene, că toate obiectele găsite în acest mic spaţiu au o destinaţie identică, cea a cultului unui zeu. O specie de vase tot caracteristice secolului al VI-lea, reprezentată numai prin două exemplare: o hidria aproape întreagă şi un fund probabil tot de hydria, ne demonstrează prezenţa fabricatelor ceramice din Samos la Histria: ornamentul caracteristic vaselor samiene, luna nouă, în zone înguste orizontale, de jur împrejurul vasului, e redat în cel mai pur stil pe vasul întreg găsit la Histria. In sfârşit din ceramica veche attică avem câteva fragmente, cari aparţin încă tot secolului al VI-lea: în special resturi dintr'o minunată *kylix* cu figuri negre şi purpurii şi ornamente la fel, pe fond roşu, perfect databil prin haina lungă, archaică, strânsă pe trup, pe care o poartă figurile reprezentate pe vas (s'a păstrat numai partea de jos a lor). Alte resturi de vase attice mai puţin caracteristice nu au a mai fi înşirate aici.

Toate aceste rămăşiţe ceramice, alcătuind, atât cronologic cât şi în ce priveşte întrebuinţarea lor, o descoperire unitară, ne conduc la încheierea că în această parte a cetăţii a fost încă din secolul al VII-lea un templu al Aphroditei. Pe acea vreme templul fiind — cum se ştie — de lemn şi vălătuci (pământ nears), fireşte orice urmă de clădire s'a pierdut. Darurile aduse de credincioşi zeiţei s'au păstrat însă. Se pare că pe la sfârşitul secolului al VI-lea preoţii Histriei şi în special ai Aphroditei au făcut — precum erà obiceiul, bine cunoscut — o mare revizie a tezaurelor templelor. Obiectele de puţină valoare: statuete şi vase de teracotă, închinate în cursul vremii de credincioşi, au fost aruncate afară, spre a se curăţì şi descurcà locul în opisthodom. Templul Aphroditei erà chiar la malul Mării, statuetele şi vasele aruncate nu s'au sfărâmat. Nisipul Mării le-a acoperit, şi astăzi desgropând cu grijă regiunea aceasta noi le-am putut găsì aproape intacte, aşà cum fuseseră folosite acum 2500 de ani.

Descoperirea aceasta, pe care—deocamdată ipotetic—o numim dela templul Aphroditei, nu e însă preţioasă numai din punctul de vedere al istoriei artei greceşti. Insăşi istoria generală greacă e clarificată printr'însa: erau sceptici cari socoteau drept poveşti afirmările scriitorilor greci că Miletul a întemeiat pe coasta vestică a Pontului, la gurile Dunării, o colonie a lor încă din prima jumătate a secolului al VII-lea, pe vremea deci când nici

https://biblioteca-digitala.ro

Roma nici Atena nu aveau o importanţă mai mare decât micile stătuleţe greceşti ori italice de a treia mână. Descoperirea aceasta dovedeşte că totuş Grecii au spus adevărul. De altă parte prezenţa la Histria a fabricatelor ceramice de caracter religios şi artistic, ale Corinthienilor, Rhodienilor, Ionienilor din Asia Mică, Athenienilor, Samienilor, etc., documentează nişte relaţii comerciale strânse între Histria şi Grecii din Sud încă din vremea aceasta străveche. Peştele sărat, va fi fost şi pe atunci ca şi 600 de ani mai târziu, pe vremea împăratului roman Claudius, principalul isvor de bogăţie a coloniştilor Milesieni de lângă Halmyris şi Peuce.

Cu toate că în campania din vara trecută nu am săpat încă decât prea puţin în interiorul oraşului, descoperirile mărunte, făcute pe lângă ziduri, sunt destul de numeroase. Astfel, ca monete, notăm în special mai multe de bronz, din epoca imperială, bătute de Tomi şi Histria, precum şi câteva byzantine. Ca obiecte de bronz, câtevà fibule, undiţe de prins peşte, chei, aplice, etc. Foarte numeroase sunt resturile de fier: astfel s'au putut desface din ruine aproape în întregime balamalele porţii mici a cetăţii lângă băile romane; cuie, de toate mărimile, vârfuri de suliţi şi săgeţi, etc., au fost iarăş o mulţime puse bine pentru studiul şi publicarea lor amănunţită. In ce priveşte ceramica dela Histria, în afară de descoperirea dela templul Aphroditei strâns grăniţuită cronologic, avem reprezentată întreaga evoluţie greacă şi romană a acestei arte industriale, dela resturile nenumărate de vase greceşti din epoca clasică: cu fond roşu şi figuri negre, ori invers, până la teracota ordinară romană din secolul al III-lea şi cei următori, reprezentată prin o sumă de amphore întregi ori aproape întregi, de toate formele şi mărimile, găsite continuu în toate tranşeele. Vrednice de cea mai mare atenţie sunt însă resturile ceramice cari ne arată o industrie proprie histriană: astfel sunt cioburile vechi greceşti cu glazură neagră, *greşit* arsă, devenită verzuie ori cafenie, evident din vase fabricate aici; şi tot aşà diferitele schiţe, în lut nears ori semiars, de plăci ornamentale de teracotă cu subiecte mitologice (de pildă o foarte subtil modelată Leda cu Zeus ca lebădă), ori din viaţa comună a oamenilor şi animalelor (un fragment cu reprezentarea unui legionar, o placă de lut galben cu un leu, destul de nedibaciu stilizat), etc. Astfel dară, precum descoperirea tiparelor de teracotă la Mangalia (vezi mai jos raportul Nr. 6) ne dovedeşte o activitate intensă artistic-industrială în această colonie dorică, resturile de fabricate ceramice greşite ori necomplete ne arată aceeaş activitate şi în Histria.—Fireşte, afară de vase, s'au găsit şi destule lămpi de lut ars din vremea greacă şi din vremea romană, ţigle şi olane de toate felurile: de notat în special o ţiglă de prin secolul al III-lea a. Chr. cu stampila unui *astynomos* (edil) pe ea, cărămizi de tot felul,—cari

https://biblioteca-digitala.ro

toate, vor fi publicate în amănunte. Numeroase sunt şi resturile de sticlărie găsite în săpăturile din 1915. De notat în special resturile de geamuri şi fragmentele de vase de caracter practic ori funerar, cu incrustaţii şi aplicări, ori cu reliefe scoase prin turnarea în tipare de modelul respectiv. Ca de obiceiu, resturile de cupe mici, cu picior, sunt şi la Histria cele mai numeroase.

In legătură cu situaţia portului antic al Histriei am mai făcut în cursul anului trecut încă o constatare. Din colţul de S al peninsulei care face faţă insulei Histriei, se prelungeşte în direcţia SSE, către insulă, un dig lung de aproape 400 m. Astăzi digul e în întregime inutil întrucât apele sunt retrase dincolo de capătul lui. Pe vremuri el ar fi putut constituì o apărare de valurile cari veneau dela E, dinspre larg, alcătuind la spatele sale, către V, un foarte bun adăpost năvilor uşoare şi bărcilor, cari făceau legătura între continent şi insulă, respectiv un adevărat port pentru corăbiile mari de transport, cari aveau a fi încet încet încărcate cu peşte sărat, pentru a fi trimise în Sud, ş. a. m. d. Totuş rostul acestui dig, chiar după construcţia lui numai din pământ bătut şi cu puţină piatră fărâmată pe deasupra, se arată a fi mult mai mult de caracter terestru decât maritim. Anume, ca dig marin el ar fi fost mai la locul lui lângă insulă, pornind de pildă de lângă basinul cel mare dela Vestul valurilor cetăţii în direcţia zidului descoperit încă din 1914, în mijlocul insulei nefortificate. Pe când, dimpotrivă, legat de continent, unde erà numai necropola Histriei, iar nu locuinţe şi prăvălii ori arsenale, digul aveà mai mult a continuà drumul roman de uscat, care veneà către Histria, cum înţelegem acum, pe la N. Călătorii scurtau drumul cu barca, mergând până la capul acestui dig, de unde treceau apoi numai în câtevà minute dincolo în insulă, la capătul ei vestic. Drumul acesta antic e perfect identificat şi prin tumulii funerari de pe insulă şi prin cei de pe peninsulă, cari potrivit obiceiului grec şi roman aveau a fi ridicaţi de ambele părţi ale străzilor şi căilor principale la ieşirea din oraşele antice, întovărăşindu-le până departe în interiorul ţinutului rural. Astfel ne este asigurat şi acest amănunt topografic, care teoretic ni se impuneà prin apropierea cea mai mare a insulei Histriei, tocmai în acest punct, de capul sudic al peninsulei din faţa ei, dar care archeologic nu fusese încă demonstrat până acum.

Rezumând raportul de faţă putem spune.

Descoperirile dela Histria, în 1915, trec prin însemnătatea lor artistică şi istorică dincolo de marginile simplului interes local ori provincial. Cum am arătat mai sus, şi istoria generală greacă şi istoria romană, în special a Imperiului, sunt în urma nouălor săpături clarificate, precizate ori prefăcute, în atâtea amănunte istoric-politice, economice, culturale ori geografice, până acum altfel ori de fel cunoscute. Cât priveşte informaţiile istorice despre Scythia Minor, nu cred că mai e nevoe să accentuăm, că ele

https://biblioteca-digitala.ro

sunt aproape fundamental transformate, fie din punctul de vedere al rostului vieții grecești aici, încă din secolul al VII-lea a. Chr., fie, mai ales, din punctul de vedere al vechimei, aproape neașteptate a Romanismului, și deci a intensei desnaționalizări a Thracilor de aici, Daci și Bessi, încă dinainte de venirea lui Traian cu legiunile lui, spre a cucerì Dacia de dincolo de Dunăre.

Săpăturile la Histria ar fi să mai dureze, după cât ne-am putut socotì până acum, încă cel puțin 15 ani — de muncă intensivă. Mijloacele materiale pe care le avem acum la dispoziție sunt cu totul insuficiente. Pustietatea locului cere de altă parte o urgentă construire a unei case a săpăturilor, pentru adăpostirea descoperirilor din ce în ce mai numeroase și pentru locuința conducătorului săpăturilor. De asemenea trebue clădită, fie cât de primitiv, dar tot de zid și o hală pentru găzduirea lucrătorilor cari acum nu pot fi aduși la cetate—spre a se adăposti sub un cort—decât numai după ce vremea se face mai caldă, pe când lunile Martie, Aprilie, Septemvrie și Octomvrie rămân neutilizate. Și, firește, cu săpături numai la zile mari, nu putem nici în cincizeci de ani desgropà ruinele Histriei. De altă parte, iarăș nu ne este iertat să părăsim, ori, fie chiar, să lăsăm neisprăvită, o întreprindere așà de roditoare și de însemnătate culturală nu numai românească, ci și europeană, pentru că diferitele disponibilități budgetare se disolvă acum în alte ape decât cele archeologice. Academia Română, care și în această ocazie a înlocuit statul dând ea aceea ce statul nu puteà — sperăm numai: „deocamdată“ — dà, nu va puteà suportà încă prea mult timp această sarcină. Statul va trebuì să o înlocuiască, luându-și asupra sa aceea ce pentru el nu e decât o simplă datorie culturală, în vreme ce pentru Academie erà un adevărat dar, cu atât mai prețios, cu cât veneà tocmai la timp, deschizând căi nouă de activitate archeologiei românești.

RAPORT SPECIAL NR. 5
SĂPĂTURI ARCHEOLOGICE LA CONSTANȚA.

La întretăierea str. Dorobanților cu Bulev. Ferdinand, pe locul d-lui Gheorghiu, făcându-se săpături pentru temeliile unei case, s'a dat peste un zid frumos, placat cu blocuri mari de piatră de talie.

Sub directa supraveghere a Muzeului Național de Antichități s'a urmărit o curtină pe o distanță de c. 9 m. și un turn semirotund de apărare, a cărui lature vestică, cu o parte din interior și cu intrarea lui, cade sub str. Dorobanților. Zidul turnului a fost liberat pe un front de 12 m. El se păstrează până la înălțimea de c. 2 m., cu trei rânduri de pietre mari, ecuarisate cu îngrijire. Pe unul din aceste blocuri e săpată o inscripție comme-

https://biblioteca-digitala.ro

morativă a acestei părţi din fortificaţia oraşului: ea ne arată că corporaţia măcelarilor din Tomi clădise zidul pe această parte, întocmai după cum un turn, dinspre Anadolkioi, fusese clădit de Tracul *Muca*.

Prin intervenţia Muzeului, Primăria oraşului a cedat d-lui Gheorghiu un alt teren, acesta rămânând proprietatea Secţiei Constanţa a Muzeului de Antichităţi.

Prin această descoperire ruinele semnalate încă mai de mult în curtea Comandamentului Corpului V de Armată, îşi capătă cu uşurinţă o explicare: zidul cetăţii, pornind către Vest dela turnul descoperit pe fosta proprietate a d-lui Gheorghiu, îşi schimbă direcţia în dreptul străzei General Manu — desigur printr'un turn de colţ — către SV, intrând din nou în curtea Comandamentului, unde este aparentă poarta cetăţii închisă cu cataractă. In cursul lunei Februarie, mulţumită sprijinului d-lui general Georgescu, am încercat, lucrând cu arestanţi militari, să desfacem în întregime poarta. Spaţiul prea îngust şi braţele puţine de care dispuneam ne-a împiedicat însă să golim tot locul ocupat de ruine. Am putut totuşi constată, în privinţa contrafortului din stânga, că este cu desăvârşire ruinat prin alte construcţii târzii din faţa porţii; curtina care porneşte către NE nu s'a putut însă urmărì fiindcă intră îndată sub trotuarul Bulevardului Ferdinand. In schimb contrafortul din dreapta porţii se poate urmărì pe o lungime de c. 4 m., de unde apoi este şi el distrus până în temelie.

In aceste săpături s'au găsit o sumă de monumente epigrafice şi sculpturale, printre cari sunt de citat aici: un cip de calcar, cu două inscripţii greceşti închinate lui Apollo, pentru sănătatea împăratului M. Aureliu, şi care ne dă numele unui şef religios al Grecilor de pe coasta apuseană a Mării Negre, până acum necunoscut, şi o placă de calcar cu inscripţie latină, care ne arată în ce relaţii strânse se găseà lumea negustorească din Tomi cu coloniştii agricultori din interiorul provinciei.

Rezultatele acestor cercetări au fost publicate de subsemnatul în studiul meu „*Zidul Cetăţii Tomi*" din Analele Academiei Române, tom. XXXVII. Mem. Secţ. Ist. Cele două inscripţii au fost publicate de d-l D. M. Teodorescu, conservatorul Muzeului, în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, fasc. 30.

RAPORT SPECIAL NR. 6.

PRIMA CAMPANIE DE SĂPĂTURI LA CALLATIS.

Cum erà şi firesc pentru o aşezare antică, pe ruinele căreia, într'o continuă prefacere până în zilele noastre, viaţa romană a dăinuit, multele răscoliri ale solului, au scos la iveală o sumă de resturi antice de tot felul. Cea mai mare parte din ele au încăput pe mâini particulare, şi astfel, ori s'au pierdut, ori, din

https://biblioteca-digitala.ro

lipsa de însemnări precise şi mai ales prin faptul nepublicărei lor imediate, ştirile asupra provenienţei lor sunt îndoelnice și ca atare valoarea lor documentară aproape nulă. Așà stau lucrurile cu monumentele epigrafice din colecțiunea Cogălniceanu, publicate de Tocilescu în *Arch. epigr. Mitth. VI*, p. 5 sqq. Foarte multe din lucrurile găsite la Mangalia însă nici n'au rămas măcar în ţară. Cumpărate de amatori străini ele au luat calea străinătăţii, mai ales monetele și obiectele de artă mărunte; aceşti amatori aveau şi au încă adevăraţi reprezentanți aici, cari nu se sfiesc să spună aceasta, chiar cu oarecare laudă.

Pentru a pune capăt acestei stări de lucruri, mai ales în urma unei foarte importante descoperiri făcute în iarna trecută — un depozit destul de bogat de tipare de lut ars pentru figurine — Direcţiunea Muzeului Naţional de Antichităţi a luat hotărîrea de a întreprinde cercetarea sistematică a ruinelor, cu fondurile ordinare pentru cercetări archeologice ale acestei Instituţiuni. Un puternic indemn la această hotărîre a fost și faptul că materialul principal de lucru—vagonete şi şine—se găseà după afirmaţiile autorităţilor locale, din belşug depozitat la Far, de către Direcţiunea generală a Porturilor, cum şi mai ales asigurarea aceloraşi autorităţi, că se vor puteà întreprinde cercetări pe toate locurile virane dela periferia oraşului. Toate demersurile pentru obținerea acestora terminate, în ziua de 15 Aprilie personalul ştiinţific şi administrativ al săpăturilor dela Callatis se prezentă la Mangalia, însoţit de un delegat al serviciului porturilor, ca să ia în primire materialul de care ar fi avut nevoe. Aici o primă decepţie: vagonetele cu coş — singurele întrebuinţabile la săpăturile archeologice—despre care se spuneà prin inventarii, că sunt şase la număr, erau inutilizabile: din ruinele tuturor nu s'ar fi putut montà un singur vagonet ca lumea. A trebuit să ne mulţumim cu nişte vagonete cu platformă, pentru căratul pietrelor, cărora să le adaptăm cutii de scânduri, mijloc costisitor și greoiu de a puteà face faţă nevoilor, acolo unde lipsa vagoanelor nu puteà fi cu nici un preţ ocolită, rămânând ca să schimbăm în mod simţitor technica săpăturilor, stabilită încă dela începutul activităţii şcoalei noastre archeologice. A doua decepţie ne aştepta la începerea lucrărilor pe teren, şi anume prin împrejurarea că locurile pe cari aveà să se urmărească zidul cetăţii, deşi virane, erau proprietate particulară și ceeace erà mai grav, cei mai mulţi din posesorii lor nu locuiau chiar în Mangalia, astfel că trebuiau făcute o sumă de intervenţii neplăcute, iar până atunci să începem lucrările pe singurul teren, aparţinând comunei, schimbând cu totul planul stabilit mai dinainte și riscând să pierdem oarecare vreme cu sondagiile, pierdere cari ar fi fost evitată, dacă am fi avut putinţa de urmărire sistematică a zidului acolo unde el era evident, dela malul mării înainte.

Locul viran, unde am început lucrările, situat în faţa bisericii

https://biblioteca-digitala.ro

românești, după informațiile prealabil culese dela bătrânii orașului, a fost de mai multe ori răscolit chiar în vremurile noastre. Astfel pe la 1877 el erà plin de bordeie, lucru confirmat și prin săpăturile noastre, căci mai ales la urmărirea zidului cetății în interior am dat peste nenumărate gropi de bordeie cu pereți întăriți cu pietre de talie, scoase din zidul antic, împrejurare care face cu deosebire grea cercetarea archeologului, pe care la fiecare pas îl înșeală acea piatră antică așezată într'o zidărie atât de modernă și barbară. Tot pe acest loc și Tocilescu, prin desemnatorul de atunci al Muzeului, Polonic, a întreprins sondagii despre ale căror rezultate însă nu știu nimica, întru cât nici în publicațiile cunoscutului archeolog, nici în archiva Muzeului, nu se găsește nimica relativ la ele, fără numai un plan al orașului antic, și acela mai mult ipotetic.

Așà stând lucrurile, e lesne de înțeles că din resturile antice ce vor fi fost în acest loc, prea puțin a mai putut rămâne, și în adevăr, în tot cursul lucrărilor de aici, nu s'au găsit nici măcar obicinuitele și atât de frecventele fragmente ceramice, ce ne întâmpină în alte părți. Chiar din zidul cetății, gros la temelie de 4.50 m. și solid construit dintr'un beton foarte rezistent de bolovani de piatră cimentați cu var și nisip, și placat în exterior cu pietre mari de talie, nu se mai păstrează decât pe alocuri câte un rând sau două de strate deasupra soclului, pe înălțime de c. 0.40—0.80 m. Incolo nu mai avem decât temelia, iar pe unele locuri chiar și aceasta este stricată pe o adâncime destul de respectabilă. In răstimp am obținut autorizația unui domn, proprietar al unui loc viran de pe traseul acuma cu siguranță stabilit al zidului cetății. Aici ne așteptà una din cele mai plăcute suprize, și anume, chiar din primele zile dăm peste un turn exterior destul de mic și cu deosebire curios prin îngustimea disproporționată a zidurilor sale — 1.50 m. — față de zidul cetății de 3.50—4.50 m. Acest turn la origine pare a nu fi avut o intrare de acces din interior, ci numai mai târziu zidul a fost spart la mijloc menajând astfel un fel de portiță. Pornind pe această intrare ca să cercetăm interiorul cetății, imediat dăm peste anumite vestigii ce indicau prezența unei construcții deosebit de importante. Concentrăm atunci aici toate forțele și desgropăm un complex de ruine foarte interesante. Infățișarea generală a ruinelor din această parte deşi nu impozantă — de remarcat în general aici la Mangalia faptul că toate resturile s'au păstrat pe o mică înălțime, lucru explicabil prin continuitatea aproape neîntreruptă a locuințelor omenești din epoca greacă și până azi — este destul de frumoasă, datorită mai ales faptului că atât zidurile cât și pavimentul construcției sunt formate din blocuri de calcar compact cu îngrijire tăiate și așezate.

Din pricină că proprietarul locului, sub care se întinde o bună parte din această însemnată construcție, s'a opus la continuarea

https://biblioteca-digitala.ro

săpăturilor, n'am putut scoate la iveală decât puţin din complexul ruinelor din această parte. In general privite ruinele au făcut parte dintr'o grupă de clădiri de formă bazilicală grupate în jurul unei biserici creştine de prin veacul al VI-lea după Chr. In adevăr lipită de zid şi cu axa longitudinală perpendiculară pe zid se află o cladire cu trei năvi lungă de 16.85 m., lată de 13.25 m. socotit în interior fără grosimea zidului, care este de 1.20 m. Zidul, compus din blocuri de piatră regulat tăiate, pe dinăuntru este dublat cu un alt zid gros de 0.60 m., făcut din pietre neregulate unite prin lut. Prezenţa acestei căptuşeli rudimentare, care ascundeà vederii frumuseţea zidului de piatră regulată pare neexplicabilă; în tot cazul el nu pare a fi fost construit odată cu acela. Cele trei năvi sunt despărţite prin două rânduri de coloane câte cinci la număr în fiecare rând. Lăţimea stylobatelor şi prin urmare şi plintei dela baza coloanelor este de 0.60 m., iar coloanele însăşi—toate de marmoră albă cu vine vinete—au un diametru la bază de c. 0.45 m. iar la partea superioară de c. 0.32 m., pentru o înălţime de c. 3.80 m. Capitelele, în forma obişnuită a timpului, cu abacul dreptunghiular foarte pronunţat, care poartă pe una din feţe o cruce, au în partea cea mai desvoltată dimensiunile 0.72×0.45 m. De remarcat ca technică a construcţiei coloanelor acestora, faptul că coloana propriu zisă, formată dintr'o singură bucată, nu este aşezată direct pe bază, ci despărţită de aceasta printr'un fel de plintă groasă de 0.04 m. şi prinsă solid cu scoabe puternice de fier. Tot aşà se prezintă şi la unirea capitelelor cu partea superioară a coloanelor.

Nava din mijloc, lată de 6 m., este pardosită cu şapte rânduri de lespezi de calcar, în fiecare rând acestea având o lăţime aproape invariabilă, însă lungimi deosebite. Dimpotrivă celelalte două năvi, late fiecare de câte 2.90 m. socotiţi până în zidul de piatră regulată, par a nu fi fost pardosite cu lespezi de acestea, ci, judecând după cele constatate la o anexă a acestei basilici, cu cărămidă. Aceste două sunt străbătute în lungime de câte un canal, lat de 0.40 m. cu pereţii şi fundul de piatră, cimentată cu mortar de var.

Lipită de această încăpere în partea ei din spre Sud, se află o altă încăpere pe aceiaş lăţime, însă numai cu 6.25 m. adâncime. Din porţiunea, care s'a putut săpà — aproape jumătate — se poate vedeà că substrucţiile stylobatelor din precedenta se continuă şi aici, ca şi pavajul de piatră al năvii centrale. In schimb pardoseala de cărămidă a navei laterale din dreapta se păstrează aici aproape complet. De asemenea şi canalul se continuă în această navă, oblicind însă spre zid până se apropie cu totul de el.

Partea principală a întregii construcţii însă — căreia cele descrise până acum par a fi simple anexe, — se pare că este clădirea adiacentă ambelor în partea stângă, privind dinspre exte-

https://biblioteca-digitala.ro

rior. Intr'adevăr, din puţinul cât s'a săpat din ea reiese că una din laturi are 22 m., măsurătoare ce s'a putut face graţie fericitei întâmplări că pe colţul dinspre SV, servind drept temelie, se află clădită o căsuţă modernă în beciul căreia se poate urmări unghiul ce face zidul acesta. Această încăpere comunică cu celelalte două prin câte o intrare de câte 1.20 m. şi 1 m. Interesul cel mare al acestei încăperi il formează interiorul. Spre deosebire de împărţirea în năvi a celei dintâi, aceasta pare a fi avut de jur împrejur la distanţă de c. 3.60 m. o colonadă sprijinită la unghiuri de stâlpi puternici construiţi din strate alternative de piatră şi cărămidă. Coloanele sunt cevà mai mari, plinta bazelor având c. 0.65 m. Tot ca dincolo, partea din mijloc este pardosită cu lespezi de piatră, restul fiind probabil pardosit cu cărămidă, din care însă nu s'a găsit nici una *in situ*.

Un interes deosebit îl prezintă pentru întreg acest complex de construcţii marea cantitate de fragmente ornamentale de marmoră, ce s'au găsit aici. Multe din ele au putut fi asortate, căpătând astfel câteva plăci întregi, cari se arată a fi servit drept *cancelli*. Acestea sunt lucrate pe ambele feţe în relief, pe o parte purtând crucea byzantină în chenare, iar pe alta motive ornamentale geometrice ori din lumea vegetală. S'au găsit deasemenea şi fragmente din decoraţia internă a ferestrelor şi uşilor, cu alte cuvinte elemente suficiente pentru încercarea unei reconstituiri în linii generale a clădirilor. Ţinând seama însă de faptul că până acum nu s'a explorat decât o prea mică porţiune de teren cum şi mai ales de abundenţa descoperirilor architectonice, suntem îndreptăţiţi a crede că explorarea totală a acestor ruine va da la iveală pe lângă planul general şi alte elemente, graţie cărora să ne facem o idee desăvârşită asupra întregei grupe de clădiri.

Conduşi de faptul că pe locul viran al unui locuitor turc aproape de primăria oraşului, prin săpături, făcute pe vremuri pentru scoaterea pietrei de construcţie, se găsiseră o sumă de bucăţi architecturale, printre cari şi un frumos capitel de marmoră, obţinând autorizaţia proprietarului, am făcut şi aici sondagii, cari nu au putut fi continuate, iarăş din cauza lipsei de interes, ca să nu zicem reaua voinţă, a deţinătorilor locurilor virane, pe care nici nu le utilizează, nici nu vor să le vândă. Aici am dat peste urmele unei construcţii puternice a cărei natură n'a putut fi încă determinată: poate vreun mare stabiliment comercial, judecând după prezenţa unui frumos chiup de lut găsit *in situ* în una din încăperile construcţiei.

Toate bucăţile architecturale şi obiectele transportabile au fost depozitate de noi în beciul casei ce se găseşte chiar pe ruinele construcţiei basilicale; cele găsite întâmplător am luat măsuri să fie strânse la Primărie, unde am pus bazele unui Muzeu local, care chiar de acuma se prezintă destul de frumos, conţinând obiecte de mare interes istorico-artistic şi care, credem că în

https://biblioteca-digitala.ro

urma unor lucrări mai intensive în direcţia aceasta va ajunge să fie unul din cele mai frumoase şi mai pline de interes din toată ţara. *[Teodorescu].*

RAPORT SPECIAL NR. 7.

SĂPĂTURILE DELA CETATEA DE LÂNGĂ CHIOSE-AIDIN, PLASA ŞI JUD. SILISTRA, MAIU-IUNIE-IULIE 1915.

Situată chiar pe hotarul judeţelor Durostor şi Caliacra, cetatea în chestiune erà cunoscută încă mai de demult; ea e pomenită de învăţaţii bulgari şi identificată, destul de aproximativ de altfel, cu *Palmatis*. Niciodată însă până acuma nu a fost obiectul unei cercetări sistematice. D. prefect Cămărăşescu, primind mereu diferite monete şi resturi antice de metal dela ţăranii din partea locului spre cumpărare, a cerut dela Direcţiunea Muzeului de Antichităţi învoirea de a face săpături la cetate. Cererea d-sale, nefiind trimeasă direct la Bucureşti, ci prin secţiunea Constanţa a întârziat pe drum. Când d. director al Muzeului a primit-o, a plecat personal la Silistra, de unde împreună cu d. prefect, care prin subprefectul local începuse lucrările încă înainte de venirea aprobării, au mers la Chiose-Aidin. Până la venirea dlui director al Muzeului Naţional se urmărise zidul în exterior pe o lungime de c. 100 m., până la o mică construcţie de caracter creştin, asupra căreia se va vorbì mai jos. Se mai desgropase în întregime şi turnul semicircular dela colţul nord-estic al cetăţii. De oarece se făcuseră oarecari greşeli în executarea săpăturilor, d. director a oprit lucrările şi cu aprobarea d-lui prefect Cămărăşescu a hotărît să se continue cercetarea direct de Muzeul Naţional, dar pe cheltueala prefecturii. Fără a mai pierde vremea cu lucrările preliminare, am putut dară la venirea noastră începe deadreptul studiul interiorului printr'o săpătură à fond la mijlocul cetăţii, în dreptul intrării de pe laturea N şi prin sondagii practicate în diferite locuri. Din felul cum ni se prezintă interiorul, am ajuns la încheerea că nu trebue desgolit interiorul întregii cetăţi şi de aceea, cu această primă campanie am încheiat aproape definitiv cu studiul ei.

Cetatea este aşezată pe culmea unui platou foarte înalt, ce se prelungeşte în formă de peninsulă îngustă cu laturea dinspre N în pantă repede, cu cea dinspre S şi V prăpăstioasă. Accesul pe partea de N se face cu foarte mare anevoinţă, pe un drum, care urcă dealungul ei până aproape de colţul de E al citadelei. Dinspre E, venind cu alte cuvinte de pe restul platoului, accesul este cât se poate de uşor, de oarece cum s'a spus mai sus, locul cetăţii nu este altceva decât prelungirea platoului, care de aici se tot lărgeşte înălţându-se. Pentru aceasta şi întăritura dinspre

https://biblioteca-digitala.ro

aceste puncte este mai completă, colţul cetăţii de aici formându-l un turn de formă rotundă, turtită elipsoidal, clădit chiar pe stânca vie, ca de altfel toată construcţia.

Platoul ocupat de cetate nu predomină împrejurimile, ci, fiind mai puţin înalt este oarecum mascat de înălţimile de prin împrejurimi, cari se găsesc din trei părţi la distanţă suficientă, pentru a nu puteà fi utilizate de inamic la atacul cetăţii, iar pe de altă parte are şi înălţimea şi pantele necesare pentru a face accesul la ziduri dacă nu imposibil pentru inamic, cel puţin extrem de anevoios. Dimpotrivă, valea care şerpueşte la poalele acestei cetăţi, foarte uşor poate fi stăpânită de garnizoana de aici, şi poate chiar acesta este rostul ei în aceste meleaguri. In adevăr, această vale duce, ca de altfel toate văile din sudul Dunării, până la acest fluviu, în dreptul satului Oltina, unde iarăş ne întâmpină o cetate antică ce o închide la gura ei, sistem întrebuinţat într'un mod destul de consecvent de Romani la apărarea graniţei Dunărene.

Explorarea interiorului s'a început în ziua de 23 Maiu 1916 şi a continuat cu mici întreruperi până la 1 Iulie, când am crezut de prisos să mai continuăm, întrucât scopul urmărit fusese atins şi rezultatele ce s'ar mai fi obţinut, cu siguranţă nu ar mai fi compensat cheltuelile făcute.

In general privite, ruinele ne dau înfăţişarea obicinuită a castelelor byzantine târzii, iar nu a cetăţilor propriu zise. Intr'adevăr, aici nu mai avem deaface ca la celelalte locuri întărite, cari au tot fost restaurate de împăraţii byzantini până prin preajma veacului al VII-lea, pentru apărarea graniţei vecinic nesigure a regiunii acesteia, cu o împrejmuire de zid de grosime variabilă, flancată de turnuri de apărare, cu porţi monumentale şi formidabil întărite, împrejmuire care prin sine însăş formează principala întăritură şi nu e considerată şi utilizată decât ca atare, în interior fiind numai construcţii de alt caracter decât cel militar. Aici cetatea nu mai are caracterul de împrejmuire întărită ci de clădire întărită: o cazarmă cu toate dependinţele ei, clădită astfel ca la caz de nevoie să poată susţine un asediu în regulă, principiu de fortificaţie, care se generalizează în evul mediu pretutindenea. Aici avem deaface cu cea mai simplă expresie a acestui principiu. Nu e forma clasică a fortăreţii antice, dar nu e nici forma desăvârşită medievală, ci mai mult e forma intermediară şi anume: deşi ideia conducătoare a construcţiei e cea pe care o spuserăm, cazarmă întărită — château fort — totuş elementele acestei întărituri nu sunt cele medievale, unde avem o perfectă armonie între cele două elemente, militar şi artistic, ci un amestec cam hibrid de elemente vechi — turn de colţ de formă mai veche — cu sistemul cel nou. Această particularitate ne-a făcut să credem că cetatea în forma actuală n'a putut fi construită mai devreme ca în secolul VII d. Chr.

https://biblioteca-digitala.ro

Forma generală a castelului este lungăreaţă, afectând oarecum forma unei elipse, ale cărei axe sunt de c. 150×30 m., terminându-se în partea dinspre NE printr'un unghiu foarte ascuţit apărat acì de un turn rotund, iar în partea de SV printr'un arc de cerc mai larg, determinat de curbura destul de pronunţată a platoului. Zidul exterior al castelului se întinde uniform pe toată această periferie pe o grosime de c. 1.20 m. El este construit în *opus incertum* atât în interior cât şi în exterior, din bolovani de piatră locală, de mărime mijlocie, unită cu mortar slab, format din var şi nisip. Se păstrează pe o înălţime variabilă care pe alocurea atinge 2 m. şi mai mult, în vreme ce în alte părţi abia se mai cunosc urmele temeliei pe stânca vie.

Monotonia acestui zid este în exterior întreruptà numai în următoarele patru puncte:

1) In colţul NE mai sus citat, de turnul semirotund, frumos păstrat pe o înălţime de c. 2.50 m., lucrat în aceiaşi technică şi din acelaş material ca şi restul zidului, şi care prin felul cum se leagă cu restul cetăţii, de care îl desparte un alt zid, ce formează în dreptul intrării lui ca un fel de vestibul, pare a fi fost conceput ca o anexă exterioară independentă de zid, spre deosebire de turnurile din epoca mai veche al căror rost erà tocmai apărarea zidului. Intrarea turnului este prevăzută cu un prag spre interior, unde nivelul este cevà mai scăzut şi aceasta din pricină că podeala acì o formà chiar stânca vie, ale cărei neregularităţi au fost nivelate parte prin teşirea, parte prin astuparea adânciturilor. Din exteriorul cetăţii pătrunzi mai întâi în vestibulul mai sus pomenit printr'o uşcioară îngustă la care ajungi urcând două trepte de piatră şi apoi din vestibul în turn. Tot din vestibul se poate pătrunde în interiorul castelului printr'o altă uşă aşezată în partea dreaptă a zidului despărţitor.

2) Cam la jumătatea laturei N se deschide o intrare îngustă numai de 1.50 m., simplă, fără urmă de uşciori sau alte accesorii obicinuite la intrări. In exterior această intrare este acoperită de trei ziduri ce se îmbină în unghiu drept, astfel că îţi dă impresia a aveà şi aci deaface cu un turn, de astădată patrulater. Dar cele două ziduri perpendiculare nu se îmbină cu zidul exterior al castelului şi nici factura nu este aceiaş: ele au mai mult aparenţa unor canale acoperite. Cât despre al treilea zid, acesta e atât de rău păstrat că nu poţi precizà în ce legătură stă cu celelalte. Nici nu poate fi vorba de un turn, ci mai de grabă de un sistem de apărare a intrării celei atât de simple printr'o îngrădire de zid menită să-i mărească puterea de rezistenţă.

3) In partea opusă acestei intrări se află altă intrare, de aceiaş lărgime, însă foarte rău păstrată, aşa că numai cu foarte mare greutate se poate distinge că ne găsim în faţa unei intrări. In faţa ei în exterior scoboară câteva trepte tăiate chiar în stânca

https://biblioteca-digitala.ro

vie spre o mică cărare destul de incomodă, practicată de-alungul pantei prăpăstioase din această parte. Nici aici nu ne întâmpină vre-un accesoriu obicinuit al porţilor antice; poate că nici nu erà absolută nevoie, atacul prin această parte fiind prin însăşi natura terenului imposibil.

4) Pe laturea de Nord, aproape de curbura zidului spre Sud, în exterior, s'a dat de urmele unei construcţii cu totul ciudate. Pe o întindere de c. 8 m. s'a descoperit aici un zid exterior lipit de al castelului fără să facă corp cu el, şi în faţa lui o mare grămadă de dărămături din a căror scormonire s'au scos o sumă de elemente architectonice: foarte multe pietre dintr'un mare arc de boltă cu cheia respectivă şi câteva fragmente profilate, toate bine cioplite într'un calcar compact cu totul deosebit de cel intrebuinţat la restul construcţiei. Tot între aceste dărămături s'au mai găsit: o piatră-icoană cu reprezentaţia în relief, într'un stil cu totul barbar, a Sfintei Fecioare stând pe tron cu pruncul în poală, între doi îngeri; cum şi două bucăţi architectonice cu semnul crucii în adânc şi în forma obicinuită dela sfârşitul sec. VI înainte. De planul respectivei clădiri, căreia să i se stabilească măcar aproximativ înfăţişarea, deocamdată nu poate fi vorba. Admiţând că a existat aşà ceva, credem totuşi că, ea s'a pierdut prăbuşindu-se la vale, panta aici fiind foarte repede şi foarte întinsă [vezi însă mai jos observaţiile subsemnatului].

Explorarea interiorului s'a făcut pătrunzând simultan prin cele două intrări şi desgolind pe de-a'ntregul toată partea din mijloc a castelului dela o lature la alta. S'a scos astfel la iveală un complex de încăperi grupate în jurul celor două laturi în chipul următor: pe laturea de Nord, bine înţeles în interior se înşiră o serie de cămăruţe de lăţimi variabile şi cu lungimea constantă de c. 2.50 m. Apoi vine în aceeaşi linie cu acestea încă un şir de încăperi mai mari, având aspectul unor săli de comunicaţie, grupate în jurul încăperii principale a citadelei şi pe care am dezgolit-o în întregime. Aceasta este o încăpere lungă de c. 10 m. şi lată de c. 6 m. Cele două laturi mari ale acestui dreptunghiu au în interior, la mijloc, pe o lungime de 2.50 m. câte o retragere de 0.45 m. luată din însăşi grosimea zidului. Dealungul, interiorul este împărţit în trei năvi prin două rânduri de coloane ale căror baze sunt aşezate în cea mai mare parte chiar pe stânca vie. Se păstrează şi azi cea mai mare parte a pavajului făcut din cărămizi obicinuite de 0.35×0.35 m. Incăperea are o singură intrare pe laturea dinspre Sud, care intrare dă într'o săliţă îngustă deabia de 1.50. m., după care vine apoi laturea de S a castelului. In dreptul colţului de SV al acestei încăperi se află şi portiţa cu treptele tăiate în stâncă.

Materialul din cari sunt zidite toate aceste încăperi este la fel cu cel al zidului exterior: bolovani de piatră, cu mortar de var şi nisip. Piatra se pare a fi fost scoasă chiar din stânca pe care

https://biblioteca-digitala.ro

e zidit castelul: se vede în dreptul portiţii cu treptele, cum a fost exploatat masivul stâncos. Urme de tencuială nu s'au găsit; de altfel, în general, chiar în cimentul zidurilor, urmele de var sunt foarte slabe: a fost probabil disolvat de apă — căci pământul acì chiar pe vreme secetoasă e plin de umezeală pe toată grosimea lui — şi cărat în adâncime, unde s'a pierdut în masa cea mare de calcar. In prima încăpere din faţa intrării de Nord, alături de zid, în câteva locuri chiar lipit de el, s'a dat peste o mare cantitate de pământ ars şi anume de bucăţi de forma cărămizii moderne, însă dintr'o pastă foarte afânată, cu urme de paie în compoziţia ei. Desigur, nu poate fi vorba decât de *chirpici*, cu cari vor fi fost căptuşiţi păreţii de piatră ai încăperilor. Asemenea chirpici arşi au mai fost găsiţi şi aiurea în Dobrogea şi se pare că ei au fost de o întrebuinţare generală în aceste părţi şi atunci ca şi astăzi.

Cărămida deasemenea a avut o întrebuinţare destul de largă, însă se pare că numai la pardoseală şi în ziduri pe ici pe colo, pentru a le da o mai mare soliditate, însă nu în strate complete, ca în alte părţi, ci în mod cu totul neregulat şi niciodată în cantităţi mai mari la un loc. Atât ca dimensiuni cât şi ca compoziţie cărămizile variază foarte mult, dela cărămida dreptunghiulară de dimensiunile 0.15×0.25 m. până la marile cărămizi de 0.45×0.45, cu grosimi începând dela 0.025 m. până la 0.065 m., iar ca aspect, dela cărămida galbenă spălăcită până la cea roşie aprinsă, fenomen care de altfel ne întâmpină la toate ruinele construcţiilor antice.

Intreaga clădire a fost acoperită cu olane, din cari s'a găsit o mare cantitate de fragmente. Şi asupra lor e de observat acelaş lucru ca la cărămizi: o variaţie infinită atât ca dimensiuni cât şi ca compoziţie. S'au găsit pretutindeni, atât pe lângă zidul exterior cât şi înlăuntru, şi acesta e semnul cel mai caracteristic, pe lângă celelalte, despre caracterul de castel întărit şi nu de cetate antică, al acestei aşezări.

S'au găsit în ruine multe fragmente de fier, în special piroane, şi — lucru foarte interesant — bucăţi de geam cu grosimea de c. 0.002 — 0.003 m., alcătuite unele dintr'o pastă verzuie, altele din pastă galbenă, colori, desigur exagerate prin efectul descompunerii.

In privinţa destinaţiei diferitelor încăperi desgropate, nu se poate spune nimica cu absolută siguranţă, întrucât nu s'au găsit elemente suficiente de caracterizare: numai într'o singură încăpere din dreapta intrării de N s'au găsit opt greutăţi conice de lut şi un fragment de lopată de fier tare ruginită. Incolo numai fragmente fără mare însemnătate, inevitabilele picioare de cupă de sticlă, fragmente ceramice cu ornamente în adânc, din cele obicinuite, şi o sumă de monete de bronz, care încep din secolul IV p. C. şi ţin până în sec. VII.

https://biblioteca-digitala.ro

S'au mai practicat o serie de sondaje şi în dreptul capelei cu icoana, în colţul de SV al cetăţii, şi s'a dat şi acì peste un complex de ziduri groase de c. 0.50 m. de acelaş caracter cu celelalte, însă păstrate pe o mai mare înălţime, care pe alocuri ajunge la 3 m. Intre ele multe fragmente ceramice, mai ales de olane, atât de mărunt sfărâmate, că păreà a fi fost făcut într'adins. Aici s'a găsit şi o amforă mică, foarte bine păstrată.

In general castelul acesta se prezintă foarte sărăcăcios şi nici nu se poate altfel în această regiune depărtată de marile centre şi de căile de comunicaţie principale. El a fost desigur stabilit pentru adăpostirea unei garnizoane puţin numeroase, aruncată aici pentru apărarea unei văi interioare, garnizoană care va fi dus o viaţă chinuită, vecinic cu grija zilei de mâine şi cu frica unei surprinderi. Nici urme de viaţă bogată, nici măcar inscripţii, ci numai ruine cu totul modeste ale unor construcţii sărăcăcioase şi făcute în pripă. *[Teodorescu].*

Castelul byzantin dela Chiose-Aidin nu e de fel o apariţie izolată în dioecesa Thraciilor. Schimbarea sistemului de apărare a Imperiului în sec. IV şi V, a dus la crearea unei întregi reţele de burguri, mărunte dar foarte dese, în locul, sau chiar alăturea, de cetăţile mari, dar prea rare, ale vremurilor dinainte. Burgurile acestea sunt — precât am cercetat până acum Scythia Minor — cu totul rare în Dobrogea, care pe la începutul secolului al VII-lea a fost definitiv pierdută pentru Imperiu. Dimpotrivă ele apar pretutindeni în Thracia şi mai ales în Haemimont şi Europa, ca un semn caracteristic al acţiunii tenace byzantine, de respingere, ori măcar ţinere în frâu a barbarilor.

In călătoria sa prin Bulgaria, în anii 1883 şi 1884, Jireček a avut prilejul să cerceteze o sumă de astfel de burguri, printre cari fireşte unele au o origine mai veche, romană, altele sunt curat byzantine. In special e de citat aici castelul pe care, după Škorpil, îl descrie Jireček *(Arch.-epigr. Mitt.,* X 167, 30) subt numele de „burgul de sus" (faţă de un „burg de jos", care e însă propriu zis cetatea romană mai veche) lângă Deultum. Castelul acesta aşezat sus pe o înălţime singuratecă, dominând vechea colonie romană, are abià c. 3000 m. p., şi, zice Škorpil, e apărat de două ziduri groase de c. 1.50 m., la 6 m. depărtare unul de altul (de fapt trebue să fie un singur zid, iar cel de al doilea e o parte integrantă a construcţiilor interioare şi Škorpil a făcut o confuzie, de altfel uşor de înţeles). Prin urmare: ziduri înguste, suprafaţa foarte mică; iată caracterul acestui castel. Dimpotrivă aşà numitul (de Škorpil şi Jireček) „burg de jos" e o mare cetate romană de 350×200 de paşi, deci, cel puţin de 10 ori mai mare decât „burgul de sus" şi cu ziduri (de blocuri ecuarisate) groase de 3 m. la bază.

https://biblioteca-digitala.ro

Castelele de felul celui dela Deultum, sunt precum a arătat Jireček (după Škorpil) împărţite în interior într'o sumă de cămăruţe, mai mari ori mai mici (vezi de pildă la Jireček, *l. c.*, p. 207, descrierea burgurilor de pe locul vechiului *Arzus*, pe drumul Filipopole-Adrianopole), adică întocmai ca la castelul nostru. Rostul acestor burguri, pur militar, ne explică uşor atât micimea lor (numai pentru garnizoană), cât şi prelucrarea lor interioară, în formă strict de cazarmă (ca la vechile lagăre stative romane).

In legătură technică şi istorică cu burgurile byzantine ale Thraciei are dară a fi studiat şi castelul dela Chiose-Aidin, acum întâiu cercetat sistematic de Muzeul nostru.

Mai important, cultural, decât tot castelul, e însă micul rest dintr'o construcţie extramurană de pe laturea nordică a burgului, lipită pe dinafara fortificaţiei de însăş zidul cetăţii şi părând a fi mai mult o arcadă, ornamentând zidul, decât o clădire deosebită, religioasă. Zic „părând“ căci, din nenorocire, când subsemnatul a ajuns la cetate, lucrătorii puşi de autorităţile locale mutaseră dela locul lor de *cădere firească din zid*, toate pietrele lucrate care cedau mai uşor insistenţelor târnăcopului. Astfel reconstituirea după ruinele fireşti ni s'a făcut imposibilă. Rămăseseră totuşi pe loc, fiind la mare adâncime, mai multe blocuri mari, cari ne-au permis următoarea explicare a clădirii din această parte, chiar lângă drumul antic care urcă la castel dealungul laturei sale de Nord.

La baza zidului castelului, lângă drum, a fost îmmormântat un credincios întru Hristos, într'un fel de sarcofag, de lespezi mari: fiecare bloc cât laturea sarcofagului ce aveau a-l alcătuì. Aceste lespezi erau, aproape toate, la venirea noastră încă *in situ*. Creştinul a cărui odihnă a fost turburată de lucrătorii tătari, erà tocmai purtat din mână în mână, în osemintele sale, când am ajuns la cetate. Deasupra acestui *mormânt* se ridicase o arcadă ale cărei blocuri frumos profilate, de calcar bun, s'au găsit toate căzute unele peste altele şi fuseseră scoase de lucrători şi date la o parte numai cu câteva ceasuri înainte de a sosì noi acolo. Atât unele din blocuri, cât şi cheia de boltă a arcului aveau gravată crucea byzantină pe ele; o piatră însă aveà vopsită cu minium crucea greacă. Arcada cu mormântul alcătuiseră, foarte probabil, împreună, un fel de *arcosolium*, care adăposteà un fruntaş al bisericei ori al armatei. Destul că, întocmai cum pe *mensa* arcosoliilor din catacombele romane se celebrà sfânta jertfă, tot aşà la acest mormânt s'a adăugat şi o parte de cult, şi anume într'o epocă mai târzie decât aceea a clădirii arcadei. In adevăr printre ruinele dela mormânt s'a găsit o lespede de piatră, foarte barbar lucrată în relief, reprezentând pe Sfânta Fecioară cu Pruncul în braţe, între doi îngeri. Această *icoană* e cu totul deosebită ca lucru şi ca stil de fragmentele arcadei. In vreme ce aceasta aminteşte liniile ornamentale ale arcadelor

https://biblioteca-digitala.ro

dela Turmanin şi aparţine cel mai târziu secolului al VI-lea, icoana se arată evident a fi dintr'o altă epocă, mai târzie. In cadrul foarte distins al arcosoliului cu blocuri perfect lucrate, icoana barbară a format un contrast aşà de frapant, încât chiar istoric politic nu ne putem împiedecà de a face oarecari reflexiuni în această privinţă. Mormântul cu arcada lui a fost clădit în vremi, dacă nu de pace, cel puţin de suficientă siguranţă şi de relativă înflorire culturală, de meşteri speciali, pricepuţi în ale architecturii şi în ale săpării pietrei. Dimpotrivă icoana a fost săpată, aşà de barbar, de vreun călugăr ori vreun soldat nedibaciu, ca obiect de închinare, *adăugat* la mormântul frumos, mai vechiu, devenit desigur prin tradiţie un monument de martir ori de sfânt şi deci perfect apropriat la transformarea lui în loc de închinare, asemănător unei biserici ori capele. Această folosire, ca o capelă, a mormântului şi împodobirea lui cu relieful barbar al Fecioarei Maria între doi îngeri nu pare însă să fie mai târzie ca secolul al VIII-lea, când influenţa greacă creştină asupra regiunii Marcianopolis-Durostorum încetează. In adevăr inscripţiile greceşti din acest ţinut, pomenind episcopi, preoţi ori credincioşi creştini (de pildă printre alţii, tocmai un ofiţer inferior comandant al unui castel ca al nostru) [cf. la mine, *Istoria Creşt. daco-roman,* p. 58 şi urm.] nu trec dincoace de sec. VII p. Chr. Icoana noastră însă, oricât de barbar e lucrată, arată evidenta inspiraţie din modelele byzantine de relief sacru. Comparând de pildă reliefele amvonului dela Salonic (sec. V) cu icoana noastră, constatăm în amândouă aceeaş notă nouă a convenţionalismului şi solemnităţii reci byzantine, aceeaş izolare a Mariei de restul lumii sfinte ori omeneşti prin îngerii cari o întovărăşesc de-a dreapta şi de-a stânga, dar fireşte, o foarte mare deosebire în technică, ceea ce determină în chip sigur şi epoca deosebită a celor două reliefe. La Salonic, încă, o preocupare de suprafaţa plastică rotundă, de adevărul propriu zis sculptural,— la Chiose-Aidin metoda târzie, am puteà zice picturală de gravare cu un cui ori o daltă a unei suprafeţe perfect plane, ca în reliefele creştine *coptice*, ori mai ales păgâne *indiene*.

Aşezarea fecioarei pe icoana noastră, cu Isus pe braţe, drept la mijloc (1), şi între doi îngeri, cari aici, după haina lor scurtă, militărească, sunt de înţeles ca doi archangheli, merită a fi urmărită mai deaproape în special în legătură cu reprezentările analoage, de pildă de pe mozaicurile dela S. Apollinare Nuovo din Ravenna, de pe sculpturile pe fildeş ale epocei mai târzii, din sec. X — XIII, etc. E anume în icoana noastră, care pentru Orientul aşà de sărac în reliefe creştine pe piatră, ca obiecte de cult (cf. Kraus, *Gesch. d. christl. Kunst,* I 1, p. 233, ori

(1) Ca pe relieful amvonului din Salonic, ori ca la S. Apollinare Nuovo.

https://biblioteca-digitala.ro

Diehl, *Man. d'art byzantin,* p. 262), constituie chiar în sine un document de cea mai mare valoare, o întreagă serie de elemente originale atât technice cât și stilistice, cari trebuesc studiate în amănunte. Pomenesc de pildă aici numai un singur lucru. In vreme ce pe reprezentările analoage byzantine atât Fecioara cât și Pruncul ori măcar Pruncul au numai dreapta ridicată spre binecuvântare, iar mâna stângă odihnește ori ține ceva și, la S. Apollinare Nuovo, chiar unul dintre îngeri binecuvintează, pe relieful dela Chiose-Aidin vedem pe Isus ridicând, din brațele Mamei Sale ambele mâni în sus, ca adoranții din vremea păgână (1), gest care e la fel redat de îngerul din dreapta Fecioarei. Dimpotrivă Maica Domnului ține cu amândouă mânile pe Fiul Ei, iar îngerul din stânga pare a aveà numai stânga ridicată în sus, în vreme ce dreapta pare a o odihnì pe șold. Aceste atitudini cari sunt din punct de vedere iconografic de cea mai mare importanță, precum și îmbrăcămintea figurilor, trebuește cercetată, cum am spus, în chip cu totul special și anume, mai ales în comparație cu reliefele analoage din Orient, ori cu cele cari s'au găsit mai de curând în Africa byzantină.

Barbarul și sărăcăciosul relief vechiu byzantin dela castelul săpat de noi la Chiose-Aidin, va aveà a luà, atât din punctul de vedere al rarității sale, cât și pentru noutatea conținutului său stilistic și iconografic, unul din locurile cele mai de frunte în istoria artei creștine a ținuturilor locuite de poporul nostru, neîntrerupt, din vremea greco-romană până azi.

RAPORT SPECIAL NR. 8.

CERCETĂRI ARCHEOLOGICE ÎNTRE SILISTRA ȘI TURTUCAIA ÎN IULIE—OCTOMBRIE 1915.

Indată după încetarea lucrului la Chiose-Aidin am întreprins, după dorința și tot cu sprijinul material al d-lui prefect I. Cămărășescu, o primă călătorie de cercetare a drumului roman dintre Durostorum și Transmarisca cu stațiunile principale și mansiunile aflătoare pe el. In urmă am hotărît facerea câtorva sondagii la Cadichioi *(Candidiana)* și Vetren *(Tegulicium)*, cele mai importante dintre stațiunile antice de pe acest drum și unde urmele rămase erau ceva mai evidente. Din nenorocire *Durostorum,* cel mai însemnat centru din această regiune, fost lagăr al leg. XI Claudia, este astăzi în întregime sub orașul Silistra, așà că o cercetare serioasă a așezării antice este cu neputință. Totuș pe malul Dunării, sub bufetul din grădina publică, se văd

(1) Cf. însă totuși, *Macedonia. Călătorie archeologică,* de N. P. Condacov, St. Petersburg 1909 (pe rusește), planșa I dela sfârșit: un mozaic dela Sf. Gheorghe din Salonic. unde îngerii au un gest foarte asemănător, deși nu identic.

https://biblioteca-digitala.ro

încă urmele zidului vechi de înconjur al cetăţii, rupt însă de ape şi stricat rău prin nechibzuinţa locuitorilor sub îndelungata stăpânire otomană. Monumente epigrafice şi sculpturale s'au găsit aici destul de multe; aproape toate sunt publicate în C. I. L. III. Cele aflătoare încă în oraş la ocupaţia românească, au fost strânse anul acesta de d-l I. Cămărăşescu şi sunt actualmente păstrate în muzeul regional întemeiat de d-sa la Prefectură. De remarcat un cap de marmoră, operă de artist provincial, găsit în magazia Maiorului Zitti, publicat de d-l profesor V. Pârvan în *Archäologischer Anzeiger,* Berlin 1915, nr. 4.

Din Silistra pe o distanţă de vreo 8 km. drumul roman nu se poate urmări. In dreptul satului Aidemir însă, paralel cu malul Dunării şi numai la vreo 100 m. distanţă, el apare vizibil, ceva mai înalt decât terenul învecinat, larg de vreo 8 m., şi continuă pe o lungime de vreo 3 km. până dincolo de satul Tatariţa, unde se sfârşeşte în Dunărea actuală. Stratele superioare ale construcţiei lipsesc cu desăvârşire; pe alocurea numai, apar pietre mai mari prin porumbul semănat pe el, şi mai ales la intrarea în Dunăre, unde se observă şi un canal format din olane în diam. de c. 0.20 şi lungi de 0.60 m. Unul se vede întrebuinţat ca coş în pichetul bulgăresc, unde acum locueşte un lipovean. O piatră mare lucrată — 60×40×35 cm. — provenind de pe acest drum şi care a servit probabil la substrucţia lui, se găseşte actualmente în com. Aidemir în faţa Primăriei. De notat că aici s'au descoperit de curând 3 fragmente de coloane de marmoră de grosimi deosebite, găsite la o cişmea de lângă Aidemir, unde va fi fost vreo clădire publică sau o villa a unui proprietar rural.

In dreptul satului Tătariţa, chiar alături de drumul antic, este o „grădişte", după cum o numesc locuitorii, puţin ridicată dela suprafaţa pământului, constituind probabil o *mansio.* Urme de ziduri nu se disting; ceramică însă, pecât se puteà căutà prin arătură, apare la suprafaţă. De acì până la Vetren şoseaua antică este astăzi sub Dunăre, depărtându-se, dacă urmăm linia dreaptă obicinuită a drumurilor romane, de satul Srebrina, unde cu toate acestea am găsit pe la locuitori monete dela Traian, Antonin Piul şi byzantine.

La Vetren — după itinerarii (cf. Procopius), staţiunea *Tegulicium* — urmele antice abundă. Incă înainte de a intrà în sat, îndată dupăce terasa danubiană, care se întindeà dela Silistra până aici, se sfârşeşte, se ridică chiar pe malul înalt al Dunării două movile, dintre cari una de o mărime cum rareori am văzut în toată Dobrogea veche, presărată cum se ştie de multe de acestea. Ceva mai în susul apei se deschide o vale largă de vreo 200 m. care trece, urcând înlăuntrul ţinutului, prin satul Vetren. La gura acestei văi, pe malul răsăritean al ei şi chiar în marginea Dunării, se vede lămurit castrul antic. Aşezat pe un promontoriu de 3 părţi abrupt, el comunică cu dealul mai

https://biblioteca-digitala.ro

înalt de către SE printr'o vale puţin adâncă şi e despărţit de acesta printr'un val de pământ, în care se poate încă deosebì intrarea. Aici sus se pare că a fost un castru de pământ, care servià apărătorilor cetăţii de lângă Dunăre ca un ultim loc de refugiu. De aici până la movila cea mare este o distanţă de vreo 500 m.

In cursul lunei Septembrie am întreprins facerea câtorva sondagii în cetatea propriu zisă. După spusele locuitorilor, de către Dunăre a fost ruptă de ape, numai din câte ştiu ei, pe o lărgime de vreo 30 m., aşà că sondagiile făcute pe acest front sunt chiar în interiorul cetăţii. De altă parte promontoriul acesta, cari domină Dunărea la cotul pe care îl face îndreptându-se către Silistra, a fost întărit de Turci la 1877 cu redute, răscolindu-se cu această ocazie pământul până la adâncime. Din această pricină obiectele din diferite epoci s'au găsit amestecate deavalma, iar zidurile sunt foarte rău stricate. Din toate sondagiile făcute pe coama dealului, acolo pe unde trebue să fi fost zidul, numai în cele de pe laturea SE am putut descoperì o parte din el, pe o lungime de vreo 3 — 4 m., gros între 2.50 — 3 m. Zidul n'are placaj şi este lucrat în *opus incertum*. Urme de turnuri şi de poartă nu se văd nicăeri. In interior am dat de câteva ziduri, cari însă după aspectul lor primitiv nu par a fi dela o clădire principală. Interesant este faptul că acest *castellum* roman a fost întemeiat pe locul unei vechi aşezări preistorice, întocmai ca şi staţiunile dela Garvan (Chiuciuc-Ghiol), Cadichioi, şi ca cea din interior dela Ţar-Asen (între Alfatar şi Accadânlar), foarte asemănătoare ca aspect cu aceasta dela Vetren.

Dacă zidurile de aici ni s'au păstrat într'o stare mizerabilă şi obiectele de artă lipsesc aproape cu desăvârşire (un mic fragment de colonetă de marmoră şi o mână de statuetă tot de marmoră găsită la un locuitor din Vetren), în schimb ceramica prezintă o variaţie neobicinuită. Numeroase fragmente preistorice cu ornamentaţie în relief, au fost descoperite în toate sondagiile făcute, la un loc cu cele romane. Ornamentaţia acestora din urmă este mai bogată decât în oricare dintre centrele romane cercetate de noi, cu desemnuri pe care nu le-am mai întâlnit nicăieri aiurea, chiar în centre mai mari. Cărămizi şi olane de dimensiuni foarte mari se întâlnesc pretutindeni în împrejurimi, pe poalele ambelor dealuri, cari mărginesc valea până în sat. De remarcat 4 fragmente cu stampila LEGXICLPF, două din ele închise în *tabula ansata,* dovedind prezenţa aici a unui detaşament din această legiune, şi o mănuşe groasă de amforă cu stampilă greacă, toate aflătoare acum la Muzeul din Silistra.

Jos, la poalele dealului, de către Apus, două sondagii au scos la iveală nişte resturi de ziduri, mărturie a aşezărilor civile de lângă cetate, cari se întindeau probabil, după urmele evidente, pe o distanţă de vre-o 2—3 km. până în satul Vetren. Tot de

https://biblioteca-digitala.ro

aici din vale provine şi un stâlp miliar, aflat de d-l I. Cămărăşescu la un locuitor din Vetren (acum la Muzeul din Silistra), cu inscripţia MPXII MAXIMIANO corespunzând cu distanţa de 12 mii de paşi dată de *Itin. Antonin* între Candidiana şi Tegulicium (în *Tab. Peut.* XIII M.P.). In interior, în partea de SV a satului, este o îngrămădire de movile mai mici la o distanţă de c. 2 km. de malul Dunărei, unde alte 3 movile mult mai mari, par a arătà nişte puncte de observaţie.

Am săpat din îndemnul d-lui prefect I. Cămărăşescu şi cu concursul d-lui Gustav, administratorul plăşei Doimuzlar, cinci din movilele cele mici. In trei din ele am descoperit câte un mormânt construit foarte rudimentar: o simplă groapă săpată în loess, cadavrul pus în lăuntru, dat foc şi în urmă pământ îngrămădit deasupra. După ceramica descoperită înlăuntru: un lecyt, o amforă mică, monete romane dela Claudius I, fragmente de arme,—se pare că aici a fost un cimitir al soldaţilor romani morţi în serviciu pe la Tegulicium.

De aici până la Popina, distanţă de vre-o 7 km., nu se mai găsesc urme antice. In dreptul satului Popina însă, întocmai ca la Aidemir, paralel cu malul actual al Dunărei, şoseaua antică apare din nou, mai bine păstrată încă decât acolo. Ea se poate urmărì pe o distanţă de vre-un kilometru, după restul substrucţiilor de piatră, parte din ea ceva mai ridicată ca nivelul bălţii, restul deosebindu-se de terenul înconjurător numai prin pietrele, cari apar din loc în loc, pe o lărgime de c. 8 m. Altă „grădişte" cu o suprafaţă de c. $^1/_2$ hectar, de unde spun oamenii că s'au scos pietre mari, constituie o a doua *mansio* a drumului, marcată şi prin ceramica abundentă, cu ornamentaţia similară celei dela Vetren. Următoarea *mansio* erà probabil la o depărtare numai de vre-o 5 km., în viile satului Garvan, mai mică decât cea dela Popina, unde olane şi cărămizi zac la suprafaţa pământului. Un olan de acestea, cu stampila LEG. I. ITAL (acum la Muzeul din Silistra) arată, poate, staţionarea unui mic număr de soldaţi ai acestei legiuni, care îşi aveà lagărul la *Novae* (lângă Şiştov). Ca situaţie geografică este de observat, că se găseşte la deschiderea unei văi, mult mai largă însă decât cele dela Vetren, Chiuciucghiol şi Cadichioi.

Vre-o 4 km. depărtare de Garvan în susul apei, se deschide o nouă vale foarte asemănătoare cu cea dela Vetren. Malul apusean al acestei văi predomină Dunărea până la mari depărtări, precum şi şesul muntean cât poate cuprinde ochiul. Un singur sondagiu făcut aici în ajunul suspendărei lucrărilor a scos la iveală în chip evident o aşezare preistorică (o oală întreagă de lut, acum în muzeul din Silistra), peste care s'a suprapus staţiunea romană, constatată de asemenea tot prin resturile ceramice. In general ca aspect ea se înfăţişează aproape la fel cu cea dela Cadichioi.

https://biblioteca-digitala.ro

Cam aceiaşi înfăţişare cu văile descrise până acum are şi cea dela Cadichioi, aşezată în dreptul satului românesc Spanţov, de pe malul stâng al fluviului. Deosebirea constă numai în felul întăriturei acestei văi. Anume, aici s'a adoptat sistemul valurilor, cari să închidă cu totul cele două colţuri ale platoului întrerupt de adâncitura văii la gura ei, transformându-le astfel în adevărate cetăţi destul de întinse ca dimensiune, capabile să adăpostească o garnizoană respectabilă. Valul dinspre Vest este de pământ şi e unul din cele mai mari: pe alocuri înălţimea lui ajunge până la 11 m. socotiţi dela muchea superioară până în fundul fossei. Cel din spre Est e de piatră amestecată pe ici pe colo cu cărămidă. In interiorul acestei întărituri, în punctul culminant al dealului din stânga văii, deasupra pichetului grănicerilor, s'a dat de urmele unei cetăţi byzantine, din care nu se mai păstrează decât temelia unui turn. Din sondagiile făcute şi din cercetările întreprinse prin împrejurimi, rezultă că aici a fost la început o aşezare preistorică, după anumite indicii despre cari s'a vorbit mai sus în raportul special Nr. 3. Peste aceasta s'a stabilit întăritura romană pentru detaşamente din legiunea XI Claudia dela *Durostorum* şi poate şi I Italica dela *Novae*,— acestea reprezentate printr'o serie de cărămizi găsite acolo, cu stampilele acestor legiuni. In sfârşit în epoca târzie cetatea a fost restaurată după sistemul byzantin, prin secolul al VI-lea, odată cu restaurarea tuturor cetăţilor de graniţă, ordonată de împăratul Iustinian.

Nu s'au găsit aici alte inscripţii decât cele de pe cărămizi, care dau două numiri de localităţi: *Can(didiana)* şi *Tran(smarisca)*. După distanţele date de itinerarii, nu putem aşeză aici decât pe cea dintâi, lucru care de altfel s'a bănuit de mult şi care astăzi este în deobşte recunoscut. Lucrurile găsite aici au fost depuse în Muzeul din Silistra. *[Teodorescu-Mateescu]*.

Incheind expunerea activităţii noastre pe anul 1915, vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiţi a primi expresiunea sincerelor noastre mulţumiri pentru interesul şi bunăvoinţa cu care aţi primit în totdeauna comunicările şi cererile noastre, în special în ce priveşte îmbunătăţirea situaţiei personalului şi ajutarea mai largă a lucrărilor pe teren, ale Muzeului Naţional de Antichităţi.

Director, *V. Pârvan.*

---

https://biblioteca-digitala.ro

Anexă

Pentru o apreciare exactă a activităţii personalului ştiinţific al Muzeului Naţional de Antichităţi în cursul anului 1915, dăm aici şi un tablou cu situaţia materială a acestui personal:

No. cor.	NUMELE	TITLURILE	FUNCŢIUNEA	Retrib. lunară reală (primitori)	Retrib. anuală reală (primitori)
1.	V. Pârvan	Prof. Dr.	Director	261,90	3142.80
2.	D. M. Teodorescu	Lic. în litere Drd. în fil.	Conservator	218,25	2619,—
3.	I. Andrieşescu	Dr. în litere	Şef-asistent	200,—	2400,—
4.	D. Pecurariu	Dipl. sc. spec. de artă industr.	Desemnator	180,—	2160,—
5.	H. Metaxa	Lic. în litere	Asist. onorific	95,—	1140,—
6.	M. Doraş	Lic. în litere	Asist. onorific	108,—	1296,—
7.	G. Mateescu	Lic. în litere	Asist. onorific	75,— Numai pe 6 luni	450,—
8.	P. Nicorescu	Lic. în litere	Asist. onorific	75,— Numai pe 6 luni	450,—
9.	Sc. Lambrino	Lic. în litere	Asist. onorific	75,— Numai pe 3 luni	225,—

Spre a-şi puteà câştigà existenţa, întregul personal trebue dară să aibă şi alte ocupaţii decât cele ştiinţifice dela Muzeu, cari sunt aproape gratuite.

Totuş, din raportul de mai sus, se vede că acest personal a desvoltat o activitate care e, credem, chiar mai însemnată decât a multora dintre funcţionarii retribuiţi de stat în chip deplin satisfăcător.

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINSUL.

I. COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE 3

Comisiunea 5
Foștii membri 6
Personalul 7
Corespondenții 8

II. NOUĂ MONUMENTE ISTORICE (DECRETE REGALE) 9

Pentru biserica fostei m-ri Turbați (Ilfov) 11
Pentru bis. Sf. Elefterie din Capitală, bis. din com. Bucov (Prahova), bis. fostei m-ri Plătărești (Ilfov), bis. fostei m-ri Bordești (R.-Sărat) și geamia din com. Teche (Caliacra). 12
Pentru toate bisericile și m-rile țării anterioare anului 1834 13

III. PROCESE VERBALE. 15

1. Ședința dela 22 Ianuarie. 17
2 Ședința dela 19 Fevruarie 18
3. Ședința dela 14 Martie 22
4. Ședința dela 18 Aprilie 24
5. Ședința dela 15 Maiu 25
6. Ședința dela 20 Iunie 30
7. Ședința dela 6 Septemvrie. 32
8. Ședința dela 3 Octomvrie 35
9. Ședința dela 6 Noemvrie 37
10. Ședința dela 16 Noemvrie 40
11. Ședința dela 19 Decemvrie. 42

IV. LUCRĂRI DE RESTAURARE ȘI CONSERVARE 47

Memoriul d-lui arhitect-șef N. Ghica-Budești 49
Memoriul d-lui arhitect-ajutor Gh. Gh. Lupu 52
Memoriul d-lui arhitect-ajutor J. D. Trajanescu. 55

V. RAPOARTE ȘI CERCETĂRI 59

Dela membrii Comisiunii:
Cercetare cu privire la săpăturile întreprinse fără autorizare de către un particular la ruinele Curții Domnești din Târgoviște 61
Dela personalul Comisiunii:
Biserica fostei m-ri Bordești R.-Sărat (V. Drăghiceanu) 63
Biserica din Valea Danului-Argeș (V. Drăghiceanu) 68
Biserica din Turia, com. Buicești-Olt (V. Drăghiceanu) 74
Biserica din Negoești-Dolj (V. Drăghiceanu) 77

https://biblioteca-digitala.ro

Biserica din Băciuleşti-Neamţu (V. Drăghiceanu) . . . 85
Biserica din Drăguşeni-Suceava (V. Drăghiceanu) . . . 83
Biserica din Păuşeşti-Măglaşi-Vâlcea (V. Drăghiceanu) . . . 93
Biserica din Ogretin-Prahova (V. Drăghiceanu) . . . 99
Biserica fostei m-ri Negoeşti-Ilfov (V. Drăghiceanu) . . . 102
Biserica fostului schit Vărbila-Prahova (V. Drăghiceanu) . . . 107
Biserica din Turia-Olt (V. Drăghiceanu) . . . 111
Biserica din Călineşti-Prahova (V. Drăghiceanu) . . . 113

Dela corespondenţii Comisiunii:

Raportul d-lui Il. Ghibănescu (Constanţa) . . . 115
Raportul d-lui Şt. Ciuceanu (Craiova) . . . 119
Anexele acestui raport: . . . 151
1. Mănăstirea Gura Motrului (Mehedinţi) . . . 151
2. Biserica din Ţânţăreni (Dolj) . . . 152
3. Biserica Jitianu (Dolj) . . . 154
4. Pisania bisericii din comuna Piscu-Sadova (Dolj) . . . 156
5. Pisania bisericii Sârca (cătun al comunei Belot, (Dolj) . . . 156
6. Biserica Mântuleasa, Craiova . . . 156
7. Biserica Sf. Mina, Craiova . . . 158
8. Biserica Sfinţii Apostoli, Craiova . . . 160
9. Biserica Sfinţii Apostoli, Craiova . . . 161
10. Biserica Obedeanu, Craiova . . . 161
11. Inscripţia de pe o icoană de la bis. Mântuleasa, Craiova . . . 163
12. Biserica Sf. Nicolae Brânduşa (Brânduşul?), Craiova . . . 165
13. Biserica Sf. Spiridon, Craiova . . . 165
14. Pisania bisericii Aşu, Craiova . . . 165
15. Inscripţii pe clopotele bisericii Sf. Treime, Craiova . . . 166
16. Inscripţii pe clopotele bisericii Sf. Gheorghe-nou, Craiova . . . 166
17. Pe clopotele de la biserica Sf. Gheorghe-vechiu, Craiova . . . 168
18. Inscripţii pe clopotele bisericii Sf. Spiridon, Craiova . . . 168
19. Pe clopotele bisericii Sf. Nicolae-Craioviţa, Craiova . . . 168
20. Pe clopotul de la biserica Sf. Apostoli, Craiova . . . 168
21. Pe clopotul de la biserica Sf. Nicolae-Brânduşa, Craiova . . . 168
22. Pe clopotele de la biserica Mântuleasa, Craiova . . . 169
23. Pe clopotele de la biserica Sf. Dumitru (Băneasa) . . . 169
24. Pe un clopot al bisericii Sf. Arhangheli, Craiova . . . 169
25. Pe clopotele bisericii Sf. Mina, Craiova . . . 169
26. Pe un clopot sârbesc dela biserica Hagi-Enuş, Craiova . . . 169
Raportul d-lui Al. Bărcăcilă (T.-Severin) . . . 170

Dela bursierii Comisiunii:

Raportul d-lui Paul Popescu . . . 174

VI. CERCETĂRI ŞI SĂPĂTURI ARHEOLOGICE . . . 177

Raportul general al direcţiunei Muzeului naţional de antichităţi asupra activităţei muzeului pe anul 1915, cu anexele: . . . 179
1. Achiziţia colecţiei preistorice Gr. Buţureanu . . . 183

https://biblioteca-digitala.ro

2. Orânduirea secției preistorice a Muzeului național 186
3. Obiectele preistorice din colecțiunea Prefecturii de Durostor. . . . 187
4. Campania a II-a de săpături la Histria 190
5. Săpături archeologice la Constanța 199
6. Prima campanie de săpături la Callatis 200
7. Săpăturile dela cetatea de lângă Chiose-Aidin, plasa și jud Silistra. Maiu-Iunie Iulie 1915 205
8. Cercetări archeologice între Silistra și Turtucaia în Iulie–Octomvrie 1915. 213
9 Personalul științific al Muzeului național 218

https://biblioteca-digitala.ro

ILUSTRAȚII.

1. Biserica din Bordești: latura sudică 64
2. Biserica din Bordești: vedere interioară 65
3. Biserica din Bordești: fereastră 66
4. Biserica din Bordești: Pârvul Mutul zugravul 67
5. Biserica din Valea Danului 69
6. Biserica din Valea Danului: fragment din tâmpla așezată în pronaos. 70
7. Biserica din Valea Danului: tâmplă luată dela m-rea de Argeș . 71
8. Biserica din Valea Danului: clopotnița 72
9. Biserica din Valea Danului: clopotnița 73
10. Biserica din Turia, com. Buicești-Olt 75
11. Fațada bisericii din Turia, com. Buicești-Olt 76
12. Biserica din Negoești-Dolj 78
13. Biserica din Negoești-Dolj: vedere în tindă. 79
14. Biserica din Negoești-Dolj: vedere interioară 80
15. Biserica din Negoești-Dolj: pictură interioară pe calotă. 81
16. Biserica din Negoești-Dolj: port. ctitoricești (peretele nordic) . . 82
17. Biserica din Negoești-Dolj: port. ctitoricești (în dreapta ușei) . 83
18. Biserica din Negoești-Dolj: port. ctitoricești (în stânga ușei) . . 84
19. Ruina bisericii din Buciulești-Neamțu: exteriorul 86
20. Ruina bisericii din Buciulești-Neamțu: interiorul 87
21. Biserica din Drăgușeni-Suceava 88
22. Biserica din Drăgușeni-Suceava—spre altar 89
23. Interior din biserica Drăgușeni-Suceava 90
24. Interior din biserica Drăgușeni-Suceava 91
25. Ușa bisericii din Drăgușeni-Suceava 92
26. Biserica din Păușești-Măglași 93
27. Biserica din Păușești-Măglași 94
28. Ușa bisericii din Păușești-Măglași 95
29. Interior din biserica Păușești-Măglași 96
30. Portrete ctitoricești din biserica Păușești-Măglași 97
31. Portrete ctitoricești din biserica Păușești-Măglași. 98
32. Biserica din Ogretin-Prahova 100
33. Casă veche din Ogretin-Prahova 101
34. Vedere în curtea fostei m-ri Negoești-Ilfov 103
35. Vedere în curtea fostei m-ri Negoești-Ilfov 104

https://biblioteca-digitala.ro

36. Fosta m-re Negoești-Ilfov 105
37. Biserica fostei m-ri Negoești-Ilfov 106
38. Clopotnița fostului schit Vărbila 107
39. Vederea generală a fostului schit Vărbila 108
40. Biserica fostului schit Vărbila 109
41. Cadrul ușei bisericii din Vărbila. 110
42. Ruina fostei biserici din Turia-Olt 111
43 Interiorul ruinei fostei biserici Turia-Olt. 112
44. Biserica din Călinești-Prahova. 114
45. Schiță pentru descoperire de vechi ziduri din cetatea Tomi. . . 116
46. Biserica din Roaba 121
47. Aceeaș biserică 121
48. Biserica din Roaba: interior 122
49. Interior din aceeaș biserică 122
50. Biserica din Piscu-Sadovei 124
51. Obiecte preistorice adunate în Lișteava. 125
52. Pridvorul bisericii ruinate din Horezu-Poenari 126
53. Ceramică preistorică dela Botul Dealului, com. Coțofenii din dos . 128
54. Ceramică dela Botul Dealului (com. Coțofenii din dos) și dela Plenița 128
55. Ceramică și obiecte de piatră găsite la Aninoasa 129
56 M-rea Gura Motrului. Portrete ctitoricești: Matei-Vodă Basarab și Stanca, mama lui Constantin Brâncoveanu 131
57. M-rea Gura Motrului. Portrete ctitoricești: Preda Brâncoveanu vel Vornic și soția lui Păuna 132
58. M-rea Gura Motrului. Portrete ctitoricești: Constantin-Vodă Brâncoveanu și soția lui Maria Doamna 133
59. Obiecte bisericești dela m-rea Gura Motrului 134
60. Pisania veche a m-rii Gura Motrului 134
61. Biserica din preajma Filiașului: Detaliu din pridvor 135
62. Biserica din preajma Filiașului 136
63. Biserica din preajma Filiașului: Pridvorul 136
64. Neagoe și Paraschiva Pea, ctitorii bisericii din preajma Filiașului 137
65. Portrete ctitoricești dela biserica din preajma Filiașului 138
66. Portrete ctitoricești dela biserica din preajma Filiașului . . . 138
67. Zidul dintre naos și pronaos dela biserica din preajma Filiașului 139
68. Picturi din altarul bisericii din preajma Filiașului 139
69. Tâmpla bisericii din preajma Filiașului 140
70. Potir dela biserica din Preajba, din 1793 143
71. Pisania bisericii Hagi-Enuș din Craiova 143
72. Clopotul dăruit bis. Obedeanu din Craiova de Caragheorghe . . 145
73. Portretul Mariţicăi Bibescu (miniatură pe fildeș) 146
74. Icoană din sec. 18 dela bis. (dărâmată) Maica Domnului dela Dud 146
75—76. Cruce de altar, dela fosta m-re Jitianu (lucrată în filigram și bătută cu pietre de mărgean). 147

https://biblioteca-digitala.ro

77. Sfeșnice împărătești dela fosta m-re Jitianu 148
78. Steagul districtului Dolj din 1860 148
79. Icoană dela biserica Obedeanu, Craiova 149
80. Crucea din curtea bis. Sf. Treime Amaradia, Craiova . . . 149
81. M-rea Gura Motrului: vedere generală 151
82. Tâmpla bisericii m-rii Gura Motrului 153
83. Icoană dela bis. Jitianu și disc de potir dela fosta bis. Barbu Gănescu din Craiova 155
84. Evanghelie și potir dela bis. Mântuleasa, Craiova 157
85. Pisania bisericii Mântuleasa, Craiova 158
86. Uși vechi împărătești dela bis. Sf. Mina, Craiova 159
87. Evanghelia dela bis. Obedeanu, Craiova (fața) 162
88. Evanghelie dela bis. Obedeanu, Craiova (dosul) 162
89. Iconnă împărătească dela bis. Mântuleasa, Craiova 164
90. Partea de jos (cu inscripția) dela aceeaș icoană 164
91. Zamfir Furtună și Tinca, ctitori la bis. „Așu". Craiova 167
92. Evanghelie dela bis. „Așu", Craiova 167
93. Obiecte din tesaurul dela Băldănești 171

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro